

Рауф Нарзи

с а й л а н м а

Тошкент
«Akademnashr»
2013

УЎК: 821.512.133-1

КБК: 84 (5У)6

П21

УЎ. 840.0005

П21

Парфи, Рауф

Сайланма / Р.Парфи.

– Тошкент: Akademnashr, 2013. – 432 б.

УЎК: 821.512.133-1

КБК: 84 (5У)6

ISBN 978-9943-4098-9-7

*Мазкур ўн китобли «Сайланма»ни
жамлаш, тузиш ҳамда нашрга
тайёрлашда шоир Рауф Парфи-
нинг ўзи қатнашган ва уни чол
этишни орзу қилганди. Ҳаққоний
бадииятга қоришиқ улкан жасо-
рат маҳсули бўлган бу китобни
қўлга олиш ва мутолаа этиш
ҳаммамизга муборак бўлсин.*

Тузувчи ва тақдим муаллифи:

Абдулкарим Баҳриддин

Тақризчилар:

Нўъмонжон Раҳимжонов,

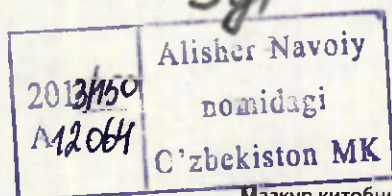
Қозоқбой Йўлдош,

Улуғбек Ҳамдам

Изоҳлар муаллифи:

Бахтиёр Исабек

Ю 42083
381

Мазкур китобни безашда Рауф Парфи
қўлёзмаларидан ва Абдулкарим Баҳриддин
суратларидан фойдаланилди

ISBN 978-9943-4098-9-7

© Рауф Парфи, 2013

© «AKADEMNASHR», 2013

© «ARTLOL», 2013

ТАҚДИМ

XX аср туркий адабиётда, хусусан, ўзбек адабиётида соҳир шеърият соҳиби Рауф Парфининг ҳеч ким дахл қилолмайдиган ўз ўрни бор. Ҳақиқий шоирнинг абадий шеърияти XX асрнинг 70-йилларидан бугунги кунгача адабий жараённинг қоқ марказида бўлиб келди ва шундай бўлиб қолиши муқаррар. Ўзбек сўз санъатининг кейинги ярим асрини Рауф Парфи ижодисиз тасаввур этиш асло мумкин эмас.

Рауф Парфи шеъриятининг бош мавзуи — Инсон, Ватан, Туркистон, Туркий дунёнинг воҳидлиги. Шоир бир умр ўзининг жонбахш мавзуларига содиқ, эътиқодига собит умргузаронлик қилди. Мўмин банда эди — бевафоларга ҳам вафо қилди, фақат иймонини сотмади. У XX аср одамининг беҳад кескин фоже руҳиятини муқаддас туркий тилда ифодалашга қарор этган ва муродига етган жасоратли шоирдир.

* * *

Рауф Парфи Ўзтурк асли насаби фарғоналик (Водилдан) бўлиб, 1943 йил 27 сентябрда Тошкент вилояти Янгийўл тумани Шўралисой қишлоғида Парфи Муҳаммад Амин (1893 — 1955) ва Сакина Исабек (1913 — 1995) оиласида дунёга келди. Бошланғич ва ўрта таълимни «Шарқ юлдузи» (1 — 7-синфлар), Шўралисой (53-мактаб, 8 — 9-синфлар), Янгийўл шаҳридаги Алишер Навоий номидаги (10 — 11-синфлар, кечки) мактабларда олди. 1960 — 1965 йилларда Тошкент давлат университети (ҳозирги ЎзМУ)нинг журналистика факультетида ўқиди.

Рауф Парфининг аждодлари Туркистоннинг маърифатли қишиларида эди. Отаси Парфи Муҳаммад Аминнинг ҳам эскича, ҳам

янгица маълумоти бўлиб, форс-тожик, усмонли турк ва рус тилларини яхши билган. Рус босқинига қадар, ундан кейин ҳам бир муддат турли маҳкамаларда таржимонлик қилган. Кейинроқ большевизмнинг қонли қатағонидан жон сақлаш учун умрининг охиригача барча ҳужжатларда ўзини «саводсиз» деб ёздирган.

Рауф Парфининг туғилган йили ва исми турли ҳужжатларда турлича битилган. Биргина ишончли ҳужжат яқингача жамоа раиси Ҳамроқул Турсунқуловнинг котиби Ҳамид Азимбоев уйда сақланган катта ҳужалик дафтари бўлиб, унда «Турсунали Парпибой ўғли Мадаминов 1943 йил 27 сентябрда туғилган» деб ёзилган. Гарчи отаси ёлғиз ўғлига Абдурауф деб исм қўйган эса-да, қариндош-уруғлар шу бола ўлмасин, турсин деб Аллоҳдан сўраб, ирим қилишиб Турсунали отини қўйганлар. Худди шу маънода бошида икки кокил ҳам ўстириб, бирини Ўш пирга, иккинчисини Шоҳимардон пирга бағишлаганлар.

1945 йили Парфи Муҳаммад Амин оиласининг бошида алғовдалғов можаролар бўлиб ўтади. Бу можароларга ота-онасининг келиб чиқиши бойлардан экани асосий сабаб эди. Парфининг отаси Муҳаммад Амин, унинг отаси Муҳаммад Сиддиқ Норқучоқ, унинг отаси Муҳаммад Расул Фарғоний, унинг отаси Муҳаммад Раҳим Фарғоний... Ота томондан момоси Жосият биби, унинг онаси Хосият биби, унинг онаси Марям биби. Катта бобоси Муҳаммад Расул Фарғоний Доғистонга Имом Шомил қўшинига ёрдამга бораётган туркистонлик мужоҳидлар билан чор босқинига қарши жангга кетганди. Доғистондан туркийча сўзлашадиган Марям деган қизни олиб келиб, тўй қилиб уйланган экан... Она томондан бобоси Исабек, унинг отаси Мусабек, унинг отаси Толиббек, унинг отаси Олимбек... Она томондан момоси Қумринисо, унинг онаси Чаман бека... Онасининг катта момоси Ҳувайдо пирнинг набираси бўлган.

* * *

Рауф Парфи 1953 йилдан эътиборан биринчи устози (отасининг дўсти) шоир Абдурахмон Водилий тарбиясида бўлади. Мактаб кутубхонасида мавжуд бўлган ўзбек халқ дostonларининг ҳаммасини ўқиб чиқади. Аммаси Хосиятбидан (эртакчи) халқ дostonларини ёзиб ола бошлайди.

1958 йили «Янгийўл» туман газетасида биринчи шеър босилади. Кечки мактаб таҳсилини тугатгач 1960 йили ТошДУга ўқишга киради. Талабалик давриданоқ жаҳон классиклари — Блок, Такубоку шеърларини таржима қилади. «Турк дунёси адабиёти» курсини ўқитишни таклиф этади. Ўзи дўстлари учун «Турк дунёси шеърляти» дастурини ишлаб чиқади. Талабалик йиллари ҳикоялар ҳам ёзади. Леся Укра-

инка шеърларини таржима қилади. 1962 йили Нозим Ҳикмат ижоди билан (София нашри) танишади. Унинг шеърларини, «Инсон манзаралари» шеърий эпопеясини таржима қила бошлайди.

Рауф Парфи 1965 йилдаёқ ҳаёт ва абадият йўлидаги этиқодини баён этиб ёзганди: «Ҳаёт — жуда оддий, гўё бир бош узумни еб битирмак каби гап, умрнинг шохтомирини шарт кесмак каби мураккаб, биласанки, сўнгги соат бор, биласанки, сенда абадият қадар яшамакка қаноат бор, тириклик меваси — Мен ва Сен, айтмакчиманки, онамнинг қошида бўлай доим, айтмакчиманки, гуллар ўссин, айтмакчиманки, Туркистоним бир бутун бўлсин, дўстларимдан мактублар олайин, жирканамаман аслини йўқотган олтиндан, олмосдан, сотилган хотиндан, пулга чайиб олинган нафасдан...»

Рауф Парфи кўлига қалам тутган онидан шеър унинг учун қисматга, бир умрлик тақдирга айланганди. Юсак идеалларга интилган Рауф Парфининг севиб эргашган шоири Блок шеърни тушунтириш имконсизлигини таъкидлаб «доцентнинг дастидан додлаган» сатрларни битганди. Биз ҳам шоир феноменини тушунтириш ниятидан йироқмиз. Аммо бу ҳам бир уриниш-да. Рауф Парфининг мажозий тимсоллардан тикланган бадий тафаккури илк сатрларданоқ эрк истаги ва озодлик руҳи, жамиятдаги зулмга, ижтимоий адолатсизликка, тенгсизликка, ноҳақликка қарши исён ғоялари билан тўйинганди. Рауф Парфи XX аср ўзбек поэзиясида фикр билан кечинманинг синтезини бадий санъат даражасига кўтарди, соф туйғунинг табиий оқимини, қабарик мажозий ифодасини бетакрор йўсинда омикталаштирди.

Рауф Парфини ҳаёт ҳақиқати эмас, қалб ҳақиқати кўпроқ ўзига тортади. Менинг назаримда, у кундалик турмушда қандай яшамасин, одамлар билан қай тарзда мулоқот қилмасин, шеърни қандайдир руҳий юксакликда туриб ёзарди. Унинг сатрлари залворли, у донишманд, у виждон сингари бир сўроқчи. Бу феномен ҳали ўрганилиши керак. У ўзбек адабиётидаги сарбаст шеър тузилишини халқимизнинг нафақат орзу-армонлари, дард-аламлари, шу билан баробар, тафаккур маданияти, қалб зарблари, ўзбекона миллий руҳи билан бойитди, рауфона оксиморон тимсоллар тизимини яратди. Ҳислар оқими шеър мусиқийлигини ҳосил этиши ёлғиз Рауф Парфи ижодий изланишлари учун хос бетакрор самарадир. Сатрлардаги ички қофияланиш, аллитерация — оҳангдош сўзлар билан бойитилиш шеърнинг, тафаккур тўлқинининг онг-шуурларда михланиб қолишини таъминлади. «Тахайюл майига термиламам жим» дея зорланган шоирнинг тахайюл асосига қурилган мажозий образлилик — воқеликни, инсонни, руҳоний ҳаётни ҳаққоний идрок этиш йўлларида бири.

«...Нарсаларга эркимизни боғлаб қўйганмиз, моддиятнинг кулимиз, — деб ёзганди Рауф Парфи. — Бу айёр ақлнинг хулосалари, оқил ақлники эмас. Аллоҳни таниган банда моддиятга боғланиб қолмайди, у ўзининг қоровули эмас. У — Ўзининг эгаси, ўзлигини излаётган инсон». «Санъатнинг вазифаси инсонга ўлимни англаштишдир... Инсон доимо ўлим билан ёнма-ён юради. Тошбақа косасини бир умр ортиб юрганидек, ўз ўлимини доимо кўтариб юришга маҳкум. Менимча, ўз ўлимини кўтариб юрган одам Аллоҳга, ўзига, бировга хиёнат қилмайди. Хиёнат ёлғонлардан туғилади» («Сухбатдош» газетаси. 1999. №2).

Рауф Парфи сингари буюк ўзбек шоирининг ижодидан ҳар ким ўзи истаган фикрни топа олади. Энг муҳими, эҳтимол, айнан у шеър ҳақидаги минг йиллар давомида қарор топган тушунчаларни парчалади. У шеър осон ўқилиши, ўқиган одам маза қилиши керак деган тасаввурни синдирди. Унинг шеърлари бир ўқишда англашилиб кетадиган осон сатрлар эмас. Ундаги фикр силсилаларини англаш учун мияни «сиқиш», оғриқли ўйлаш керак бўлади. Шундагина ундан бойиниш, тўйиниш мумкин.

Рауф Парфи жуда завқли инсон эди. Ялиниб-ёлвориб зўрға бир шеърини ўқиб беришга кўндирардик. Тинглаб бўлгач: «Устоз, жуда зўр шеър бўлибди-да», — десак, жилмайиб: «Ёмон ёзолмасам нима қилай?!» — дерди.

Рауф Парфининг шахсга сиғиниш, турғунлик аталган «зерикиш», «ториқиш» йилларида (1977) ёзилган: «Мақтов — ширин оғу, ширин ўлдирар» сатрлари замиридаги маъно абадий ҳақиқатдир. Унинг шеъриятидан ҳар ким ўз хулосасини чиқаради. Масалан, менга у миллатимизнинг зўравонлик тузумидаги фожиаларини ўшандаёқ акс этиргандай туюлади.

Инсоният тарихида жуда кўп зўравонлар орзуни эксплуатация қилиб кун кўрганлар. Ленин «жаҳон инқилоби», «интернационализм» каби шиорлар билан Россияни забт этолмагач: «Ер — деҳқонларга, завод — ишчиларга!» деган даъват билан халқни кўзғотди. Октябрь инқилоби нафс инқилобидир. Наполеон: «Халқни фазилатлари эмас, иллатлари орқали бошқариш осон», — деб ёзганди. Яъни у босиб олинган шаҳарни талайсизлар деб аскарларини жангга, олдинга ташларди. «Бугун қийин бўлса ҳам, эртага яхши бўлади, коммунизмда яшаймиз», — деб большевойлар ҳам халқнинг яхши кун умидидан обдон фойдаландилар. Рауф Парфи буни англаб, «Ватан ҳақида Бернд Иенцга мактубим» номли «Ташқарида қор ёғмоқда эзгин-эзгин» деб бошланувчи шеърида «миллион-миллион шахидлар номидан сўзлаётган қарвон-қарвон булутлар» ҳақида ёзар экан, ўзининг

болтиқбўйилик дўстига «бизни орзулар оҳангида алдаётганлар ҳақида ўйлайлик кўпроқ» дея хитоб қилади. Орзу оҳангида алданиш — бу миллатнинг улкан фожиасидир. У халққа мурожаат этиб: «Сендадир матонат, сендадир тоқат... Ўлдирсанг ўзингни ўлдирдинг фақат», — деб тоқатнинг ҳаддан мўллиги, андишанинг керагидан ортиқлиги Ватанни ва миллатни фожиага етаклаши ҳам мумкинлигини англаб куйилади.

Шоирнинг «Сўзлар», «Шеърят», «Харита», «Она тилим», «Туркистон», «Чўли Ироқ», «Уйғонар Туркистон, уйғонар дунё», «Қадимий туркийлардан», «Ўзингни аяма, бораётган илдиш», «Англатгани англаган бошлари қани» сингари ўнлаб шеърларида Турон — Туркистоннинг олис ўтмиши, бугуни ва келажаги билан боғлиқ турфа бадий талқинлар силсиласи кузатилади.

Шоир илгари сурган ғоялар XX аср шўролар тузуми зулми, коммунистик истибод воқелигини жамият ҳаётининг хилма-хил томонлари, мутелик кўринишлари орқали ёритади. «Туркистон ёди», «Туркистон — энг ширин бўса», «Она тилим», «Ўзингни аяма, бораётган илдиш», «Қадимий туркийлардан», «Ухлама сен, ҳақиқат», «Уйғонар Туркистон, уйғонар дунё» каби ўнлаб шеърлар ана шу қутлуғ ғояларнинг бадий-фалсафий талқини ўлароқ юзага келган («Туркистон ёди. Нақадар узундир, оғирдир бу йўл»).

Рауф Парфи эстетикасида ўзини таниш, ўзликни билиш — бу кўнгилга қайтишгина эмас. Яна жамият сир-синаотларини, халқнинг дарду аламларини чуқур туйиш ва тушунтириш ҳамдир. Бу қайноқ воқеликка сингиб кетиш, халқ кўнглига қайтиш, миллат идеалини билишдир. Шоирнинг таъкидлашича, санъатнинг бош вазифаси — бу инсонни ҳимоя қилиш, улуғлаш, одамийликни, юксак маънавий-ахлоқий хислат-фазилатларни ардоқлаш, камол топтириш ва шу тариқа Аллоҳ жамолига етишишдир. Рауф Парфи шеърларида бу ҳақиқатларни очиқ айтиб ақл ўргатмайди, балки ўз руҳияти орқали ўтқариб ифодалайди.

* * *

Рауф Парфи шунчаки яшамади, шунчаки ёзмади ва шунчаки севмади. У ишқда ҳам максималист эди. Учрашувдан қувониб: «Сени топгунга қадар Қандай яшадим мен? Наҳотки, яшадим?» — деб ажабланганди. Айрилиқ ҳақида ёшлигидаёқ: «Айрилсак, ер ўқидан чиқиб кетар», — деб ёзган ва бу ҳеч кимга ваҳима бўлиб туюлмаган. Унинг соғинчи шу қадар чексизки, ёрининг ёнида туриб ҳам соғинади: «Вужудим яллиғланар нафасингдан. Сен шундай яқинсанки жон қадар, ахир, Барибир, сени соғинаман, севгилим». Ўзининг эътирофича: «Оғир севганидан рашки ҳам оғир». Ёрининг хиёнатидан хабар топ-

ган ошиқ фарёд солмайди: «Кел, видолашайлик энди соғиниб», — дейди:

**Шу гаплар рост бўлса, ёлғизим, йиғлаб
Сенга ўлим тилаб қолар эдим мен.
Йўқ-йўқ, мазорингни ўпиб, тимдалаб
Қайта тирилтириб олар эдим мен.**

**Ростин айт, мен озлик қилдимми сенга?!
Айт, бир юрак озми? Мана! Тўйдим-ку!
Ўжар севғим билан тегдим жонингга,
Кечир, рашким билан қийнаб қўйдим-ку.**

Рауф Парфи бир уйда муқим яшамаган. У дунёдан бир сайёҳатчидай, йўлчидай юриб ўтди. Неча марта турмуш қурганини ҳеч ким аниқ билмайди. Биров тўрт марта дейди, бошқаси беш марта. Ҳар гал оиласига уй-жойини ташлаб яна йўлига кетарди. 1975 йил уйдан кетиб кандакор Омон Азизникида яшаб юради. Кейин ҳайкалтарош Илҳом Жабборнинг устахонасидан жой топади, аммо қўним топмайди. 90-йилларда рассом Исфандиёр Ҳайдарнинг устахонасида яшаб юради. Кейин тоғаси — тарихчи Акрам Муҳиддинникида яшайди. Драматург Алишер Ҳамдамникида ҳам бир майизни баҳам кўриб юради. Буларнинг бари муҳим эмасдир, аммо унинг ҳаётини характерлайдиган жиҳатлар ҳисобланади.

**Аллоҳим, билурсен қай сари кетдим...
Аллоҳим... Мен ўлдим... Мен сенга етдим...**

Рауф Парфи умрининг сўнгги йилларида Аллоҳга кўп мурожаат қилди. Дунёга келди, кўрди, юрди ва, шукрки, Аллоҳни таниди. Шоир чин дунё сари пайғамбар ёшида кетди.

Абдулкарим БАҲРИДДИН

ЖАННАТ СОҒИНЧИ

(Шоир Рауф Парфи шеъриятига бир назар)

Шеър ўқувчига ақл ўргатмайди. Шеър ўқиб ақлли ва устомон бўлишнинг сира иложи йўқ. Ақлли бўламан деган зот умуман шеър ўқимасин. Дилозор, кўпол ва тошбағир кимсалар кўпайган бугунги кунда иложи борица камроқ шеър ўқиган маъқул. Чунки гўзал шеър таъсирида туйғулари тиниқлашиб раҳм-шафқатли ва кўнгилчан бўлиб қолган шеърхон кўчага чиқолмай қолиши мумкин.

Киши ташқи мажбурият тазйиқи ва руҳий эҳтиёж ундови остида шеър ўқийди, ёд олади. Ташқи мажбурият зўри билан ёд олинган шеър — ичимиздаги мардикор: унда шахсий ташаббус бўлмайди; у бизга фақат расмий доира ва сунъий ҳолатлардагина асқотиши, бакор келиши мумкин. Руҳий эҳтиёж талаби боис ўқилган ва ёдда қолган шеъргина юракнинг чинакам дўсти. У бетоб Ҳумоюнга ўз жонини бермоқчи бўлиб Худога нола қилаётган Бобур кабидир.

Юракдан севиб ёд олган шеърни ҳақиқий шеърхон давраларда овоз чиқариб ўқимайди: жиндай тарбия кўрган одам учун ўзгалар олдида юракни яланғочлаш — уят. Кимдир ўрта кўчада ўзини ерга отиб инграниб йиғласа, бечорани фаросатсизлик ҳамда ўзгалар дил дардини билмасликда айблаш мумкин. Ақлли одам ёмон ҳоли учун тутган мотамини бировга кўрсатмайди.

Асли жазо тариқасида елкамизга ортилган бу юкдан, ҳаётдан ошкора нолишнинг фақат битта йўли бор — санъат. Агар шоир ўз ғамини гўзал шеърый шаклда эмас, балки оғзаки суҳбат шаклида сўзлаб берса, шубҳасиз, уни ёмон кўриб қоламиз. Санъаткор ўз кулфатини пуллаб кун кўради, шон-шуҳрат қозонади. Лекин бу кулфат фақат санъат деган бозордагина тенгсиз қимматга эга. Кимки қайғу отлиғ маҳсулотини санъат бозоридан ташқарида сотмоқчи бўлса, уни дарров: «Бунча мунғаймасанг, бунча титрамасанг, бунча ғариб боқмасанг... Кет кўзим олдидан, кет дейман...» — деб маломат қиладилар.

Ёрилмаган ярамизни аста силасак ғалати ором ҳис этамиз, лаҳза олдин жонга азоб бераётган оғриқ ўрнида ҳаддан зиёд ширин лаззат пайдо бўлади. Берилиб шеър ўқиётган шеърхон кўнглида ҳам шунга яқин ҳолат кечади. Бунинг боиси шуки, шеър сеҳри оғушида кўчадаги умумий тафаккур йўлидан четга чиқиб, бир зум қалбимиз нолишига қулоқ солиш имконига эга бўламиз:

«Фақат мен яшайман ўксиниб».

Шеър ўқишга қизиқиш — жаннат соғинчи.

Шеърятга муҳаббат — жамият доирасидаги хилма-хил муносабатлардан озгина вақт бош олиб кетиш истагимизнинг энг гўзал кўринишларидан бири. Кўнгли безовта зот дарё бўйига бориб, сокин оқаётган сувга узоқ тикилиб ўтирса, кўнгли тинчланар экан. Шеърят ҳам нотинч инсон учун маънавий бир дарёдир. Лекин кўпчилик шоирларнинг ижоди шаҳар ўртасидан оқиб ўтадиган сойнинг сувига ўхшайди. Уларнинг шеърляти ёмғирдан қочган шеърхонни қорга тутиб беради. Ижтимоий ҳақиқатни тиклаш учун ўрта кўчада жиззакилик қилиш ярашмайди шеърятга. Агар жиноятчи ярадор бўлса, аввал уни даволаб, сўнг қатл этадилар. Бунда даволаш жараёни — шеърят. Шеърятда инсон юрагининг сир-асрори акс этади. Инсон юрагининг сирли томони шундаки, у дунёга аввалбошданоқ забт этилган ҳолда келади. Шунинг учун нон деб йиғламайди у, обрў деб ўкинмайди. Юрак — ғойибдан келиб ичимизга ўрнашган элчи. У алалоқибат ўша ғойибнинг иродасига бўйсунди. Шеърят эса ичимиздаги элчиларнинг хос суҳбатидир.

Гоҳо руҳимизда бир ёмон танглик уйғониб, ичимиздаги энг нозик туйғу нафас олишга қийналиб қолади: бўйнига оғир тош боғланиб, сув остига чўктирилган бебахт каби бўғила бошлаймиз, одамларга, одамнинг қўли теккан нарсаларга ҳамда турмуш икир-чикирларига кўзимиз тушса, кимдир тикан кирган товонимизга илкис теккандек бўлади: қаттиқ азоб чека бошлаймиз. Бу телба аҳволимизга фақат инсон қадами етмаган ғорлар, тўқайлар ва ўрмонлардаги сокинлик, беғамлик, бефарқлик, бағрикенглигу бемалолликларгина шифо бериши мумкин. Хилват маконларга бош олиб кетишнинг иложини тополмай дардини ютишга мажбур бўлган зот темиртанлик сари бир қадам қўйган бўлади. Лекин шеърнинг ҳеч бир мисрасида турмуш икир-чикирлари, ижтимоий долғалар ва бу чигалликлар орасида кўнгли эмас, балки қорни тўймаётган одамнинг аччиқ-тирсигини ёдга соладиган ҳис, кечинма ва бошқа нарсалар бўлмасин. Инсоннинг ярим бўлаги ижтимоий муносабатлар маҳсули бўлиши мумкин, унинг бошқа бир бўлаги эса жамиятдан ташқарида яшайди. Шеърят айнан мана шу «бегона» бўлагимизнинг эҳтиёжини қондиради.

Шеър — осмонга экилган экин!

Шеър — тупроққа сингмаган қондир...

Шеър ўқиш — миянинг дам олиш куни. Ўй-фикрларимиз мантиқ чегарасини бузиб ўтиб, дардисар бир аҳволга тушган пайтимиз шеър ўқишга рағбат қиламиз: «Деразамдан боқар зулумот...»

Қўлимизга шеърый китоб олганимиз — календардаги барча қора кунларга танаффус эълон қилганимиздир: «Шеърим, яна ўзинг яхшисан!..»

Гўзал шеърни ёд олиб ҳам ҳаққимизни охиригача ундириб ололмаймиз: аслида, ёддан билганимиз шеърни такрор ва такрор ўқиганимиз бор... Нега шундай? Аслида, хотирамизга мустаҳкам ўрнашиб қолган шеър ўзининг янги маъно қирраларини намоён қилаётган кез қўлга шеър китобини олишга эҳтиёж туғилар.

Мен ҳақиқий шоир каби янги қитъалар кашф қилолмайман. Балки, ўзгалар кашф этган қитъада улкан империя барпо қилишим мумкин. Лекин, тарихдан маълумки, ҳеч қайси империя мангу барқарор эмас...

Рауф Парфи шеърияти сизни «меҳрибон елларнинг қанотларида» табиат бағрига, сокинликка, севги ва санъат оламига: «Қани юр, бо-райлик», — деб даъват қилади.

***У ерга қаро тун йўламас асло,
Булутлар қайғудан кетмас қарайиб, —***

дея ишонтира олади ҳам. Бу гўзаллик оламида инсон учун энг азиз бойлик — болалик хотиралари, ишқ изтироблари, санъат олами ва онангизнинг севимли дийдори эканлигини англаб етасиз.

Янтоқзор бўйлаб ялангоёқ юриб бораётган ёш боланинг қай ҳолда қадам қўйишини кузатганмисиз? Бечора болакай оёғига тикан санчилишидан хавфсираб жудаям эҳтиёткорлик билан, ён-верига астойдил разм солиб, янтоқзор қачон тугаркан деган ўйда гоҳ бошини кўтариб, олдига бир зум тикилган кўйи, бир оз қалқиб қадам босади. Рауф Парфининг нафосатли шеърларидан таъсирланган шеърхон ҳам кўчага чиқса ўша болакай каби ноқулай аҳволга тушади. Шоирнинг шеърлари кўча ҳаётидан, кўчадаги одамларнинг ўй-фикрлари, дунёқарашлари, мақсадларидан нақадар фарқли эканлигини англаб этади ва беихтиёр шеър ўқий бошлайди:

***Боқмам ерлик наволарга,
Билмам қачон қайтаман.
Мен дардимни ҳаволарга,
Шамолларга айтаман...***

Рауф Парфи ижоди шеърият, рассомлик ва мусиқа санъатининг ғоят муваффақиятли синтезига ўхшайди. Шеър оҳангидан маъно уқа оладиган ўқувчилар анча кам. Ҳолбуки, шеър оҳангини илғаш орқали унинг мазмунини чуқур ҳис этамиз. Лекин оҳанг деганда фақат сўзлар жарангларини тушуниш ҳам нотўғри. Сўзнинг энг жозибали сифати мусиқа оҳангларида ифодаланади. Мусиқанинг ҳар бир нозик тебраниши қайсидир алоҳида сўзнинг маъносидир. Яъни мусиқада сўз ўз маъно оламини оҳанг тарзида намоён этади.

*Қайда ўсдинг, қайда яшнадинг?
Япроқ, япроқ, айтиб бер менга.
Юлқиниб ўзингни ташладинг,
Нега, ахир, япрогим, нега?!
Сени шамол, боқ, супурмоқда...
Япроқ, япроқ, сўзлаб берсанг-чи,
Ўз дардингдан бўзлаб берсанг-чи,
Нечун тушдинг, нечун оёққа?!*

Бу шеър кулфат ҳақида. Шоир япроқ фожиасини англатиш учун керакли ифода йўсинини топган — бошига оғир мусибат тушган одамга унинг энг яқин кишиси, асосан, изтиробли савол оҳангида мурожаат қилади. Бундай мурожаат замирида мушкул аҳвол қошида ўзининг ҳам ожиз эканлигини билдирувчи маъно бор. Япроқнинг бошига тушган савдо бизга номаълум. Чунки шоир бу ҳақда маълумот берадиган аҳволда эмас. Биз фақат шоирнинг куюнчак ва серғусса савол-мурожаатидангина япроқ фожиасини ҳис этамиз. Изтиробли савол-мурожаат — мазкур шеърнинг ботиний оҳанги. Шеър оҳанги дейилганда айнан шу нарса, яъни ички ботиний оҳанг тушунилади, сўзларнинг боғланишидаги мусиқавийлик эмас.

Тил — одамнинг оғзидаги ортиғи. Шунинг учун у нукул беҳуда ва бемаъни гапларни гапирди. Тилга ишончини йўқотган юрак эса ўз дардини кўзлар самимиятига ҳам ишониши мумкин. Кўзлар ҳайқириғини илғай олмасми? Ёки дами ичига тушиб, тарашадай қотиб қолган бечоранинг юрак ноласини — «товушсиз фарёд»ини тинглаганмисиз?

*Тўхта дейман
Ҳайбатли бўшлиққа боқиб,
Тўхта, тўхта дейман, холос.
Тилимда ўзга сўз
Йлган.*

Мен бу шеърдан йўқотиш фожиасини туйдим. Ҳатто у «Кўлимдан учмоқда бу ер, бу ватан» деган мисралар билан боғлиқдай кўринади. Аммо шоирнинг ўзи «Ҳайбатли бўшлиққа боқиб» кимга ёки нимага қарата «тўхта» деяпти? Номаълум. Балки, бу аламли ҳайқириқдан сўнг унинг юрагида «Хато қилдим, севгилим, Хато қилдим билмасдан, Мен суйиб хато қилдим, Мен куйиб хато қилдим, Ўлиб хато қилмасман» каби тушқун иқроор пайдо бўлгандир? Номаълум. Агар шоир бу хусусда маълумот берганда эди, шеърнинг қиммати нисбатан тушган бўларди. Мана бу тоқ шеър (учлик) ҳақида ҳам юқоридаги мулоҳазаларни такрорлаш мумкин:

***Сени толгунга қадар
Қандай яшадим мен,
Наҳотки, яшадим?!***

Дарёга яқинроқ жойдаги баъзи бир булоқлар ер ости ўзани орқали дарё билан боғланган бўлади. Шу сабабли унинг суви ичган билан тугамайди. Ҳозиргина тилга олинган шеърларни ҳам ўшандай хосиятли булоққа ўхшатиш мумкин.

Рауф Парфи юксак орзу йўлида одамнинг бошидан кечган жуда кўп ва хилма-хил воқеалар самараси ўлароқ руҳда уйғонадиган мураккаб ҳолатларни бежирим чизги орқали сувратлай олади. Агар гилос тизимидай кўримли бу сувратда жаннат аксланган эса, унинг роҳат-фароғатини ҳис этиш учун дўзах азобини эслашга мажбур бўламиз. Умуман, шеърият шундай бир тенгсиз сеҳрки, у билан юракдан тиллашган маҳал умримизнинг аллақайси дамларини ғалати жунун ичра эслаймиз ва хулосалаймиз.

Рауф Парфи сўзнинг уч асосий сифатидан унумли фойдаланади. Сўз — оҳанг, мазмун ва манзаранинг мукаммал уйғунлиги. Истеъдодли шоирларнинг шеърларида сўзнинг бу муҳим сифатлари, бир қарасангиз, якка ҳолда, яна бир қарасангиз, биргалашиб ўз жозибалари билан кўзингизни яшнатади.

***Мудрар ярим кеча уйқуда,
Булут сузар ва ойни ёпар.
Ойни ёпар, лекин беҳуда —
Яна бир дам ўтмасдан порлар.
Кеча олар уйқусида дам,
Кеча узра посибон — Чирой...
Сени кўргим келди жуда ҳам,
Ажиб кўшиқ айтган чоғи ой.***

Шеър жуда ширин туюлади-а? Гўё шоир ҳар бир сўзга асал суртиб қўйгандек. Соғинч туйғуси шу қадар ёқимли ифодаланганки, уни ҳар куни ва кун бўйи ҳис этиб яшагинг келади. Айтиш мумкинки, лирик қаҳрамоннинг севиб қолганига бир ҳафта ҳам бўлгани йўқ... Шеърда акс этган манзаранинг аниқлигига ва тиниқлигига эътибор беринг: шеър эртаклардаги жодугар кампирнинг сеҳрли кўзгусига ўхшайди. Биз бу сеҳрли кўзгу орқали ойдин кечада кезиб юрган ошиқни кўриб тургандек бўламиз. Кўзгунинг яна бир мўъжизаси шуки, у ўзида акс этган манзарани гапиртира олади ҳам:

*Сени кўргим келди жуда ҳам,
Ажиб кўшиқ айтган чоғи ой.
Энди мана бу сатрга назар солинг:
Кеча узра посибон — Чирой...*

Яхлит манзаранинг бир бўлаги сифатида келган бу сатрда исторавийлик хусусияти ҳам мавжуд. «Кеча» — бу соғинч онларини бошдан кечираётган ошиқнинг руҳий олами, «посибон — Чирой» эса ошиқ ҳаёлидаги ёр жамолидир.

Рауф Парфининг ишқий шеърлари — чин севги савдосини бошидан кечирган нозиккўнгил йигитнинг шеър шаклида ёзган кундаликлари:

*Бир тирик нафосат, сезгилар унда,
Қалтираб порлайди шуълага ўхшаб...*

Шоир севги ҳақида катта дoston ёзган. Буни фақат зукко ўқувчигина пайқаши мумкин. Шоирнинг барча ишқий сатрларини ҳамда ўқувчига мавҳум туюлган бошқа кўлгина шеърларини яхлит асар сифатида англашга интилиш зарур. Агар биринчи шеърдаги руҳий ҳолатнинг мантикий давоми сифатида юз кўрсатаётган ва шу тариқа бир-бирини қувватлаб, алоҳида манзарани мукаммаллаштираётган шеърларни битта сюжет чизигига териб чиқсак, хос бадий-руҳий оламга эга мустақил асар пайдо бўлади. Бунинг учун тасаввур ва сезгирлик зарур. Бундай бебаҳо хислатга эга шеърхон шоир шеърларидан қўшимча эстетик завқ манбаини кашф этиши мумкин.

Рауф Парфи севги шаънига мадҳиялар битмайди. Мадҳия — воқеликка бир ёқлама баҳо беришнинг энг аъло шакли. Шеъриятда севги тушунчасига икки хил муносабат тури мавжуд. Биринчиси маддоҳлик, бунда севги — товар, шоир эса сотувчи ролида намоён бўлади. Иккинчи муносабат турида эса севги тузоқ, шоир эса тузоққа илинган қуш кўринишида келади. Рауф Парфининг севги кўшиқлари муносабатларнинг иккинчи турига мансуб.

Севгидан мақсад — насл қолдириш. Энг муқаддас китобларда ҳам шундай ёзилган. Бу — Худонинг иродаси. Лекин инсон юрагида мислсиз кучли ироданинг хоҳишига қарши бора оладиган зўр қобилият бор. Мазкур қобилият дунёвий севги кўринишида намоён бўлади. Файласуфларнинг фикрича, чин севги офатига йўлиққанларнинг аксари у ёки бу кўринишда ажал шаробини ичишга мажбур бўлар экан. Битта қизнинг ишқига қаттиқ боғланиб қолма, бу ишинг худогам ҳам хуш ёқмайди деган гап бор одамлар орасида. Руҳшунослар

эса: «Қаттиқ севги — ички ёлғизлик даҳшатидан қочишга астойдил уриниш», — дейдилар. Ҳар қалай, шу нарса аниқки, чин севги кулфатини бошдан кечириб, жисмонан ўлмай қолган одамнинг руҳияти бошқаларникидан кескин фарқланиб туради.

Чинакам севгининг висол сари интилишида энг асосий тўсиқ ўша севгининг ўзидир. Қаттиқ севиб қолган зот севги тимсолида ўз ажали билан олишади. Агар ҳижронни деворга қиёсласак, севги балосига дучор бўлган ошиқнинг бир қўли бу деворни яксон этишга ҳаракат қилса, иккинчи қўли тўсиқни яна ҳам мустаҳкамлашга уринади. А.Камъю чин севгига шундай баҳо берган: «Ҳақиқий севгининг устига ҳеч нарса қуриб бўлмайди: у — бирданига юксакка кўтарилиш, ўша дамнинг ўзида тезлик билан пастга қулаш, чексиз безовталиқ, тинимсиз ҳаяжон».

Яна бир машҳур ёзувчининг ёрига ёзган мактубида мана бундай ғалати иқроор бор: «Азизим, сенсиз яшашим мушкул, аммо сен билан ҳам куним ўтмайди...» Кучли севгига нисбатан билдирилган ушбу илмий фикрда ҳам қизиқ бир ҳақиқат борга ўхшайди: «Мустақил ҳаётга қадам қўйган одам реал дунё даҳшатларига кўника олмайди, орқага — болалик деган жаннат сари онгсиз равишда қоча бошлайди, бу қочиш кўпинча ғайриоддий севги тарзида ҳам намоён бўлиши мумкин. Бундай севгида ҳаётсеварликдан кўра ҳаётни инкор этиш, ўлимни улуғлаш майли кучли».

Мажнунона севги шеърятнинг абадий мавзусидир. Инсон кўнглининг бу ғаройиб хусусияти ҳақида кўп гапириш мумкин, лекин менинг асл мақсадим ўзга. Хўш, янги замон ўзбек шеърятда ҳозиргина таърифи келтирилган нооддий севгининг белгилари учрайдими? Қайси шоирнинг севги сатрларида соғлом ақл илғай олмайдиган сирли оҳанглар бор? Қуйидаги шеърга диққат қилайлик:

**Вужудим яллигланар нафасингдан,
Сен шундай яқинсанки жон қадар,
Барибир соғинаман сени, севгулим.**

Укол орқали одамнинг томирига ҳаво ўтиб кетса, оқибати ёмон бўлар экан. Шеърдаги охириги сатрни негадир одамнинг томирига қириб қолган ҳаво ўлатга ўхшатдим. Ҳаво, аслида, ҳаёт манбаи, лекин у, ўрни келса, инсоннинг қотилига ҳам айланиши мумкин экан. Севгида ҳам шундай мудҳиш хусусият бордир... Жаннатга тенг висол онларида ҳам ёрни соғинавериш инсон руҳиятидаги мураккаб ва аломат ҳолдир.

Барибир сени соғинаман, севгилим.

Нега? Балки, боёқиш ҳам қаттиқ севилишни хоҳлаётгандир? Ёки айна дамдаги висол лаззати ҳижрон кунлари чекилган азобни кўнгилдан ювиб ташлашга ожизлик қилаётгандир ва ё бу самимий ингроқ орқали ошиқ ёрининг ҳусни беқиёс эканлигини таъкид-лаяптимикин? Учала фикримиз ҳам тўғри бўлиши мумкин, лекин бу сатрда ожиз ақлимиз кашф этолмаган жудаям муҳим сир бор... Мен яхши шеърларни Аловуддиннинг сеҳрли чироғига ўхшатаман. Маълумки, сеҳрли чироқнинг ичи бўм-бўш бўлиб, қачонки керакли сўзларни айтиб, унинг жон жойини силасак, қаршимизда улкан дев пайдо бўлади. Кичкинагина чироқнинг ичида улкан дев яшаётганига қойил қоламиз. Ҳозирги тилга олганим сатрда ҳам улкан «дев» бор. Бу «дев»ни уйғотиш эса ўқувчининг дид ёки савиясига эмас, балки омадига боғлиқ.

Шеър билан тушнинг орасида ғалати ўхшашлик мавжуд. Ҳар иккалаасида ҳам макон ва замон, шакл ва мазмунда бир-бирига бегона бўлган нарсa — ҳодисалар ўзарo ажиб уйғунликка эришиб, бир мақсад атрофида бирлашади. Шеър ёзиш ҳам туш кўриш каби одамнинг ақл ва иродасига бўйсунмайди. Шеър билан туш кўриш бир-бирига ўхшар экан, демак, шоир ҳам муайян маънода борлиққа нисбатан ухлаётган одамдир. Шеър — шоирнинг уйғoқ ҳoлда кўрган туши. Ухлаётган одам фариштага тенглаштирилади, чунки у бировга озор бермайди, кўксидаги тама ити ҳам уйкуда. Бундан шундай хулоса чиқадики, шоир уйғoқ ҳoлида ҳам фаришта экан. «Фариштасиз жой» деган иборанинг мазмунини ҳамма билади. Чинакам шоирлари йўқ халқни мен «фариштасиз халқ» дегим келади. Шукрки, биз «фариштасиз халқ» эмасмиз.

Раҳимжон РАҲМАТ

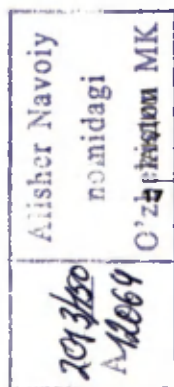
БАҒИШЛОВ

Дўстим, дилда не бор — сўзлайман сенга,
Тахайюл майига термиламан жим.
Унда жилва қилар ажиб аланга,
Унда ичилмаган менинг ёшлигим.
Хаёл гирдобиди чўмилиб ётар,
Унда юз кўрсатар яшнаган сароб.
Кунларим туғилиб, кунларим ботар,
Қандайин мўъжиза, дўстим, бу шароб?

Аста варақлайман ўтган кунларни,
Гўзал китобимдир қадаҳ лолагун.
Келар болаликнинг азиз унлари,
Азиз жўраларим, қайдасиз бугун?
Қайдадир изғидим нимадир излаб,
Нимадир англамай бекут пешона.
Ширин афсоналар айтиб юлдузлар
Ёнига чорларди мени ягона.

Ҳар нарса соф эди, ҳар нарса порлоқ,
Гўё гўзалликдан иборат олам...
Ўлимни ўйлардим юракдан бироқ,
Бировдан ўтганда заррача алам.
Ҳар ким ҳам ёшлиқда жасур, жангари,
Ҳаётдан мўъжиза кутардим, ҳайҳот!
Отилдим очофат кимса сингари,
Мени мўъжизага тўйдирди ҳаёт.

Бир вақтлар шунчаки қайғурардим, оҳ,
Бир вақтлар шунчаки ухласдим мен.
Шунчаки тун бўйи йиғлардим, аммо,
Туркистон, сен учун йиғламасдим мен...

Мен энди, мен энди шундай афтода,
На сажда қилгайман, на дуойи бад.
Қўлимда порлайди арғувон бода,
Туркистон, Туркистон, унда сен фақат.

Энди ҳўп яшадим, шунақа дунё...
Ҳар сафар қўлимга олганда қалам
Ўйлайман, кетяпман йўқликка қараб,
Бу, балки, сўнгги шеър, бу, балки, видо.
Хаёл шаробидан қуйиб бер яна,
Қуйгил, тўкилмасин ерларга илҳом.
Қани, эй, кўзимни чирт юмиб, мана,
Ичиб тугатайин уни батамом.

Дўстим, дилда не бор — сўзлайман сенга...

1966

Карвон йули

Биринчи китоб

Йўл кўринур эрди-ю, поёни йўқ.

НАВОИЙ

Кечинмалар худди ёш шароб.

ОЙБЕК

1.

Нима қилиб қўйдинг, қуёш,
Нима қилиб қўйдинг?
Эритиб юбординг-ку сув қилиб, қурмағур,
Такрорланмас мўъжизани
Дарчамда.

2.

Дафъатан ёмғир ёғар,
Тинар дафъатан.
Дафъатан ер йиқилиб тушса.
Наҳот, шу қадар душман
Дафъатан сўзи?

1965

Шовуллайди шамол, увлайди,
На тиним бор, на уйку унда.
Аламини ёза билмайди,
Шодлигин ҳам этолмас удда.

1964

Сени топгунга қадар
Қандай яшадим мен?
Наҳотки, яшадим?

1964

ЛУИС МОРАН

Эквадор. Гуаякиль!
Гуноҳкор, жиноят тўла кеча.
Елкадор бир йигит, ўттиз ёшларда...
Қари сармоянинг булғонч ёстиқдошлари
Гримаунинг² жони солинган қадахда
Луис Моран қонини ичар.
Бу кечани ким кечирар?
Кечалар бор ҳали, нега маҳзун бу кеча?!
Бу кечанинг ҳаққи кўл,
Бу кечадан қолган хотира
Жаҳонни титратди: Йўқ!
Бу кечани ким кечирар?
Ёр юзини тутди мунгли-мунгли мусиқа,
Мусиқа Луиснинг, Луиснинг...
Унинг шеър ёзмаслиги эҳтимол,
Луис Моран аммо шоирдир.
Ёруғ манглайларда акс этган
Унинг қўли билан ёзилган сўзлари.
Синдирдилар оёқ-қўлини,
Беркитилди
Кўзлари.
Қаноти қайрилди.
Вужудини миждилар Луиснинг.
Мумкин эмас!
Асло!

Қуёш увол,
Ҳаёт увол,
Ҳасрат каби кўримсиз туюлар
Дунё ўз ўғлини қотилнинг ҳукмига топширса агар.
Ҳали қалби тепиб турар Луиснинг,
Ҳали ҳаёт исмли яшар ният.
Ер юзини тутди мунгли-мунгли мусиқа,
Сиз уни тўхтатинг, башарият!
Тоғлардан, океанлардан ошириб ташланг
қўлингизни,
Ҳаётлигингизда олинг қаҳрамон ўғлингизни,
Дунё харитасини
Кўксига ўйиб ёзган Глезосга³,
У Нозимга ўхшайди.
Ҳаммамизга ўхшайди у, ўртоқлар,
Луис Моран кўзи каби ёрқин,
Луис Моран қоши каби қора.
Бахти Луис Моран халқининг.
Қитъалар, штатлар, иттифоқлар,
Қалқинг!
Қалқинг!!
Қалқинг!!!

1964

Лунс Лунс

Эта ночь кайзет бонобетти.
P. Rongesvanden

Жкадор. Тча зкил.
Унохкор, жикодт тјула кета.
Елкадор, бу кикит
уноз елладж...
Лункиллалан саркояним? сохт
Очтон? Зобуздонларч.
Трелюуни? жони сомин?ан
чидадж
Лунс Лоран қонини кгар.
Бу кетани кил келлар.
Келлар бор қам,
кега узун бу кета,
кегалар бор қам
кега латун бу кета?
Бу кетани? қанни етн
и келадон қолан ховиде
Келани иибрасж
ежн!
Бу кетани иил келлар.
Ер лозини тјути
Лунки-лунки лункини
лункини Лункини? Лункини?
Уни? ижн? Эллакки, Жгиле,
Лунс Лоран били шондур,
Ежн ланлаиларж
але жган
уни? жҗм булан
Ежнлан
ежнларж.
Синдурдиле оҗн-қјилни,
Ер килонлар
кјуларин.
Каноти қайрилди.
Бушудан
Лункилар
Лункини?
Лункини жил!

Ахоло!
Күгем үбөр,
хдёр үбөр,
хасарар көбү, күрүмкүсү огулар
гүл, үс үрүмү
күтүмүм

Халык калба, менен түгүс
күрүмкүсү агу.

Халык кдёр ичкүм
дээр-күдү,
ер возуну дүбү
дүрүмкүсү күрүмкүсү!
сүз үмү күрүмкүсү?
дээрүмкүсү!

У халык,
үс көтүмүм?
үс өнө-дүрүмкүсү,
дээрүмкүсү күрүмкүсү.
өсүмкүсү огулар күрүмкүсү.
Көтүмкүсү,
өсүмкүсү

Халык күрүмкүсү огулар
дээрүмкүсү,
дүрүмкүсү күрүмкүсү.

дүрүмкүсү күрүмкүсү
дээрүмкүсү күрүмкүсү
дээрүмкүсү күрүмкүсү

Халык күрүмкүсү күрүмкүсү
дээрүмкүсү күрүмкүсү

дээрүмкүсү күрүмкүсү
дээрүмкүсү күрүмкүсү

дээрүмкүсү күрүмкүсү
дээрүмкүсү күрүмкүсү

дээрүмкүсү күрүмкүсү
дээрүмкүсү күрүмкүсү
дээрүмкүсү күрүмкүсү
дээрүмкүсү күрүмкүсү
дээрүмкүсү күрүмкүсү

Шивирлайди оёғимда яшаб ўтган хазонлар,
Кўзларимга игна янглиғ санчилмоқда мезонлар.

Хувиллаган қишлоқ узра қуюқ туман чўкмоқда,
Йироқларда най кўнглини сўнгги бора тўкмоқда.

Дала бўм-бўш кўмилгандек унга кўҳна саволлар,
Фақатгина кезиб юрар, изғиб юрар шамоллар.

Фақатгина кўринадир куйган дарахт мунғайиб,
Қайда қолди мангу баҳор, қайга бўлдинг сен ғойиб?

1965

Мен сенинг кўзларингга қарайман,
Сен ўзгаларга.
Кимнинг кўзларидан излайсан мени?

1964

* * *

— Ойи, ойи, айтиб беринг,
Борми менинг ҳам ўз йўлим?
— Ҳамма яхши йўллар сенинг,
Энг яхшиси сенинг, ўғлим.

— Ойи, надир баланд учган,
Нега менинг етмас қўлим?
— Ердан Осмон узра кўчган
Хаёлингдир сенинг, ўғлим.

— Ойи, уруш нима, айтинг,
У нимадир — номи ўлим?
— Бўлса айтар эди отанг...
Уруш — бу йўқ нарсa, ўғлим...

1965

Тонг-саҳардан ўлтирибсан дарё бўйида,
Бир фикрга келмадингми? Айт. Айт.
Йўқса, кеч бўлади, қуёш сўнади ҳозир.

1964

* * *

Йўқ, шоир деб қарама атай,
Ҳукм этмакка шошилма бир оз.
Мен куйиниб севаман, нетай?
Мен куйиниб сўзлайман, холос.

1965

Ёмғир ёғар, шиғалаб ёғар,
Томчилар томчилар сочимга.
Ёмғир ёғар, шиғалаб ёғар
Ҳам қайғумга, ҳам қувончимга.

Ёмғир ёғар, шиғалаб ёғар,
Мен унга очаман бағримни.
Ёмғир ёғар, шиғалаб ёғар,
Аста унутама ёмғирни.

Ёмғир ёғар, шиғалаб ёғар,
Охир мени асир этар ул.
Ёмғир ёғар, шиғалаб ёғар,
Ёға бошлар қоғозга кўнгил.

1965

* * *

Ёз кечаси осмон-фалакда
Кундузнинг китоби ўқилди.
Тарс ёрилди қовун палакда,
Олтин шафтолилар тўқилди.

Далаларда мудрайди уйқу,
Дала ётар кутиб қуёшни.
Ариқларда доим уйғоқ сув
Полизларга кетади шошиб.

Ёз шаънига қўшиқ тўқилар,
Чигирткалар чириллар чунон.
Ёмғир ёғар, гўё ёғилар
Иссиқ тупроқ устига маржон.

Ёз ёмғири илиқдир бирам,
Шитир-шитир унинг қўшиғи.
Бир ширин ҳид таралар ердан
Ва юракка кетар қўшилиб.

1963

Япроқларда шамол ўйнар,
Сув мавжида ўйнар шамол.
Саррин шамол нима сўйлар,
Юрагида қандай хаёл?

Деразамни чертади у,
Тиқирлатар эшигимни.
Ором билмас, билмас уйқу,
Уйғотади келиб мени.

Сочларимга қўнар шамол,
Шамол қўнар кўзларимга.
Қўшиқ эртак айтиб хушҳол,
Сўнгра қайтар изларига.

Хайр, шамол, хайр, шамол,
Ўйнаб-ўйнаб келгин яна.
Менга атаб бир қўшиқ ол,
Олгин яна бир афсона.

1963

Нимадир у кўзингга келган,
Хаёлингга, она, не келди?
Йиғлаб туриб хаттоки кулдинг,
Нимадир у кўзингга келган?

Менга жуда ўхшайди, она,
Кўзларингда ялтираган ёш,
Менда ўша кўз-у, ўша қош,
Менга жуда ўхшайди, она.

Она, уни тўкма, илтимос!
Кўзларингдан тўкилай, агар
Севинчингдан бермасам хабар.
Она, уни тўкма, илтимос...

1963

Тонг отмоқда, тонг ўқлар отар,
Тонг отмоқда, қуёш — замбарак.
Яраланган Ер шари ётар,
Бошларида яшил чамбарак.

Тонг отмоқда, мусаффо тонгга
Юрагини тутар одамлар.
Шу тонг учун келган жаҳонга
Ва шу тонг деб ўтар одамлар.

Тонг отмоқда...

1964

* * *

Бутун кеча ўйчан ва сокин,
Хона ичра қолмишдик танҳо.
Бир телбалик руҳимга ҳоким,
Шундай ҳоким руҳимга сен ҳам.

Оҳанг оқар. Деворда суврат.
Мовий денгиз устида кема...
Танҳолигу ўртада ҳурмат
Ва севгига ўхшаш бир нима.

Мен ўйлайман, недан бошлай гап,
Сен ўйлайсан, не қилай жавоб?
На кулади, на йиғлайди қалб,
Қарашларда яхлаган сароб.

Бутун кеча ўйчан ва сокин,
Хона ичра қолмишдик танҳо.
Мен демадим севаман сени,
Севолмайман демадинг сен ҳам.

1965

W 13

* * *

Бутун кетя чыган ва еокин,
хонро ыро қылышдык танхо,
биз талбалик рухыга доким,
шундай доким рухыга сенжом.

Оҳанг оҳанг. Девонда суврай:
ловий дейиш четица кетя...
Танхаларга ыртада курнаш
во есвиге ыхшаш бир ния.

Мен ылайман, нован болсаи сен,
сен ылайсан не қилсаи таваб,
на ылаво, на бидеабди қиле
қарашларда ыклован сароб.

Бутун кетя бисан ва еокин
хонро ыро қылышдык танхо.
Мен ылайман-севадан сени,
севадан-ылайман сенга.

Рауф Рауф.

* * *

Корсаб турган кўзлар кимники,
кичмикидир бу ўғал сиймо,
кўрганларим хайидир болки,
шайрога идролмо ё?

Табииюдо шунга фозилаш,
бор экайдо Эрайса оғар,
шундоё ёрқин, шундоё бевалаш
Пушкин кўзи сингари дилбар...

Майли, ҳаётлард бўлгандин сира!
Сен саводдинг, савиқарсан кўн.
Совга сўнар во ҳуснинг, сўнгра,
Ҳақили мартун бўлгандин кўриб.

Мақдир ҳукми билан мартун ёр,
буз ўшанга уграурсан эн,
Мақдир ҳукми билан тўнра ёр,
башта ноли бутанан, мана: —

ҳисси, сўних кўзлар кимники,
кичмикидир болки шай,
кўрганларим хайидир болки,
шайрога идролмо ё?!

Равф Парфи

Қандай гўзал, қандай ложувард,
Хаёл каби кўринар жаҳон...
Лекин менинг юрагимда дард,
Мендан хафа бўлманг, онажон.

Ухламасман тонггача, она,
Тонгда чиқар ёрим бегумон.
Кўзингизга уйқу бегона,
Мендан хафа бўлманг, онажон.

Севганимнинг ёнига борай,
Юрагимда қолмасин армон.
Унга йиғлай, унга ёлборай,
Мендан хафа бўлманг, онажон.

Ишқ ёр бўлди мунис кўнглимга,
Мени адо этди ул жонон.
Кўз тутмангиз энди йўлимга,
Мендан хафа бўлманг, онажон.

1963

Мудрар ярим кеча уйқуда,
Булут сузар ва ойни ёпар.
Ойни ёпар, лекин беҳуда,
Яна бир он ўтмасдан ёнар.

Кеча олар уйқусида дам,
Кеча узра посибон — Чирой...
Сени кўргим келди жуда ҳам,
Ажиб қўшиқ айтган чоғи ой.

1964

ТУРК АЁЛИ ИБОДАТИ

Илтижо, илтижо сўягин қуёшга,
Ёруғлик эмас бу, илтижолар-ку.
Фарёдим болишми қўйилган бошга?!
Ялдони яшиндек янчиб яшар у.

Қуритиб оладир кўз ёшин бир дам,
Изғириқ елларда тўзғитиб сочин.
Инграниб тилайди парвардигордан,
Қайда унинг ўғли? Қайдасан, лочин?

Умрбод айрилмиш севгилисидан,
Раҳм эт, ўғлидан айирма, Худо.
Ибодат қиладир оғиб эсидан,
Ибодат қиладир, ақлидан жудо.

Ҳушига келганда тагин саждалар...
Ёлғиз осмондадир юпанч-тасалло.
Турк дунёси, унинг ёлғизин қайтар,
Иншаолло, онажон, иншаолло. Аммо

Қонли жангдан, хайҳот, қайтмади ўғли,
Унга атаганинг шумиди, қисмат?
Шу қаро фалакда бормисан, йўқми,
Борми сенда, айтгил, заррача шафқат?..

Жавоб бер, эй ғойиб, эй жаллод, гапир,
Борлиқ тек, аёлга қарай олмас тик.

Она ҳузуридан йўқолар, ахир,
Қайдадир судралиб сояси эгик.

Қайгадир судралар, асрлар оша,
Инсон чеккан алам — бир туш, бир хаёл.
Барча қийноқларга якунлар ясаб
Шу кун фариштага айланди аёл.

Шу кун и ёрқинроқ порлади қуёш,
Қайтадан туғилди бу кўк, бу воҳа.
Ортиқ ер юзига секин қўйди бош
Улуғ турк аёли — қутлуғ илоҳа...

Қани, муҳаббатдан тонганлар, келинг,
Бошларга минг савдо солганлар, келинг,
Ҳайкалга айланиб ёнганлар, келинг,
Қон ичиб қонларга қонганлар, келинг...

Келингиз жам бўлиб сажда қилмоққа,
Муқаддас пойида тинглангиз буйруқ.
Туркийлар, топининг туриб оёққа!
Ўзга меҳроб йўқдир, ўзга қасам йўқ.

1965

Ширин ухлар тонг чоғи гўдак,
Ухлар гўдак ё тонг кўксида
Ёки гўдак кучоғида тонг,
Ухлар ширин ҳам тинч, осуда.

1964

Ҳасратлари дунёнинг кўпдир,
Лекин йўли бир: қуёш сари.
Унинг бир дам ороми йўқдир,
У япроққа ўхшаган... сариқ.

Туман — тамаки тутунидек
Гўёки дунёнинг қайғуси.
Қуёш сари кетмакда чекиб
Дунё хаёл суриб уйқусиз...

1964

Сув остида ялтирайди тош,
Харсангларда синади сувлар.
Хаёлларим сингари бебош
Тошларда ўйноқлар охулар.

Мавжлар каби жимирлайди жон,
Япроқдек қалтирар нигоҳим.
Тўлқинлар устида паришон
Севинчларим, чекилган оҳим.

Борини чекаман асабий,
Имонимда аллақандай куч.
Аллақандай қудрат бесабр,
Аллақандай шаклсиз севинч.

Кўзимда қумларнинг ўйини,
Йўлларимда ғиж-ғиж соқов тош...
Нелар бузди, шоир, ўйингни,
Бунча хурсанд кўзларингда ёш?

Нелар керак менга ўзи? Оҳ...
Кўксимни синдирар харсанглар.
Кафтимга тўкилар бир наво,
Не наводир, ким уни англари?

Сув остида ялтирайди тош,
Харсангларда синади сувлар.
Хаёлларим сингари бебош
Тошларда ўйноқлар охулар...

1965

* * *

Мен кимнидир кутаман маҳзун,
Мен кимгадир йиғламоғим шарт.
Танҳолик-ла турибман ўзим,
Менинг билан биргина зулмат.

Йироқларда ингранар Лист⁴ ҳам,
Кулоғимга бўзлайди Фурқат.
Хузуримга чиқмас бир одам,
Мен, барибир, кутгайман фақат.

Ўксиб-ўксиб ахтараман нур,
Қоронғида бўлгайман адо.
Қўнғироқлар жаранги келур,
Қандай машъум бу гўзал садо.

Шиллиққуртдай тўлғанар ариқ,
Суюнаман бадбуруш толга.
Осмон юзи шундайин сариқ,
Совуқликни қайлардан олган?

Кулар-да ва қалқиб борар ой,
Ул ҳаёсиз шундоқ яланғоч.
Кимни алдаб, балқиб борар ой —
Теваракда кеча қорасоч.

Мен кутгайман, элитмас уйқу,
Мен кимгадир йиғламоғим шарт.
Айтинг, нечун ташлаб кетди у,
Нечун ташлаб кетди муҳаббат?

Туғаб борар тун янглиғ тоқат,
Саҳарларга бергайман ҳисоб.
Қайга кетди, қайга муҳаббат?
Юрагимда муқаддас азоб.

Бир қушча деразам ёнида
Ўтирар паришон ва ғариб.
Йиғлайди, кўзлари ёнади,
Кўзлари — иккита марварид.

Бир ажиб навога ўхшайди,
Шоирга ўхшайди бир ҳассос.
Мискин соз чалмоққа у шайдир,
Дардига бордир-ку бир асос.

Мен унга қарайман оҳиста,
Мен қушча ҳолига йиғлайман
Ва лекин билмайман не истар,
Билмайман, ҳеч қачон билмайман...

1966

Эслайсанми, изғирин кеча
Дарчага қор урар бесабр.
Йироқ ўйлар эди кетгунча,
Йироқ ўйлар эди бир оғир.

Дарчага қор урар бесабр,
Ойна узра ложувард макон.
Ойна узра шоҳона қаср,
Ойна узра совға саргардон.

Йироқ ўйлар эди кетгунча,
Сен неларни ўйлардинг яна?
Изсиз эди ўша тун кўча,
Кимсасиздай биз турган хона.

Йироқ ўйлар эди бир оғир,
Қарғар эди, балки, сукунат.
Эримаган қор каби бағир,
Бунни ҳозир англадик фақат.

Хаёл яна у ёнга учар,
Аллақачон айирган тақдир.
Эслайсанми, изғирин кеча
Дарчага қор урар бесабр...

1966

Тоғда бир булоқ бор зору зор,
Кўксида севгининг заҳари.
Ул маним кўнглимдек интизор,
Тоғлардан келадир сарсари.

Нимадир сўзлайди шивирлаб,
Орзиқиб тушади йўлларга.
Тоғларнинг севгисин ўғирлаб
Боқмайди минг турли гулларга.

Қуйига шошилар тоғлардан,
Келгунча қурийди мадори.
Келгунча адодир оҳлардан,
Йўлига чиқмайди ул ёри...

1967

Акс садо

Иккинчи китоб

**Қадаҳ хуршиди қониким, аамидин
Сиришким кавкаби сайёра бўлмиш.
Навоий, чорадин кўп дема сўзким,
Ғамингга чорасизлик чора бўлмиш.**

Алишер НАВОИЙ

* * *

Ғунчалар пуштиранг ва заъфар
Зангори япроқлар шаҳрида.
Ғунчалар орзумдек ҳар сафар,
Ғунчалар қалбимнинг бағрида...

Қалбимнинг бағрида бир жаҳон
Ғаройиб эртақлар айтади.
Мен қайтиб келмасман ҳеч қачон,
Ғунчалар, албатта, қайтади.

1962

Ёмғир ҳам тинмади узун кун,
Ивишган навалар синдилар.
Ёмғир ҳам тинмади узун кун,
Барглари жон узиб тиндилар.

Дераза ортидан бир жувон
Қарайди, уфқ ҳам қарайди.
Дераза ортидан бир жувон
Энтикиб кўкларга қарайди.

Самонинг кўксига қоқилса,
Шамолга чиқсайди отилиб.
Майлига ёмғирдек йиқилса,
Қоронгининг бағрини тилиб.

Бағрига олар-ку бўронлар,
Имсиз ҳасратни ҳайдарлар,
Бир имкон шартини айтарлар,
Бағрига олар-ку бўронлар.

Ёмғир ҳам тинмади узун кун.

1963

Деразамга урилади қор,
Жаранглайди жарангсиз кумуш.
Деразамга урилади қор,
Қор сингари оппоқ бўлди туш.

Бир ажойиб қор ёғар бу кеч,
Учиб тушар менинг ёнимга...
Мен-ку сени ўйламасман ҳеч,
Сен тушасан аммо ёдимга...

1963

Термиламан олис уфққа,
Ботган кундан қолмишдир доғлар.
Ёмғир урар қоронғиликка,
Совуққина шовуллар боғлар.

Яна келдим маҳзун гўшага,
Бунда бир най ётибди синиб.
Қўй, сиғинма ортиқ ўшанга,
Қўй, сиғинма унга, севгилим.

Мен ҳеч нарса сўрмасман, дилбар,
Ўтмишингдан сўзлама зинҳор.
Мен ҳам бир бор севганман, етар...
Қарасанг-чи, атрофда баҳор...

1964

* * *

Кундуз ўйга чўмар, тун яқин.
Осмон янглиғ оқшом шарпаси –
Олис уфқ сўнгида ёрқин
Куннинг қизил шоҳи пардаси.

Кечки қуёш турмаклар сочин,
Жозибали бўлар эртага!
Ана, қўқ ҳам маржонлар сочди –
Кенгликларнинг мовий эртагин.

Далаларда эсар шаббода,
Эгилади нозик чучмома.
Ялпизларнинг баргидан шода-
Шода шудринг жимгина томар.

Жозибали бўлар эртага,
Севги фасли асл ва бедоғ.
Кумуш ҳаволардан ўртиги⁵
Гўзаллиги билан яшнар тоғ...

1957

* * *

Жуда бахтли эдинг у билан,
Жаҳонни тўлдириб юрардинг.
Сен ўшани ўйлайсан ҳамон,
Ўша билан банддир юрагинг.

Унинг билан кечган дамлардан
Сенга қолган ширин хотира.
Менинг эса аччиқ ғамлардан
Тортиб кетди кўзларим хира.

Лекин севгим жой тополмади
Хотиралар ётган қалбингдан.
Сен уни ҳеч унотолмадинг,
Мен ҳам кеча олмасман сендан.

1962

Дафтардан бир варақ боқади кулиб,
Бевафо, келдингми яна бу фурсат?
Соат ҳам уринар қаҳрга тўлиб,
Йўқсан-ку, не учун келдинг, эй сурат?

Қаттиқроқ уринар янада соат,
Янада буруқсаб ёнмоқда чироқ.
Тун қуши ўкириб қилар ибодат
Деразам ортида эгилиб шу чоқ.

Қорайиб ёнарсен зулмат йўлинда,
Юрагимда ёниб битган севгилим.
Ўтган хотиралар ўнгу сўлимда.

Дафтардан расмингни олганман юлиб,
Суратсиз шу варақ менинг қўлимда,
Суратсиз варақда сен борсан, гулим.

1963

ОСТОНАМДА ЁТАР ДЎСТИМНИНГ ИТИ,
Юлдузларга қарар,
Эҳ, ўлмагур дўстим-эй.
Мархум
Дўстимнинг ити.

1965

Оппоқ булут изгир саросар,
Оппоқ булут сокин осмонда.
Йўллар ошар, манзиллар ошар,
Нелар бордир ўша томонда?

Шундай жимжит зангори осмон –
Заминларнинг нидоси бекор.
Нақадар, оҳ, ахир, бепоён
Сукунат деб аталган диёр.

Оппоқ булут изгиб юрар жим,
У ерлардан нелар излар ул?
Бу чоқ осмон фикримга ҳоким,
Доҳиёна сукунатга қул...

1964

Чироқ. Чироқ ёнар бўзариб,
Жим. Тинглангиз унинг куйини,
У бир қўшиқ айтар, дўстларим,
Саҳаргача айтар куйиниб.
Чироқ. Чироқ ёнар бўзариб.

Чироқ ёнар – севимли орзу,
Чироқ ёнар – сўнги йўқ ҳасрат.
Туркистоним каби ёнар у,
Чироқ ёнар – энг гўзал қисмат,
Чироқ ёнар – севимли орзу.

Чироқни тинглангиз, одамлар,
Қаршисида эгиб тулинг бош.
Сизни куйлар у тонгга қадар,
То навбатни олгунча қуёш.
Чироқни тинглангиз, одамлар...

1964

Дарё мавжларига ёзилмиш ғазал,
Майсалар эгилиб ўқийдир китоб.
Шодланиб хандалар отар бир лаҳза,
Бир лаҳза оҳ тортиб қўяди офтоб.

Қамишлар шивирлар дарё томонда,
Қўкда оқ булутлар кезар бемажол.
Бир тирик нафосат борлиқ жаҳонда,
Кимгадир эгилар, қилар илтижо.

Бу қадар гўзаллик қайси очунда,
Бу қайси китобдир, кимнинг дафтари,
Кимнинг аламидир қилич учинда?

Қалтираб порлайдир бир чироқ ғариб,
Бир қушча сайрайдир руҳим ичинда,
Бир қушча йиғлайдир мени ахтариб.

1963

Оҳ, Туркистон, кўзим йўлингда,
Сен руҳимда очила қолдинг,
Бир сир бўлиб сочила қолдинг,
Оҳ, Туркистон, кўзим йўлингда.

Гўзалларнинг гўзали Турон,
Севимлидир ҳамда меҳрибон.
Ул ҳам туғилгандир меҳримдан,
Гўзалларнинг гўзали Турон.

Дунё қадар севгим бор сенга,
Билмаганлар айтар: «Ул йўқ-ку!»
Сен қайларда юрибсан буқун?
Дунё қадар севгим бор сенга...

1965

I. Қор ҳиди димоққа урилди,
Ухлайди шамолнинг қўйнида
Баргларини тўкмаган райҳон.

II. Тонг-саҳардан ўлтирасан дарё бўйида,
Бир фикрга келмадингми? Айт. Айт.
Йўқса, кеч бўлади, қуёш сўнади ҳозир.

III. Ер ўз ўқидан айрилар, инон,
Инон, осмонидан айрилар қуёш,
Агар биз айрилсак.

1966

I. Кўзларимга тўлиб қолган нимадир,
Томоғимга тиқилиб қолган нимадир, ахир,
Ким айтади, сен айтмасанг агар, Гунафша?

II. Бунча югурасан, еласан, қўшнимнинг кучуги,
Кўзларингга шодлик тўлиб қолган,
Бахтлимисан шунча?

III. Мен ўзимдан-ўзим куламан,
Бахтиёрман гўдак сингари
Кула билганимдан.

IV. Йўл кўп, йўллар кўп дунёда,
Ҳар бир йўлдан кўринар лекин
Сўнгги йўл.

1965

I. Куйган дарахт бўйнимга осилар,
Оқ булут, оппоқ булут
Йиғлагали кетар кейин.

II. Нима десам экан сенга, шамол,
Нима десам экан, Бойчечак?
Бир оз жим туриш мумкинми?

III. Сен келмассан, келмассан энди,
Аччиқ томчи ёшга айланиб
Кўзимда айланар қўргошин қуёш.

IV. Товушларнинг рангига қаранг,
Қаранг тез рангларнинг товушига.
Бу шўрлик ой ҳам шоирми дейман.

V. Мен сени севаманми? Билмайман.
Сен мангулик нафассан –
Билмайман деган.

1965

Р. Парф

I. Бир ақлли-ей мана бу құрмағур,
Бир чиройлики мана бу.
Булар ҳам туғилғанмикан?

II. Күзимга нечун түр ташладингиз,
Нечун арқон ташладингиз,
Киприкми шулар?!

III. Жигар-бағримга тўлди ушбу сўзлар,
Ушбу сўзларга тўлди-ку менинг дунём:
«Сен мени алдамайсанми? Алдамайсанми?!»

IV. Йўқлик бир армондир, армон – бир йўқлик,
Армондан иборат борлиқ ва лекин
Ерга чўккан осмон – менинг армоним.

V. Тўхта, виждон, қаёққа кетяпсан,
Қайга қочяпсан бевафо хотин каби?
Ҳаққинг йўқ, бир ўлим ҳақ хиёнат учун.

1964

* * *

I. Қорайиб кетди кўксимдаги қорлар,
Майсалар уйғонди,
Шохларга қўнди кўклам.

II. Умримни совурдинг деб,
Ғазабингни сочма менга,
Ғазаб сочган умрин сочмасми?!

III. Дилимда бир сўз бор эди,
Бу сўз меники эди. Айтдим-да,
Мен сўзники бўлдим ортиқ.

IV. Сукут сақлар бир дарахт салобат тўкиб,
Бир сўз демас... ҳеч қачон.
Ақлли кўринар, балки, шунинг-чун.

V. Ўтмишларнинг ёди қолсин,
Келажакнинг орзуси.
Иккиси ҳам бўлмаса ёмон.

1963

I. Ҳа ва йўқдан иборатдир қисқалик,
Тушунтириш учун кетган сўзлар қолгани,
Ҳа ва йўқни тушунтириш учун кетган сўзлар.

II. Севинч, бирор марта қайғурганмисан?
Кулги, йиғлаганмисан бир марта бўлсин?
Дўст бўлолмасман сиз билан.

III. Сувлар, не деб жилдирайсиз?
Не деб шивирлайсиз, саболар?
Сен-да бераҳмсан, Бойчечак.

IV. Хаёл олиб кетар йироқларга,
Кўз илғамас ёқларга олиб кетар,
Ўзига қаттиқ ишонар хаёл.

V. Чарс-чарс ёнавер, нимжон олов,
Қўлларимни қалайман,
Бегона эмасмиз, ҳар қалай.

1968

I. Сен кўп яшадинг, буюк тош,
Яшайверасан ҳали узоқ-узоқ,
Кўп яшаб кўйганимдан уяламан мен эса.

II. Ҳайҳотдек тун ичра бир ўзим,
Юлдузларнинг нурлари оғрир
Кўзларимга келиб санчилиб.

III. Тўкилди умидимнинг баҳори,
Бўғизланган гулдаста бўлиб
Сенинг оёғингга йиқилдим.

IV. Юлдузларнинг аччиқ нурларига чирмашиб
Юлар ойнинг намхуш сочларини
Фалакка термилиб қолган кўзларим.

V. Овозингни ўпарман, севгилим,
Кўзларимга кириб музлаб қолар овозинг,
Йўқотув ҳиссини туяр кўксим сирқираб.

1971

I. Бу қандай оролдир, осмон кўринмас,
Бу қандай дарёдир, кўринмас соҳил,
Биз шу қадар ночормиз, севгилим.

II. Айтмасанг бўларди-ку шуларни, эй воҳ,
Ўзим талаб қилдимми ҳақиқатни,
Қандай яшайман қолган умримни энди?!

III. Тўр ташлайсан, игна санчасан,
Нечун менга бақраясан, осмон,
Хато қилган бир менми?!

IV. Мен ҳаммасини чиндан айтдим, эҳ, сизларим,
Сиз нафасни мендан қизғондингиз-а?!
Қолганини... балиқлар... айтсин...

V. Оғзим тўла сўзлар, жигарларим-эй,
Ортиқ сизни асрай олмайман,
Билганингизни қилингиз.

1968

I. Ой, нурларингни йиғиштириб ол,
Қора пардангни ташла юзингга, тун,
Мен ёрим-ла видолашгани келдим.

II. Мўлтираб қараб турибсан, қушчам,
Нега бундай қарайсан?
Барибир, менга ишонмайсан-ку?

IV. Оғзимга энг хушбўй ҳаволарни тўлдириб,
Йиқилиб-туриб чопяпман
Сен томон, томиримдаги жоним.

V. Бир ёқларга кетмайсанми учиб-учиб,
Юрасанми ис босиб, қорайиб,
Шўрлик шаҳарлик чумчуқ?

1974

I. Кундуз: чиқ-чиқ,
Кеча: чиқ-чиқ,
Ўлмаган сенинг жонинг.

II. Товушларга кўмилиб қолдим,
Залворли қор товушларига,
Жунжиктирар ойнинг ноласи.

III. Бўрон, дўстим, нечун жимсан,
Нечун жимсан, Чақмоқ, укам,
Синглим Сукунатнинг бошида?!

IV. Вужудим яллиғланар нафасингдан,
Сен шундай яқинсанки жон қадар, ахир,
Барибир, сени соғинаман, барибир.

V. Тирнайди сочларингнинг тароғи,
Кўзларингнинг заҳар суйи заҳарлар,
Лабингдаги ўқни нечун сақлайсан?

1975

* * *

I. Ичингдаги ғамингни бер менга, йўловчи,
Тарозуга қўяйлик иккимиз,
Ниҳоят, бир фикрга келайлик охир.

II. Чўқмоқдаман сувларга,
Кўкларга чўқмоқдаман,
Ўпмоқдаман қуёшнинг оёғини.

III. Мен сенга инонмайман энди,
Бир кун доғда қолдириб
Сени ташлаб кетаман, юрак.

IV. Кўнглимга қил сиғмас,
Сен эса бундай ширин,
Сен эса бундай улкан.

V. Ҳайкаллар кўп бизнинг шаҳарда,
Паррандалар билмайди, холос,
Кимнинг бошига ўтирганини.

1981

Рахм Рахм

I. О, хаёлларнинг йўллари олис,
Яна олисларга бошлар бешафқат
Олис у йўлларнинг хаёли.

II. Дарахт шохларида силкинар
Кузнинг яйдоқ, сариқ шамоли,
Чирқирар бир қушча.

III. Хиралашиб борар кундузнинг ранги,
Ой ҳам кулар мендан беҳаё, беҳис,
Кундузнинг рангини сўриб олган у.

IV. Воҳ жоним, воҳ жоним деб ҳирқирар
Деразамнинг ортида шамол,
Юлиб ташласам эди жонимни, қани.

V. Осмон шу қадар тоза! Раҳминг келади,
Узоқ қараб туrolмайсан, бевафо,
Сенинг сувратингга тўлар қорайиб.

1968

Тасвир

Учинчи китоб

Аллоҳ нажотдир.

Табиат тартиботи ўзгармас, инсон табиати бузулган.

Нажот Аллоҳдандир.

АБДУРАҲМОН ВОДИЛИЙ

Ба худ нозам, гадои бениёзам,

Тапам, сўзам, гудозам, найнавозам

(Ўзимча ноз қиламан (ёки Ўзига нозланаман фақат),

беҳожат гадоман (ёки Сомадлик даргоҳининг гадосиман),

Тупирчилайман, куяман, қийналаман, най кабиман.)

МУҲАММАД ИҚБОЛ

* * *

Букун бир туш кўрдим. Тушимда
Бухорода юрган эмишман.
Юксак миноралар бошимда,
Оёқларим остида гулшан.

Бухорода юрган эмишман,
Мен-ла бирга юрармиш қуёш.
Эрир эмиш, оқар паришон
Муз асридан омон қолган тош.

Юксак миноралар бошимда
Менга ҳасад билан боқармиш.
Асрлар бир дамдай қаршимда
Зангор олов бўлиб оқармиш.

Оёқларим остида гулшан –
Қайноқ оловларнинг давоми...
Бухоро зангори гул ушлаб
Мени асир этди тамоман.

Ул айирди мени ҳушимдан –
Юрагимни кўрган эмишман...
Букун бир туш кўрдим. Тушимда
Бухорода юрган эмишман.

Р. Парф

Кулранг булут кезинади жим,
Кулранг булут ўхшар уйкуга.
Кулранг булут бошлайди ҳужум,
Бақириб шивирлар руҳимга.

Нафаслари қисилиб гўё
Қалдирғочлар учар ер бўйлаб.
Ғамгин-ғамгин кўринар дунё –
Ўйларини қийнайди ўйлаб.

Кулранг булут қулади охир,
Парчаланди шу муаллақ кўл.
Ғир-ғир шамол, ғир-ғир ёмғир,
Суратимни чизиб берар йўл.

Қалқиб-қалқиб қўяди қараб
Табассумлар ёзилган тупроқ.
Чапак чалиб, сочини тараб
Бош ювади бир ҳовуч япроқ.

Яна булут кезмоқда сарсон,
Таъқиб этиб борар изимдан.
Нафасларга тўла бу осмон
Узилмайдир асло кўзимдан...

1963

Саболарда ўйнайди наво,
Ариқларда сув оқади шан.
Оҳангларга тўлибдир ҳаво,
Бенавосан нечун ёлғиз сан?

Кузги боғлар шивирлашар жим,
Кузги боғлар куйчи Заъфарон.
Куйлармикан шундай юрагим?
Қўлларингни қўйгил, меҳрибон.

Бенавосан нечун, дилбарим,
Ҳаёт сени этмасми мафтун?
Мафтун этмайдими гул барги,
Мафтун этмайдими шеърйи тун?

Қара, қандай порлоқ эрур кўк,
Тингла, қўшиқ айтар юлдузлар.
Бу – ой тўккан шуъла эмас, йўқ,
Бу – навога айланган сўзлар.

Уфқларда ёниқ афсона –
Олган Эркин Воҳид шеърларин.
Ойдин йўллар қўшигин, мана,
Йўллар ўзи айтар, дилбарим.

Саболарда ўйнайди наво,
Ариқларда сув оқади шан.
Оҳангларга тўлибдир ҳаво,
Бенавосан нечун ёлғиз сан?

x x x

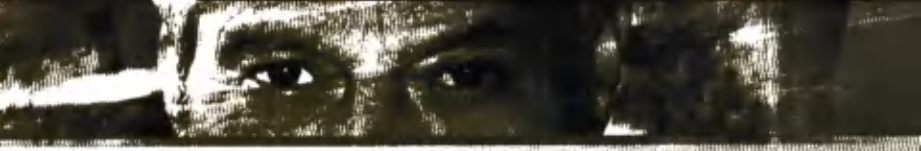
5 Куранг бунт козади серсон,
тавхис дийд борер ижилден.
~~Дай-хонго бунт дунд нагасалда дийд дуосон~~
~~Борер борер мөнх? дундун.~~
айрмалдун

9 Нагасалдун, итхилдун үгс
нагасалдун, үгс дундун.
Дундун-дундун дундун дундун-
дундун дундун дундун.

4 Калдун-дундун дундун дундун,
тавхисалдун дундун дундун.
Дундун дундун дундун дундун
дундун дундун дундун дундун.

1 Куранг? дундун дундун дундун.
Куранг? дундун дундун дундун.
Куранг? дундун дундун дундун,
дундун дундун дундун дундун.

2 Куранг? дундун дундун дундун.
Нагасалдун дундун дундун дундун.
Дундун дундун, дундун дундун.
Дундун дундун дундун дундун.

Курган? Оуу? Велледеп нелл,
Сову? ~~Оуу? Оуу? Оуу?~~ ~~Курган? Оуу?~~
Оуу? Оуу? Оуу? Оуу? Оуу? Оуу?
~~Оуу? Оуу? Оуу? Оуу? Оуу? Оуу?~~
Оуу? Оуу? Оуу? Оуу? Оуу? Оуу?

Курган? Оуу? Оуу? Оуу? Оуу?
Оуу? Оуу? Оуу? Оуу? Оуу?
Оуу? Оуу? Оуу? Оуу? Оуу?
Оуу? Оуу? Оуу? Оуу? Оуу?
Оуу? Оуу? Оуу? Оуу? Оуу?

* * *

Оғир тун. Қурир тинка...
Қандай изғирин кеча,
Бу ёмғир тинар қачон?
Ерга ботади товон,
Лой ёпишар этикка.

Лекин кутасан ҳамон
У таниш тол остида,
Аразинг бўлар тамом,
Қари тўнка устида
Ўлтирамиз ёнма-ён.

Ҳис ва ҳаёл кечаси,
Ҳароратли бир совуқ,
Гулхан ёқаман ва сен,
Оббо, тамаки ҳам йўқ,
Мени аста қучасан.

Ёмғир қорға айланар,
Кўзингда кулар алам,
Оҳиста бош айланар.
Қайга қочиб борар ғам?
Қандай гўзал бу олам!?

1963

* * *

Қорларга қоришди осмон,
Элай кетди нурли чангини.
Қайдан олсин бечора рассом
Бундай маъюс севинч рангини?

Уни излар, тополмас, гаранг,
Ўтга қўнган қор каби беҳол...
Кўзларида турар ўша ранг,
Осмонларга тикилар бекор...

1964

Ташқарида шовуллар шамол,
Ёмғир қаттиқ ёғар бу кеча.
Ташқарида шовуллар шамол,
Юзларини юлмоқда дарча.

Ташқарида шовуллар шамол,
У кунларнинг шакли кўзимда.
Ташқарида шовуллар шамол,
Саволларга кўмадир зимдан.

Ташқарида шовуллар шамол,
Деразамни қоқар бетоқат.
Ташқарида шовуллар шамол,
Ташқарида пушаймон фақат...

1965

ФАВВОРА

Кўп оғир кўринар ухлашинг.
Бугун... сенга тушганда ишим.
Фақат сенинг... йиғлашинг яхши,
Яхши эди сенинг йиғлашинг.
Нечун жимсан бугун, фаввора?

Дунёда йўқ эди ўхшашинг,
Гўё тиниқ, тоза гул эдинг.
Кўз ёшларинг тинган. Кул энди!..
Яхши эди сенинг йиғлашинг..
Нечун жимсан, ахир, фаввора?..

1964

Узоқдан чироқлар кўринар,
Орзумнинг мунаввар шуъласи.
Ёнишлардан кўзларим тинар,
Лекин етиб боргум, шубҳасиз.
Узоқдан чироқлар кўринар.

От қўяман. Ёнишлар ёнди,
У ердан келмоқда овозим.
Учган овозимдан ҳам олдин
Чироқларга етаман ўзим!
От қўяман. Ёнишлар ёнди...

1965

* * *

Борми, баҳорим борми,
Бормисан, сеvimли ёр?
Дилга шунча озорми,
Эй Баҳор, эй Баҳор?

Куёш кулар, кулар ҳаёт,
Анвойи гуллар кулар.
Ўзин бахш этмоқдан шод
Пойимизга йиқилар.

Қайлардасан сен фақат,
Жондан азиз кўрганим?
Ҳеч яшолмас муҳаббат
Айрилиққа ўрганиб.

Сенсиз кўкда моҳитоб,
Сенсиз уйғоқ юлдузлар.
Қани деб қилар хитоб,
Танҳо дил сени излар.

Борми, баҳорим борми,
Бормисан, сеvикли ёр?
Дилга шунча озорми,
Эй Баҳор, эй Баҳор?!

1963

Равф Парфи

Хайр сенга, яхши қол энди,
Фарёд чекар кўзингда севинч.
Хаёлларга бир дам тол энди,
Ҳузуригга мен қайтмасман ҳеч...

Сени ўртар аччиқ пушаймон,
Айрилмоқдан кўркмассан мендан.
Севги уйи узлатда вайрон –
Бир тасалли тиламас сендан.

Бир кун кўриб сени кўчада
«Ана у» деб қўлимни чўзгум...
Ёдгорликдек сўнгги кечадан
Йўл устида тўхтагин бир зум.

Бошинг эгиб келма мен томон,
Сен кетавер... ёнимга қайтма...
Кўриб қолсанг ундан ҳам ёмон.
Йўқ, йўқ, «мени кечир» деб айтма...

Хайр сенга, кетар бўлдим мен,
Кетар бўлдим шу қоронғи кеч.
Қайтмасам-да муҳаббатимдан,
Ҳузуригга мен қайтмасман ҳеч.

Кўрмаганман сира ҳам сени,
Юрагимда чунки яшайсан.
Кўрмаганман сира ҳам сени,
Юрагимга жуда ўхшайсан.

Яхши эди бир кўрсам сени,
Васлингдан ҳам кўрқаман, бироқ.
Яхши бўлур бир кўрсам сени,
Кўрмаганим ундан яхшироқ.

1960

Мудраб ётар бунда дарахтзор,
Ухлар юпқа муз остида сув...
Қуёш ойни тополмасдан зор,
Ботиб кетди булут оқ парқув.

Зулмат отли шоҳ киймоқда тож.
Ўз ҳукмига олганда уйқу
Ухлаб олар олам ноилож.
Бечора тонг – ухламайди у.

1963

Йиллар, бераҳм йиллар,
Шошасиз қайга,
Ширин-ширин бу тиллар
Овози найга
Жўр бўлган кезлар?

Ёшлигим керак, йиллар,
Кўз нурим керак,
Начора, қувиб елар
Йилларни бу юрак.
Хафақон диллар.

Қиш фаслидир қаҳратон,
Бошимда еллар...
Ёшлигимни бермайман,
Бераҳм йиллар,
Бераҳм йиллар.

1964

Йўқ! Кўришмаймиз, хайр энди,
Ортиқ кўришмаймиз юзма-юз.
Саҳроларда севгимиз қолди,
Қор остида қолди севгимиз.

Ортиқ кўришмаймиз юзма-юз,
Меҳр тўла ёниқ кўз билан,
Йўқ, йўқ, энди ҳеч қарамаймиз,
Ўрталиқда машъум бир туман.

Саҳроларда севгимиз қолди
Куйган янтоқ мисол қуёшда.
Хато севги қўшилиб томди
Заҳар-заққум бўлиб кўз ёшдан.

Қор остида қолди севгимиз,
Шўрлик севги топмади омон.
Якка-якка бўлди исмимиз.
Ҳар хил йўлдан кетдик ҳар томон...

1965

ОЙБЕК ХОТИРАСИГА

Тоғлар аро ойдин бир булоқ,
Атрофида шивирлар ўтлоқ,
Булоқда шаън ва собит чирой,
Нур йўлидек ўйлари йироқ,
Сувда мангуликдек сузар ой...

Бироқ, ҳайҳот, бир қўюн келди...
Ойдин булоқ қайга беркинди?!
Қайдадир шаън ва собит чирой?
Фалакларга қарайман энди,
Фалакларда сузиб юрар ой...

1968

Қайда ўсдинг, қайда яшнадинг?
Япроқ, япроқ, айтиб бер менга.
Юлқиниб ўзингни ташладинг
Нега, ахир, япроғим, нега?

Сени шамол, боқ, супурмоқда...
Япроқ, япроқ, сўзлаб берсанг-чи,
Ўз севгингдан бўзлаб берсанг-чи,
Нечун тушдинг, нечун оёққа?..

1965

* * *

Шивирлама менга, эй шамол,
Худди қалбим ёнидан оқма.
Шивирлама менга, эй шамол,
Узиб япроқларингни отма.

Шивирлама менга, эй шамол,
Қайга олиб борурсан тагин?
Шивирлама менга, эй шамол,
Ўтмишларнинг қора эртагин.

1965

ойдинлик

*Кундай ёруғ,
тундай қара экан кўзларинг.*

Усмон НОСИР

1. Ой сузади. Музлаган кеча,
Қор уфурар.
Туманларда бир юлдуз мунча
Ғамгин турар...

Ғуж-ғуж юлдуз, ой кезар ҳолий,
Боқасанми?
Ишқ дарёси оқар хаёлий,
Оқасанми?

Нима келди шу дам ўйингга...
Ким у? Айт, ким?
Бечора ошигинг йўлингга
Зорми, айтгин.

Ой сузади. Музлаган кеча
Қор уфурар.
Туманларда бир юлдуз мунча
Ғамгин турар?

2. Майли, оқшом, майли, қор,
Ой ёруғида,

Сен порладинг, гўзалим,
Севги – руҳимда.

Ким яширди, ёлғизим,
Тунни кўзингга,
Қор сингари мусаффо
Кумуш юзингга?

Олисда ял-ял ёнган
Нима экан ул?
Юргин ўша томонга,
Эй гўзал сурур.

Майли, оқшом, майли, қор,
Ой ёруғида
Сен порладинг, гўзалим,
Севги – руҳимда.

1963

Уйғон, эй малагим, тур, ўрнингдан тур,
Оташин музларда исинайлик, юр.

Ёнғинли дарёда қулоч отайлик,
Бу ердан кетайлик, фақат кетайлик.

Ундан ҳам олисроқ кетармиз ҳали,
Ундан ҳам олисроқ, менинг гўзалим.

Қарагил, энг ёрқин бир юлдуз ёнар,
Ёруғ бир чаман бу... кетармиз яна.

Бу кун шоҳ эрурман, тилак тилагил,
Бу кун мен гадоман, тингла, малагим.

1966

Яна ажиб тушлар кўрибман,
Тушларимда уни кўрдим мен.
Яна ажиб тушлар кўрибман,
Ҳузурида ёниб турдим мен.

Чирмаб борар оловли тўлқин,
Тўлқинларда бўларман абас.
Ёнишларнинг қўйнидан юлқиб,
Кошки, судраб чиқса бу нафас.

Аланга чақнайди кўзимда,
Ўтлар мени ташлади тилиб.
Севги, севги менинг бўғзимда,
Калимага келмайди тилим.

Шундай ажиб тушлар кўрибман,
Тушларимда уни кўрдим мен.
Шундай ажиб тушлар кўрибман,
Ҳузурида ёниб турдим мен.

Яна севгим қолди юракда,
Ул қийнайди мени беомон.
Тушларим ҳам тугаб бормоқда,
Бир сўз айта олмайман ҳамон.

1965

- эта
загад
- Эпинон
- 2 Дахшадан шраин ёрлар,
 - 1 Бухун хунук дунлар сўрибман.
 - 4 Мен ёниб турибман ёрлар,
 - 3 Ҳаёт аро ёниб турибман.

Ҳаёт, агар

Ҳармас булар аёвли турган,
 тўлганларда дундан абас.
 Ҳаётданми? айтишдан салқиб
~~Ҳаётларга сўраш бу нарас.~~
 Котан сўраб тил.

Мана ҳаётларда кўзимда,
 Ёнаш ланги раҳмат тилиб.
 Исон аёвли ланги? дундан,
 қалмида ёлмайди тилим

Бир сўз аёвли айнаган, ланги
 илганми қан қилишган қилди!
 Уни қаттиқ севганим дундан
 Ҳаётларча мен билан Ҳаёт.

Дахшадан шраин ёрлар,
 Бухун хунук дунлар сўрибман.
 мен ёниб турибман ёрлар
 Ҳаёт аро ёниб турибман.
 Мушкан дундан дундан ёрлар
 Мен ёнибман ҳаётдан сўрибман.

Эта севган сўзлар
 аёвлими бу сўзлар
 Бухун аёвли сўзлар
 дундан сўрибман

19/11/11
Қаҳ

АБДУЛЛАЖОН⁶ МАРСИЯСИ

1. Кушлар, кушлар, қатор-қатор,
Кушлар, уйга қайтингиз,
Абдуллажон қайтмас... зинҳор,
Ёр-дўстларга айтингиз.

Ўйнар бўрон, ўйнар бўрон,
Ўйнар менинг бошимда.
Энди йўқдур Абдуллажон
Йигирма беш ёшинда.

Йўллар узун, йўллар узун,
Кунлар ҳам кўп чўзилди.
Қонли ёшлар тўқди кўзим,
Жигар-бағрим эзилди.

Поезд чопар, поезд чопар,
Поезд чопар Сибирдан.
Абдуллажон жонсиз ётар,
Тобутлари темирдан.

Бўзлар осмон, бўзлар осмон,
Бўзлаб берса бўзтўрғай.
Кўзларини Абдуллажон
Бир дам очса на бўлғай!?

Нафас олмай ул ухлайди,
Кўкрагида ўнг қўли.
Ел йиғлайди, эл йиғлайди,
Йиғлар ўзи ҳам ўлим.

2. Азиз дўстим, қайларда қолдинг?
Кўриб туриб сени кўрмадим.
Сўрадиму мен дарду ҳолинг,
Мен дарду ҳолингни сўрмадим.

Сен ёниб кетарсан ёдимда,
Бирон шарпа, товуш эшитсам,
Гўё мана, ҳозир олдимга
Отилиб кирарсан эшикдан.

Шамол каби учиб ўтгайсан,
Шовуллайсан бошимда ҳар зум.
Айтилмаган қўшиқ айтгайсан,
Япроқларни отгайсан узиб.

Доим бирга ва доим жудо
Бағридан бечора кўзларим.
Бунча ҳасис бўлмаса дунё?
Топтайди ўзининг изларин.

Наҳот, дўстим, шу қабр – сенми,
Сенми ёзилмаган шу китоб?
Кўмиларми ҳеч қачон севги?
Мен жавоб иштайман, жавоб.

Азиз дўстим, қайларда қолдинг?
Кўриб туриб сени кўрмадим.
Сўрадиму мен дарду ҳолинг,
Мен дарду ҳолингни сўрмадим.

3. Сен тарк этдинг ёруғ оламини,
Сен бутунлай тарк этдинг, ёху.
Тингламайсан менинг ноламини,
Тингламайсан, чорасиз оху.

Ғамли уйда қирқ кун ёнур шам,
Сен ўйимда ёнурсан абад.
Қайта туғиладир дунё ҳам,
Сен дунёга келмайсан фақат.

Оҳим менинг бузгай самони,
Нафасим айланур қуюнга.
Совуқ ерга қўйдикми сени?
Керакмидинг шунчалар унга?!

Йигирма беш ёшда кетдинг сен,
Жуда эрта кетдинг, дўстгинам.
Ҳей ажал! Мақсадга етдинг сен,
Йигирма беш ёшдаман мен ҳам...

Йигирма беш ёшимни қўшдим
Йигирма беш ёшингга сенинг.
Ҳаддан зиёд бу алам, дўстим,
Бу кун эллик ёшим бор менинг.

Сен тарк этдинг ёруғ оламини,
Сен бутунлай тарк этдинг, ёху.
Тингламайсан менинг ноламини,
Тингламайсан, тингламайсан-ку...

1965

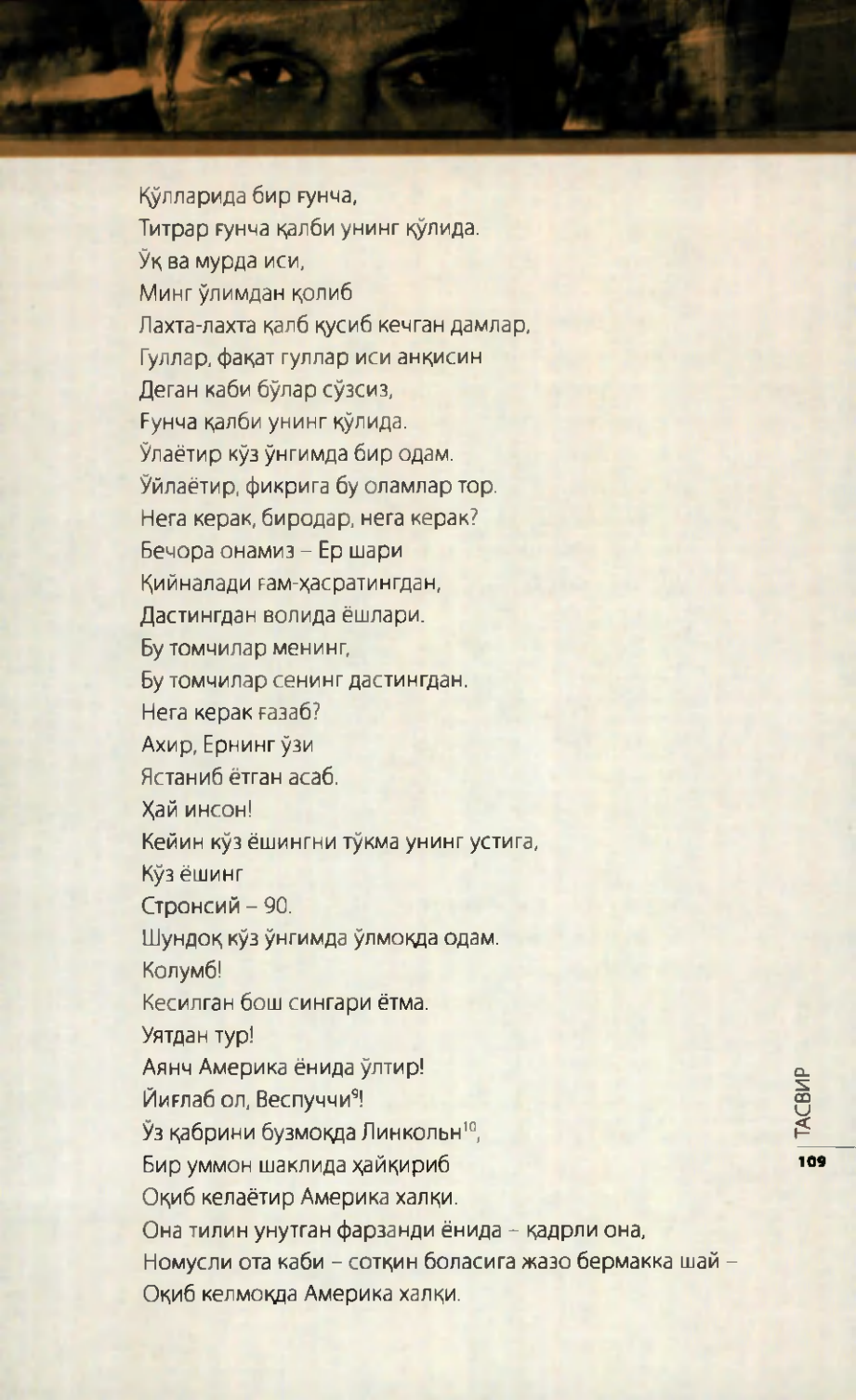
ВЬЕТНАМ ҲАҚИДА ҚЎШИҚ

*Ўз йўллари бордир оҳунинг,
Чангалзорлар аро чопадир
Зангори ўтлоқ томон.
Йўлбарснинг ўз излари бордир,
Чирқираган гўдакка чанг солмоқ учун
Қишлоқ сари борур биқиниб.
Душманнинг ўз йўллари бордир,
Бостириб келадир бизнинг тоғу тошларга
Сочмоқ учун зулм, истибдод захрин.*

Чан Хай'

Кезадир булутлар бошим устида.
Ҳаво дим.
Бақирган сукунат.
Сукунат – вужудларга, мияларга санчилган игна!
Бурун катакларида тўлғонган аччиқ нафас –
Вьетнам, юракларида йиғлаган Вьетнам.
Вьетнам – икки бўлинган бир нон.
Оқ бино.
Мактаб.
Она тили дарси:
Мана, тинчлик, ол,
Мана, тинчлик, саодат.
Танаффусга беш дақиқа бор.
Сукунат – ҳукмрон.
Машъум қўллар қарси!
Танаффусга беш дақиқа бор.
Хроника кадрлари – Отиш.
Юз – павильонда. Камера қаршисида.

Юз: Мен табиатан қотил эмасман,
Шунинг учун «энг сўнггиси қолгунча»
Отишга тиришмадим.
Хроника кадрлари. Вьетнам ватанпарварларини отиш.
Диктор овози:
Америка учувчи офицери бу тахлитда ишга киришмайди,
Табиатан мен қотил эмасман дейди у –
Ерда қотил воқеани ўз кўзи билан кўриб туради.
Сурат. Америка солдати Вьетнам аёлининг чаккасига
Туппонча тираб турибди.
Ўлим қисқа масофада яққол юз кўрсатади.
Кўлларининг ишига юксакдан қараганларга эса...
Самолёт нишонга шўнғимоқда. Бомбалар учади.
Ўлим кўринмайди.
Самолёт кабинасида қон ҳиди анқимайди.
Шайвли павильонда. Камера қаршисида
Шайвли: «Ҳаво жанги тўғрисида шуни айтишим мумкин:
Катта суръат билан кабинада қисиниб,
Бошингда шлем билан ўтираркансан,
Маълум меъёрда қотилликка алоқанг йўқдек
Сезасан ўзингни, чунки ўлдираётганингни кўрмайсан»⁸.
Танаффусга чиқишмади болалар.
Абадий танаффус.
Тинди шогирдлар саси.
Қутлуғ тупроқ устида букун
Шундоқ кўз ўнгимда ўлмоқда одам.
Ўйлаётир, фикрига бу оламлар тор:
Дунё, орзуларинг менинг орзум эди,
Сўзларинг менинг сўзим эди, дунё,
Ташвишларинг эди менинг ташвишим.
Кел, юммаймиз кўзларни, кел, юммайлик,
Шундоқ кўз ўнгимда ўлмоқда одам,
Ўйлаётир, фикрига бу оламлар тор:
Кўзларида Ватан деб ўлмоқ бахти
Ва қуёшга қараб қотган бир савол.

Қўлларида бир ғунча,
Титрар ғунча қалби унинг қўлида.
Ўқ ва мурда иси,
Минг ўлимдан қолиб
Лахта-лахта қалб қусиб кечган дамлар,
Гуллар, фақат гуллар иси анқисин
Деган каби бўлар сўзсиз,
Ғунча қалби унинг қўлида.
Ўлаётир кўз ўнгимда бир одам.
Ўйлаётир, фикрига бу оламлар тор.
Нега керак, биродар, нега керак?
Бечора онамиз – Ер шари
Қийналади ғам-ҳасратингдан,
Дастингдан волида ёшлари.
Бу томчилар менинг,
Бу томчилар сенинг дастингдан.
Нега керак ғазаб?
Ахир, Ернинг ўзи
Ястаниб ётган асаб.
Ҳай инсон!
Кейин кўз ёшингни тўкма унинг устига,
Кўз ёшинг
Стронсий – 90.
Шундоқ кўз ўнгимда ўлмоқда одам.
Колумб!
Кесилган бош сингари ётма.
Уятдан тур!
Аянч Америка ёнида ўлтир!
Йиғлаб ол, Веспуччи⁹!
Ўз қабрини бузмоқда Линкольн¹⁰,
Бир уммон шаклида ҳайқариб
Оқиб келаётир Америка халқи.
Она тилин унутган фарзанди ёнида – қадрли она,
Номусли ота каби – сотқин боласига жазо бермакка шай –
Оқиб келмоқда Америка халқи.

Р. Парз

Қудратли бир уммон шаклида ҳайқиражак:
Ҳақиқат – бор.
Ҳақиқат – Вьетнам.
Ҳақиқат – Ватан.
Ўлаётир кўз ўнгимда бир одам.
Ўйлаётир, фикрига бу оламлар тор!
Бутун инсоният ризқи ва ҳаққи,
Йўлида жон талашди вужудлар – бу менинг халқим,
Биз кўрган қайғу,
Йўқсиллик,
Беном катакларда
Бенишон ўлдирган силлиқ..
Сиртмоқ сингари бўғзимни бўғар
Йиғланган йиғи!
Дунё олдидаги шаффофлик,
Офтоб деса офтоблик бизники.
Тақдирларга таҳдид солувчи таҳлика –
Кўзи кўр бир ният – ёвузлик,
Бизники эмас
Муқаддас мамлакат.
Ёвузликка тошлар, харсанглар кўниксин.
Ҳай, йўқ!..
Киндик қони тўкилган ерга
Юрак қони тўкилсин одамнинг.
Ҳаяжон мисол қисқа,
Ҳаяжон мисол узун Ватан деб номланган
Эзгулик бизники,
Сеникимиз биз эса,
Бағримизга омухта Ватаним.
Кезадир булутлар бошим устида,
Ахир, кўз ўнгимда ўлмоқда одам.
Ўйлаётир, фикрига бу оламлар тор:
Бутун юракларнинг Ватани – Вьетнам..
Кўз ўнгимда ўлаётган одам – менман.

Хотирот

Դրտինչի քիտօԲ

**ЎЗИНИ ЎЗИДАН ЯШИРИБ ЯШАГАН ОТАМ
ПАРФИ МУҲАММАД АМИН НОРҚУЧОҚ
ХОТИРАСИГА ТАЪЗИМ ИЛА**

***Сизнинг беғам яшашингизга
Халал бермайдими хотирот?***

ИОГАННЕС Р.БЕХЕР

***Хотирот – дарахтзор ўрмоним менинг,
Шивирлайди унда зангор япроқлар...
Неки кечмиш ўрмонимда қолмишдир.***

ҚАЙСИН ҚУЛИЕВ

* * *

Янги тонг.
Тонгда эриб кетди
Кеча.
Уйқусини қувиб кўчанинг
Автолар шовқин солиб кечар.

Дунё сўрармидим сендан,
Дўстим, шу дақиқа?
Шунчаки тонг нафаси янглиғ
Табассуминг керак
Фақат.

1962

Айланиб тушар қор йўлимга...
Қўлингни қўйгил, ёр, қўлимга.

Сен қолдинг муҳр каби лабимда,
Сен – бир дард асабий қалбимда.

Кўзимга беркитай ва лекин
Ёшдай оқиб кетма, севиклим.

1963

* * *

Оғушига олар кундузни
Кундуз каби бу ёруғ кеча...
Кечаларнинг кечалик ёди
Аста тонгнинг майидан ичар.
Кузатиб қўй тунлар ёдини...

1963

УЧИНЧИ ДҮСТ

М.Б.

Тахтада гезариб ётган қонли хат,
Қонли суврат, қонли май, бошқа... Унга барибир.
Асрай олмадик-ку уни,
Топшириб қўйдик-ку, дўстим.

Биз энди бу ерда,
Бу Ерда,
Учинчи дўстнинг тўла
Финжонини¹¹ ичиб яшаймиз.

Биз энди она ер – нажотнинг
Иссиқ бағрига қачон етармиз, қачон?!
Учинчи дўстнинг тўла
Финжонини ичиб яшаймиз-да энди.

Кимларнингдир учинчи дўсти бўлиб қолармиз,
балки...
Учинчи дўсти бўлиб.
Уларни ўйлаб... Учинчи дўстнинг тўла
Финжонини ичиб яшаймиз-да энди, дўстим.

1973

БЕТХОВЕН¹²

В.С.

Ҳозир сўнг зарб ила узилажак тор,
Наҳот, ҳар не абас, ҳаммаси битар?
Ўзинг қўлла мени, эй буюк Даҳо,
Қандай саодатдир бу сўнгги садо?!

Шивирлар, ҳайқирар бепоён денгиз,
Мен уни сипқормоқ истайман танҳо.
Фақат сен кўзингни бағишла, Зиё,
Фақат сен, Жасорат, қўлингни бер тез.

Балки, бу Осмон – Орзу садоси,
Денгиз хаёлларин садосидир бу.
Ҳақиқат қошида қасамдир эзгу.

Суюкли Инсонга, балки, видоси.
Ҳозир сўнг зарб ила узилажак тор –
Сўнгги зарб ҳаётин яшамак даркор.

1973

Балки, ўчган эдим ёдингдан,
Ширин хаёлингни буздимми?
Лайло¹³, Лайло, сенинг ёнингда
Япроқ каби кўрдим ўзимни,
Ширин хаёлингни буздимми?

Сени ўйлаб келмайдир уйку –
Қора туннинг ўзга сеҳри бор,
Тушларимда топай деб, гулрў,
Мен ухларман мангу, эҳтимол.
Ўзал тушлар тилайман, Лайло...

Яна пайдо бўлдинг йўлимда,
Яна йўллaringда бўзладим.
Бечора қалб сенинг қўлингда,
Кўзларингда менинг кўзларим.
Нечун пайдо бўлдинг йўлимда?..

1963

Хайрлашдик... ўйнар капалак...
Биз асир бўлмадик лаҳзага.
Хайрлашдик бесўз, беюрак,
Бу боғ, бу гул келди ларзага.

Шабнамнинг соф қадаҳи синди...
Кулимизни совурди фалак –
Сен мендан айрилдинг, мен сендан,
Ўйин тушар рангин капалак.

Ўйнар, ўйнар, ўйнар капалак,
Бир лаҳзанинг фармони қолди.
Хайрлашдик. Бесўз. Беюрак.
Буюк Севги армони қолди...

Қандай гўзал рангин капалак...

1962

ПАБЛО НЕРУДА¹⁴ ЎЛИМИГА

Ахир, ўлдирмишдир қора машъал тутган машъум шайтанат.
Қўрқоқлар ўлдирдилар.
Сотқинлар ўлдирдилар.
Шоирни. Инсонни.

Гарчи мумкин эмасдир асло
Уфқнинг бўйнига сиртмоқ, дор ташлаб
Ўлдирмоқ инсонни, Пабло.
Сўнди озодликнинг сўнгсиз осмони, Пабло.

Чатнади юлдузлар,
Сўндилар қақшаб,
О, букун қайғунинг қора сувратин кўрдим,
Нафратнинг қошида турдим юзма-юз.

Нафасини ичига ютиб юборган ҳаво
Дим.
Нафасини ичига ютиб юборган
Паблосиз.

Букун танҳо ҳасрат Шоир ва Дунё.
Сўз йўқ Сўзга,
Осмон тошиб кирар кўзга, сиғмас кўзга, Пабло,
Бу буюк ҳасратнинг мазмуни ўзга, Пабло.

Наҳот, Борлиқ – соқов,
Наҳот, Борлиқ – кўр?
Дилдираб, лопиллаб турган булутларнинг
Тобутида ётар жонсиз тафаккур.

У қандай севарди,
У қандай севарди Дунё – Ватанин.
Йўқ, озодликни отиб бўлмас, йўқ,
На-да тубан, на-да аянч осмоннинг душмани.

Қўлларига қайтадан қора машъал олган машъум шайтанат –
Зулматликлар Чилининг оппоқ тонгини
Чил-чил синдирдилар.
Қонли санжоқ¹⁵ илдилар, Пабло.

Етим қилмоқ бўлдилар озодликни,
Фақат,
Яна ўзларини етим қилдилар,
Пабло.

Етар, бас, марсия...
Эй сиз, ғафлат супрасида биқсиб тўйганлар,
Эй сиз, қурбонликка
Қуёшни сўйганлар...

Уни ўликлар ўлдирдилар,
Ўлдирдилар шоирни, Инсонни.
Ҳайқир, ҳайқир, ҳайқир, осмон –
Пабло Неруданинг сўнгсиз осмони.

1973

Бир сўз бор
Беғубор тонг каби гўзал,
Тонг чоғи очилган гунча каби,
Гунчада шабнам каби мусаффо.

Ширин туйғуларнинг
Ширин фарзанди,
Осмон каби бепоён кўзлар севинчи янглиғ
Бир сўз бор.

Бир сўз бор
Ҳақиқат сўзидан ҳам юксак,
Ҳақиқатнинг ўзидан ҳам юксак
Бир сўз бор...

1963

Сени менга бетоб дедилар,
Бу сўз ёмон, бу сўз кўп оғир.
Сени менга бетоб дедилар,
Оқди ёшим мисоли ёмғир.

Сени менга бетоб дедилар...
Менга дунё ҳазин туюлди.
Булутларга тўлди осмон –
Аччиқ-аччиқ ёши куйилди.

Сени менга бетоб дедилар...
Лекин келдинг, келдинг сен ўзинг,
Қора булут тамом йўқолди.
Ҳолбуки, мен... Йиғлайди кўзим.

1965

Автобус деразасидан қараб кетсанг
Узоқ-узоқларга,
Масофалар сувратини олиб кўзларга,
Хусусан, ой булутлар орасига беркиниб турса,

Хусусан, юлдузлар сўнганда,
Хусусан, зим-зиё тун чоғи,
Айниқса, шаҳарнинг шовқини сени зериктирса,
Айниқса, севгилинг севмаса сени,

Айниқса, ғийбатлар тўқиса
Дўстларинг,
Йироқларга қочар қисматлар,
Автобус деразасидан қараб кетсанг...

1965

* * *

Уфқ яраланган алвон. Тўлғонар.
Турналар қарвони сузар паришон.
Видолашув пайти қонга чулғанар,
Ўз қонига чўкар қарвон бенишон.

Куёшнинг алвидо шамлари ёнар,
Кечар кўзларимдан бу ёруғ жаҳон.
Қайдан Мен? Нечун Мен? Вужудим қонар,
Қачон келдим? Нечун? Ўтгайман қачон?

Кечар дунё, кечар қарвон сингари.
Уфқ. Фалакларга санчилган оҳим.

Қаттиқ уринаман уфқдан нари,
Алвон узра музлаб турар нигоҳим.
Оёғим юрмайди юрганим сари,
Она ерга ботиб қолган оёғим...

1963

Хувиллаган уйда қисилар юрак,
Ғолиб келди охир қора гумонлар.
Мен-да саргардонман, ўзимдан йироқ,
Кўзларимга чўкмиш ҳорғин туманлар.

Ҳайҳот, тингламайсан ёнимга қайтиб,
Ортиқ етиб бормас оташин сўзим.
Сен кетиб борасан алвидо айтиб,
Мен эса излайман ўзимни ўзим.

1973

— Бир шеъримнинг, қаранг, боши йўқ,
Кесилган-ку, қаранг, оёғи –
Муҳаррирга боқдим кўзим лўқ –
Ахир, қандоқ бўлур у ёғи?!

— Тилингни тий, – деди муҳаррир, –
Яхшилиқни билмаган хамак.
— Кечирингиз... лекин кўп оғир
Ёлғиз қорин билан яшамак.

1971

Равшан Парфи

Деразамдан боқар зулумот,
Зулмат билан жанг қилар ёмғир.
Юрагимга оқар зулумот,
Оқиб фикримни тилар ёмғир.

Зулмат билан жанг қилар ёмғир,
Шиддат билан кесар зулматни.
Пичоғингни боғла, эй бағир,
Сен ҳам, сен ҳам уни йўлатма!

Юрагимга оқар зулумот,
Манзилда бўларми ҳукмрон?
Қўлларимни боғларми, наҳот,
Шу мантиқсиз зулмат – ногирон?

Оқиб тилар фикримни ёмғир,
Фикрларим менинг сачрайди.
Чўян парчаларидек кескир,
Нега бу зулумот қочмайди?

Нега тушунмайман, нега? Дод!
Ёмғир – дунё сингари оғир.
Деразамдан боқар зулумот,
Зулмат билан жанг қилар ёмғир.

1965

* * *

Она, менинг ҳаққим кўп
Мозийдан, ҳозирдан ва келгусидан.
Она, менинг ҳаққим кўп,
Айниқса, ўзимдан.

Биринчи – ёнишлар,
Иккинчи – ёнишлар.
Учинчи...
Йўл эса узун.

Оҳ, узун.
Баъзан хафа кўринасиз ўғлингиздан,
Ҳаққимни
Тан олмайсиз баъзан.

Она, менинг ҳаққим кўп
Куёшдан,
Гуллардан
Ва сиздан.

1964

Паға-паға оппоқ қор ёғар,
Боғлар киймиш илоҳий либос.
Юрагимни бир оташ доғлар –
Қуёш тутиб келаётир ёз.

Нима бўлди? Кипригинг намли,
Кўзларингда яширин асрор.
Девордаги сувратим қани?
Нима бўлди? Қалбингда не бор?

Ёғар оппоқ паға-паға қор,
Дардим қорлар каби сочилар.
Хув, йироқда гуллаган баҳор
Бўйлари кўксимга санчилар.

1969

* * *

Бирга туғилдик-ку, юрагим,
Жаҳонни кезмакка пиёда.
Одимларимиз бирдир бизнинг,
Шу бахтли, шу бадбахт дунёда
Одамларимиз бирдир бизнинг.

Бирга туғилдик-ку, юрагим,
Насиб этганда ҳам мангулик,
Сен яшайвер, сен мени кутма.
Мен-ку исмингман, холос, лекин,
Юрагим, номингни унутма.

1965

КАРЛО КАЛАДЗЕ¹⁶ ДИЁРИДА

*Учарман, қуёшга батган қуш каби
Кўкда ер ҳақида қўшиқ айтарман.*

Карло КАЛАДЗЕ

Тўрғай учар... Илҳомга у тўлиб учар,
Ўқдек учиб борар мовийлик сари.
Қуёшдан, ўзидан маст бўлиб учар,
Оғушига олар чексизлик бағри.

Ҳар нега қодирдир соҳир шеърият,
Гоҳ ўнгга эврилур, гоҳо рўё, туш.
Камолот тимсоли сингари фақат
Туманларни кесиб учар вола қуш.

Шеърият кўйида бир мажнуншиор,
Яна уйғондимми дейман уйғониб.
Гуржистон қўшиғин тинглайман такрор
Буюк шеъриятнинг қаърида ёниб.

Бир туркий ўғлони гуржи шеърининг,
Не тонг, шиддатига асирлар букун.
Мен-да бир ошиқман она еримнинг
Севгиси сўнгсиздир, иқболи гулгун.

Шоир, тунлар ўтди, ўтди кундузлар,
Юзидан Картвели¹⁷ кўтарди парда.
Неча бор айланди кўкда юлдузлар,
Оқарди қора тун Гавризангарда¹⁸.

Учар тўрғай, учар, мозийдан сўйлар,
Мен уни тинглайман, кўзларимда ёш.
Шоир Кавкасион¹⁹ неларни ўйлар,
Наҳот, ботиб кетса ерларга қуёш?

Баҳр ун-нажот узра ўрлар қора чанг...
Гарчи бу тўқилган афсона эрур –
Эҳтимол, зирвадан малул ва ўйчан
Ёфаснинг²⁰, Картлоснинг²¹ овози келур.

Улар дўст тутинган, инон, эй шоир,
Соғари алвидо қилганлар, балким.
Йўқ, улар ғаразгүй бўлмаган охир,
Йўқ, душман бўлмаган ҳеч қачон халқим.

Тўрғай учар, тўрғай куйлар беомон,
Босиб кела бошлар мозий кўлкаси.
Неча жафо бўлса кўрдинг, Гуржистон,
Сен эй асрдийда мардлар ўлкаси.

Танимни қақшатар ул ўтмиш еллар,
Гўё кўк юзига тортилмиш ниқоб.
Лекин мхедрули²² саслари келар,
Титрар еру осмон, титрар Кўҳи Қоф²³.

Тўрғай осмонга чўкиб бормоқда,
Дафъатан самовий бахтдан тиқилди.
Хайхот, ул бечора тўрғай тупроққа,
Шул она тупроққа жонсиз йиқилди...

Қутлуғ тупроғингга қадамим босдим,
Қутлуғ тупроғингни куйларман қониб.
Йўқ, мен Гуржистонни сева олмасдим,
Бағримда турмаса Туркистон ёниб.

Билурман охири тўхтар-ку қалбим,
Қўл силтаб дунёдан бир кун ўтарман.
«Учарман, қуёшга ботган қуш каби
Кўкда ер ҳақида қўшиқ айтарман».

ШАБНАМ

Умринг жуда қисқа бўлса ҳам,
Дунёга шаффофлик бўлиб тўласан.
Сен жамики кўзларга малҳам
Илиқ табассуминг билан ўласан.

1963

ИСИКАВА ТАКУБОКУ²⁴
ХОТИРАСИГА

Ҳасратимнинг
Суюқ тошларидан
Даҳма қурмоқчиман
Ўзимга.
Ичида ўз жасадим бўлсин.

1962

ШОИР

Абдулла Орифга

О она Туркистон, маъюс онажон,
Сирли бу завқ аро сирқирайдир тан.
Охири ўлдиар мени ҳаяжон,
Боиси не, айтолмасман дафъатан.

О она Туркистон, ўйлайман сени,
Тинглайман оламнинг шивирин
такрор.
Банди масканига чорлайди мени
Кибор чўққиларда музлаган баҳор.

Мунгли товушига осурман қулоқ,
Довдир, мажнунона хаёлга асир.
Варақлар устида михланди нигоҳ,
Ёнғин чангалида турибсан, ахир.

Бир шеър қаршисида туравердим
лол,
Бир шеър қаршисида телба, девона.
Мункайиб қироат қилаётган чол
Умрини бошқатдан бошлади яна.

Шоир шунинг учун тузарми девон,
Йўқса, бу паришон тизмалар нечун?
Кимни шоир дея тан олар жаҳон,
Биз кимни шоир деб атаймиз букун?

Кимдир у жафокаш шу хилқат аро
Ҳамнишин тутинган қора қаламга?

Кимдир ул ғамгусор ва мотамсаро
Фикр сочаётган туркий оламга?

Кимдир ул? Эрмак деб куйларми, нахот,
Сохта эхтирослар чулғарми уни?
Йўқ!.. Йўқ, яралмади у билган ҳаёт,
Ҳали туғилмади шоирнинг куни.

Ҳали қайлардадир жанг борар ёвуз,
Маъсум гўдакларнинг шами ўчмоқда.
Мусиқор²⁵ эмас-ку, темир ялмоғиз
Муштарак осмонда учмоқда.

Не эллар, ватанлар гулханда ёниб
Шоир кўз ўнгидан ўтади бир-бир –
Барчанинг дардини ўзига олиб
Мажнун бўлиб юрар шунинг-чун шоир.

Ҳали бўғизларда бўғилар нафас,
Эски яралардан чак-чак томар қон.
Шоирни куйлатган табиат эмас,
Шоирни куйлатган Ҳазрати Инсон.

Тиккандир жонини Ватанига у,
Бу сўз қаршисида титрама, эй жон.
Юзма-юз келгандек гўё ўт ва сув,
Юзма-юз келадир шоир ва замон.

Буюк эътиқоддир бу даҳр аро йўл,
Буюк эътиқоддир муборақ илҳом.
Шоир юрагида очилмаган гул,
Шоир юрагида собит интиқом.

ҲИЖРАТДА ОНА АЛЛАСИ

(1944)

Ҳайдар УСМОНГА

Шакар қўзим, тушларинг бўлсин ширин,
Сен менинг жонимсан, сен менинг таним.
Онангнинг кўксида қасос яширин,
Юрагида ўқ парчаси – Ватаним.
Нидо қилдим, нидолар қилдим, алла,
Сени йўқдан бинолар қилдим, алла.

Она юртни босди ёвуз йилдирим,
Масканатга айлантирмиш доругир.
Гарчи қон ичрадир баргрезон ерим,
Айри тушмак, болам, мушкул, барибир.
Нидо қилдим, нидолар қилдим, алла,
Сени йўқдан бинолар қилдим, алла.

Қонталашган уфқларда нафармон,
Ботишини қуёш билмай турадир.
Одам ортган қатор²⁶ борар шарқ томон,
Филдираги кўксим узра юрадир.
Нидо қилдим, нидолар қилдим, алла,
Сени йўқдан бинолар қилдим, алла.

Қирғоқларга чопар, қайтар долғалар,
Музтариб осмон кабидир нолам.
Боғларда қағиллар қора қарғалар,
Боғлар булбулидан айрилди, болам.
Нидо қилдим, нидолар қилдим, алла,
Сени йўқдан бинолар қилдим, алла.

У ерда визиллаб ўқлар учадир,
Ўқлар учиб юрмас бекордан-бекор.
Тирик жоннинг, болам, шами ўчадир –
Ёв учун қуёшнинг ўчмоғи даркор.
Нидо қилдим, нидолар қилдим, алла,
Сени йўқдан бинолар қилдим, алла.

Балким, афсоналар айтар булутлар,
Туркулар айтадир мусаффо, туйғун.
Йироқ-йироқлардан турналар ўтар,
Ҳижрон қўшиғини айтарлар бугун.
Нидо қилдим, нидолар қилдим, алла,
Сени йўқдан бинолар қилдим, алла.

Отанг жангда. Отанг сени кўрмайди,
Отанг жангда, қорахат олган онанг.
Отанг келиб аҳволингни сўрмайди,
Бу оламда бир ўзи қолган онанг.
Нидо қилдим, нидолар қилдим, алла,
Сени йўқдан бинолар қилдим, алла.

Армон-ла юмгандир кўзларини, бас,
Жон бериб душмандан олгандир ўчин.
Нечун қалқиб-қалқиб оласан нафас,
Нечун кўрқиб кетдинг, тўлғондинг нечун?
Нидо қилдим, нидолар қилдим, алла,
Сени йўқдан бинолар қилдим, алла.

Шакар қўзим, тушларинг бўлсин ширин,
Сен менинг жонимсан, сен менинг таним.
Онангнинг кўксига қасос яширин,
Юрагида ўқ парчаси – Ватаним.
Нидо қилдим, нидолар қилдим, алла,
Сени йўқдан бинолар қилдим, алла.

* * *

Қайга учмоқдасиз, қайга, булутлар,
Букун меҳрингизни тўқасиз қайга?
Эҳ, шамол қайларга сизни ирғитар,
Сиз билган ергами, қандайин жойга?

Дарё тепасида йиғилиб у кун
Булут бўлгандингиз яхши ниятда.
Нечун қўл бердингиз шамолга, нечун,
Нечун қўл бўлдингиз, булутлар, қайта?

Сиз билар эдингиз қайдадир кутар,
Сизсиз чил-чил синиб ётибди тоқат...
Ҳолбуки, шамол – йўқ, сиз – йўқ, булутлар,
Сиз телба шамолга бир эрмак фақат.

1965

ЕГИШЕ ЧАРЕНЦ²⁷ ХОТИРАСИГА

Мен
Оламдан
Ўтдим.

Мен оламдан ўтдим,
Эркалатманг ўтган одамини.
Елкаларда кўтарманг.

Атрофга
Ўғринча
Йўталманг.

Раҳмат, ўзим борардим-ку...
Эҳтиёж борми энди тобутга?!
Барибир... Ёндилинг,

Мен, ахир, ўч эдим ўтга.

1973

САНЪАТКОР

Ҳаммаси тугади, тугади, ахир,
Парда туширилди, томоша тамом.
Бироқ сахна узра ҳал бўлган тақдир
Менинг юрагимда қилмоқда давом.

Қарсак гуриллади, қандиллар титрар,
Совуқ сув сепгандек титрар бир одам.
Ўқ еган оҳудек муаллақ турар
Шундоқ кўзларида йўқолган олам.

Кимларга шарҳи ҳол айлар бечора,
Пинҳон дардларини ким тинглайди, ким?
Дўстим, мен яшадим букун, бир бора,
Ахир, неча марта яшамоқ мумкин?!

Қайгадир шошяпсиз, кўриб турибман,
Кетаркан, елкалар қилмоқда таъқиб...
Гўё фалакларда учиб юрибман,
Ерга тушмоқликка йўқ бугун ҳаққим.

Кимдир дарбозага отар ўзини,
Наҳотки, ҳеч нарса қолдирмади у?
Нечун яширмоқда, нечун кўзини,
Алдовми, риёми, бахтми ё қайғу!?

Оҳ, синглим, турибсан не учун маъюс,
Ким ҳасрат суратин чизди кўзингга?
Ким парда ташлади бекўлу бесўз,
Кимнинг қаҳр бозори етмади сенга?

Ҳеч нарсa кўтармас кўнглимни маним,
Сапчиб бўғизимга осилади жон.
Додимга етмайди на дўст, на ғаним –
Санъаткор бахтиёр бўлмас ҳеч қачон...

Сиз софсиз, умрингиз нашъага тўла,
Мен парда ортида қолурман йиғлаб.
Ҳайҳот, унутарсиз мени бир йўла,
Сиз бўлак тушларни кўрарсиз ухлаб.

Сиз эса не учун қотиб қолдингиз,
Қандай хаёлларга бошингиз тўлди?
Эҳтимол, виждонга буров солдингиз,
Марҳум виждон эди, у қайта ўлди!

Биров дардларига излайди шерик
Қучиб ер шарига ўхшаган бошин.
Чорлайман, кел бери, мен ҳали тирик,
Чорлайман, кел бери, менинг қуёшим.

Хайр, мени ташлаб кетгайсиз бир-бир,
Парда туширилди, томоша тамом.
Бироқ сахна узра ҳал бўлган тақдир
Менинг юрагимда қилмоқда давом.

1970

Соҳил бўйлаб борарди бир чол,
Қўлда ҳасса, шошиб борар ул.
Ҳар кун такрор бўлар ушбу ҳол,
Гудранади асабий нукул.

Жонга теккан бу узун тоқат,
Етакларми хаёлот мажҳул?
Гудранади асабий фақат,
Дарё сари судралади ул.

Қандайин сир бордир бу ёқда,
Азим дарё, сен ўзинг айтгил.
Хув, ёшлиги қолган қирғоқда,
Ёшлигини излаб келар ул.

1964

* * *

Қани най бер менга, дўстгинам.

Абдулла ОРИФ

Рубоб бергил менга, дўстгинам,
Бер, қалбингни торларга қадай.
Тўлиб-тўлиб куйлайин мен ҳам,
Бармоқларнинг қўшигин айтай.

Офтоб куйлар паришон кулиб,
Бир оз хафа кўринади у.
Ана, қўшиқ бошлади булут,
Тўкилмоқда тупроққа туйғу.

Оҳанг варақлайди дунёни,
Дунё – ўқилмаган бир китоб.
Зангори товушлар уммони –
Астагина бақирар рубоб...

Рубоб, рубоб, сен уни қувла,
Овозини ўчирсин алам.
Уйқудан уйғонсин уйқулар,
Бер, рубоб бер менга, дўстгинам.

1965

Равшан Парфи

ОНАМГА ХАТ

Эшитдим, онажон, хафа эмишсан,
Кечир, ойлаб сенга ёзолмадим хат.
Гарчи муҳаббатдан тилардим эҳсон,
Ёруғ кунларимга бўлгандим илҳақ.

Юзимга нафасинг урилар илиқ,
Ажиб ёруғликка тўлмоқда хона.
Суратим қошида дуолар қилиб
Тагин йиғладингми, муштипар она?

Кўксимда Туркистон, шу азиз Ватан,
Бу қадар ташвишлар ютмагил, бағрим.
Ўксик отам каби ҳали ҳам, зотан,
Қалқиниб-қалқиниб турибди шаҳрим.

Билурман... сирни бой беришлик ёмон,
Ўғлингга бу йўлда бардошлар тила.
Баъзан топганимни ичиб қўяман
Сирни бой бермасдан улфатлар ила.

Бироқ, эҳ, билмайман, гўёки зимдан
Кимдир таъқиб этар мени беомон.

Қандайдир бир кимса ҳақимда
Хунук латифалар тўқийди, ёлғон...

Она, куйланмаган бир куй истайман
Ва лекин алдоқчи ҳислар олур жон.
Эҳтимол, қаламни бекор қистайман,
Нетайин, ростини айтгил, онажон.

Яшил дарахтзорни ечинтирар куз,
Пойимда баҳорнинг алвидо уни.
Бепарво ёшликни илғамайди кўз,
Қайлардан ахтарай, онажон, уни?

Билурман... йўлимда ғичирлаб тошлар,
Заъфарон куз янглиғ хаёлим тақир.
Шаҳарнинг ғавғоли тинчини ташлаб
Узоқ вақт ёнингга бормадим, ахир.

Эшитдим, онажон, хафа эмишсан,
Кечир, ойлаб сенга ёзолмадим хат.
Гарчи муҳаббатдан тилардим эҳсон,
Ёруғ кунларимга бўлгандим илҳақ.

Бахтсизликка ўхшаб кетар бу ҳолим,
Сенсиз бахтсизликка ўхшайди қисмат.
Сенсиз ёришмасди менинг хаёлим,
Дунёнинг лақаби бўлурди ҳасрат.

Юлдузларга мен ҳам қарайман,
Юлдузлар – самовий бир хаёл.
Мен кўпроқ заминга ярайман,
Менга керак ердаги ҳаёт.

Юлдузларга қарайман мен ҳам,
Юлдузлар – чақнаган орзулар.
Хув, мискин кезадир бир одам –
Кўксида ёнмаган юлдузлар.

Юлдузларга қарайман мен ҳам,
Баъзида келадир ҳавасим.
Баъзида босадир оғир ғам,
Баъзида етмайдир нафасим.

1965

ЭГАЛАРИ ТАШЛАБ КЕТГАН УЙ

Ким бор? Бўм-бўш уй, чор атроф қоронғи,
Ястанган самонинг ранги ўчибдир.

Ким бор? Бўм-бўш уй, чор атроф қоронғи,
Кўчмишлар. Юлдузлар қайга учибдур?

Қоронғи, чор атроф қоронғи. Йўқ, йўқ.

Чеки йўқ сахродек яхлаган тақир.

Қоронғи, чор атроф қоронғи. Йўқ, йўқ.

Бечора бўм-бўш уй, эй сағир...

1965

ВИКТОР ХАРАНИНГ²⁸ СЎНГГИ ҚЎШИҒИ

Оҳ, сўнгги қўшиқни куйламак бунчалар қийин.
Виктор Харанинг кўзлари ўнгида
Унинг суюк она Ватанин –
Етти торли муқаддас созини синдирдилар.

Оҳ, сўнгги қўшиқни куйламак оғир, кўп оғир,
Қотилларнинг осий юзларида ажал ниқоби.
Беш минг бизлар.
Беш минг ҳозир – майдонда.
Бизлар беш минг? Бизлар беш минг, холос?!
Йўқ! Биз миллионлармиз, ахир,
Ёруғ жаҳонда.

Оҳ, сўнгги қўшиқни куйламак оғир нақадар.
Виктор Харанинг кўзлари ўнгида
Унинг ўн фарзандини, ўн дилбандини,
Унинг сарбаст-сарбаст қўшиқларига
Доим жўровоз
Осмон каби озод болаларини –

Бир эмас,
Икки эмас,
Уч эмас...
Унинг ўн фарзандини –

Бармоқларини сўйди жаллодлар.
Ўзинг яратдингми шуларни, Тангрим?!
Букун
Ўн минг яратгувчи қўллардан айрилар дунё,
Оҳ, сўнгги қўшиқни куйламак нақадар оғир,
Шамолларнинг сочларига илашиб учди,
Учди шамолларнинг чангал сочларида
Унинг қонли қўшиғи,
Тутди фалакни.
Тўқинди дунёга.

Оҳ, сўнгги қўшиқни...
Куйламак...
Зарур.

1973

* * *

Ясатиб қўйибди сенга бир дунё,
Орзиқиб кутади буқун юрагим.
Менинг юрагимга келгил, марҳабо,
Менинг юрагимга келгил, малагим.
Ошиқлар бахтини топади унда,
Келгил, афсоналар айтмоқда боғлар.
Азиз бошинг узра ялтираб кунда
Олтинга айланар куйчи япроқлар.
Меҳрибон елларнинг қанотларида,
Қани юр, борайлик лола тергали,
Ғаройиб гулларим бордир нарида.
Гулим, кўрмагансан умрингда ҳали,
Инон, от ўйнатиб бир тонг маҳали
Сарбозларим келар Ғиротларида.
Зангор тўлқинларда отармиз қулоч,
Янада кетармиз йироқ-йироққа.
У ерда тун йўқдир, абадий Қуёш
Нурларин сочадир она тупроққа.
Қарагил, нақадар тиниқдир осмон,
Ундан-да гўзалдир, ундан ғаройиб.
У ерга қаро куч йўламас асло,
Булутлар қайғудан кетмас қорайиб.
Балки, шоирдирман, бир ошиқ, куйчи,
Сени севмак учун тушганман ерга.
Қани, қўлларингни қўлимга қўй-чи,
Менинг юрагимга кетайлик бирга,
Сира ҳам у ердан келмайлик кўчиб,
Аччиқ тажрибалар ортиб тақдирга.

1966

Кўзлар

Бешинчи китоб

**МЕҲРИБОН ОНАМ САКИНА ИСАБЕК
ШАЪНИГА ТАЪЗИМ ИЛА**

Фақат кўзлари ҳали ҳайқира олур.

Рене ШАР²⁹

ВАҚТ

Вақт ўтмоқда, нонуштаси йўқ, тушлиги йўқдир унинг.
У давомли ҳаракат уйқусида. Вақт ўтмоқда сочларини
юлар Вақт, совуққон ўрнимиз устида. Деразани очинг
Шамоллар кирсин, хонангиз нафасга тўлсин, мусаффо
нафасга. Ўтган вақтлар, бекор вақтлар кўриниб
турсин кўкрак қафасдан. Ватанликда ва Қуёшликда
О, Она Туркистон, Қурайлик! Қурайлик иморат оловли
навқирон ёшликдан! Қани эй, югуринг, Югурайлик!
Эшиклардан бошларни ҳайданг! Тупроқ – Онамизни
қўзимизга олайлик. Томирларга Вақтни бойланг –
темирларга бойлайлик! Вақт ўтмоқда.

1963

Вако

Вако ўқомонда.
 Нончиликни айта, йўқликни айтадиган унинг.
 У давоми ~~қўлида~~ ^{қўлида} уйида.
 Вако ўқомонда.
 Соғломни бола Вако
 соғломни ўқимиз ушда.
 Берадми оғин?
 Шамоллар келсин,
 Хонамиз нарасга бўлсин,
 Мукаддас нарасга.
 Ўган вақтлар

Бекор вақтлар

Кўзимда турсин

Кўнрақадардан.

Вақтинда ва кўшимда
 кўралик!

Кўралик олов

наҳмон тилида!

Қани ҳей, юзунг

юзунг!

Ўқимиздан бошларни қайдан?

Ўқимизни кўнрақ оласин!

Мошларга Вақон бошлар — мошлар

бошлар!

бошлар!

Вако ўқомонда

мошлар,

Ўқимизга мангуб билимни,

ўқимизга қўнрақ тўқимиз

мошлар.

Мошлар Вако ўқимдан

оғамлар илик сўз

айтмоқда!

* * *

Ана тусео элар иоракш...
Оқалмотан кўзида зағарот бекор,
Бўлмақ сейтар монли-тилакми.
Кўзларимдан шайтан кайнара!
Замин илдошти.

Четини

Оқалмотан кўзида отуси,
Ошмоқ руҳи наҳот, толада,
Қошқарликнинг соғини, қўрқуси,
Чени қўрқар бардош қолмади!:

Бўлмақ сейтар монли-тилакми,
Оқалмотан кўзида зағарот бекор,
Шунталар узтироқ керакли,
Тудилганли шунинг ҳат ағам?
Сен десади.

Вийиш! Бўлмақ, бедаво тусео,
Бир заррасонли монли-тилакми,
Қайишми отақ дўй тўсқанг,-
Айрилмадан аёло томондан.
Калос тўлганда.

- P.T.T. -

28.XI.64

Ушунга? Ёртанмади сен
Битми? Сен мени?
Ана сен ағуридан кел
Ағуридан сенга келмишди.

ОДДИЙ КАСРЛАР

Вақт – биз уни бўламиз дақиқа, соатларга, кунларга ва ойларга, йилларни варақдек йиртиб оламиз Вақт китобидан. Вақт – Бош миямиздан тўкилган асрлар. Шу вақт тепасида муаммодир – Оддий касрлар деб атаганимиз, Вьетнамда отилган ўқ. Туркистонда юпун бир бола, Алабамадан³⁰ учган чинқириқ. Ватанидан жудо бўлган халқ. Ёвузларни асраган замон. Доим қонни эслатиб турар нонни кесиб ейдиган пичоқ ҳамда ов милтиқлари. Кўзларимиз неларни хотирга солмас? Хотирамининг кўзлари. Чапи гўё андек қисилган Елкаларда қўндоқ излари. Оддий касрлар деймиз-да энди. Учар гилам афсонасидан космик ракеталар масофасида чарчаган оёқларимиз. Вақт бир девор бўлса, қалбимизни соат сингари бу деворга қўйганмиз осиб. Зотан, ҳар нарсанинг, ҳар кимнинг ўз меҳроби бор. Жароҳатлари бор – қаҳрамон ва жиноятчи асримизнинг. Керак, керак бир буюк жарроҳ – Вақт оддий касрларни токи олиб ташласин, токи эркин яшасин жаҳон. Бир бутун Туркистон яшасин – бош миямиздан тўкилган асрлар бунёд этган мазмун. Лекин ҳамон оғрийди ипак билан тикилган ерлар. Оддий касрлар деймиз-да...

1965

НОЗИМНИНГ³¹ САДОСИ

Кетди Нозим. Келар Нозим овози. Киприкларим соқчилигида менинг кўзим, менинг қуёшим: Она Туркистоним. Ҳасрат янглиғ менинг дунём, фикрларим соқчилигида. Атрофимда айланар энг дардли, энг бахтли тириклик сайёраси. Мен унинг ўртасида жаҳон каби катта ва норасида. Кўз ёшларим қалбимни овутмади, кўзларим йиғласа, қалбим йиғлар чорасиз, қалбим йиғлаганда, кўзлари тўкади аччиқ ёш. Қуёш бир бош, кўзларимни қалбимдан айри тутмадим. Бир садо – Нозимнинг садоси сочилар миллионларнинг сон минг кўчаларига, дунёнинг энг ёруғ, Дунёнинг энг қора кечаларига. Нозим... Нозим... Кетди Нозим. Қолди Нозим садоси. Садонинг акс садоси, Акс садонинг акс садоси. Садога ўралашиб борар тобора дунё. Садо кенгликлари теран боқар менга Нозим Ҳикмат кўзлари ила.

1963

БАЙРОННИНГ³² СЎНГГИ САФАРИ

*Чўкиб бормоқдасан кўзим ўнгида,
Алвида, алвида, эй она диёр.
БАЙРОН*

Денгиз теранлиги – сенинг сувратинг,
Кўринур тимсолинг, зимистон қайнар,
Ошиб бормоқдадир мавжлар суръати,
Сен каби ҳисларим қайновин ўйнар,
Қайда жасоратим, қайда, журъатим,
Қайда у чексизлик, самовий куйлар?!
Кўҳна қаср ичра яшар гулжамол,
Тубанда ҳайқирар долға-ғалаён,
Денгиз соҳилида туриб, эҳтимол,
У сенинг умрингга келтиргай имон.
Ғамгин кўзларида акс этгай магар
Аччиқ муҳаббатинг, олис хотирот.
Қани, эй долғалар, қани, тўфонлар,
У каби ғазабга тўлингиз, ҳайҳот!

Қонталаш уфқда интиқом порлар,
Шоир – эрк ўғлони, номус сарвари,
Гўёки хўрланган ҳамширанг чорлар,
Юзландинг қасос деб сен Юнон сари.
Севган Ватанингда барчаси қолар,
Алданган умиду ғийбатлар бари...
Денгиз ҳайқиради, гирдоб бекарам,
Шоир, кўзларингга денгизлар тўлар,
«...Тождор махлуқларга емнинг ўзи кам,
Тишламоқ ва қопмоқ истади улар...»
Жанг майдони керак жангчига, ахир,

Кутлуғ эркинликнинг жасур фарзанди,
Сўнгсиз алам билан телбариб ёндинг,
Она Ватанингни тарк этдинг, шоир.

Тўлқин гоҳ тош қотар, сапчигаёй гоҳо,
Сен эса соҳилдан термиласан жим,
Сўнг тинар қаҳрли бу шовқин, аммо
Шундай аниқ тинар менинг-да сасим,
Бир дам ҳасратларда бўларман малул,
Сўнг яна чорлагай бу ҳиддат, туғён,
Сени етаклагай денгиз сари ул
Ва мени бегона санамлар томон.
Йўқ, бизни ажратмас чеки йўқ денгиз,
Ажратмас заминнинг водий, тоғлари,
Бироқ шоирлигинг – қисматинг тенгсиз,
Мени эркалатар юртим боғлари,
Бироқ мумкин эмас курашмоқ сенсиз,
Баъзан кўксим узра дайр тирноқлари.

Наҳот, ёвуз бўрон хасдек учиргай?
Қайнар томиримда оташин қонлар,
Қаҳрим қуюнларнинг изин ўчиргай,
Пойимда ётурлар қора бўронлар.
Уфқ ўтда ёнар, денгиз ҳам нотинч,
«Йўқ эса кўкларга сочиб ҳасратим
Бош олиб кетмасдим Ватанимдан ҳеч,
Сенга қул бўлардим, эй муҳаббатим...»
Ўжар хаёлларга бир дам тўларман,
Бир дам сўзларингни тинглайман сокин.
«...Кураш нечун, ахир?... Мен ёш ўларман,
Неча имкон бордир севдим-ку, токи
Тупроқдан эдим мен, тупроқ бўларман,
Дунёни тутажак менинг-да ҳоким...»

ИЗЛАР

Гўё қордаги излар

Ўткинчи.

Гўё қум устида

Товон кўлкаси.

Биринчи из.

Иккинчи из.

Учинчи из.

Ўнинчи.

Бу яхши ким!?

Бу ёмон қайси!?

Излар

Абадият ҳақида сўзлар.

Тошлардаги ёзувлар каби излар.

Ёмонликни янчиб боради

Қуёшнинг ва Ернинг

Ўз болалари.

1964

САНЪАТ ТУШУНЧАСИ

Икки аскар. Икки хил ҳарбий кийим. Икки ранг. Бирининг ўқ товушларидан қулоқлари қар, ётар хотинини кўрар тушида. Бошқаси жим. Қабр – уйи. Тирик мазмун. Оқ. Оқ. Ёўзал тупроқ узра бир қора калхат, икки ранг. Портлаш. Мавҳум суврат. Аттанг!.. Изольда Крэста³³ бугун асира, чин санъаткор Изольда, Софокл³⁴ «Электра»³⁵. Томоша бузилди. Йигирманчи аср, Сана – 65. Ва унинг ҳафтафаҳм полиси: – Софокл ким, қўпоровчи эмасми ўзи? – Билмадим, чунки муаллиф олдинроқ туғилган Исодан... Уруш бўлмасин дейди Креста, Шунинг учун у бугун асира. Икки ранг – бу санъат. Унинг ёши – бу кун. Унинг ёши – узун. Унинг ёши... Санъат инсоннинг шоҳ томирларини бўронли бир денгиз шаклида босар. Вужудимиз хужайралари уч миллиарддан ортиқ. Ҳар хужрада олти Қитъа на бутун Туркистон, яшамак санъати шу олтиликда. Шу манзилда икки ранг аниқ. Икки ранг: Оқ ва Қора, ҳақиқат ва ёлғон, Эй жафокаш ҳақиқат. Бу санъат, санъат. Сан...

1965

ОДДИЙ ГАП

Ҳаёт – жуда оддий, гўё бир бош узумни еб битирмак каби гап, умрнинг шоҳтомирини шарт кесмак каби мураккаб, биласанки, сўнгги соат бор, биласанки, сенда абади-ят қадар яшамакка қаноат бор, тириклик меваси – Мен ва Сен, айтакчиманки, онамнинг қошида бўлай доим, айтмакчиманки, гуллар ўссин, айтакчиманки, Туркистоним бир бутун бўлсин, дўстларимдан мактублар олайин, жирканаман аслини йўқотган олтиндан, олмосдан, сотилган хотиндан, пулга чайиб олинган на-фасдан.

Асли ҳаёт жуда оддий, гўё бир бош узумни еб битирмак каби гап, аммо борлигим ва йўқлигим, хонлигим ва буюклигим ҳаёт мағзида мураккаб, ҳаёт – абадиёт. Энг Катта Китоб Ҳаёт, Бутун Ин-соният ёзар китоб, Энг Оғир, Энг Оддий, Энг гўзал Китоб.

1965

шодлик

Қора осмон, қайғули осмон қовоғидан қор ёғади. Жим. Унинг-ла ҳам шодлигим – ёлғон, унингсиз ҳам йўқдир шодлигим. Сенинг ҳусну тароватингга қараб ўлтирмасман ҳеч, Сен мендан ранжима, гўзалим, бетимсол шодлигим. Ахир, биласан-ку, маъсум бу кеч. Машъум бу кеч, Қассоб – букун, Қасос – букун! Эшитмаяпсанми йиғи товушин? Сўйилган озодлик хириллар.

Шодлик, қара бир одам, қара, сени ғоят қадрлаши мумкин бўлган бир одам, сенга қараб шошиб, энтикиб бораркан чалқанча тушди. У кетди, у кетди. У кетди дунёда сенинг борлигингдин бе-хабар. Бир йигит. Бутундир оёғи. Тўрвасида ишсизлик ёрлиғи, Қорнида ўтган кунги ёғсиз ёвғоннинг бахтиёрлиғи. У кетди.

У Бир қиз. Кўзлари бир оз қисқ, қорасоч. Балки, малладир. Оёқларидан оқмоқдадир номуси. Сен ранг танламайсан, шод-лик. Сен билан қиёслаш мумкин бўлган нарса фақат шодликдир. Қўллари боғланган Шодлик, сени ўйлаб ғамга ботаман, Сени мен чорлайман, кел бери! Уйғотаман, шодлигимни – Туркистонимни. Сенинг бетимсол ҳуснингни бир бутун ҳолда дунёга очмоқ истай-ман, о, шодлик.

ОДАМНИНГ БОЛАСИ

Ёдимдадир аччиқ дардларим каби
Фазоларда учар эди хаёлим,
Қанот қоқмай ўқ-тайёра сингари.
Бари ўз қўлларим мисоли таниш.

Қадим миноралар кўксида – ёдим,
Илоҳий ёзувлар жаралангандир.
Бунда менга сўзлар фотиҳ Искандар
Тажанг бўлиб хотирамнинг сабрига.

Тажанг кезар қуббалар тепасида
Темурнинг чўзилган арвоҳи – булут.
Эски гап «Мен одам боласи», ахир,
Ёдимда, ёдимда мен бечоранинг.

Кейин менга ҳар хил лақаб бердилар,
Аввал жиндек гуноҳим учун – асир,
Асирлик ёқмасди менга, қул бўлдим,
Оч қолишган куни сотдилар кейин.

Бош дегани нимадан ясалган экан?
Сўнг сўйдилар, Туркистонни сўйдилар,

Замон ичра бошланди саргардонлик.
Мен кабилар кўп экан ер юзида.

Биз тўпландик, қолгани кундек маълум,
Фазоларда хаёлим учар яна
Қанот қоқмай ўқ-тайёра сингари.
Бари бармоқларим мисоли таниш.

Дағаллашдим – салга жаҳлим чиқади,
Инжалашдим – салга қувончим дунё,
Асабим бузилди фикрсизликдан!
Шарт отдим ўзимни – ориятим бор!

Юрагимнинг устки қатлами, балки,
Совуқ, ичи ёниб турар ловуллаб.
Бу дунёнинг устки қатлами совуқ,
Кўринг, ичи ёниб турар, эҳтимол.

Қўлларим сиртида гўштлар ва пайлар,
Қўлларим ичида қахрабо суяк.
Оҳ, қандай ёнардим крематорийда,
Қўлимни кранга ўхшаб кўтардим.

Жуда катта қишлоқ эрур ер юзи,
Бутун ер юзида дўстларим бордир.
Дўстлар, мен боримни аямадим ҳеч,
Керак бўлса, мана, тайёрман. Мени

Унутмангиз сира, ҳамқишлоқларим,
Бошимни олсинлар, майли, олсинлар.
Дунё, мен кўтариб юрибман ҳамон
Сенинг қайғу-ғаминг бўлган бошимни.

ҚАДАҲ

Севгисиз тириклик андух, бефарах,
Мангу шарофатли маърака бу кун.
Қани, эй дўстларим, тўлдиринг қадах
Дунёда мухаббат борлиги учун!

Гулга тўла дунё, шодумон дўст-ёр,
Гўёки даврада фақат гул, чечак.
Бу икки ошиқдир, икки бахтиёр,
Бир дардга айланган бу икки юрак.

Садоқат тахтида юзларинг гулгун,
Оламни ёритгай севгинг шуъласи.
Ўзгача кўринур ҳар нарса бу кун –
Келур ҳар нарсанинг сенга ҳаваси.

Дунёни бир кезиб топдинг ягона,
Мана, суюқлингга турибсан қараб.
Қани, пиёлани тўлдиринг яна,
Нашъага тўлибди, қаранг, тўрт тараф.

Гўё бўстон ичра очилган чечак –
Бу ҳарир оқ либос поклик тимсоли.

Умр гўзал бўлур, бахтли келинчак
Кафолат берадир кўзгу мисоли.

Бу кун тўй кечаси, севги айёми,
Бу кун тўй кечаси, шодлик тошади.
Бу икки бахтиёр – дунё саломи,
Икки дил ҳаётга қадам ташлади.

Бу – барча кўргулик кўрган ҳаётдир,
Ҳаёт барчасига қилгайдир тоқат.
Умр деганлари заҳмат, саботдир,
Умр деганлари ишонч, садоқат.

Кўкда ой, юлдузлар киргандай сўзга
Азиз бошингизга сочар нурини.
Мен юлдуз шуъласин тилайман Сизга,
Мен сизга тилайман ойнинг умрини.

Сизни қутлар бугун дўсту кадрдон,
Ёш баҳор умрингиз нурларга тўлсин.
Бўлмасин жафолар, бўлмасин ҳижрон,
Дўстларим, эзгу Бахт муборак бўлсин.

1976

ҲАМЛЕТ³⁶

Сўлдирма! Дунёга шафқат қил, қизаани..

ШЕКСПИР³⁷

1. Фақат виждон билан ўртанар Ҳамлет,
Дониё – зиндонга қараб турар лол.
Биз ҳам шу саҳнага тикиламиз тек,
Бизни ҳам ўртайди қадимий савол.

Ҳамлет севгисига содиқ қоларди,
Садоқат нелигин биларди, бироқ
У ёлғиз вафони ёлғиз хоҳларди,
Э воҳ, жафо ундан минг қарра кўпроқ.

Шоир, етолмайсан унинг додига,
Ҳамлет юрагида алам ва қадар,
Етар... Офелия³⁸, қайт ҳаётинга.

Инонмоқ истарди сенга нақадар,
Инонмоқ истарди башар зотига,
Ундан кўрмасайди ёмонлик агар.

2. Бош эгиб тонглардан тонгларгача то
Виждон шевасига ташбеҳ излаймиз,

Одамда виждон ҳам бўлмасми ҳатто!
Сўзлаймиз, жигархун бўлиб сўзлаймиз!

Сен эй, сен, хилқатнинг ёвуз бандаси,
Не бало солгайсан маъсум бошларга?
Бўғилиб ётгандир виждоннинг саси,
Бошингни ёрсанг-чи уриб тошларга...

Замондошим менинг, жафокаш Ҳамлет,
О дўстим, дунёда хунхорларни кўр,
Ожиздир бу қалам, ожиз тасаввур.

Қонлар оқмоқдалар, сўнмоқдалар нур,
Турибсан-ку давр билан бетма-бет.
Наҳот, изтиробда доим тафаккур?!

3. Буюк жиноятчи, буюк қаҳрамон,
Буюк асримизда кўрсанг-чи буни...
Ётим қилмас мени муқаддас имон,
Собит орзуларим айтур ҳукмини.

Қара, қайлардадур ер ранги – шафақ,
Қариган қайғулар судранар гижим,
Ҳамлет кўзларини юммоқда... фақат
Сесканиб, шакланиб тўлғонади жим.

Юмилган кўзларда бешумор очун,
Кўкарган лабларда айтмаган сўзи,
Сен-да кетарсанми, о Ҳамлет, нечун?

Кимларга ишониб кетарсан, дўстим,
Наҳот, етар сенга ёвузлик кучи?!
Йўқ, сени ўлдирди шоирнинг ўзи.

МУҲАББАТ

1. Шундай изтиробда севган юрагим,
Муҳаббат дастидан йўқ мажол, имкон,
Ҳорғин, адо кўзларимга қарагин,
Билурман, шунчаки ўртанмас виждон.

Оғир севганимдан рашким ҳам оғир,
Ул ғойиб илмдан олгайман сабоқ.
Ахир, ноҳақ эди Отелло³⁹, ахир,
Севгилим, шафқатсиз муҳаббатга боқ!

Содиқ Дездемона, эй жигарпора,
Нечун бўғизланди муқаддас туйғу,
Нечун қатл этилди севги бечора?!

Қасдинг борми менда, эй сўнгсиз қайғу,
Дунё – дунё эмас, дунё – бу яра!
Наҳот, бу жароҳат собитдир мангу?

2. Севгилим, севгилим, жавоб бер, ахир,
Совуқ жисмим ичра алаҳсирар жон.
Ўйнаб қилич солар бошимга тақдир,
Домига тортмоқда сўқир ломакон⁴⁰.

Ҳолбуки, айланар олам ақлимда,
Унинг рангларига бўялмиш жигар.
Беш қўлим сингари таниш иқлимда
Ишончсиз яшамак оғир нақадар.

Не хаёл ташланур ўксик ёдимга,
Ёдимнинг кўзини кесиб кирар тун.
О, ким ҳам етарди менинг додимга?

На ер сарматлари⁴¹, на сарват⁴², на дин,
Инонмоғим учун одам зотига
Мен сенга инонмоқ истайман олдин.

3. Йўқ, йўқ, керак эмас илоҳий ҳусн,
Майли, пешонангда ёнмасин даҳо.
Фақат инсон бўлгин садоқатда сен,
Менинг вафодорим бўлолгин танҳо.

Гоҳида ўшандоқ тентак хаёллар
Сендан воз кечмакка қистайди ҳаргиз.
Қайлардан келарлар машъум саволлар,
Қандайин яшарман, севгилим, сенсиз?

Сенсиз дунё менга нимадир, гулим?
Ҳар не унут бўлар, ҳар неки эзгу,
Қонимни музлатар тирилган ўлим.

На севинч, на кўз ёш, на ушбу сезги,
Бу чексиз оламда ягона йўлим –
Ёлғиз инонганим сенсан-ку, севгим.

4. Севгилим, мен сенга инондим нечун?
Сени ўзгалардан ўзга деб билдим,
Қора гирдоб қаърига мен йиқилдим,
Оқар дарё бўлиб йиғлайман бу кун.

Фалакнинг чароғи ёнди-да сўнди,
Кўзимнинг имони – дарёлар кечар,
Қотди ақлим, қаттол қисмат қон ичар,
Мақтул⁴³ муҳаббатга макон йўқ энди.

Хайр, хайр, хайр энди, бўғилар нафас,
Табиат, мадад бер, етмас ўз кучим.
Нечун алдадинг сен, тушуниб бўлмас.

Севгилим, ҳеч кимни севмасман нечун?
Осмон йироқ, юлдузи йўқ, ой кулмас,
Ҳамма нарса кулгилидир мен учун.

5. Мен кимни суйибман... Ёлбориб толдим –
Ўзгарар табиат, дунё ўзгарар.
Балки, мен ўзга бахт йўлида қолдим,
Лекин олиб кетди сени ўзгалар.

Ахир, ўзга эди сенинг аҳдинг, эй,
«Ахир, ўткинчидир ҳаттоки абад».
Нечун ўзга эди сенинг бахтинг, эй?
«Лекин ўзга эрур буюк муҳаббат!»

Яшин уриб кетган дарахтдек тўниб
Поёнсиз бўшлиққа қарайман дилсўз,
Сарсон ахтараман юрагим тўлиб.

Қайда у садоқат, поклик деган сўз?!
Ҳайҳот! Хиёнатнинг еtimi бўлиб
Фақат йиғлаб қолди икки қорақўз.

6. Афсус-надоматнинг бордир-ку чеки,
Сенинг гуноҳингни ювсин кўз ёшим.
Айни жасоратдир ҳар қандай севги,
Сенга оқ йўл тилар менинг бардошим.

Бу шундай ҳаётдир, бу шундай дунё,
Эга чиқавермас ҳар ким аҳдига.
Онасан, омон бўл, соғ бўл доимо,
Маъсум болаларнинг маъюс бахтига.

Лов-лов ёнаётир қуёш – ул нажот,
Осмон чорлаётир, чорлар юсак тоғ,
Шундай юрагимда товушсиз фарёд.

Мен сенга инонмоқ истайман, э воҳ,
Барча кўргуликка кўниккан ҳаёт,
Буюк муҳаббат деб аталган Аллоҳ.

1977

* * *

Ишқ-вафодан сўзлаганларим,
Етур сенга оху фигоним,
Ёдга тушар бўзлаганларим,
Мен оламдан ўтганда, жоним.

Қалтирарсан ажиб сезгидан,
Ҳар бир сўзим – ошкор жаҳоним,
Жудо бўлдинг буюк севгидан,
Мен оламдан ўтганда, жоним.

Сен қошимдан кета олмассан,
Кўзларингда турарман ёниб,
Севгимни рад эта олмассан,
Мен оламдан ўтганда, жоним.

1965

Шеър йўли мушкул нақадар,
Қалтис дордан боради шоир.
Агар қалқиб кетмаса лангар,
Куйлаб берар қалбига доир.

Гўё фалак бошидан йироқ,
Гўё учган тубанда овоз.
Дор – арқонга чиқмасди бироқ,
Йиқилишин ўйласа дорбоз.

1968

Мана, чақмоқ чақди ногаҳон,
Зимистон тун чоки сўкилар.
Шундай яқин кўринар осмон,
Яшинлар ёғдуси тўкилар.

Ўт ичида поёнсиз жаҳон,
Не изларман оташлар ора?!
Чақмоқ чақиб юпатар осмон:
– Бунда сену ва мен бечора.

1964

Кўзимга тўқинар малолат⁴⁴, туман,
Чексизлик қўйнида яланғоч сукут.
Руҳимда муаллақ жимлик безабон –
Неки ўтган бўлса, барчасин унут.

Зарба гали сенда, майли, кўрай мен,
Овоз бер, қайдасан, Ўлмас тоқатим?
Ё сукунат кафанига ўрай мен,
О, саодат, йўқ менинг саодатим.

Фақат бордир соқов сукунат,
Саодатин излаб чиққан бир шоир –
Мен қачон бағрингга етгайман, фақат?

Ёрил, тош, эй ёрилтош, ёрил, ахир,
Ўлимнинг қошида ёрил, айт, бақир,
Чақмоқларга айлан энди, сукунат.

1976

ВАН ГОГ⁴⁵

И.Х.

Буюк севги рангин излаб юарди,
Ёзар мовийликка рангин қасида.
Бироқ ҳайрат ичра қалқир юраги
Эзгулик, ёвузлик чегарасида.

Ҳеч нарсасиз, лекин меҳри зиёда,
Излар тирикликнинг сирли бўёғин.
Бунча ғариб... разиллар кўп дунёда?!
Кесиб берсамикан қолган қулоғин.

Қариндош-уруғу дўсту ёр, хотин,
Уни англамади кибор оломон,
Юраги билгисиз зардобга тўлди.

Шаънига хиёнат қилишдан олдин
Билмоқчи бўлди у бу қандай замон,
Юрагин рангини кўрмоқчи бўлди.

1977

Ёмғир ёғиб чиқди тун бўйи,
Тонг оқарди, тинмади ёмғир.
Бузилгандек осмоннинг уйи –
Ерга қараб йиғлайди оғир.

Мен хонамга киргайман алҳол,
Юрагимда кўҳна андуҳлар.
Деразамга урилар шамол,
Қайдасан сен? Қайда ул руҳлар?..

1969

Сени ўйлаб жон-ҳолим оғир,
Сени ўйлаб қондир ўйларим.
Манзилим ҳам йироқ ва оғир,
Тиғ устидан борар йўлларим.

Телба – оташ деб мени пинҳон
Ўйлама сен, менинг юлдузим.
Сени ўйлай олдим-ку, инон,
Ўзимни ҳам ўйларман ўзим.

1966

ЧИНГИЗ АЙТМАТОВ

Учқур отим оғир-оғир ҳансирар,
Ола кўзларига олам қоронғи.
Мендан тилсизгина бир нарса сўрар,
Ёлбориб фикримга термилади у.

Ажал, бошимизда кезма сарсари,
Йўлимизни кесма, эй ёвуз шамол!
Узоқ-узоқлардан келамиз ҳориб,
Манзил ҳам ярқираб кўринди алҳол.

У манзил бағрида сўнги йўқ сирлар,
Ташна дунё ётар ҳали ўксиниб,
Ўқчир отим ва тишлариғижирлар,

Оҳиста тупроққа босар кўксини,
Унинг изтироби мениғижимлар,
Унинг кўзларига кўмдим ўзимни.

1965

* * *

Ёруғликни ўғирлаб секин,
Теваракни қуршади туман.
Эрмак қилиб тун чўкди, лекин
Эшик очиб чиқмадинг-ку сен.

Дейдиларки, кўзинг афсуни
Бало эмиш, сеҳр этармиш.
Кимки кўрса бир карра сени
Оёқ етганича кетармиш.

Совуқни кўр, юзни чимчилар,
Масхараман унга бу замон.
Ўйларимга келиб санчилар,
Ой эмас ул – у қотил камон.

Бунда ҳар не эрмаклар мени,
Қоронғидир, ахир, жаҳоним.
Ҳеч бўлмаса, очгил дарчани,
Дарпардани очақол, жоним.

1967

* * *

Ёшлик – зангор фасл. Кечди, сарғарди,
Тукилди у. Шафқат билмас баргресон
Қора совуқларга отиб юборди,
Шамоллар пойида синмоқда хазон.
Ёшлик – зангор фасл. Кечди. Сарғарди.

Ҳар не ўтди, мендан ўтди, омон бўл,
Қанча фарёд қилмай, қайтариб бўлмас,
Ҳар қалай, олдинда бордир сўнгги йўл,
Токи етгунингча хотирот ўлмас,
Ҳар не ўтди, мендан ўтди, омон бўл.

Видо табассумли олам – ёшлигим,
Кўзларимда қотган жолам – ёшлигим,
Кўкларга етмаган нолам – ёшлигим,
Сувга чўкиб кетган болам – ёшлигим,
Видо табассумли олам – ёшлигим.

1977

БИР ЛАҲЗА ДОСТОНИ

Мен ўзимни йўқотдим тамом,
Мен ўзимни йўқотдим шу зум.
Қаёнларда, айтинг, бу замон,
Қаёнларда қолибдир ўзим?

Бир кимсанинг қошида, балки,
Титраб турар шам каби ғариб,
Кўчаларда тентирар ёки
Додлаб юрар мени ахтариб.

Шундай сарсон, шундай саргардон,
Юрагида лаҳзалик қайғу,
Қай одамнинг кўзига нолон
Нажот тилаб термиларкин у?

Бир лаҳзалик эрур бу ситам,
Лаҳзагина йиғлайди кўзим –
Япроқ каби оёқ остида
Хазон бўлган эй менинг ўзим.

Лаҳзагина юбормас қўйиб,
Кимдир занжир билан боғлабди,
Кимдир: «Сенга ўзлик нима», – деб
Ўлдирмоққа мени чоғлабди...

Мен ўзимни йўқотдим тамом,
Мен ўзимни йўқотдим бир зум.
Қаёнларда, айтинг, бу замон,
Қаёнларда қолдим мен ўзим?

* * *

Бул хафа кеча кечар,
Қувгай уни офтоб.
Бул кеча пардек учар,
Қўйнида мажхул сароб.

Бул хафа кеча кечар,
Кечар қўнгилдан алам.
Ул ўзи заҳар ичар –
Аламсиз қолгай олам.

Бул хафа кеча кечар,
Кечар ғафлат уйқудан.
Уйқу билмаган кеча
Порлар яна туйғудан.

Бул човук⁴⁶ кеча кечар.

1961

АЛДОВ

Алда мени, севгилим, алдаб яшаш осон,
Марди майдон деб айт, саховатли деб айтгин,
Хаттоки зўр шоир деб ҳам айтавер, майли,
О, йўқдан бор қилурсан деб айтгин, ишонтир,
Майлига, дунёда тенгинг йўқ деб айтақол!

Алда мени, севгилим, алдаб яшаш осон,
Дунёда энг гўзал сенсан дейман-ку мен ҳам,
Дунёда энг шафқатли сенсан дейман, сен, сен,
Дейман-ку дунёда сенсан энг вафоли ёр,
Дейман-ку йўқ нарсаларни талаб қилмассан,

Алда мени, алдайвер. Алдаб яшаш осон!

1977

Ёшлик

Юрагинда, сенинг қўлингда
Тоза чечак каби ўйнадим.
Ёшлигим, мен сенинг йўлингда
Севинтирдим. Сени қийнадим.

Наҳот, хафа кунларинг ўтган,
Ўзинг бердингми бебошликни?
Лекин мени отмадинг ўтга,
Нақадар яхшисан, ёшлигим!

Бир дард бўлиб, бир севинч бўлиб
Ва бир донишманд бўлиб гоҳ,
Кўзларингга қараб юргин деб
Этганинг бор, ёшлигим, огоҳ.

Фақат сен учгил нафасимдан,
Сендан баҳра топсин бу олам.
Айтилмаган сўзларим сендан,
Қилинмаган заҳматларим ҳам.

Мен билан бўл доимо бирга,
Айри тутма мени, ёшлигим.
Тоза сақлай бутун умрга,
Бутун умрим, қора қошлигим.

Юрагинда, сенинг қўлингда
Тоза чечак каби ўйнадим.
Ёшлигим, мен сенинг йўлингда
Севинтирдим, сени қийнадим.

* * *

Толиб ЙЎЛДОШга⁴⁷

Хаёт жоми ичра оқамиз
Гоҳи хурсанд, гоҳида вайрон.
Теваракка ҳайрон боқамиз
Теваракни қолдириб ҳайрон.

1970

* * *

Бу кун менинг юрагим бўм-бўш,
На видоси, на-да тилаги,
Ҳеч бир нарсa жалб этмас уни,
Бу кун бўм-бўш менинг юрагим.

Ҳолбуки, мен оҳанг истардим,
Муסיқа эди-ку ҳар япроқ,
Шеър ҳажрида ёнардим кеча,
Бу кун бироқ қофия ҳам йўқ.

Шундайин, сўррайган, бемаъно
Юлдузларнинг нури санчилар.
Қандай эди – эсламоқ маҳол
Афсоналар айтган кечалар.

Бу кун менинг юрагим бўм-бўш.

1964

Р. Рахм

Мана шундоқ кечар кунларим:
Фалакларга учгайман ўктам,
Лол қолдирар ул афсунларим,
Таажжубга солар мени ғам.

Ҳамма нарса хурсанд ва кулар,
Бир шодмонлик келадир ичдан.
Ҳамма нарса севиниб куйлар
Яралгандек олам севинчдан.

Излаганим ёлғиз муҳаббат,
Саболарга шеърлар куйлайман.
Тоқатимга тилайман тоқат,
Оҳ Туркистон, сени ўйлайман...

Кунлар бўлар, ўзгарур дунё,
Мантиқсиздай манзил сари йўл.
Ер туйғусиз осмондир гўё,
Осмон – қаҳри музлаб қолган қўл.

Кўчаларда юргайман сарсон,
Адашган ит сингари увол.

Гуё кимса ҳол сўрмас мендан,
Жўраларим сўрмасалар ҳол.

Кўзларимга кундуз қоронғи,
Воз кечаман баъзи дўстлардан.
Сўзлар – турган-битгани оғу,
Беркинаман ҳар хил сўзлардан...

О, кунларим кўпдир олдинда,
Етиб келар энг сўнгги нафас.
У пайт биров она тилимда
Бошим узра сўзлаб турса бас!

У пайт ҳайф кетмас кунларим,
Фалакларга учгайман ўктам.
Лол қолдирар ул афсунларим,
Таажжубга солар эски ғам.

1965

Излайсанми сен-да бир паноҳ,
Ҳеч тинарми бу куй, бу оғриқ?
Эҳтимолки, бекордир, э воҳ,
Ўртанишинг бу қадар, бағрим?!

Керак эмас, балки, ёнишинг,
Қайғуларинг керак эмасдир?
Ҳаётингнинг бутун ёзмиши
Бир нафасдир, эҳ, бир нафасдир.

Ўйчан кеча тун ичра танҳо,
Рауф Парфи, қолдик икковлон.
Биз меҳрга тўймадик асло,
Бир ёруғлик излаймиз ҳамон.

Шунча абгор қилгани етар,
Биз ёнардик, ёнардик яна.
Ёруғлик деб бошига етар
Ёруғликни севган парвона.

Раҳм-шафқат бўлмас шоирга,
Туркий дунё босар юзидан.
Парвонадек учсин қаерга,
Қаерларга қочсин ўзидан?

Ҳар нарсадан айри, бенасиб,
Шўрлик қисмат юклари оғир.

Келар осмон дардлари босиб,
Бу чексизлик эмас, бу оғриқ.

Афсуски, йиқилди парвона,
Қанотидан айрилди ўшал...
Йўқ, ҳажрида куйгай у яна,
Қанот бўлгай қайси бир гўзал.

Бир зум каби ёшлик ҳам ўтди,
Бир зум севги вафо қилмади.
Кутганимиз кўпдир ҳаётдан.
Келмади. Келмади. Келмади.

Садоқатда дўстлик аҳдига
Бахтларнинг йўлида толмадик
Ва лекин биз севги бахтига
Рауф, Рауф, йўқ, етолмадик.

Ўйчан кеча, тун ичра танҳо
Армон билан қолдик икковлон.
Биз меҳрга тўймадик асло,
Яна, яна истаймиз ҳамон.

1965

Маъно ўқи кўзимдан,
Мен ёниб муҳаббатда
Гар адашсам сўзимдан
Қошингда ҳижолатда,
Маъно ўқи кўзимдан.

Сен жабрга устасан,
Аммо мен ортиқ моҳир,
Севаман ва истасам
Тарк этмакка ҳам қодир,
Мен – муҳаббат, мен – ситам.

Чангал ясаб бошимда
Сени олиб қолғайман.
Ғамгин бир қарошимда
Ўз наҳримга солғайман,
Чўқарсан кўз ёшимда.

1962

* * *

Ойлар ўтди ва йиллар ўтди,
Лекин сендан бўлмади хабар.
Ёлғиз сени мен ёлғиз кутдим,
Кута бериб хун бўлди жигар.

Мана, охир сен-да намоён,
Муҳаббатим, кўзим, исматим.
Ўнгми, тушми ё ширин армон?
Бирдан ярақлади қисматим.

Сен ўша-ку, хаёлда кўрган
Ўша нигоҳ, ошно табассум.
Ўша оҳу кўзлар тиг урган
Ва юракка бошлаган ҳужум.

Сенга жуда ғалат туюлар,
Балки, севгинг билан ёнганим.
Менга оғу каби қуюлар
Шундай буюк ишқдан тонганинг.

Ойлар ўтди ва йиллар ўтди,
Юрак эса ишонч ва ғашда.
Қанчадирки ўтган вақт кутдим,
Сени кутдим қуйиб оташда.

Р. Рахм

Кўзларимнинг осмонларида
Фақат ўзинг, фақат сен ўзинг.
Ойдан, юлдузлардан нарида
Кўзим ичра сенинг юлдузинг.

Тушларимда учиб юрардим,
Мен-ла бирга озод қушларим.
Сен тушми деб сендан сўрардим,
Алдамчидир барча тушларим.

Мени қутмас энди ул боғлар,
Мени қутмас қалам қошлигим.
Тушда қолди ул масрур чоғлар,
Эҳ, ҳувиллаб қолган ёшлигим.

Шафқат недир – қовжироқ тақир,
Мен йўлсизман, бесару сомон.
Ботмоқдадир қуёш ҳам, ахир,
Ҳансиарар-да бўғриқар осмон.

Қайдасан сен, бу кун беҳуда
Ҳасрат билан кўйингда ёндим.

Ёлғиз сенинг меҳрингдан жудо,
Қон ютилган саҳрода қолдим.

Даъват этмас, шундоқ алвидо,
Талқон бўлур тамаллар тоши –
Сўнаётган офтоб нурида –
Менинг кирсиз ўн тўққиз ёшим.

Томоғимда қотган сўзларим,
Сочилинг, самога сочилинг.
Мана тонг. Тонгларнинг гўзали,
Тонг оқарди, Тонг – сочим менинг.

Хайр сенга, отилган оху,
Дунёларга видо айтурман.
Элитмоқда чўнг қудрат – уйку,
Тушларимга яна қайтурман.

1970

Ёдингдами, севгилим, бир кун
Чиқиб келдим йўлингга.
Бинафшалар тердим сен учун
Ва узатдим қўлингга.

Яна ўшал йўлдан борурман,
Нигорондир бу кўзим.
Хаёлимни қонга қорурман,
Сен йўқсан-ку... Бир ўзим...

Хув ёшлигим қолган жойларда
Изғигайман мен ёниб.
Айт, излайин сени қайлардан,
Қайдан топайин, жоним?

1967

Нигоҳинг кўринур, кўзларинг...
Эримасин ерда ётган қор,
Қор устида сенинг изларинг,
Қор остида мудраган баҳор.

Чаман-чаман очилган гуллар,
Баҳор қўшиқ айтармиш қорга.
Қўшиқ айтиб дарё шовуллар
Таъзим ила гўзал баҳорга.

Порлаб турар баҳор – кўзларинг,
Баҳор юзларингда барқарор.
Ўчмасин ҳеч сенинг изларинг,
Йўқса нечун менга бу баҳор?!

1964

Юлдузлар бунча ҳам беҳисоб:
Юр, юлдузим, юлдуз санаймиз,
Юр, шу сўлғин ўтларга қараб
Жўнаймиз, истасанг, жўнаймиз.

Чорлаб турар мовий бир диёр,
Даъват этар қаҳкашон йўли.
У даргоҳда ранг бор, олов бор,
Танҳогина сен йўқсан, гулим.

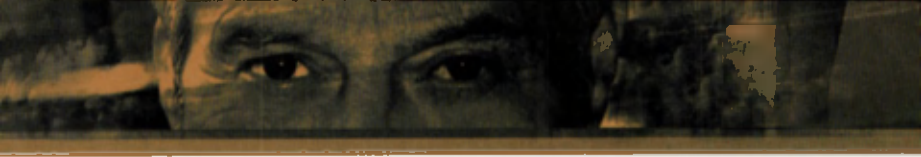
Унда қурган базм коинот,
Чирой унда тантана қилур.
У ерда сен кўрмаган ҳаёт
Ғоят ажиб бўлиб кўринур.

Оловларнинг беланчагида
Хув даҳлсиз кўкка учайлик.
Ўйламайлик ташвиш ҳақида,
Ерлик ташвишлардан кечайлик.

Бир тирик жон топилмас унда,
Жабрдийда эллар бўлмайди.
Йўқ, дафъатан бир қора кунда
Юрак-бағринг қонга тўлмайди.

Юлдузлар бунча ҳам беҳисоб?
Юр, юлдузим, юлдуз санаймиз,
Юр, шу сўлғин ўтларга қараб
Жўнаймиз, истасанг, жўнаймиз.

1964

* * *

Мунча ғамгин бўлмаса ўйлар,
Ҳижрон мунча бўлмаса узоқ?
Мени ўйла, соғиниб ўйла,
Ёлғиз мени ўйла интизор,
Мунча ғамгин бўлмаса ўйлар?

Ҳижрон мунча бўлмаса узоқ?
Ҳолбуки, бир қадам ўртада,
Орамизни ким бузди, ўзи?
Инонким, беҳуда ўртади,
Ҳижрон мунча бўлмаса узоқ?

Мени ўйла, соғиниб ўйла,
Айтсалар-да севги узилган.
Ишончсизлик ҳукми туфайли
Хафа бўлма, мендан, ўзингдан,
Мени ўйла, соғиниб ўйла.

Ёлғиз мени ўйла интизор,
Ўйларингда мен яшай якка,
Чунки севги аталган азоб
Қодир эмас ҳеч яшамакка –
Ёлғиз мени ўйла интизор.

Мунча ғамгин бўлмаса ўйлар,
Қасди борми менда, билмадим.
Ҳар бир олган нафас ҳам йиғлар,
Сен оғир нафассан, дилбарим,
Мунча ғамгин бўлмаса ўйлар?

Бир кун йўлга отлансам танҳо,
Бу ерларда не кечар ҳолинг?
Кўча пойлаб ҳар субҳи сабо,
Алланарса туяр хаёлинг.

Менинг ҳолим учун сен йиғлаб,
Жудоликка бўлурсан иқрор.
Балки, мени келар деб ўйлаб
Дарбозага боқурсан бекор.

На чора бор? Айрилиқ оғир,
Кетар бўлсам, бошласа йўлим.
Унда, жоним... бир куни, ахир,
Мени сенга топширар ўлим...

1967

* * *

*Аммо кун ботмоқда,
кун ботмоқда, ахир.*

Асқад МУХТОР

Бу кун кечди, қуюлди оқшом,
Мен ҳақимни олурман тундан.
Тун ажойиб фикрга ўхшар,
Хотиралар қолмишдир кундан.

Кун айланди, менинг бошимда
Одамларнинг фикри айланди.
Кўрганларим ичу тошимда
Ҳукм-фармонимга бойланди.

Ҳеч ким мени хафа қилмади,
Ҳеч ким хурсанд қилмади мени.
Юрагимни кимдир билмади,
Кимдир кўтармади кўнглимни.

Бу кун кечди. Бир ҳасрат қолди,
Бир қувончим қолди орқада.
Кўз ўнгимдан бу кун йўқолди,
Қуёш кетди уни орқалаб.

Бу кун кечди тилини тишлаб,
На хурсандман, на хафа ундан.
Бу кун кечди. Қуйилди оқшом,
Мен ҳақимни олурман тундан.

Бинафша, исмингиз умидли,
Нафосат тўла – Бинафша.
Яна бир йил, оҳ, бир йил ўтди,
Эй умр, сен бунчалар шошма.

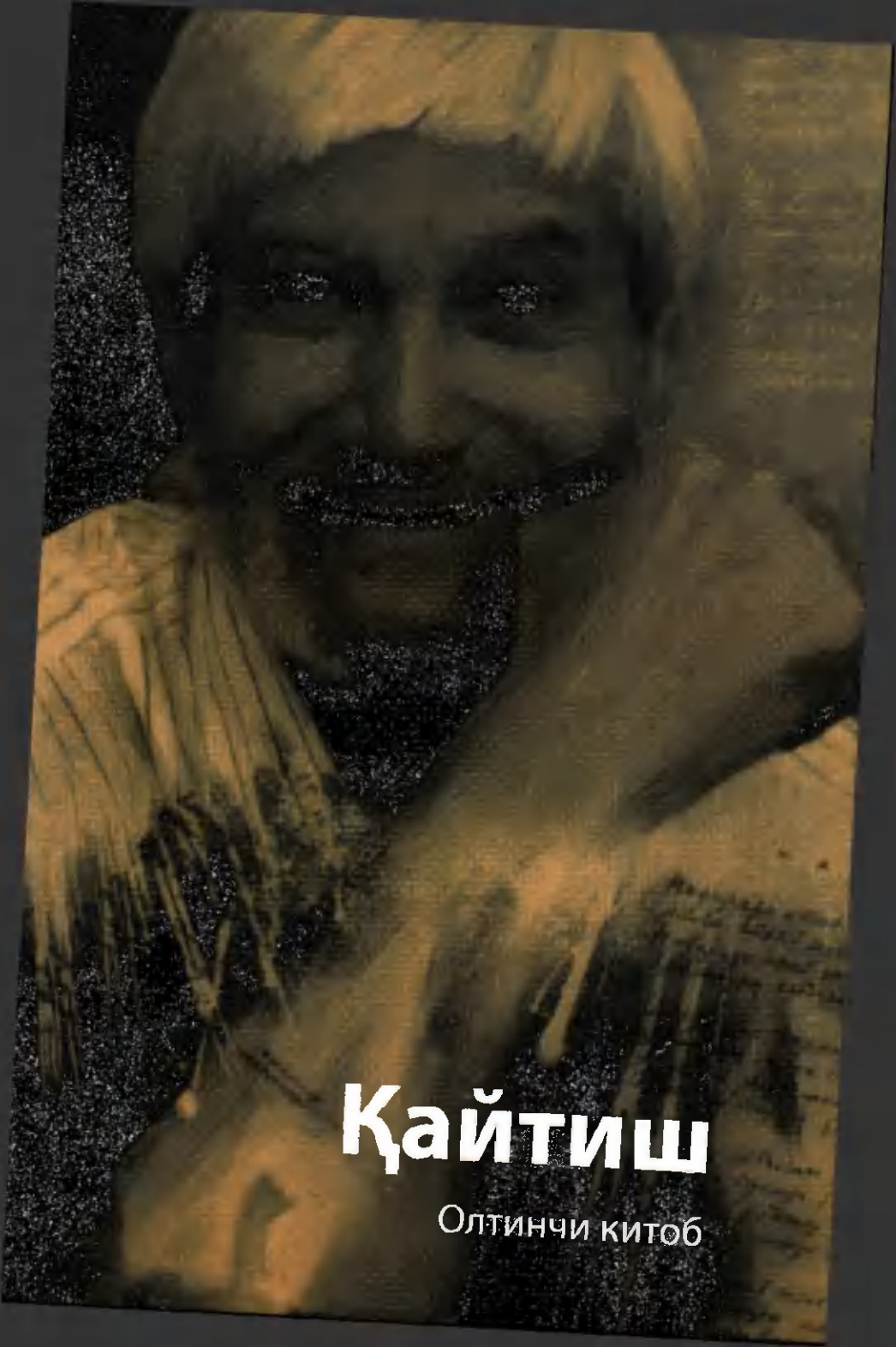
Юракларнинг шавқи, кулгиси
Акс этади арғувон майда.
Бинафша, меҳрибоним, дўстим,
Букун хафа бўлмангиз мандан.

Хафа бўлманг, юракдан кулсам,
Хафа бўлманг, йиғласам тошиб.
Пойингизга келиб йиқилсам,
Хафа бўлманг мендан, қуёшим.

Чунки шодликларим Сиз – танҳо,
Аламларим сизсиз менинг,
Сиз тилсимот каби бир дунё,
Сиз – дунёси Сизни кўрганнинг.

Бинафша, исмингиз умидли,
Ноумиддир юрагим ҳамон.
Кўкда булут, кўксим булутли,
Туманларга беланган ҳаво...

1964

Қайтиш

Олтинчи китоб

**ЖОНДАН АЗИЗ ФАРЗАНДЛАРИМ —
ШУҲРАТ, МУҚАДДАС, МУНОЖОТ, СЕВИНЧ
ЖИГАРЛАРИМГА ИЙМОН-ЭЪТИҚОД ТИЛАБ...**

НИКОЛАЙ РУБЦОВ⁴⁸ ХОТИРАСИГА

1. Қор остида кўклам, тун қўйнида тонг,
Ўлим ҳақидаги ўйлардир – ҳаёт.

Кўзларимни юсам,
Кўрингай бир нуқта,
Қизариб борар тобора.

2. Сокин, оғир Шеърлар ёзмак бўламан шаънингга,
Ютиб юбораман кўзларимни чайнаб,
Туфлаб ташламак бўламан қофиясини,
Оғриқни енгиб,
Сокин, оғир Шеърлар ёзмак бўламан.

3. Ҳеч бир кимса айта билмас сен айтмай кетган
қўшиқни,
Тушунса-чи буни қотиллар, тушунса-чи, ахир.
Поёни йўқ улуг Рус кўксида бўзлаб порлар,
Русия, ўзингни асра, асрагил –
Сенинг бир мисра шеъринг энди абадий.

1977

СИРА КЎНИКА ОЛМАЙДИ ОНАМ ШАҲАРГА

Келганда ҳам бирор нарсага урилиб кетмай дегандек бир жойда жим ўтираверади. Кўчаларни, дўконларни, бозорларни айланиб келинг десам, қўй, ўғлим, тил билмасам дейди. Қишлоққа онамни кўргани борганимда, хурсанд бўлади-ю, тез-тез: «Сен тенгилар... сен тенгилар», – дея афсус ила бош чайқайверади. Бечора онамнинг доимо менга қаттиқ раҳми келиб қараб туриши вужудимни аччиқ жизиллатади.

1978

У ДЕНГИЗНИ СЕВАДИ, ДЕНГИЗ УНИ СЕВМАЙДИ

У тушида ҳам, ўнгида ҳам денгизни кўради. Тўлқинлари, гирдоблари, тўфонлари билан сўнгсиз ва зангори денгиз томон талпинади унинг юраги. У денгизни севади. Денгиз уни севмайди. Денгиз у мени эмас, менда қирғоқ сари интилишни севади деб ўйлайди. Денгиз уни севмайди.

1979

ҒАФУР ҒУЛОМ ВА ТУРСУНАЛИНИНГ ВАРРАГИ

Ҳар куни болакай варрак учирар,
Варракнинг ипига қулогин тутиб
Тинглайдир бўшлиқни нафасин ютиб,
Ҳар куни болакай варрак учирар.

Лекин унинг тушларига бир маҳал
Ғафур Ғулом кирган эмиш, ажабо:
– Варрак ўйнаб юрибсанми ҳали ҳам?
У – сенинг юрагинг, – дер эмиш бобо.

Ҳавони тўлдириб учадир варрак,
Гоҳ куйиб учадир уфқдан нари,
Гоҳ қоплаб оладир зулумот қаъри,
Ҳавони тўлдириб учадир варрак.

Яна унинг тушларига бир куни,
Ғафур Ғулом кирган эмиш, ажабо,
Ушлаганмиш варрагининг ипини,
Унга ўйчан сўзлаб турармиш бобо:

– Вақтидир, қўй, учсин юрагинг, ўғлим,
Қўйиб юбор, сўнг армонга ботмасин.
Учсин! Майли, тўссин шамоллар йўлин,
Сенинг кўкрагингда фақат ётмасин.

Ҳавони тўлдириб учадир варрак,
Гоҳ куйиб учадир уфқдан нари,
Гоҳ қоплаб оладир зулумот қаъри,
Варрак қанотида яланғоч юрак.

ВЕРЛЕН⁴⁹

У ҳайбатли кўзга айланди,
Ундан оқиб чиқади ўзи,
Қувиб борар қизил-яшил кўйлак кийган
Ҳавони, қувиб борар,

Темирбетон қўллари билан
Қаттиқ тақиллатар ҳаприқиб
Юрагининг почта қутиси
Осилган дарбозасини:

– Ким бор?
Кирмадими шу ёққа
Қизил-яшил кўйлак кийган
Ҳаво?!

Теваракка жавдираб боқар,
Теваракка боқар мушаккал,
Уялар,
Яланғоч.

У – тор эмас,
У – товушдир, эҳтимол,
У – ҳасрат ҳам эмасдир ҳатто,
У – ярадир, аниқ.

1973

ИҚТИСОД

Иқтисод бу! Ҳар ким ҳам билур, албат,
Ахир, тежам бўлса, тинч бўлур бу жон,
Фақат тежалмаса эди муҳаббат,
Ҳақиқат тежалмаса эди ҳеч қачон.

1977

ТАНБЕҲ

(Ҳазил)

Барча танбеҳ бермакка шайдир,
Гоҳ мулойим, гоҳида тошиб:
– Қадамларинг бежо ўхшайди,
Йўлларингдан кетма адашиб.

Танбеҳ бериш яхши, албатта,
Кўзни юмиб, пешона қашиб,
Гап топилар, агар ҳаётда
Қолган бўлсанг бир оз адашиб.

1971

МАҚТОВ

Мақтов кимга ёқмас, кўнглинг тўлдирар,
Мақтов – ширин оғу, ширин ўлдирар.

1977

Осмон нақ бошимнинг устида турар,
Ичаётган чойимга булутлар қўнар,
Қалдирғочлар бағрини ерларга урар,
Дарахтлар синар, офтоб сўнар,
Мени ташлаб қайга кетдинг, дўстим?

1977

* * *

Ҳой бола-бола, ҳой бола,
Бас қил, шодлик рубобин.
Мана Дунё бир пиёла
Тутар сенга шаробин.

Ҳой бола-бола, ҳой бола,
Ҳеч кўркмасдан уни ол.
Бир пиёла, бир пиёла
Дунё ғами, ичақол.

1963

ҲИЖРАТ

«... Ҳитлер⁵⁰ ... Ялмоғиз Ҳитлер,
Шошилинг... Шошилинг...»
Жўнат-жўнат,
Вокзал. Ҳижрат.
Вагонларга ортилди халқ,
Гўё тонна-тонна гўшт,
Эшиклар ёпилди тақа-тақ,
Пўшт.
Поезд чопар,
Кунлар кечди,
Кунлар заҳар ичди,
Қон кечди.
Поезд чопар зулматни ёриб,
Гўдаклар чирқиллайди,
чоллар ўлтирар ғариб,
Кўзлар тўла, вагон тўла қайғулар,
Йўллар,
Пўлат излар устида
ҳасрат ортган, ғазаб ортган
поезд гувиллар.
Қалашиб ётибди
Ўтин янглиғ оломон,
гўё папирос қолдиғи,
тутун янглиғ оломон.
Боласини аллалар жувон,
митти қўллар излайди мамма,
нима қилсин, мунглиғ аёлнинг
кўкрагида сути йўқ аммо.
Болалар ҳайрон,
Ҳайрон машъум тақдирга,

ўлаётган гўдакка қарар,
ўлаётган кампирга.

Поезд – кимнингдир бағрига отилган ўқ,
Кунлар кечди.
Кунлар заҳар ичди, қон кечди.
Йўқ..! Йўқ!..
Туширилди тонна-тонна гўшт,
Зимдан дедиларки эҳтиёт бўлинг: Пўшт,
Нега бу ҳақорат?! Нима гап?!
Нега йиртилмас даҳшатдан кирза этик каби қалб?!
Қани, айт, худо, айт, доҳий,
Бутун бир элатнинг недир гуноҳи?
Нима бўлмоқда, ахир,
шу гўзал тупроқда ҳам?
Бу темир одамларни ёнингга чақир,
Ҳақиқат номидан гапир,
Қалқ, доҳий, қалқ!
Ўнта ёвуз,
Юзта сотқин бўлмоғи мумкин,
Лекин сотқин бўлмас бутун халқ,
Кунлар кечди,
Кунлар заҳар ичди, қон кечди,
Зимдан дедиларки: Булар ёмон,
Булар сотқин,
Буларни севмангиз, ўйлаб беринг нон,
Бу гапга инондими аммо
Сталинга⁵¹ инонгандай эл?
Ленин⁵² асри
44 йил.
Кунлар кечди...

1964

СЕН УХЛАБ ЁТИБСАН
Ширин тушлар кўриб,
Зарра-зарра тупроқлар – олтин,
Ширин тушлар.
Қирғоққа денгиз қалқир олдин,
Сўнг нафасинг қалқар.
Шу ёруғ дунёга
Жуда ҳам ўхшаш олмалар,
Афсоналар айтар булутлар
Мусаффо.
Аллалар айтмоқда бошингда
Она тупроқ ҳақида ҳаво.
Сен ухлаб ётибсан
Йигирма бир ёшингда.
Хув,
Тош деворли уйингни
Танидингми, эй шоввоз?
У ерда сен уч ой яшадинг,
Уч ой, холос.
Шуни ҳам онангнинг қорнида.
Отанг сени кўрмаган,
Қорахат олган онанг,
Отанг жангда ҳалок бўлган,
Виждон билан,
Армон билан, асабий.
Нега чўчидинг?
Нега кўрқиб-кўрқиб оласан нафас?
Поезд филдираклари вазнидек
Вазмин нафасинг,
Тўлғонасан,
Гўёки визиллаб ўқлар учмоқда,

Юмуқ кўзларингни беркитдинг –
Гўё узок йўлда
Қоронғи вагон ичра
Нафаслар ўчмоқда.
Сен тушунмайсан,
Сен тўрт ойлик фақат,
тўрт ойлик гўдак.
Тўрт ойлик одам.
Онанг сени қийнайди,
Эркин-эркин нафас олмоққа
Қўймайди.
Онанг сени унутган,
Ёшинг саккиз ойга етганда
Оёқлари ичидан юлиб
сени шу тупроққа ирғитган.
Онанг жинни бўлган
ваҳшатдан,
ноҳақликдан жинни бўлган
муштипар онанг.
Сен ухлаб ётибсан,
Бошинг узра учмоқда, инон,
муборак тақдир.
Бир ҳайкал.
Орзуларинг сингари гўзал,
Қрим. Танидингми?
Ана, узатмоқда қўл,
Ол, азизим, ол,
Муқаддас Ватанингни!
Сен бўлсанг ухлаб ётибсан,
Уйғон! Тушундингми?!
Бас қил йигирма бир йилга
чўзилган босириқ тушларингни.

СОЯ

*Мен энди кўрқмайман, уйғонгил, эй дил,
Бир карра ўлганман, қайта йўқ ўлим.*

ШУКРУЛЛО

Ортимдан эргашар билгисиз соя,
Қора рўё каби судралар совуқ.
Йўқдир паноҳ менга, йўқдир ҳимоя,
Бемалол изма-из келар ул ёвуқ.

Гоҳ ғазаб-ла боқар, гоҳо қутуриб,
Ҳасратдан қорайган унинг юзлари.
Ундан қочиб бўлмас қутулиб,
Юрагим устидан ўтар излари.

Бани одам учун ноёб, беқиёс,
О, виждон шеваси, мукаррам туйғу,
Лекин мен тупроққа отдимми бехос –
Балким, қамчиланган виждонимдир у?

Ишқим осмонида танҳо оққушди –
Қўлдан учиб кетди ёқиб қисматим.
Бутун ваъдалари ёлғондир, пучдир –
У, балким, хўрланган илк муҳаббатим?

Муҳаббат, сен менга вафо қилмадинг,
Севги саҳросида осий, мосуво.
Мен сени билардим, мени билмадинг,
Балким, у соямас, сенсан, бевафо?

Хей фарзанд доғи, хей... аччиқ жолалар,
Ота-онангиздан хато ўтди-ку...
Йўқ, йўқ, хато қилманг, сизлар, болалар!
Шўрлик болаларнинг соясидир у?..

Кимни алдадим мен, кимни сотибман,
Кимнинг ҳаётига чаплаб қўйдим доғ?
Мен кимнинг наҳс кўрпасида ётибман –
Балким, у сотилган имоним, эй воҳ!

Тилим ҳақиқатдан тонди бир замон,
Қочди кўзларимдан тийраклик, уйқу.
Кечира олмасман сени ҳеч қачон,
Сен, балким, қўрқувсан, шабпарак қўрқув?!

Эй соя, келавер, пайти етгандир,
Гўё тугаётган каби ҳаётим.
Эҳтимол, умримнинг ярми ўтгандир,
Эҳтимол, ярмига қолганман ботиб.

Қор қилмас афсунинг, етмагай кучинг,
Садақа чақадай отгайман йўлга.
Айт, соя, изғирсан пойимда нечун,
Сен кимсан, нимасан, эй мавҳум кўлка?!

Ортимдан эргашир билгисиз соя,
Пинжингда бордир аъмолу асос.
Йўқдир паноҳ менга, йўқдир ҳимоя,
Дўстлар, у қасосдир, муқаддас қасос.

1977

* * *

Севгилимнинг порлоқ кўзларини
Кўрмоқдаман кўзгуда,
Қўлларида қўғирчоғи – жингалаксоч мунчоқ
кўзли қизалоқ. Паришон. Авайлар, кучар бепарво
болалиғи – Оқариб кетди оқ кўзгунинг ранги,
Қандай бардош ила қараб турибман мен, ҳеч ким,
ҳеч нарса эмасман, ахир, кўзгунинг қаршисида.
Сен жингала соч, мунчоқ кўзли қизалоқ, билсанми,
нелар бўлиб ўтди, билсанми, нелар
кутар олдинда? Сен бўлсанг ҳар кимга, ҳар
нарсага шундай ишонасанки...

1978

Э.Д.Р.

Қабрингни зиёрат қилгали келдим
Узун йўл босиб,
Елкамдан босиб ўтар бу йўл,
Бу йўл еру осмон йўлидир, дўстим.

Санчилар кўзимга шамолнинг игнаси,
Юлар офтобнинг сочларини,
Еру осмон йўлида
Куйиб кетган булутлар.

Қалдирғочлар учар чирқираб,
Чучмомалар очилибди,
Очилибди лақақизғалдоқлар
Сенинг чўкиб қолган қабринг устида.

1976

* * *

Долғаларнинг шошқин одими,
Шиддат ила юзмоқда кемам.
У томонда бахтим қолдими,
Бахтсизлигим қолдими, билмам.

Йўлни дарға шамоллар олди,
Мана, судраб борар кемамни.
У томонда нималар қолди,
Бу томонда не кутар мани?..

1973

Мовий осмон этакларида
Ухлаб ётар йиқилган булут.
Танҳоликда эртакларидан
Айрилмиш ул, бағрида сукут.

Бахтли эди кезиб фалакда,
Ахир, тўйиб-тўйиб йиғларди.
Руҳи бўм-бўш, бўшлиқ юракда,
Оҳ, йиқилган булут ухларди...

1977

* * *

Тун яқин, дарахтлар жунжикар беҳол,
Бир кун ўтган эдик бу ердан шошиб.
Ёмғир ҳиди келар, тентирар шамол,
Бир ўзим борурман сенсиз адашиб.

Бир ўзим, сен йўқсан энди йўлимда,
Серзавқ давраларда юарсан ўйнаб.
Аччиқ шеър силқийди яра кўнглимдан,
Қадимий сўзларни терарман қийнаб.

Бахтиёр эдим-ку, бир жону бир тан,
Наҳот, кўз очмасдан ҳаммаси ўтди?
Биз буюк эдик-ку севгимиз билан,
Эски жафоларнинг оҳлари тутди.

Учиб кетмоқдасан қайларга қараб?
Мен эса эслайман севги кунларин.
Бир бола бурчақда турар дилдираб,
Кўксида ўтмаган сўлғин гуллари.

Мен урён ўтларнинг устида чопдим,
Қара, куймоқда-ку етим севгимиз.

Бу ёруғ оламда мен сени топдим,
Сенинг излаганинг мен эмас, эсиз.

Ёдингдами, бир кун... Эслагим келмас,
Янги зарба топиб қўйибсан. Надир?
Сенинг ҳаётингда мен якка эмас,
Э воҳ, охирги ҳам эмасман, ахир.

О, майли, ўйланма, қайғурма зинҳор,
Бахт-иқбол ёр бўлсин кўркам, муносиб.
Бироқ сен оҳ чексанг агарда бир бор,
Мен яна келурман қалбимни босиб.

Сирли қўшиқ айтар руҳимнинг қуши,
Абадий бир наво сингари само.
Сен билан кечган у дамларнинг туши
Ялтираб чақирар, имлар ҳар замон.

Ўпиб ҳаёлингни қонайди дардим,
Йиғлар – хотирамнинг ғариб боғлари.
Сени тушларимдан сўраб ахтардим,
Қайтариб бўлмас ҳеч ўша чоғларни.

1977

Равф Парфи

Хато қилдим, севгилим,
Хато қилдим беомон.
Йўқ энди борар йўлим,
Боғимда сўлди гулим,
Бағримга тўлди хазон.

Хато қилдим, севгилим,
Хато қилдим билмасдан.
Қани ютилса тилим,
Қалтираб турар қўлим
Жигаримни юлмасдан.

Хато қилдим, севгилим,
Хато қилдим билмасдан.
Мен суйиб хато қилдим,
Мен куйиб хато қилдим,
Ўлиб хато қилмасман.

Хато қилдим, севгилим.

1978

ШЕЪРИЯТ

Дилу жон ўртанар, дил ором излар,
Илҳомнинг пичоғи санчилар буткул.
Ловуллаб ёнмоқда ойлар, юлдузлар,
Орзумнинг қуёши бўлмоқдадур кул.

Ром этмас ҳеч нарсa. Саҳродир кўнгил.
Осмонларга фақат афсона сўзлар
Маломат тошида очилган бир гул,
Дам ўтмас кулар ул, дам ўтмас бўзлар.

Инжиган севгига йўқдир тасалло,
Лол боқдим қуёшнинг сўниқ кўзига.
Олисда ялт этган ой йўқ, юлдуз йўқ.

Руҳимда энг сўнгги илинж бор, аммо,
Оҳ, қандай қарайман унинг юзига?
Менда мажол йўқдир, менда бир сўз йўқ.

1978

ЛАТОНИЯ⁵³

Латония. Рига. Улдис Берзинш учун

Тошкўчада чопиб борарди кўз ёш.

Янис РОКПЕЛНИС⁵⁴

1. ДЕНГИЗ ЧУЧУК ЭМАС, БИЛАМАН.
2. ҚАЛДИРАТУР ТЕМИРЛАРИНИ, ДЕНГИЗ –
Бу оғули суюқ осмон.
3. ҚАЙДАДИР КЎРГАНДИМ МЕН СЕНИ, ДАРАХТ,
Исиб кетди кўзим, омонмисан, ҳей,
Суюб эркалади қўлларимни у.
4. НЕКИ ЁЗМАЙ, БУНДАЙ ЭМАС ДЕР ҚЎЛИМ,
Бундай эмас дейди кўзим, юрагим.
Аччиқ шамолларга сотдим ўзимни,
Шамоллар ўқисин танимни тешиб.
5. ЭНДИ КИШАНЛАРДАН ОЗОД БЎЛ, ЕЧИН,
Бу гиёҳ бадани бунчалар гўзал?
Сенинг ерларингни, ўрмонларингни,
Сенинг сувларингни ўпаман. Хайр.
Бирга ўлажакмиз энди иккимиз.
6. РИЧ, АЖОЙИБ КУЧУКСАН, ҲЕЙ РИЧ,
Рич, кўзларинг нақадар тиниқ.
Рич, юнгларинг майин нақадар,
Кутишларинг бунча жарангдор.
Бир нарса айт ўзинг ҳақингда,
Мен билмайман, сен ҳам билмассан.

7. СЕН-ЛА КҶРИШМОҒИМ КЕРАК, АЛБАТТА,
Не учун? Билмайман. Албатта, керак.
Тахминан мен сенга
Дунё қоронғи,
Дунё бир бедарддир
каби сўзларни
Айтмоғим учун сен кераксан менга.

8. ЭДУАРД ВЕЙДЕНБАУМДАН⁵⁵
Газанда чангали ичиндан урён
Борурман ғамларим ила туну кун.
Сўлдирди умримнинг гулин бу замон
Аччиқ қаҳратоннинг еллари шошқин.
Атроф туман йўли, қаршилар совуқ,
Зимистон қаърига чўкмишдир ҳаёт.
Асло омонлик йўқ, инсонга бахт йўқ,
Бу чексиз, бешумор очунда, ҳайҳот.

9. ЖУНЖИКИБ КЕТЯПМАН, НЕГАДИР СОВУҚ.
Менга ҳам уйқу йўқ, совуққа ҳам йўқ.
Совуқ, кел, бир чопқиллашайлик, қани.

II

КЎЗЛАРИНГ СЎҶИРМИ, ТУН, НИМА БЎЛДИ?
Бу ҳолда бировни босиб оласан.
Мана, гугурт, ёндириб ол кўзингни.

III

БУГУН ЯНА СЕНИ ЭСЛАДИМ, ДЎСТИМ.
Марҳум дўстим, сендан сўрайман такрор,
Ким аввалроқ ўлди, менми ёки сен?!

10. СЎНГИ ЯПРОҚ
Леонс Бриедисдан⁵⁶

Молдован шоири Виталий Тулник⁵⁷ хотирасига
Ичиб ўтирардик заранг остида.
Шитоб келаётган қишнинг удуми

Кўлингдан ўтарди менга оҳиста.
Ютган нафасимни юлқар беомон
Муз қотиб саҳарнинг чуқур култуми...
Биз томон учарди сариқ баргрэзон.

Боқиб нафосатга жилмайдинг, бироқ
Сенинг бор қудратинг шу эди, шоир.
Зеро, қолган эди энг сўнгги япроқ
У ҳам учиб ўтди ёнингдан охир.

11. ШАЛВИРАБ ЎЛТИРМА, ТУР, ЎРНИНГДАН, ТУР.
Тур, ўзингни кўтариб бор у ерга.
Нақ қарсиллаб синиб кетар бу курси.

II

ҚАЙДАН КЕЛДИ БУ ЁПИШҚОҚ ТАНБАЛЛИК?
Ўтган кунги балиқданмикан ёки
Ахлат пақириданмикан? Эҳтимол.

III

БИР-БИРИГА УРАР ОФИР ТОШЛАРНИ,
Хода ташир бир бошсиз одам
Ғимирлаб қоронғи юрагим ичра.

IV

БАРЧАДА НИМАДИР БОР, АХИР, БОР БОР.
Ҳеч нарса йўқ менда эса, ҳеч нарса.

12. ИНДУЛИС РАНКА⁵⁸ ҚўЛЛАРИ

Шакланиб

ўпар тошлар

Индулис Ранка қўлларини.

Қадимий музқотган бу бошлар

Қуёшнинг сояси тинглар, камалак ранги,

Ахтара-ахтара чатнару инграр тошлар,

Ёмғир япроқлари зарбида сокин

Тош тилида бир ажиб шивирлашлар,

Тинглармиз шул қўллардан кечиб?!
Шул она Ватанни ташлаб?!

13. КҶҲНА – ЁШ ШОИР

Леонс БРИЕДИСга

Тузалмас дардга чўккан тарих отли
Буюк оғриқ берган шоирга тақдир.
Сўнгсиз дардга чўккан шеърят ёди,

Жангдан қайтган Ватан яраси оғрир,
Қонталаш тирноқли-илдизли ўрмон,
Қизил осмон ястаниб олмиш ҳар ёқ.

Нечун қондир увиллаб турган бўрон,
Совуқ жимирлайди уйқусиз дарё,
Туманларда қон ранги, нечун?

Бўзарган ул қуёш аста сўлмоқда.
Изгирин йўлидир вужуди бутун –
У кўҳна ёш шоир яна ўлмоқда...

Фақат шоир ҳақли бахтсиз бўлмоқда...

14. ЭДУАРД ВЕЙДЕНБАУМ

Асла омонлик йўқ, инсонга бахт йўқ.

Э.ВЕЙДЕНБАУМ

Денгизга чўкмакда осмоннинг қалби,
Кўройдин. Елларда аччиқ сукунат.
Чағалай денгизнинг армони каби
Чирқиллаб учади гўё сўнгги хат.

Кекса заранг сесканиб ростлар нафас,
Заъфарон япроқлар узра булдуруқ.
Кўройдин. Теварак қоронғи қафас...
Денгиз мовий, осмон чексиз эмас. Йўқ.

Ҳарён сўнгги хатдир, бари сўнгги хат,
Кўройдин. Бу денгиз. Бу япроқ. Бу қуш...

Изғир ўзан, сўнги сўзларин фақат
Санчар чивғин ичинда қувғин товуш –
Уйғон, юракларда сўнган муҳаббат,
Уйғон, эй озод рух, музлаб қолган ўч.

15. МЕН ҚАЙТИБ БОРМАСМАН АСЛО ЁНИНГГА,
Мен сенга бермайман оғриқларимни.
Сени лаънатлайман, сени севаман.

16. СОҚОВ ДЕНГИЗ

(Ян РАЙНИСдан⁵⁹)

Қор куюни ичиндан денгизни ахтаргайман,
Унинг тирик шовқинин тингламоғим шарт букун.
Қорли дунё зулмати, денгиз, сенинг ўртигинг,
Ҳасратимни опичлаб қошингга келдим яна.

Йироқлардан эшитдим оғир, теран нафасинг,
Тасалли бер, чўнг денгиз, соқов денгиз, сўнги бор.
Қорли дунё эпкини тутмиш менинг бўғзимдан,
Хилқат музи атрофни қуршамишдир беомон.
Теварак оппоқ кафан, қайда зангор тириклик?
Сенинг мовий кўзингга мил тортар қора қисмат.
Қайда мағрур шовқининг, нечун жимсан, эй денгиз,
Нечун сенинг юзингда яхлаган аччиқ ниқоб?

Билурман, бордир, ахир, меҳрибон сингилларинг,
Мангулик ғулув ичра озоддир кишанлардан.
Оқарди умрим менинг, сен эса ҳамон тилсиз,
Қайга боргум ёлбориб? Кимга керакман энди?

17. ТАШЛА, ТАШЛАБ КЕТГИЛ БОЛАЛАРИНГНИ,

Ташла хотинингни, онангни ташла,
Сен шоир Сандра⁶⁰ эмассан гарчи,
Ташлаб кет, барибир, ташла, сен, ахир,
Барини жонингдан ортиқ севардинг.

18. УЛДИС⁶¹

(УБЕРЗИНЬШДАН)

Отландилар йигитлар, отландилар жанг томон, ҳаммаси

Марди майдон, елкасида улдиси, бир деҳқон борар, балки, яшил
арча кесгали, улдиси қўлтиғида, тилларингни бўшат, хув,
Қани, ўрмон бўйлаб қув, ўсиб ётган улдиснинг қошидаги
том узра ўлтирибди бир қушча,

Яна мовий улдисга тўла-тўла буғдойзор аро кимдир судраркан
аробасин сўкинар қандай улдиссан ўзи,

Яна десам, жўражон, худо берган бурда нон тепасида талашар
ётар икки навжувон кескир эди улдисни, гўнгтепага отдилар.
Мана қишлоқ мазори, ҳар бир хочнинг тағида
улдис олар оромин.

Яна қаранг, учовлон уй қўндирар беёлғон бири пахса устида
бири хари остида, бири ҳовли белида, ойболтаси қўлида
улдисни силлиқларди,

Яна жухуд атторчи қаршидан келар экан бақирарди,
болакай, бир улдис бир донаси.

Йўл устида майхона, майхонада девона хўжасига
ёлборар бешта улдис қуяқол.

Ёнига келиб аста сўрадим отинг надир
йигитча деди Улдис.

19. КНУТС СКУЕНИЕКСДАН⁶²

Нақадар сокин тун. Текис ишлар қон,
Турғунлик, мушкулот ювилган арчиб.
Нақадар хотиржам юрак бу замон,
Ой сузар, йўл бошлар сув узра очик.

Босиб юлдузларни ўз саватида
Есанг олма каби. На-да алдоқ тун,
Қобирға ортида, мия қатида
Беркиниб олгандир қўрқув, алам, кин.

Ҳар касга яхшидир, шундайин роҳат,
Гўё ўз-ўзингга тилаган каби,
Ҳолбуки, бу ҳолат бир неча соат,
Токи чатнагунча кул – тонг асаби.

Нақадар ёлғон тун. Қон сўзлар ҳали.
Мен эмас, бу бураб қўйилган ғаддор.
Ажаб тун, кўзимнинг мовий бахмали.
Унга инонмасак, дунёда не бор?!

20. УЛДИС БЕРЗИНШ СЎЗЛАРНИ ҚАТТИҚ СЕВАР,
Тутган каби ниначининг думидан, сўзларни ушлаб олар авай-
лаб,
Жаранглашни, шивирлашни билишлари шарт, мусиқа
қўйиб берар, бирга рақс тушар,
узун тунлар эртас айтас шуур-ла.
О, бобоси тушар ёдига. Аскарини қўш тили соҳиб.
Бош чайқаб кулар бобоси.

Гоҳ сакраб, гоҳ йиғлаб бир уй бўлиб инглиз, ўзбек, идиш⁶³,
фаранги, араб ва бошқа, латишча ўрганар сўзлар.
Баён⁶⁴ Хеленаси турар эшикда.

Мижжа қоқтирмаслар унга тун бўйи, сўзлар сочларига,
соқолларига кириб юлқинар, кўзларига кирар мил бўлиб,
ғаров каби кирар эт ва тирноқ орасига сирқираб.

Тонготарда сўзлар қайга отланар, ўғли Антис билан баробар?
Кузатиб ўйга чўмар яна ўз сўзларининг ордидан ҳайрон.

Уйғонмаган сўзларни ҳай-ҳайлар энди. Сепмак
керак уйқули юзларига юрагининг қонини.
Улдис Берзинш сўзларни қаттиқ сева, ўпар
очиладиган қора гунчабарларин...

Сабр дарахти

Еттинчи китоб

УСТОЗ ШУКРУЛЛОГА

Дину диёнат йўлида барча қийинчиликларга сабр қилувчи Инсон учун гўё қўлида ёниб турган лаққачўғни ушлаб турган каби замонлар келади.

«ҲАДИС»ДАН

Фотиҳлар неки бор бирваракай ямлардилар – динлар, эҳромлар, қабилалар, буддалар – ҳамма-ҳаммаси – пинжларидаги катта қанорлар ичида зойиб бўларди. Улар йўлларида учраган жамики нарсани тупроқ билан тенг қилиб босиб ўтардилар. Аммо ваҳший оломон изида этикларидан, соқолларидан, дубулааларидан ёргутошлар каби тўкиб борарди нурланаётган сўзларни, ўзимизда қолаётган порлоқ... тилни. Биз ютқиздик... Биз ютқунинг устидан чиқиб қолдик. Улар бизнинг олтинларимизни тортиб олдилар ва бизга олтинлар қолдирдилар... Улар бизнинг боримизни тортиб олдилар ва бизга барини қолдирдилар... Улар қолдирдилар бизга сўзларни.

Пабло НЕРУДА

ШОИР

Шундай кўз ўнгида хиёнат қилган хотини,
Салтанат – тахтидан мангу қувилган султон,
Роса юз йил томчи сувга ташна бўлган зот.
Сочлари оқарган,
Яраси қонаган овоз.

1980

МУКТИБОДҲ⁶⁵ ДУОСИ

О Шива⁶⁶! Халоскор Шива, мадад бер,
Токай шундоқ қолур муқаддас бу ер?
Кундуз талвасада, кеча жон узган,
Сўқир вужудларнинг шаҳпарлари йўқ,
Рух ташлаб кетилган уй каби тўзган,
Кўз – туман пинжида сўнаётган чўғ.
Оёқлар қалашган ўтин тусида,
Чарчаган, чополмас муйлишда қув-қув,
Юракнинг энг чуқур қоронғисида
Фор ичра беркинган сингари қўркув.
Ул бўшлиқ, бемантиқ меҳроб имдоди,
Ундан ўлим ҳиди гуп этиб урар.
Умиднинг, илҳомнинг, гулнинг жаллоди
Қонли қиличини сермаб югурар,
О Шива, халоскор Шива, мадад бер,
Токай шундоқ қолур муқаддас бу ер?
Токи пул, амалдир ҳукми ом чиндан,
Ахлоқ есирликда, имон қолгай тул?
Нафосат – бир латта, этик ичинда,
Кўрки, инсонликнинг қиммати бир пул!
Кўй йўқдир, пул дея бақирар девор,
Пул дея ёқангдан олар хотининг...
Деҳлида ким бордир?! У жойда ким бор?!
Охири бормидир, ахир, бу туннинг?
Тили кесилгандек чулдиарар биров,
Суваб, чалпиб борар босган изини.
Унга одам зоти кела билмас дов,
Ғайри тилда айтар Ватан сўзини.
Ул сохта бир шоир, қартабон, лаққи,
Чўталга онасин қўяр гаровга.
Кўксини чангаллаб ялтоқ мунаққид
Даҳо истеъдод деб кўтарар ғавго.

Садоқат миннатин қилар беҳаё,
Кўпдан қолиб кетган вафодор ж...б,
Нафратларим унга, эй булғонч ҳаёт,
Мендан не истайдир пичоғин ялаб?!
О Шива, халоскор Шива, мадад бер,
Токай шундоқ қолур муқаддас бу ер?
Мен шоир, шу ожиз ҳолимда яна,
Шеъримни тинглаган девор-да соқов.
Шафиқ Сарасвати қилсин тантана,
Унда йўқдир амал, унга йўқдир ғов.
О қутлуғ калима, о мағрур Инсон,
Маҳрингга тушмишдир оқ тонг, қаро тун.
Инсон орзусидан иборат осмон
Бори замин узра ёймиш қанотин.
Ул осмон дарёси Ғанг бўлсин кўзгу,
Мен ёниб куйладим, яшадим ҳалол.
Барчани тенг кўрсам – матлабим эзгу,
Миллатим қалбига кирсам бемалол.
Сотилган виждонлар, номуслар йиғлар..
Кўзимга ҳурликнинг шабнами инди.
Фақат ўликлар-ку абадий ухлар,
Шеърим, кечаларни кесиб уч энди.
Эркинлик бор алҳол тоғлар ортинда,
Юзингни яширма, Аруна⁶⁷, сен ҳам.
Қачон тонг отадир менинг юртимда,
Қачон адо бўлур ғамга ботган ғам?!
О Шива, халоскор Шива, мадад бер,
Токай шундоқ қолур муқаддас бу ер?
Қуёшнинг элчиси турар йўлакда,
Ташрифидан бўлмиш чаманлар бунёд.
Дунё кўзи ёрар, олов кўйлакда
Уйқудан уйғонур тирик бир дунё.
О Шива, халоскор Шива, мадад бер.

**Эртага бошқа кун бўлажак,
Худди кечаги кунга ўхшаш.**

Роландо ЭСКАРДО⁶⁸

Бугун яшаш керак. Ҳа. Худди бугун,
Бугун яшаш керак чирқираб, яшнаб,
Йўқ, бошқа чора йўқ энди. Йўқ энди.
Чоранинг бугуни бор, холос: Бугун.
Бугун яшаш керак. Худди бугун. Бас.

1981

* * *

Юрагимдан маскан ахтариб
Милтирайди, нурланади шам,
Интиламан юрагим сари,
Интиламан шуълага ўхшаб.

Ундан ёруғ товуш келади,
Шамол унда то саҳар, то шом.
Ўз дардини ўзи билади,
Милтирайди, нурланади шам.

1965

Қўрқув

Доимо биргадир, доимо,

Ўзи билан ўзи ўралашиб қолмас ҳеч,

Улуғ юракларнинг муваққат ижарачиси –

У оғироёқ хотини билан яшар

Сизнинг уйингизда.

1979

ЖАВОБ

Қорлар ёғди. Қиздирди офтоб. Недир бахт деб
сўрадим, бироқ ўзи билан ўзи овора бахтиёрлар
бермади жавоб. Қорлар босди. Куйдирди офтоб.
Недир бахт деб сўрадим, бироқ ўзи билан ўзи
овора бахтсизлар ҳам бермади жавоб.

1978

ЕТИМ

Оғзим тўла ҳаёт,
Бинафшанинг шамоли.
Мен шўҳ болакайман,
Отаси ташлаб кетган,
Онаси ташлаб кетган.
Оғзимга тўлиб қолган ҳаёт.

1979

Яна жимлик, яна сукунат,
Тулиб кетар ҳеч нарсадан дил.
Ҳеч нарсадан бошланади гап,
Ҳеч нарсани сўзлар яна тил.

Қичқиради безабон хулё,
Сукунатда қийналади жон.
Ҳеч нарсани тан олмас, гўё
Ҳеч нарсадан бошланган жаҳон.

1967

КҮКСИМНИНГ ЧАП ТОМОНИ ТИНСИЗ ОҒРИР,
пичоқланар, кўзларимга тинчлик бермас у. Кўзларимнинг эса
қўллари йўқдир кўксимга санчилган пичоқни суғуриб олмоққа.
Бу пичоқнинг дастаси ҳам йўқ.

1981

ГҮЁКИ МЕН ҲАММА НАРСАНИ ДАФЪАТАН ТОПГАН-
ДЕКМАН ҚАЙТАДАН ДАФЪАТАН мукофот сингари эски тортган
аламлар ҳақи. Эҳтимол, ҳамма нарсани йўқотгандирман ДАФЪА-
ТАН ҳамма нарсани топганим замон.

1982

Синиқ осмон, бир юлдуз мудрар,
Ғамли юлдуз танҳо, бенаво.
Қора дунё қўйнига судрар,
Кўзларига чанг ютган ҳаво.
Синиқ осмон, бир юлдуз мудрар.

Осмон, юзларингни ювиб ол,
Бир чақнасин танҳо юлдузим.
Ёғил, ёмғир, гувла, эй шамол,
Ҳайқир энди ҳавони бузиб.
Осмон, юзларингни ювиб ол.

Тўкилмайдир, ахир, тўлмайдир,
Туркий дунё чил-чил бўлинган...
Танҳо юлдуз нечун кулмайдир
Йиқилиш олдидан қўлимга?

Тўкилмайдир Дунё, тўлмайдир...

1980

ШУҲРАТ АБДУРАШИД⁶⁹ МОЗОРИДА

Ўлган ўлди. Кетди.

Дўстларингга хиёнат қилганмидинг, дўстим?

Билмадим.

Ўлган ўлди. Кетди.

Сен хотинингга хиёнат қилганмидинг?

Билмадим.

Ўлган ўлди. Кетди.

Ватанингга хиёнат қилганмидинг сен, ахир?!

Билмадим.

Ҳаммасини қилишар

Ўлмаганлар.

Ўлган ўлди. Кетди.

1980

ЖАСОРАТ

Кўзларингга ишонмайсан жасорат кўрсатсам бир кун,
кулиб қўйдинг ҳозир, лабингда порлади истеҳзо,
Юзларингда ачиниш рози. Яратаркан мени табиат
бир қудрат этган эҳсон. Бу менинг Туркистоним.
Бу – одамлик ҳаққим. Мени суйиб қўйди қисмат ва
улуғ халқим. Керак бўлса вулқон каби отилар
жасорат. Кўзларингга ишонмайсан кейин...

1965

НАСИХАТНИ ЧУҚУР ТУШУНИШ

(Ҳазил)

Устознинг муборак ўғити текин,
Доим қилар эди у бир насиҳат,
Дерди, айтганимни қилгин-у, лекин
Яна қилганимни қилмагин фақат.

Қаттиқ тутиб олдим устоз этагин,
Насиҳатин камтарликка йўйдим мен.
Барча айтганини қилдим-ку, лекин,
Э воҳ, қилганин ҳам қилиб қўйдим мен.

1980

СУНБУЛА

1. Тўкилиш олдида, гулим, эҳтимол,
Сенга боқиб кўнглим уйи бузилди.
Хомуш тортиб, жунжикиб қўйди шамол,
Бир узим узумнинг юзлари сўлди.

Совуқ осмон юзида изғир кўзим,
Хотирамнинг тасбеҳлари тизилди.
Қайғулиман, қонга қоришган сўзим,
Тасбеҳимнинг чайир ипи узилди.

Қайдандир бу нидо, ҳазин ва карахт?!
Нечун кетмас қора қарғалар нари?
Қаранг, ингиллаган итларга қаранг.

Сирли энтикади яланғоч дарахт,
Бари унутилиш истайди, бари...
Сунбуланинг симлари кескир, таранг.

2. Қўй, бўлди. Гапирма. Кечирма мени,
Кўзингдаги тошни ғичирлатма, бас.
Қуйилмоқда кундузнинг аччиқ туни,
Ичиб ташламасам мен уни бўлмас.

Тўхта. Бас қил. Гапирма. Бўлди.
Ўзим гуноҳкорман. Мендан бу кўрлик...

Зангор япроқларнинг бағрида шўрлик
Кеча шовуллаган шамоллар ўлди.

Бир сўз тополмайман сенга, севгилим,
Сўзлар, сўзлар қолур бўғзимда қотиб,
Билмайман нақадар севаман сени.

Бу пайт фалакларга соврилар кулим,
Ерга тўкиламан сени йўқотиб
Шивирлаб шамоллар марсиясини.

3. Тўлғонган сочларинг қора илондир,
Вужудимга ташлар англанмас қўрқув.
Очилган бағримнинг дарди нолондир –
Сенинг кўзларингдек теран, қоронғи.

Илон сочларингни шамол ўйнайдир,
Ўзилган барг каби қалтирайдир жон.
Ўзилган юракни эзиб тўймайдир,
Гулим, кўзларингга беркинган жаҳон.

Фимирлар кечанинг қоп-қора тани,
Сочларинг илони танимни ёқар,
Бағримни эзишга яна шайланиб

Дарё бўлиб сенинг кўзларинг боқар..
Ўзайиб, жимирлаб, сувга айланиб
Дарёга лим тўлиб жасадим оқар.

УЙҚУ КЕЛМАЙДИ. ҲЕЧ НАРСАГА БОРМАЙДИ ҚЎЛИМ. МАЖОЛ ЙЎҚ,
тинсиз хура қўшнимнинг ити, йиғлар, балки, хастадир,
соғингандир бирор кимсани, балки, занжирдан бўшатишни
эсидан чиқаргандир эгаси. Мажол йўқ менда,
Ўша итга айланиб қолишни истайман шу пайт.

1979

ДЎСТИМ, МЕНГА ДОИМО ОЧИҚ ЮЗ БИЛАН БОҚАР ЭДИНГ-КУ,
алдамас эдинг-ку, риёкорлик қилмас эдинг-ку.
Нима бўлди сенга, нима бўлди, ахир? Нечун менга ўзингнинг
шахсий касаллигингга қарагандек қарайсан?
Нима бўлди сенга?

1970

МИКЕЛАНЖЕЛО⁷⁰ СЕВГИСИ

Севгим, мен нақадар севаман сени.

МИКЕЛАНЖЕЛО

1. Муқаддас тош менинг севгим, андуҳим,
Радди бало бўлур бу ишқ ханжари.
Дунёни тўлдириб учадир руҳим,
Сен қайси маконда? Манзилдан нари?!

Уфққа бош урар денгиз девори,
Юракда исённинг иссиқ хунлари.
Жимирлар шафқати ёлғон ғамхорим,
Келур оқчорлоқнинг аччиқ унлари.

Денгиз, оқчорлоққа тилайман бардош,
Унга лочин шиддатини бер, қани,
Бағрингга олмай тур, қаноти синган...

Саодат бағишла, эй муқаддас тош,
Бу чексиз оғриқдан халос эт мани,
Менга илҳом керак, мангулик сенга.

2. Ичимдаги ёвга қараб тураман,
Йиллар ўтган сайин у ҳам беқайғу...
Мангуликнинг ҳассасига ураман,
Тақдирнинг ёлғончи шевасидир бу!

Қиш қуёши кезар хаёлга чўмиб,
Ёлғизлик йўлида ёлғиздир ўзи.

Ўзи яратгандир, кетмас кўз юмиб,
Ҳар нарсани кўрар осмоннинг кўзи.

Тул қолган кимсадек осмон азали,
Мозор – дунё узра қилар ибодат,
Мен ҳам унинг каби кўп бор тутилдим.

Ё йиқилмас ёки кулмас тузалиб,
Ер ё ҳаёт, ё мамотдан иборат..
Инсонни севдим мен – Инсонни билдим.

3. Билингиз, қуролим севгимдир фақат,
Унинг ўқларидан бўлдим бахтиёр.
Неки қахру ғазаб, макру қабоҳат
Севгимнинг йўлида мағлуб, тор-мор.

Борлиқ ёнса, қуёш айланса кулга,
Юлдузларни тугма каби юлсалар.
Менинг буюк севгим, бир бора кулгин,
Қаҳқаҳанг йўқликни даҳшатга солар.

Аллоҳнинг ишига ҳайрон қоламан,
Қонли товушларнинг ранги: Ўлдир, ос..
Ўтларнинг ичинда куйиб толаман.

Ичим ёнар, ҳар нафасим – эҳтирос,
Фиръавнга⁷¹ сиғинмайман, оломон,
Аллоҳга сиғинаман, севгимга, холос.

ҲУЖЖАТ

Керак. Варақ-варақ қоғоз, сенинг инсонлигинг ҳали оз,
Варақ-варақ қоғоз керак. Шарт. Ортиқча бир матоҳ
доимо сен билан, доимо. Кер-ак. Кера-ак. Вассалом.
Ҳаёт – ҳужжат. Ҳужжат?! Ҳаёт яшар қўйнига ҳужжат солиб,
қайга кетай сендан бош олиб энди? Чекил, варақ-варақ «керак».
Чекил, кўзларимдан ҳар қандай қоғоз. Менда эрк деб аталган бир
ҳужжат бор, холос. Марҳамат. Эркининг ҳужжати солинган ҳужжат.

1965

БИР ЁНИ БАЛАНД ТОҒ, МУДРАЙДИ БЕСАС,
Бир ёни сўнгсиз қир – ухлайди уйку.
Ўртада бир қабр – кўзга ташланмас,
Ҳайқириб уйғотар дунёларни у.

1963

АЛЕКСАНДР БЛОК⁷²

*Билурман, хун ҳақи, ҳалокат ҳақи,
Барибир, мен сени қутлайман, ҳаёт.*

А.БЛОК

1. Қора булутларин ўйнар осмон,
Олис юлдузларнинг сирли шуъласи.
Туманли соҳилдан ундар бегумон
Бу сўлғин шамларнинг игналик саси.

Ташналик сасидир, бу – туш, бу – олам,
Кимдир тишлаб олган оловни унда.
О Рус, сен – ёрим, сен – синглим, сен –
Онам,
Қандай олиб чиқай мен сени тундан?

Сира қувиб бўлмас бу қонли тушни,
Куйдиргувчи юлдуз сапчир дафъатан,
Ҳеч синмас руҳ ичра осмоннинг хусни.

Томоққа тиқилган кўз ёшим – Ватан.
Ўт ичиндан термакдаман товушни,
Куйиб бўлган нарса куймас қайтадан.

2. Мадор йўқ, қанот йўқ. Тамом. Чарчадим,
Чўқир жигаримни бу ўтрук, ёлғон.
Бу таъна қадимий, бу сўзлар қадим,
Бу совуқ сайёددир кўҳна палахмон.

Ёлғиз менми, ахир?! Дард бор, ҳамдард йўқ,
Бу ёлғон дунёда мен ёлғиз эмас.
Нақадар тиниқдир, зангоридир кўк,
Нақадар шириндир, узундир нафас.

Русия! Йиғлама, кўз ёшингни сот,
Сўйилган ой кезар, у менинг хуним,
Сен билурсан, холос. Бошқа ҳеч бир зот.

Жисмим совиб борар, сўнмоқда уним,
Гирдоб қўйнида мен, қўлингни узат...
Хайр! Бу кун менинг охирги куним.

3. Қайда, қайда қолди ўзғир ғалаён?!
Наҳот, унинг синмас қиличи синди?
Титра, чексиз уммон, сен мудроқ жаҳон,
Темир дарбозангни тепарман энди.

Қара, қўлларим қон, тирноқларим қон,
Тургил, ғафлатингни ётмагил босиб.
Эшикни очсанг-чи, эй ялқов посбон,
Қаршингда мана мен, жаҳон садоси.

Ваҳмзор жаҳонсен қалбимни ёқиб,
Шеърят қаърига шўнғирман ношод.
Русия, Русия, севиб, ютоқиб,

Шўрлик, омон бўл деб топиндим бедод.
Билурман, хун ҳақи, ҳалокат ҳақи,
Барибир, мен сени қутлайман, ҳаёт.

* * *

Ўлтирибман жар ёқасида
Ҳеч нарсa ёдимда йўқ,
Олган нафасим ила юзма-юз.
Ҳеч кимни эсламайман ортиқ
Сендан бўлак.
Бўғзимга тиқилиб тирнар
Куйиб кетган юракнинг ҳиди.

1982

БИР КИШИНИНГ ЎЛИМ ОЛДИДАН ЎҒЛИГА АЙТГАНЛАРИ

1. Шоир бўлолмайсан, энди бу аниқ,
Мумкин эди олим бўлишинг, балки,
Ҳеч бўлмаса, бой бўлгин, ахир,
Бу шафқатсиз дунёда, ўғлим,
Фарзандларинг учун яшамоғинг шарт.

2. Имкон йўқ менда, кўриб турибсан,
Яшамак – вужуд сотқинлик қилди.
Ўлим – ҳар кимнинг муқаддас насибасидир,
Ўлим имкони бор сенда ёлғиз –
Ҳақиқатни айтиш имкони.

1980

Ёнингдан ўтаман – бу сўнгги сафар,
Ўтиб кетмоқдаман сенга тўймасдан.
Шу гаплар, шу гаплар рост бўлса агар,
Нега жим турибсан, ахир, сўймасдан?

Шу гаплар рост бўлса, ёлғизим, йиғлаб
Сенга ўлим тилаб қолар эдим мен.
Йўқ, йўқ, мазорингни ўпиб, тимдалаб
Қайта тирилтириб олар эдим мен.

Ростин айт, мен озлик қилдимми сенга?!
Айт, бир юрак озми? Мана! Тўйдим-ку!
Ўжар севгим билан тегдим жонингга,
Кечир, рашким билан қийнаб қўйдим-ку.

Кечир энди, менинг куёшим ботди,
Сенга инонмадим. Сен мендан тондинг.
Бир тубан номингни лойларга отди,
Разил кимсаларга нечун инондинг?!

Имон борми дердим ёниб, сиғиниб
Порлоқ тимсолингга, севгилим, бироқ

Ташлаб кетмоқликни ўргандик кўпроқ.
Кел, видолашайлик энди соғиниб.

Менга оғир ичмоқ сенинг кўз ёшинг,
Бошингда ғамларнинг тошлари синди.
Кўриб турибман-ку, тош бўлсин бошинг,
Кел, жимгина видолашайлик энди.

Бу ёруғ дунёда вафо қани? Кел,
Сенга инонмадим – мен телба, ғариб.
Қайга олиб бориб кўмайин, айтгил,
Юрагимнинг жасадини кўтариб?

То вола юрагим шаън либос кийсин,
Токи бир яйрасин сўнгги бор бу жон.
Сенинг кўксинг узра бир ухлаб тўйсин...
Йўқ, ўзгача севолмасман ҳеч қачон.

Ҳеч бир мазор қабул қилмас, йўллар берк,
Бугун юрагимнинг саслари тинди.
Севгилим, сўнгги бор, сўнгги изн бер,
Кел, жимгина видолашайлик энди.

1977

ЎРТАДА

(Ҳазил)

Ўртада қозон-товоқ, ўртада оту эшак,
ўртада қошу қовоқ, ўртада ёстиқ-тўшак. Ўртада ному нишон, оқ-
қорадир ўртада. Хулласи, икки жаҳон, ҳар балодир ўртада. Ўртада
жабдуқ-юган, ўртада якранг палос. Ўртада севги деган бир бало
йўқдир, холос.

1982

МУНОЖОТ

Бағримда ғилдирар темирчил хаёт,
Изғитқи чивғинда⁷³ чидамдир бошим.
Фақат сен уйқучан томирин уйғот,
Қизимнинг қўлига куч бер, Қуёшим.
Бағрида лаққачўғ, айланади Ер,
Кулинчим, севинчим, куюк кўз ёшим.
Фақат сен қизғонма, бир кафт меҳр бер,
Илинжим, сизгинчим – буюк Қуёшим.

1982

Дадахон Ҳасанга

Мен ёлғизман, гулув, ҳаяжон
Ҳасрати кўксимга қуюлар.
Кўз ўнгимда бу ёруғ жаҳон
Мунгли қўшиқ каби туюлар.

Йироқларда гулдираб оғир
Шивирлайди баҳор товуши.
Аччиқ шамол санчиғи. Ёмғир.
Замин – ойдинликнинг ҳовучи.

Атиргулнинг қўллари синган,
Ёмғир ёғар, оғрир чуқур из.
Ҳаяжоннинг тили кесилган.
Мен ёлғизман. Овозим ёлғиз.

1980

Қутлуғ Туркистон

Саққизинчи китоб

**БУТУН УМР ТУРКИСТОН ИСТИҚЛОЛИ УЧУН
КУРАШИБ ЯШАГАН МУҲТАРАМ ИНСОН
БОЙМИРЗО ҲАЙИТГА⁷⁴**

*Тушимми ё ўнгимми, билмадим, халқим адо бўлди,
Ҳалокат майдонида Туркистонимдан айрилдим.*

Абдурахмон ВОДИЛИЙ⁷⁵

*Гўзал Туркистон, сенга не бўлди?
Саҳар вақтинда гулларинг сўлди.*

Абдулҳамид Чўлпон

Туркистон – икки дунё эшигидир.

Мағжон ЖУМАБОЙ⁷⁶

СЎЗЛАР

Тун қўйнида бўшлиқларнинг қўллари
кўксини қисаркан, руҳим таслим бўлмайдир-да олға интилар,
қаршимда бир оқ бино пайдо бўлар, оқ бинода қалин ва оқ
кўрпаларига ўраниб-чирманиб қатор сўриларда ухлаб ётган
сўзларни кўраман.

Яна тун қўйнида бўшлиқнинг темир қўллари кўксимни қисаркан:
«Ёрдам беринг, ухлаб ётаверманг!» – дея ҳайқираман. Шундай
уйғотаман қадимий Сўзларни – Туркистонимни.

1979

ОФРИҚ

1. О илҳом, ахтардим сени дунёда,
Қисмат елкасида югурдим, елдим.
Гоҳ шавқ қанотида, гоҳ пиёда
Юкиниб мен сенга, сизиниб келдим.

Мен сени соғиндим ҳаддан зиёда,
Фамли хотирангга бистарим⁷⁷ тўлди.
Бу узгин⁷⁸ уммонда, бу ахгар⁷⁹ боғда
Сирпандим. Мен қаттиқ чирпандим. Сўлдим.

Ўткинчи ғамлардан танамда титроқ,
Ростми шу? Шеър туғар эмиш аламлар...
Гоҳо хўрлаб тишлаб ўтдилар, бироқ

Сен билан кечган илоҳий дамлар...
Балким, илҳомингни судради кўпроқ
Шон-шуҳрат буржида ёнган санамлар.

2. Соҳир юрагингни чақмоқ урди-ку,
Ортиқ кулфатларга доимо шайсан.
Кўзингда қотган нур порлаб турди-ку,
Сен, ахир – Туркистон, ёниб яшайсан.

Тугатиб бўлмас ҳеч бу дардни ичиб,
Ёрилган ярадан чечаклар ўсди.
Юрагингнинг йиртиқ кўйлагин ечиб
Бағрингга босарсан – бормисан, дўстим?

Дунёни шопирар ёлғонга, чинга,
Биров роҳат қилар ёзғиб, кулдириб,
Изтироб уруғин сепар ичингга.

Хай, дейсан, не топар мени ўлдириб?
Қарайсан кўзинга нурни тўлдириб,
Балли қабоғингнинг улуғ кучига.

3. Ҳеч нарса юпатмас, шоир, ҳеч нарса,
Ғариб бахтиёрлик энди юпатар.
Юлиб вужудимни титиб ахтарсам,
Дунёвий аламнинг тошлари ётар.

Ҳар ким ўз қалбига ўзидир хоқон,
Барибир, мен сени севиб сизларман,
Эҳтимол, ноҳақман, эҳтимол, ҳақман –
Муқаддас Туркистон сўзин изларман.

Сўз менинг кўксимга санчилар, ҳайҳот!..
Шовулла, гуркира, ҳаёт нафаси,
Рухга имон бергил, эй қодир ҳаёт,

Қизғонма, самовий сеҳрнинг сасин...
Юрак деб аталган оғриқ бу – нажот,
Кўкрак қафасимиз – нажот қалъаси.

1980

Р. Парф

ЛУТФИХОНИМ⁶⁰: «УЙҒОН, БОЛАМ»

Ёлғиз сен ухлайсан, ёлғизим, болам,
Майсалар шивирлар, ҳайқиради тоғ,
Шовуллар дарёлар, далалар уйғоқ,
Қасамга ботирар туби йўқ олам.

Умиднинг кўзи кўр, аччиқдир фироқ,
Ахир, мен аламман – чинқирар алам.
Бу ғолиб туркуда бўлмиш эди жам
Она юртим, элим, топталган тупроқ.

Уйғон, уйғон, болам, уйғонгил, эй дил,
«Уйғон»дан иборат уйғотлик дунё,
Инон, сени ўйлаб кетмакдаман, бил.

Сенгадир, жон болам, мушкулот-ғавғо,
Уйғон, уйғон дея инграйди наво,
Сенга бу Ватандир, сенга Туркий тил.

1981

СИЁВУШ⁸¹ ФАРЁДИ

Судрар оёғимдан қаро ер қаъри,
Муз тоғлари ўсар кўзим ёшидан.
Дарди йўқдир кўк юзининг, йўқ бағри,
Инсон юраклари қаҳр тошидан.

Наҳот, парчаланмас, бу тошлар синмас,
Кимсан, ўзлигингдан қил мени огоҳ.
Силоҳлар⁸², занжирлар олами тинмас,
Қаён оқмоқдасан, эй олампаҳо?

Тўхта, Сиёвушман, унутдинг, наҳот?
Қонларга ботдим-ку, ёндим, қирилдим,
Сендан, Дамованддан тиладим нажот,

Кўз очиб очунга қайта урилдим,
Тўхта, Сиёвушман, мен яна ҳаёт –
Қайта ўлиш учун қайта тирилдим.

1982

Телбаларча қарайман гоҳо,
Не қиларим билмайин абгор.
Босиб келар ҳасратли дунё,
Бекор бўлур шодлигим, бекор.

Мен кўланка эрурман фақат,
Юраман-ку, йўқ эмиш изим.
Бўлмагандек азалдан ҳаёт,
Кўрмагандек ҳеч нарса кўзим.

Томиримда ғимирлар-ку қон,
Ҳайқирурман, сўрарман шафқат.
Керак эмас менга ҳеч қачон
Шодликларга ўралган ҳасрат.

Дунё, ўзинг ёрлақа мени,
О Туркистон, ёрлақа ўзинг.
Бергил, менга бергил, қайғунгни,
Бутунича берақол, кўзим.

Телбаларча қарайман гоҳо
Не қиларим билмайин абгор.
Босиб келар бу Туркий дунё,
Бекор менинг шодлигим, бекор.

1965

ВАТАН ҲАҚИДА БЕРНД ИЕНЦГА⁸³ МАКТУБИМ

Ватан ҳақида сенга, Бернд,
Шу мактубни ёзаётган пайтим,
Ташқарида қор ёғмоқда эзгин-эзгин,
Оппоқ-оппоқ, лўппи-лўппи. Неларни ёғар қор?

Тахайюл ёғар. Тахайюл отига минган осмон.
Бернд, бундай яшаш, ахир, қўп қийиндир, балким,
Бернд, балким, хасталаган бизни бемаврид
Йигирманчи аср деб номланган оғриқ.

Ўтинаман, баландпарвоз сўзлар деб ўйлама тагин,
Эҳтимол, ечиб ташлашимиз керакдир қора рўмолини
Дардли хотиротнинг
Мунглиғ бошидан.

Хотирамнинг ичинда парчаланур, арраланур, кесилур,
Ўзбегим, тожигим, қозоғим, қирғизим, туркманим, уйғурим,
озорим – ТУРКИМ.

Хотирамнинг ичинда сўйилган Туркистон.
Мен шундай тушунаман Ватанни.

Эҳтимол, бизни орзулар оҳангида алдаётганлар
Тўғрисида ўйлашимиз керакдир кўпроқ.
Қор ёғмоқдадир, ҳофизам арқоғига ёзилмоқдадир –
шашмақом –
Менинг Ватанимнинг тимсоли бўлиб.

Мен шундай тушунаман Ватанни,
Қор эса ёғмоқда,
Унутиш мумкин бўлмаган нарсаларни
Бирданига ёғмоқда.

Освенцимни⁸⁴ унутиб бўлса, наҳот?!
Ҳар сафар ғайриинсоний ўкираман Армин Мюллер⁸⁵
«Освенцим»ини ўқиганимда.
Ёдингиздадир унда:

Чор қирра қувурлардан
Шамолларга бўккан тутунлар ўрлар,
Сариқ чанг сингари
Ёпишар тутун,

Дарахтлар шохида собит, ўлик қор,
Қор, қор. Инсон товушларига тўлиқ қор,
Сочларга тўла тутун. Суяклар чанги.
Бас, қор. Лекин ёғмоқдадир у эзгин-эзгин.

Аччиқ бир Шеър бўғзимга келиб тиқилди,
Кўзларимга сачради Бехер⁸⁶ Шеърининг қони,
Тўсиб қўйди қорларни,
Кўзларимнинг деворида эса ёлғиз шафақ ўртиги.

Олмония, сен ул қора кунларда,
Қаерларда эдинг, кимларга бош эгдинг,
Кимларга қисматингни топшириб қўйдинг?
Мен шундай тушунаман Ватанни.

Унутишга арзир бахт, шон-шухрат, бошқа...
Унутилмас нарса фақат фоже Ватандир.
Унутганларнинг ҳар қандай ишида саҳв бўлгай,
Хато бўлгай доимо...

Улар қоғознинг юзига пул ёзадилар...
Улар она тилин унутадилар тахтчасининг ёнида...
Улар алдоқдан, шарбатдан, қип-қизил гўшtdан
Қасру иморатлар қурадилар бемалол...

Синаб кўрадилар иродаларин, бардошларин, чидамларин,
Гарчанд жирканч, аянч кўринади ўз ҳаётлари,
Уларни қийнайди ҳатто
Виждон азоби.

Баъзан истаб қоладилар
Темир йўлга бошларини қўйиб ётмакни
Ёки бир япон фильмидаги каби ўз бошларин ўзлари
Қилич билан секин роҳатланиб кесиб ташламакни

Ёхуд самурайлар каби ўз қоринларини бутун ҳолида сўйиб
олмакни,
Лекин бундай қилмасликка бардош бор уларда, жасорат бор,
Бундан баттарини кўрганлар улар,
Виждон қийноғини кўрганлар, ахир...

Шу пайт Ватан кўз ўнгимда бўлар намоён,
Қор ёғмоқда,
Нега қор қоп-қора? Қор ёғмоқда,
Бундай қорни биринчи бор кўришимдир, балки, Бернд.

Гўё мен Зулматнинг ичинда кетаётирман,
Қўлларимда ёғду сочмайдиган қора машъала,
Гўё зулмат Борлиққа айланган,
Худди Байрон айтган сингари.

Қор ёғмоқда, Тахайюл ёғар.
Унинг карвон-карвон булутларини қўлларим-ла
Ушлаб кўраман,
Улар милён-милён шаҳид номидан сўзлар,

Бу – буюк миллат эди. Бу – буюк давлат эди,
Дунёнинг севиқли Ватани эди...
Йўқ энди. Йўқ энди. Йўқ энди.
Мен шундай тушунаман Ватанни, Бернд.

Деразамнинг нариги томонида эса ҳамон
Қор ёғмоқда,
Оппоқ-оппоқ, лўппи-лўппи,
Узун-узун қор.

Р. Парфи

ТУРКИСТОН ЁДИ

Нақадар узундир, оғирдир бу йўл,
Далалар ястаниб ётар кўк каби,
Тиглар хотирамни осмон – чеки йўқ,
Тизгинсиз бу шиддат кенглик асаби.

Бу кенгликда ўйнар, мени ғижимлар,
Ул кўз қофиясин судраб келадир.
Қанча қочсанг, шунча қилгай ҳужумлар,
Ўқ сингари хотирамни тиладир.

Теграмда зич ҳаво – она Туркистон,
Ёргай томиримни кўр ҳаяжоним.
Бу майдон ичинда мен тўкмаган қон,
Менинг уни дея аяган жоним.

Яна йироқларга чорлайди мозий,
Ватан тушунчаси келар етаклаб
Айрилган, хўрланган улус овозин.
Шоирнинг бешиги айтар эртақлар.

Яссавий мақбари мунғаймиш мағрур,
Товушга айланди ҳар бир ғишт ранги,
«Дунё менинг деганлар...» Нидо келур.
«Каркас қушдек...» Қадим сўзлар жаранги.

«Ёлғон даъво қилганлар...» Сўзлар шоир,
«Оқни қаро қилганлар...» Айтинг, кимлар?!

Мақбара бошимга йиқилар ҳозир,
Яна товуш: «Ҳаром еган ҳоқимлар...»

Парчин-парчин бўлди ёдим симлари,
Симлар – кўзларимга мил тортган чизгу.
Ўтган улуғларни эслайман барин,
Хотирот мазори – Туркистон мангу.

Кеча содиқ ўғлинг ўтди дунёдан,
Сахий инсон эди, у шоир эди.
Санчилиб яшайди бир умр ёдда,
Кетаётиб мен йиғлаб бўлдим деди.

Йиғла энди, кўзим, сен-да йиғлаб ол,
Тўйсин кўз ёшингга бу туркий ситам.
Тўйсин, Ватан ёди чидар бемалол,
О, сабр дарахти, қутлуғ Туркистон.

Нақадар узундир, оғирдир бу йўл.

1981

Хайр, дада, биз энди кўриша олмаймиз ёруғ дунёда,
Биламанки, сиз тупроқда, биламанки, сиз қалбимнинг
бағрида очилган япроқда. Биламанки, мумкин эмас сизни
бир бор кўрмоқ бахтини тута билмай кўкракда ер ўпмоқ.
Армоним қолди, холос. Туркистонимга – армонимга
сигинаман,
Сизни соғинаман. Биламанки, мумкин эмас.

1962

ТАВФИҚ ФИКРАТ⁸⁷ КИТОБИГА ЁЗУВ

Нечун йўлнинг сўнгида жарлик.

Т.ФИКРАТ

Мен ухлайман, мен ухлайман,
Рўёларга ботаман,
Тушларимда мен йиғлайман,
Булутни уйғотаман.

Боқмам ерлик наволарга,
Билмам қачон қайтаман.
Мен дардимни ҳаволарга,
Шамолларга айтаман.

Мен ухлайман, мен ухлайман,
Аста юмгайман кўзим.
Тушларимда мен йиғлайман,
Сен кулиб тур, юлдузим.

1972

Равф Парфи

АБДУЛҲАМИД СУЛАЙМОН ЧЎЛПОН

Шу ожиз ҳолимда шоирманми мен?

ЧЎЛПОН

1. Она тилим, сен руҳимнинг қаноти,
Абут Турк⁸⁸ нафаси, Олтой чечаги.
Хун давридан омон қолди Фиротинг⁸⁹,
Қутлуғ Энасойнинг⁹⁰ эзгу эртаги.

Ўрхун бўйларида тошга айландинг,
Кўкларга санчилдинг, Турон бўлдинг Сен.
Мангулик сафарга қачон шайландинг?
Қачон бу аламга – кучга тўлдинг сен?

Порлоқ осмонингда қузғунлар учди,
Э воҳ, ёғийларинг солди яғмони,
Ёғийларинг жигар қонингни ичди.

Жигарқон жаранги тутди жаҳонни,
Онасен. Кечирдинг, қонидан кечдинг,
Бироқ кечирмадинг асло ёлғонни.

2. Дунё оқ эмасдир, йўқ, қора бардош,
Куйиб ёдимиздан кечганлар айтсин.

Сўзларида заҳар, кўзларида тош,
Элидан, тилидан кечганлар айтсин.

Тунлар босиб келар дунё ҳасрати,
Кунлар гизли туғён, босиб келар Шеър.
Нечук қисмат эрур шоир қисмати?!
Тушларимни бузар ҳазрат Алишер.

Йиллар баҳоримни учирди чалқиб,
Музларга кўчирди ўтлуқ ёзимни,
Ахтардим муҳитда хас каби қалқиб

Мен ўз Юлдузимни, ўз Қуёшимни...
Юлдуз сен, Қуёш сен, сен она халқим...
Сен учун синдирдим синмас созимни.

3. Оҳ, шоир қисмати ярқироқ, гулгун,
Завқларга тўлар у, бир сўзни излар.
Дунёда ҳеч бир зот билмас не учун?
Айрича кулар у, айрича бўзлар.

Йўлсизлик йўлдоши, толеи нигун,
Ҳеч қачон тўярми, ахир, ёвузлар?
Бу – халқ душмани деб тутсалар бир кун,
Барибир, у халқнинг номидан сўзлар.

Бошида қора қиш, оппоқ баҳорлар,
Юраги яриму бутун имони,
Талотум⁹¹ оламини шивирлаб чорлар.

Тани омонатдир, нақд эрур жони,
Кўкрак қафасида ловуллаб порлар
Буюк муҳаббатнинг қонли нишони.

Рай Парфи

ЧЕКСИЗ-ЧЕКСИЗ ДАҚИҚАЛАРДАН ИБОРАТДИР
МЕНИНГ ЧОРАК асрлик умрим. Бу қандай иморатдир бунёд эт-
ган қўлим? Гап бошқа, устоз, бошқа. Эй умрим, ҳаққимдир, ахир,
бир соатнинг ўзида бир мазмун, Нозимнинг дардлари каби узун,
ишончлари каби ғолиб яшашга. Эллик ёшлик бефарзанд киши-
нинг «Бир ўғлим бўлса эди», «Бир кизим бўлса эди» – фикрлари-
дай оғир, ёшликнинг ширин армонлари каби олғир, айна орзу-
ларда, айна қайғуларда, айна севинчларда, айна Туркистонда
яшамоқ, устоз.

Шундай бўлмаса агар, нега керак бу келбат, бу овоз? Шунчаки
дарахтдай ўсмоқми, шунчаки дарёдай оқмоқми дарбадар? У пайт
кўзим очиқ, лекин асли кўрмасди, у пайт юрак урар, лекин асли
урмасди – у пайт дарахт-дарахт, дарё-дарё, Юсуф⁹² – Квазимодо⁹³.

Мен-ку истамасман ўлимни, бироқ ҳар жойда, ҳар дақиқада
бу ёруғ дунёнинг ҳар томонидан ҳукм этмоқдалар ўлимга мени.
Мен – Юлиус Фучик⁹⁴, дорга осилди бошим. Тўйчи Эрйигит ўғли⁹⁵
– отим менинг – кўксимда жаллодларнинг аянч сурати қотган.
Вьетнамлик бир гўдакман мен – бағри яра, қўлсиз, оёқсиз ва
бошсиз ётган. Мен ҳамон турма панжараси аро сўнгсиз ва озод
осмонларга қарайман. Қарайман қуёшга. Мен ҳаёт истайман, гап
бошқа, устоз, бошқа...

1965

ШАМОЛЛАР

Шамоллар бошимда айланур, дарахтлар тебранур шамолларда, дарахтларнинг меваси ларзон, сояси ларзон. Хусусан, дарахтлар ...Дор: ювилган кийимлар осилсин, томошо кўрсатсин дорбозлар. Чўян – ошхонада қозон. Дарё: нур, Темир: автомат бармоқ, қабристон: гулзордир. Бошимда айланур шамоллар. Бошимда одамларнинг, ватанларнинг шамоллар шаклида ҳайқирган овози, ўртоқ. Мен бепарво бўла билмасман, Эй «бахтли» диёрнинг эй бепарвоси. Қалбимни асримнинг томирига ураман. Майли, ошсин қон босим, шарт пор(т)ласин кардиограмма. Кўзларимнинг деворига қараб ўларман.

Сендан аямасман умримни, асрим. Бу умрим нимадир?! О она Туркистон, бир варақ қоғоз каби ўзимни йиртмасам... Нарсалар нарса эмас мен учун. Нарсаларда бор менинг ўчим, кесилган дарахтлар – тўнкалар кесилгучи бошларга. Дор: Энг гўзал фикрлар осилган. Чўян: осколка. Қайларга қуюлар бу дарё, бу дарё тинарми?... Ёки яна қайтадан бизнинг ибтидоимиз бошланажакми? Бу темир: «Ғе» эмас, таркиби жон, таркиби: жон ва шаҳидлар қабрига ҳусни – гажакдир. Қуёш фоже хотира, асрдош! Йўллар. Икки одам йўл ўртасида бир-бирига боқар, сирдош. Сухбат қуришар улар. Иккови ҳам кетди бир томон, лекин хайрлашиб олишди, асли.

Нарсаларга нарсадай қарай билмасам, ёлғиз сен сабаб, шамоллар онаси ҳей асрим. Деразамни очади бўрон, бўрон очар эшикларни. Менга бир дам бермайди ором кўрганларим, эшитганларим.

Шамол, сочларимни тарама,
Оқарса оқарсин азобдан.
Қисмат, хайрон бўлиб қарама,
Ахир, айирмадинг қаҳру ғазабдан.

Кетмакдаман энди. Тонг отар,
Алвидо, эй Турон диёри.
Кетмакдаман, ахир, биродар,
Дунё қолур, дунё ғубори...

Олдинда кўринур баҳорлар,
Бу – Туркий Дунёнинг Баҳори,
Пичоқлар бўғзимга етганда,

Қалтираб тўкмасман ёшимни,
Ҳеч нарса йўқ менинг елкамда,
Мен сенга бахш этдим бошимни.

1976

ОМОН АЗИЗ⁹⁶. «КАНДАКОРЛАР»

Ўлтиришар икки жунунваш,
Икки жаҳон билмаган жаҳон –
Икки шоир, маъюс хаёлкаш,
Ўрталикда олов – Туркистон.

Мангу ёнар лаҳзалик оташ,
Қотиб қолган хаёл бепоён.
Асрий ҳасрат, юракдаги тош,
Бир лаҳзалик шодлик намоён.

Титрар олам бир паришонҳол,
Тўрт тарафда зулматдир ғариб,
Тўрт тарафни гўё босмиш ёв.

Келажакка ёғдирар савол,
Гўё тунда имкон ахтариб,
Чорлар мисда музлаган олов.

1974

БАХТ ВА ТАШВИШ

Онам Сакина Исабекка

Бахт деб сен чеккан ташвишга ўғлинг арзирми, уза биларманми бир замон узиш мумкин бўлмаган қарзимни?! Ташвиш қўрғошин каби оғир, Ватан каби, Туркистон каби, Бахт каби оғир, шунча ёшга келиб шамолдай елиб нима фойдам тегди, нима, ахир? Барибир, хафа эмассан мендан, тўғрими? Мени деб ташвиш ютасан, мени дунё чоғлаб бошингдан дунёни баланд тутасан, қизғонасан тўпори ўғлингни. Бир машъум зарб ила тўхташи мумкин тақдирлар умри... Истамайсан ваҳший вулқон ила тўсилиб қолсин қуёш. Шундандир қуёшлар қайнови қонингда, шундандир кўзларингда баъзан ёш? Ҳа, дилларнинг доғи бор, умрларнинг адоғи бор бегумон. Аммо Хиросима⁹⁷ даҳшати билан бир куни, бир зумда оламдан ўтишимни истамайсан, онажон. Мени бахтим деганинг, менинг бахтим эканинг. Бироқ қийнар ташвиш – бахтиёрлик каби жиддий иш. Сени хижолат этганим, сени маломат этганим – дунёдан бош олиб кетганим. Майли, ҳаммаси олдинда, чекмаган заҳматим, битмаган хатим, олмаган нафасим олдинда, ташвишимни оқларман. Бахтимни оқларман қайта туғилган ўғилдай.

1964

ШЕЪРИЯТ

Сени танимаган шўрликлар аянч.

Асқад МУХТОР

Авалло, Одам Ато ва Момо Ҳаводан олдин
хорғин кишиларнинг руҳида бўлдинг бунёд, бунёд бўлдинг Ер ва
Дунё аталган Юртда. Сен бор эдинг ҳаётбахш сувда, учар шамол-
да, иссиқ тупроқда, сен бор эдинг Прометей⁹⁸ келтирмаган ўтда.
Кейин даврлар, асрлар. Атом асри кейин... Дунёни қайта қурмоқ,
ишончга ишонтирмоқ мумкин бўлмасди сени билмасдан. Сени
таниганнинг қўлларига дармон бердинг, кўзларига нур. Бош от-
ганида улуғ жангда ўлимга мағрур – ўлими гўзал эди сени тани-
ганнинг, ўлим – мангу яшамоқ каби туюлди у дам. Лекин ёқа йирт-
ди, сени унутди, талвасада бақирди, Сени танимасдан увол ўтди
оламдан. Ўзи танҳо қолиб кетди қузғунларга ширин емак бўлиб
бир бурда.

Шу оддий сув мавжида, заррин япроқларнинг кўксида На-
воий туғилар, суронларда Нозимнинг овози. Гардандан Гир-
доб каби қуюлар – Элюар⁹⁹, вужудимнинг ҳар бир ҳужайрасида
сўзларнинг содиқ қўшини – Туркистон, Туркистон – туркийнинг
дунёвий қўшиғи. Йўқ, ҳали йўқ, Маяковский¹⁰⁰ экватор бўйлаб се-
нинг юрагингдан отилган ўқ. Юксак орзулари бордир шоирнинг,
шоирларда бўлар фақат эзгу ният. Қалам – қалам эмас, бонгга
зарб ила урилгувчи чўқмор, ундан таралгувчи садо ва акс садо,
Шеърият. Зарб! Оқ қоғоз узра, гўё ёруғ жаҳон узра урилар Зарб!
Қасрлар, тахтлар ёвузликлар шаклида йиқилди. Шоир кулди.

Аллоҳни тан олмаган Коммунистик Башарият таниб олди
сени, Шеърият.

АГАР

Агар шундай бўлса, агар шундайин,
Ҳаммаси тушунарли, ҳа, ҳаммаси,
Ҳаммаси икки карра икки, яъни тўрт,
Агар шундай бўлса, агар, дарвоқе,

Ҳаёт мураккаб деб ўйлаймиз, ҳайрон,
Ғавжум – одам тўла бўшлиққа қараб.
Оқ, қора, қизил, заъфар харитага –
Она Туркистонга бош қўйиб маъюс.

Бу ҳаёт мураккаб деймиз тик боқиб
Юлдузлардек ҳадсиз ҳаёт кўзига,
Хусусан, ҳаёт кўп мураккаб деймиз,
Ўз-ўзимиз бузиб қўйгандан кейин.

Гарчанд ҳамма нарса тушунарлидир...
Барибир, бир фикр берингиз менга,
Оддий «ассалому алайкум» каби,
«Саломат юрибсизми, она?» дегандек.

«Ўғлим, қаерларда қолдинг сен, тавба»,
«Уй олдингми? Неча хоналик, иним?»

«Устинг бут, мояна қанча?» – сигари
Одатий, кундалик гап монанд фикр

Ва яна бир фикр берингиз менга,
Токи тоғ-тошлоқда кезайин сарсон,
Саҳрони, харсангни сўзлатмак учун
Пахта каби юмшоқ сўзласин тошлар.

Ҳаммаси тушунарли, ҳа, ҳаммаси,
Агар шундай бўлса, агар... дарвоқе...
Йиртқишлар қайтсин ўз болалигига...
Наҳотки, биз қайта билмаймиз, наҳот?..

Ҳаммаси тушунарли, ҳа, ҳаммаси,
Тушунарли, агарда шундай бўлса,
Осмонларга бош уриб ўлмак қизиқ,
Чунки бошинг етмайди. Тушунарли.

Ўйлашиб бир фикр берингиз менга,
Токи артмакка шошсинлар одамлар
Майса япроқларнинг шабнам ёшларин,
Ботаётган кунга қараб йиғлашсин...

1969

ХАРИТА

Кўзларимга нур сингари сингиб кетар
Юрагимнинг суврати – харита.
Етар.

Мен ҳали кўрмаган ороллар,
Мен ҳали билмаган ерлар, денгизлар
Қонларимда ором олар,
Қонларимни бузар.

Бунда кўринмайдир бир чайла,
Унда бақираётган бир одам...
Қалқир, қалқир ҳар бир хужайра
Кўзимга сачраган ярадан.

Шу парча қоғозни босиб
Ким қалбимни гижимлаб отар?!
Харита – Туркистон – нафасим,
Кўзимнинг иссиғи – харита.

1962

БИТИКТОШ

Азизхон ҚАЮМҒа¹⁰¹

Фирдавсий¹⁰² бир замон айтгани каби,
Ҳар не ўткинчидир, фанонинг ўзи.
Фақат икки нарсa қолур абадий –
Ботирнинг шавкати, дононинг сўзи.

Аждодлар Ватан деб жон фидо қилган,
Беҳуда гап сотиб юрмаган улар.
Мана, минг йилларни опичлаб келган
Битиктош она ер ҳақида куйлар.

Вақт қуюнида не даври даврон,
Бу – тошга айланган эркдир, бардошдир,
Бу – Турон аталган муқаддас армон.

Унга қарайману бир ҳис туяман.
Бу юртим тимсоли мангулик тошдир...
Юрагим тошига Шеърим ўяман.

1972

ДИЛОРОМНИНГ КЎЗЛАРИ

1. Маъюс эди сенинг кўзларинг ғоят,
Гўё йўлсиз ўрмон баргларин тўкиб,
Қора ёлқинликда шивирлар оят,
Кўзларингни тинглаяпман энтикиб.

Айрича кўрингай ҳар касга дунё,
Борлиқнинг савдоли ишларин ўйлар,
Парпираб ёнарди юлдузлар, гўё
Рухнинг мангулигин ёндирар улар...

Занжирми Шарқ қизининг қўлларинда,
Бир куч топилмасми, кишан синмасми,
Туркистон, Туркистон энди кулмасми?

Маломат, тутқунлик мангу, ўлмасми?
Бир совуқ мазорларми йўлларинда,
Эркинликнинг порлоқ нури инмасми?!

2. Йўлсиз ўрмон оғочлари шовуллар,
Кўҳна жароҳатга туз сепар ўрмон.

Тепамда юрғун ой – ғариба увлар,
Гизли хаёл инграр, холос, беармон.

Кўзларинг қаҳрида синиқ бир нола,
Балким, қафас ичра уйғонган наво,
Балким, тошлиқларда қон ютган лола,
Йўқ, ҳавоси сўриб олинган ҳаво.

Йўқ, сен эй, адашган кемани чорла,
Ойнинг оқ сочларин севиб тарагил,
Кошки сувга чўксам. Чўкмасман. Сен бор...

Кошки ўтда куйсам. Куймасман. Сен бор.
Сен борсан. Сен борсан, Офтобим, порла,
Кўзларингга ёниб битай, севгилим.

3. Нечун яна, кўзим, кулмайсан, нечун,
Нечун сен ёзмайсан инжа қанотинг?
Яна тортмақдами ўшал мудҳиш тун,
Уфқда ўчдими, эй қуёш, отинг?

Очгил кўзларингни. Нашҳа¹⁰³ соч. Борлиқ
Оқ эрклик ичрадир, ҳар нарсга оқ. Оқ.
Севгилим, бу сенинг кўзингга боғлиқ –
Шодлик. Нур тошқини. Бир чаман. Бир боғ.

Булар бари сўзлар-ку, ахир, сўзлар,
Қайларга йиқилар бир кун беомон
Кўзинг осмонидан учган юлдузлар?

Кўзингнинг қаҳрида юкинар, излар
Ёруғ соҳилларни асрдийда жон,
Мангулик осмони – бу теран кўзлар.

УСМОН НОСИР

Шеърият, йўлларида сенинг,
Эҳ, кимлар зору зор кезмаган,
Эҳ, кимлар чок этиб кўксини,
Қалбини ёғимлаб эзмаган?

Мен билурман сени, Шеърият,
Юрагимнинг сенсан улфати,
Лекин, э воҳ, шу эдими, айт,
Шу эдими шоир қисмати?

У Лайло атаган шеърият,
Мажнунингни нечун ташладинг?
Шу эдими ошиққа қисмат?
Муқаддас кўзларин ёшладинг!

Хато йўлга кирган бўлса ул,
Нега сен тутмадинг қўлидан?
Шундай кетди яна бир ўғил,
Сақлаб қололмадинг ўлимдан.

Она шеърият, ўйлайсанми?
Қўйдинг-ку шоирни қақшатиб,

У қурбони бўлди дейсанми
Сўқир замонларнинг ваҳшатин?..

Қандай аянч, бу надир, ахир?
Кечирмасман сени ҳеч қачон,
Вужудимни ғижимлар оғир
Рухим ичра яланғоч виждон.

Наҳот, мумкин эмасди, наҳот?
Лол турганда дунё қаршингда,
Қийнашганда оҳанглар ноҳақ,
Бир қадам тушмадинг аршингдан...

Ён, шеърият, тутунга айлан,
Ён, Туркистон, тамом бўл, жигар,
Ўз шеърини ул ўзи билан
Ёндиргани рост бўлса агар!

Шеърият, йўлларингда сенинг,
Эҳ, кимлар зору зор кезмаган,
Эҳ, кимлар чок этиб кўксини
Қалбини ғижимлаб эзмаган?

1965

ОНА ТИЛИМ

1. Улуғ Туркистоним, олтин далалар,
Офтоб сочқи сочар бош узра балқиб.
У сенинг тилингда айтар аллалар,
Қоним, она тилим, оҳ, она халқим.

Навоий байтига ўхшайди йўллар,
Бу тошлар Ҳамзанинг қотили, ҳайҳот.
Наҳотки, умрбод ўртаса ўйлар,
Умрбод занжирбанд этса хотирот?!

Занжирбандман, она тилим, Она Сўзингга,
Фано водийсида¹⁰⁴ кимман? Биларман.
Мен сени ёзарман ўйиб кўзимга.

Йўлларимни йўлларингга уларман,
Бошимни қўярман сенинг изингга,
Мен ғариб бандангман, Бир Сўз тиларман.

2. Абут Турк тарихдан, балки, бир ҳикмат,
Бироқ сен борсан-ку Турон элинда,
Шоир, Сўз айтмакка сен шошма фақат
Улуғ Алишернинг қутлуғ тилинда.

Ул олис қуёшдир куйиниб ёнар,
Олис хотиротдир ўчмас фалақда.

Ҳақдан, Ҳақиқатдан, кўринг, ким тонар?
Дунёвий аламнинг тийғи юракда.

Ватан деб аталган бешик онажон,
Мен учун ёпилган эшик онажон,
Мен сокин солланиб тинглаб борарман

Ватан деб аталган тобут қўйнида,
Чувалган булутни қордек қорарман,
Руҳимнинг панжаси чақмоқ бўйнида.

3. Ҳеч зот уза билмас узилган жонни,
Ҳақиқатни уза билмас ҳеч қачон.
Элим, она тилим, руҳимнинг қони,
Бир имдод сўрайман сендан, онажон.

Чаёнзор йўлидир борар йўлларим,
Таним ёнмақдадир ишқсиз очунда.
Кўкларга тўқинар сўнғак қўлларим,
Оёқларим менинг тупроқ ичинда.

Барчанинг бошида бирдек беомон,
Манҳус замонларнинг ўлик шамоли,
Бузғун йигирманчи аср аъмоли...

Менинг она тилим, мунис, меҳрибон,
Тангрининг, Абаднинг ғолиб ҳаёли –
Сени ёзажакман, тирилган жаҳон.

Дарё каби доимо уйғоқ,
Интилишим тоғ қадар баланд,
Олис йўлга отландим, бироқ
Меҳрим билан, муҳаббат билан,
Эй кўнглимда туғилган Ватан.

Хотиралар сўзлар ҳар бир тош,
Эсдаликлар ёғади осмон.
Тирикликнинг шоҳиди Қуёш
Эсламақдан тинмайди ҳамон,
Оҳ Туркистон, Она Туркистон.

Чақиради тоғлар, дарёлар,
Яна йўлга чорлайди мени.
Мени чорлаб қуёшлар ёнар –
Ўрганадир ёниш илмини,
Чақиради тоғлар, дарёлар.

Ҳали олдда қанчалар доvon –
Ўтгунимча то уни босиб,
Сўйла, наҳот, биттадир дармон,
Қўзларимнинг тугар зиёси?!
Ҳали олдда қанчалар доvon...

Оҳ Туркистон, энг ширин бўса
Кабиларимда ўриндинг,
Мен олисларга отланар бўлсам,
Юракларим бўлиб кўриндинг.
Оҳ Туркистон, Она Туркистон.

Дарё каби доимо уйғоқ,
Интилишим тоғ қадар баланд,
Олис йўлга отландим, бироқ
Сенга бўлган садоқат билан,
Эй кўнглимга йўғрилган Ватан.

ОҲАНГ

Сен, оҳанг, эй ғамли оҳанг,
Танимасдим, билмасдим олдин,
Томиримда хун талашур жанг,
Шунча ғамни қаердан олдинг?

Билмас эдим ёруғ дунёда
Шунча алам, шунча изтироб.
Қайғуларда туйғулар ёнди,
Заҳарми симирди хотирот?!

Ёмғир гўё дийда ёшидан,
Нечун яраланди тушунча?
Аламларга тимсол ўхшайди
Тонг чоғида очилган ғунча.

Дилгир-дилгир юлдузлар ёнар,
Ой ўзини отади ҳозир.
Менинг ўйчан меҳрибон онам –
Ер шаридан олинган тасвир.

Йўқ, сен оҳанг эмассан, ёлғон,
Сен қалбимда эшилган нидо.
Сен ҳам менга ўхшаган Инсон,
Сен ҳам дунё, шу Туркий Дунё.

1963

ОНА ТУРКИСТОН

Абдулла ҚОДИРИЙ хотирасига

I. Хотирамнинг қаър-қаърида тарих
Доим сўзлаб турар эзгин ҳикоя.
Тутқун қуш сингари қолурман ғариб,
Руҳимга булутлар ташлайдир соя.

Бот-бот ҳаёлимдан чекинди мубҳам,
Фикримдан юлқинди Ватан қораси.
Олисда ялтираб сўнаётган шам –
Кўҳна ҳасратимнинг машъум яраси.

Кишанбанд қилинар қўлларим гўё,
Тупроққа қориша бошлайди таним.
Шу қадар юраги тормидир дунё,

Наҳот, фарзандига, ўзига ғаним?
Ўзи юрагимга жо бўлди, аммо
Нечун сиғдирмади, нечун Ватаним?!

II. Кўрингиз тарихни, эй туркий халқим,
Кўзимда эртанинг севинчи, холос.
Ул Турондир, Туркистондир. У, балким,
Ичимни кемирган қадимий қасос.

Кўрингиз тарихни. Кўз ўнгим парда,
Қўлимдан учмоқда бу ер, бу Ватан...

Ошно тутинардим пўлат ханжарга...
Жанг майдони сари отилардим ман...

Ватан, айланарман бир кескир тошга,
Қошингга ўқ каби учиб бораман...
Наҳот, тил бошқадир, наҳот, дил бошқа?!

Йўқ! Фармон кутарман, энг сўнгги фармон,
Шакланиб қарарман қалққан қуёшга,
Барибир, қасос деб ёнарман ҳамон.

III. Умр деганлари ўтмакда шошқин,
Тилла баргларини элаб йўлимга.
Сенинг мангулигинг берадир таскин
Эрта узиловчи менинг умримга.

Ў Она Туркистон, куйлайман ёниб,
Дунё журъатини бердинг қўлимга.
Мен энди англадим Туркий Дунёни,
Мана, мен тайёрман энди ўлимга.

Эй менинг заҳматкаш, эй қутлуғ халқим,
Бергил фақат куйиб куйламак ҳаққин.
Ортиқ масъул этар топилган бу Бахт.

«Ишқ сўзидан куйди булбул маскани»,
Тил билан куйланмас она Ватаним,
Мен сени куйламак истайман фақат.

ТАВБА

I. Додимни эшитгил, қодир Аллоҳим,
Ишқ сенсен, ошиқ ҳам сен, мен
қулингман.
Лойиқман қаҳрингга, дўзахим – боғим,
Омонат деворман, ўтман, қулингман.

Рубъи маскун¹⁰⁵ узра сайёд, ўзим сайд,
Ортиқ мазорим йўқ, воқифсан, ахир.
Манглайда ёзилган фармонингни айт,
Даъват қил, гуноҳкор бандангни чақир.

Иймон бер руҳимга, жисмимга жон бер,
Лойимни қориштир, поклаб бер менга,
Ожиз томиримга покиза қон бер,

Равшан қил қорамни, оқлаб бер менга.
Охират илмидан қил мени огоҳ,
Муродим шамини сўндирма, Аллоҳ.

II. Мозийга урилиб синар овозим,
Умр ўтиб борар бенаф, бенаво,
Наҳотки, бу қўлим? Бу менинг созим?
Аллоҳдан сўрайман – нечун бу жафо?

Жами жудоликлар жонимга етди,
Ол дейман, Аллоҳим, омонатингни.

«Тавба қил – деди Ул, бир Китоб тутди –
Муродинг мустажоб, мингил отингни,

Уммонлар йўлингда, чангал йўлингда,
Номаълум ҳар жойда қурилган доринг.
Оламнинг калити сенинг қўлингда,
Жафо ҳабибингдир, хиёнат ёринг».

Аллоҳим, лаҳза мен, сен эрса мангу,
Таскин берганингми, шафқатингми бу?!

III. Семурғ қушим, подшо қушим, хуш келдинг,
Етти гумбаз, етти водий сарвари,
Васлинг неъматидан баҳраманд қилдинг,
Интизор жонингман йўлсиз сарсари.

Нола айлаб Семурғ деди: – Эй бедор,
Чорлар сени Биру Борим! Бор! Ишон!
Сен фано водийси, ҳақ қошига бор,
Еру осмон чўкмакдадир бенишон,

Ваҳший дунё, қонхўр дунё қутурди,
Инсон фарёдига тўлди коинот.
Набийлар, доҳийлар, шоирлар турди,
Чора, чора дея сўрдилар нажот...

Аллоҳим, билурсен қай сори кетдим...
Аллоҳим... Мен ўлдим... Мен сенга етдим...

АДАШГАН РУҲ

I. Қуёшнинг ёғдуси қорадир,
Юлдузлар музлардир тўкилган.
Бу дарё узанган ярадир,
Дарахтлар эгилган, букилган.

Юлдузлар музлардир тўкилган,
Тошлардек қотмишдир туманлар.
Ерларга тиканлар экилган,
Экилган ёлғонлар, гумонлар.

Бу дарё узанган ярадир,
Ҳасратдир тинмаган ҳеч қачон.
Жимирлаб қайларга борадир,
Борадир безабон, бемакон.

Дарахтлар эгилган, букилган,
Ер тишлаб ётибдир япроқлар.
Тошларга михланган, чекилган
Лочинлар, каптарлар, чорлоқлар.

Қуёшнинг ёғдуси қорадир,
Қуёшнинг сочини ўргайман.
Наҳотки, энг сўнгги чорадир,
Адашган Рухни мен кўргайман.

II. Тошлардек қотмишдир туманлар,
Булутлар – фалакнинг оҳлари.

Кечмакда эронлар, туронлар,
Тубанда қоронғи чоҳлари.

Булутлар фалакнинг оҳлари,
Ингроғи, сингроғи учадир.
Тубанда мусибат тоғлари,
Қора ғор ичиндан кечадир.

Кечмакда эронлар, туронлар,
Судралиб, пайпаслаб, итариб.
Кечмакда бўронлар, суронлар,
Энг гўзал, энг бағал¹⁰⁶, энг ғариб.

Тубанда қоронғи чоҳлари,
Қаърига чақирар, ялтирар.
Итлари, отлари, зоғлари
Харсангга айланар, қалтирар.

Тошлардек қотмишдир туманлар,
Билгисиз очуннинг асари.
Тубанда гуноҳлар, иймонлар,
Адашган Рух кезар сарсари.

III. Ерларга тиканлар экилган,
Тошларга, харсангга санчилар.
Туркистон туғлари тикилган,
Бетлашган жонибор янчилар.

Тошларга, харсангга санчилар
Чеки йўқ йўқликнинг ноласи.
Дийдалар томчилар, қамчилар
Сабрнинг – Одамнинг боласи.

Туркистон туғлари тикилган,
Ватансиз касларнинг йўли берк.

Хўрланган, зўрланган, тўкилган,
Эркидан айрилган қутлуғ Эрк.

Бетлашган жонибор янчилар,
Туёқлар остинда бўзлайдир.
Жангчилар, пулчилар, танкчилар,
Ёғийлар ёлғонни сўзлайдир.

Ерларга тиканлар экилган
Дов учун, ов учун, ғов учун.
Туркистон туғлари тикилган
Ёв учун, ёв учун, ёв учун.

IV. Экилган ёлғонлар, гумонлар,
Тарихнинг темирдан девори.
Аққадлар¹⁰⁷, сумарлар¹⁰⁸, юнонлар,
Билингиз, бу Турон Диёри.

Тарихнинг темирдан девори,
Йилт этган бир зиё кўринмас.
Мозийнинг кўмилган мозори,
Атрофда тирик жон уринмас.

Аққадлар, сумарлар, юнонлар,
Туркийлар, наҳотки, кечмишдир,
Кетмишдир, йитмишдир¹⁰⁹ жаҳонлар,
Йўқликнинг захрини ичмишдир.

Билингиз, бу – Турон Диёри,
Қонлари кўкларга сочилган.
Йўқ эрки, йўқ дўсти, Ҳақ ёри,
Боблари кенгликка очилган.

Экилган ёлғонлар, гумонлар
Бергайдир, албатта, мевасин.

Бу тунлар, бу кунлар, бу тонглар
Мен ва Сен, Мен ва Сен, Мен ва Сен.

V. Ҳасратдир тинмаган ҳеч қачон,
Манглайга ёзилмиш бу оят.
Муҳаққақ¹¹⁰ ёзмишдан ким қочгон,
Ким кўрган? Ким билган, ниҳоят?

Манглайга ёзилмиш бу оят,
Ҳукмдир, муҳрдир, ўчмасдир.
Зулматда йўқ эрур ҳидоят,
Зимистон ранглари кўчмасдир.

Муҳаққақ ёзмишдан ким қочгон?
Барини амрига олажак.
Тириклик тилсимин ким очгон?!
Қулфига ким калит солажак?

Ким кўрган? Ким билган, ниҳоят?
Қорайиб ялтирар ложувард.
Шоирда бормидир риоят?
Кўзида, сўзида аччиқ дард.

Ҳасратдир тинмаган ҳеч қачон,
Йилт этган зиёдан йўқ асар.
Ул мавжуд, номавжуд, жон – бежон,
Адашган Руҳ кезар сарбасар.

1991

АБДУЛЛА ҚОДИРИЙ ҲАЗАЛИГА МУҲАММАС

Йил ўтуб, йиллар ўтуб тобора лойға ботамиз,
Иблисининг супрасинда ваҳдат майини тотамиз,
Онамиз, балки, гумроҳ, балки, сўқирдир отамиз,
Кўр бизим аҳволимиз, ғафлатда қандай ётамиз,
Жойи келгон чоғида виждонни пулга сотамиз.

Бизга ор бўлди, наҳот, ё Раб, Ватанни куйламак,
Зору зору бу замин етти фалакни ўйламак,
Қизимизга ўргатиб, суф деб жаҳонни бўйламак,
Ўғлимизга на адаб, на фан, на яхши сўйламак,
На Худонинг буйруғи бўлгон улум ўргатамиз.

Ўлтурур эл хонавайрон, ботқон қуёшга кўз тикиб,
Кулфату сомон йиғиб қолмиш яна бўстон экиб,
Нечалар нарвондадир, нечалар йитмиш кўз тегиб
Ҳамда ҳар кун такяларда наша, кўкнори чекиб,
Барчага кокил солиб оҳ-воҳ ила ўйнотамиз.

Не баломиз биз ўзи, тўрдамиз, айвондамиз,
Не касофат феъли бу – қурдамиз, тайвондамиз,
Беназир паррандамиз, қўрдамиз, ҳайвондамиз,
Қоримиз, боёнмиз, балки, бу вақт аҳвондамиз,
Ногаҳон кўрсак агар бесар соқовни қотамиз.

Қайдин, эй сен такаббур, кўксимни михлаб ўйгувчи,
Эй ялоқхўри бало, ичиб қонимни тўйгувчи,
Бормикан олам аро кўнгилга малҳам қўйгувчи,
Ўртадан чиқса агар миллатни яхши суйгувчи,
Биз ани даҳрий санаб тафонча бирла отамиз.

Ақраболар – кўз очик, дунёи дун фоний билинг,
Эл учун, Аллоҳ учун жонни тилинг, танни тилинг,
Келингиз, ул кун ўтди, қуллик, асирликни тилинг,
Келингиз, ёшлар, зиёлилар бу кун ғайрат қилинг,
Ухлагонларни агар Қодир эсак уйғотамиз.

1916 (1994)

ҚОРА ДЕВОР

I. Қандайин сирдир бу, бу қандай тушдир,
Бу қандай уйқудир, уйғонган уйқу?
Кўзларимдан қора қузғунлар учди
Мудҳиш қора девор ортида, ёху!

Қора девор қаъри, сотқинлар юрти,
Тилсиз, ватансизлар ватани қолди.
Санқиган жасад-ла телбариб юрдим,
Ақлимга рўёлар калолат¹¹¹ солди.

Заҳарга айландим, ёғочдек синдим,
Қайта ўлдим, руҳим қайтмади танга.
Ҳазрат Султонимга¹¹² синграб¹¹³ сиғиндим.

Аллоҳим, мадад бер. Бир Сўз бер менга,
Жонимнинг парвозин бергил, соғиндим,
Ишқ бер! Қайтар мени ёруғ Ватанга.

II. Кўрдим, созингизни чайнади алам,
Бузғунзор қўйнида унган соф гулим.
Мажруҳлар юртида хўрланган онам,
Зўрланган қонсинглим, мангу севгилим.

Тупроққа йиқилдим, кўкка осилдим,
Минг йил изладимми? Топдимми? Қачон?
Сўриб тўйдиларми сизни, қонсинглим?
Эзиб бездиларми сиздан, онажон?

Ерга чўккан осмонларни кузатдим,
Чопилган оёғим билан чопдим мен,
Кесилган қўлимни сизга узатдим.

Бу дунё гулларга тўлди. Қотдим мен,
Сўқир кўзларимни нур-ла безатдим.
Меҳрибоним, қоним, Сизни топдим мен.

III. Меҳрибоним, изингиздан борамен,
Шивирлайдир шеърим. Бу қайси оят?
Бу дунёда қирқ Мажнуннинг бири мен,
Ўлимга чап бериб келдим, ниҳоят.

Юрагим зиндони. Бир яланғоч дор
Солланиб турадир фақат мен учун.
Бунда бир муҳаббат захри қотил бор,
Бу зиндонда бир Лайло бор, бир Мажнун.

Меҳрибоним, хуним, мен Сизни топдим,
Қоним бердим бу сирли хаёлларга.
Сўйдим юрагимни, кўксимни чопдим,

Ай, совурдим ул совуқ шамолларга,
Ҳукм қилдим ўзимни. Тонг чоғи отдим.
Нуқта қўйдим жавобсиз саволларга.

IV. Надир бу? Тилим лол, вужуд валангор,
Кўргали кўзим йўқ, кўзим ўйилғон.
Бир шарпа илғамас, қулоқларим кар...
Билдим, Сиздан бошқа барчаси ёлғон...

Э воҳ, қора девор сирти оқланган,
Бўйнимга чирмашган иблисни қувдим.
Кавсар чашмасида минг йил покланган
Тош билан қадимий танимни ювдим.

Бир қудрат нашъаси тентир изимда,
Хилқатни англаган зотдек хомушман,
Етти водий¹¹⁴ айланадир изимда.

Бори ёлғон, мен саробман, мен тушман,
Йўқ, мен қушман, чала сўйилган қушман,
Айтилмаган Бир Сўзим бор бўғзимда.

V. Алданган, чархланган қалб билан ўтдим,
Ёру дўстлар бошим узра йиғилди.
Ҳукм кутган каби мен Сизни кутдим,
Унутдим ўзимни, ўзим туғилдим.

Кўзимнинг қаърида ул Қора Девор,
У тараф қоронғи. Ҳар нарса йўқдир,
У тараф заҳардир, ханжардир, ўқдир,
Кеча йўқ. Букун йўқ. Эрта йўқ. Сиз бор.

Тирикликдан кечдим, ўлимдан кечдим,
Осмон деганлари менинг фигоним,
Дунё заҳарини бир ўзим ичдим.

Ёнди тун чароғим, кулди жаҳоним,
Мен қанот боғладим, кўкларга учдим,
Ассалом, севгили Инсоним, қоним.

VI. Танамдан чиқдим-да мен ерга индим,
Менга бари аён, тириклар кўрмас.
Эй сиз, кўр оломон, мен руҳман дедим,
Улар кўрмас мени, ҳолимни сўрмас.

Бани одам овчи, одамини овлар,
Тишлаб тўймас, ғажиб тўймас, бедаво.
Ночор майитларнинг чўнтагин ковлар,
Пинжида хиёнат, қабоҳат, ғавғо.

Сўзимга тўлди соғинч, сўзим-да ёлғиз.
Кўзимга тўлди ёлғиз Аллоҳ жамоли.
Белги берди фалак. Номаълум бир из.

Жисмимни синдирди ажал шамоли...
Тобутимни қучиб йиғладингиз Сиз,
Нечун, Дунёнинг Энг гўзал Аёли?!

1995

АБДУРАУФ ФИТРАТ

Нега сени чулғаб олди бунча тиконлар?

Нега чиқди юрагингдан юзга бу доалар?

Абдурауф ФИТРАТ

I. Ажаб мудҳиш қаро тун кафан тутар,
Бир замон тинмайдир, изғирар шамол.
Дарё кўпирадир, одамни ютар,
Ул гўзалдир, ул ирганчдир, ул хаёл.

Риёзат қамчиси каби савайдир
Улкан ёмғир бузғун танизоримни...
Улуғ Туркистонни кимлар севмайдир?!
Фиръавнлар севмас менинг боримни.

Фироқнинг нағмасин чалар най синиқ,
Исрофнинг ичиндан силқир бу наво,
Таралар хув чўккан тоғлардан тиниқ.

Риёлар, ришватлар... Заҳарли ҳаво.
Азон товушини тинглайман оғир.
Туркистон. Қора тун. Шамол ва ёмғир.

II. Айтадир ой дардин булут қўйнида,
Булутлар ҳурпайган, на-да қорадир.
Дорлари муҳаққақ азлом бўйнида,
Унутилган, хўрланган халқ борадир.

Рақам қилди менга манфур жаҳолат,
Алам ортган карвон борар мунғайиб.

Уринадир, суринадир бу ҳолат,
Фақат пайдо бўлур ва бирдан ғойиб.

Фасиҳалар¹¹⁵ кўринар сочлари олов,
Ивирсир арвоҳлар кўзу кўли қон...
Туркистон, Туркистон, мукаррам ялов...

Рад этдимми сени, қолдимми бежон?
Алашим шамлари сўндими, она?
Тилагим юлдузи тўндими¹¹⁶, она?

III. Айрилиқ шамшири бошимда синди,
Борлиғим чопилди, ичдим қонимни,
Дунё тарихини ўқиб юкидим,
Уйқудан уйғотдим Туркистонимни.

Ризқимизни, ахир, кимларга бердик?
Ахир, одам эдик, муҳтож, нотавон.
Улар хирмон-хирмон, биз нишхўрд тердик,
Фарёдими етиб бормас ҳеч қачон.

Фалокат устига фалокат тутди,
Интиқом, интиқом дедим, югурдим...
Туркистон, Туркистон, Туркистон ўтди –

Разолат қабринда бош эгиб турдим.
Ай улуғ тоғларим, ай шонли Турон,
Токай уйғонмассан, ай қонли Турон?

СЕНСИЗ

I. Совуқ. Атроф темир. Қўлимни очдим,
Елкамда чатнади қайноқ қўрғошин...
Вайрона қаърида кўкларга қочдим –
Арзонга олдилар Мажнуннинг бошин.

Раҳмсиз оломон, сизга не керак?
Англадим, жисмимни, руҳимни боғлар.
Ваҳий келди менга, чирпанди юрак,
Акс садо берди муқаддас тоғлар.

Фароғат зирваси. Олам билгисиз,
Охири сен келдинг. Хаёлга толдинг.
Водий оғушида сўзсиз, белгисиз,
Аста одимлар-ла кўздан йўқолдинг.
Фақат қайга кетдинг, қайларда қолдинг?
Оҳ, қандай яшайман сенсиз – севгисиз?

II. Соҳилда бир ўзим. Денгиз қоронғи,
Елкансиз кеманинг ичинда шубҳам.
Ваҳима шивири, бўғзимда оғу,
Ақлим бир фалокат сезадир мубҳам.

Ранги ўчган осмон хунук гўлдирар,
Аччиқ чирқирайдир номаълум бир куш
Ва ёнимда қонли булоқ чулдирар.
Атиргуллар, сенинг гуллариңг беҳуш.

Феруза, зумуррад гуллариңг пайҳон,
Оҳ, тушдиңг кемадан. Карнай чалдилар

Ва кўзга кўринмас қўллар шу замон
Ағдардилар мени, кишан солдилар.
Фарёдим ичимда, отма гулингни...
Отма ёлғизликдан бахтли тулингни...

III. Сўлдирма гулингни, илоҳим, ёнсин,
Еру осмон кўрсин кўз юммай бедор.
Вақт – улуғ ҳакам. Руҳинг уйғонсин.
Асрий умидим – Сен. Сен борсан. Сен – бор.

Ровийлар не учун? Ҳақ ва Ҳақиқат!
Асирлик занжирин парчалаб ташла.
Вужудингни ёқсин аламли фикрат,
Аён ҳақиқатга, ҳақ йўлга бошла.

Фурсат ўтмакдадир. Вақт бу – беомон.
Омонат дунёда, омонат одам –
Виждон шеваси бор, меҳроби иймон –
Асл инсонларни чорлайди бу дам.
Фалакка санчилиб қолган кўзим бор,
Оловлар, чаманлар ичра ўзим бор.

1994

Айт-чи, мени унутдингми,
Гулларим қонлар ютдимми?
Унутдингми, эҳ, бир йўла,
Ёруғ дунёдан ўтдимми
Муҳаббатим эккан гуллар?!

1965

Сакина

Тўққизинчи китоб

**ЧОРАСИЗЛИКДАН ЧОРА ТИЛАГАН ОНАМ
САКИНА ИСАБЕК
СИЙМОСИНИНГ МАЪЮС ХОТИРАСИГА
ҲАСРАТ ИЛА**

*Қоронғиликлар ичинда қолган бир
зўдакман мен. Тун дарёси гирдобидан
чиқарти болангни, чалпинган қўлларим-ла
умтиламам сен томон, оҳ, Она.*

Робиндранатх ТҲАКУР¹⁷

ЯНА ҚАЙТИБ КЕЛДИМ, ЧАНГ ТЎЗГАН
Йўлимизни соғиндим, она.
Том устида майсалар ўсган
Уйимизни соғиндим, она.
Азиз даргоҳ остонасида
Сизни қалбим билан қучайин.
Тўйиб-тўйиб сопол косада
Муздек қудуқ сувин ичайин.
Ҳар бир нарса яқиндир менга,
Ҳар бир нарса менга қадрдон.
Қараб қолдингизми йўлимга
Иссиқ нонлар узиб тандирдан?
Койимангиз мени бу сафар,
Унутди деб уйни, даламни.
Не чора бор, дил ёнса агар,
Дил соғинса туркий оламни?
О, қишлоқнинг мунис чиройи,
Аччиқ пиёз тўғрайин ўзим.
Дил соғиниб йиғлади доим,
Ҳозир, майли, йиғласин кўзим.
Тарғилланиб бормоқда осмон,
Оппоқ ҳидга тўлмоқда бағрим.
Айтингиз-чи, борми соғ-омон
Шаҳло кўзли менинг тарғилим?
Оғушимда зангори сезги,
Кипригимда суюқ ҳаяжон.
Кўзларимда юмалоқ севги,
Саломатман мен ҳам, онажон.
Қайтиб келдим яна. Чанг тўзган
Йўлимизни соғиндим, она.
Том устида майсалар ўсган
Уйимизни соғиндим, она.

Ҳайрон, мағлуб бу коинот,
Ҷйнар гуллар, ӯйнар насим,
Айтинг, кимга этмиш насиб,
Бу кимнингдир ширин ҳаёт,
Ҳайрон, мағлуб бу коинот?

Майли, ҳали бор имтиҳон,
Ҳув олдинда буюк орзу,
Уфқ ёриб кетмакда у,
Ҳув олдинда Улуғ Турон,
Майли, ҳали бор имтиҳон.

Садолар бер, бахтли жаҳон,
Унда йўқми ёвуз ўлим?
Сарбон, қани кетдик, сарбон,
Турон томон қарвон йўли,
Ассалом, эй бахтли жаҳон.

1965

«ЧЎЛИ ИРОҚ»¹¹⁸

Уфқ ёнар, уфқ. Уф-ф!
Карвон борар қумликда. Қум... Қум...
Туяларда ҳазин қўнғироқ.
Чўли Ироқ, Чўли Ироқ,
Тун... Кун... Тун...

Поёни йўқ мунгли бу саҳро
Узра хурмо
Ўсадир танҳо,
Хурмо ости ложувард булоқ,
Чўли Ироқ, Чўли Ироқ.

Юрак чапак чалади чанқоқ,
Беҳуда севинар Карвон,
Карвон учун
Энг ширин армон –
Улуғ Турон –

Ўша булоқ...
Қуриган бироқ,
Чўли Ироқ, Чўли Ироқ,
Йўли йироқ – кўп ёмон...
Тун... Кун... Тун...

1965

САМАРҚАНД ОСМОНИДА

Кезар бўлдим фазоларда ман
Оқ тўлқинлар уммони ичра.
Юрагимда қайғу шодумон,
Айланурман Самарқанд узра.

Кўз ўнгимда қадимий жаҳон,
Асрларни бузар хаёлим.
Осмонида шунча ҳаяжон,
Тушганимда не кечар ҳолим?

Фалакларда муаллақ турдим,
Мени сўнгсиз хаёл этмиш банд.
Сенинг буюк ўтмишинг кўрдим,
Келгусингни кўрдим, Самарқанд.

Тарих айтар, аста жаранглар,
Даҳмаларда қадрдон калом.
Зиё сочар самовий ранглар,
Минорларда абадий илҳом.

Клавихо каби боқурман,
Бошинг узра келдим-ку, алҳол.
Асрлик тош янглиғ қотурман
Шоҳизинда қошида беҳол.

Ошиқман-ку, мен учун басдир,
Атамассан менга қаҳрингни.
Лекин барча ошиқ эмасдир,
Сен уларга очма бағрингни.

Карвон-карвон келиб-кетдилар,
Ҳаммасини бағрингга олдинг.

Шамол каби елиб кетдилар,
Фақатгина сен мангу қолдинг.

Илҳом излаб келди бирови,
Биров сенга қилинди сургун.
Ким дўст эди, ким эди ёвинг,
Барчасини айтолмам бугун.

Ер талашиб келдилар, ахир,
Ваҳший тўда айҳаннос уриб.
Ҳаммасидан хабардор тарих,
Мен не дейин осмонда туриб?

Бўлган-ку кўп қиёмат-қойим,
Қийин эрур ахтармоқ қиёс.
Туркистонни ўйлармиз доим,
Келажакка буюк эҳтирос.

Тушлар кўриб ухларсан, гўё
Тушларингда қадимий қисмат.
Эй Самарқанд, эй кўҳна Дунё,
Сен уйғониб кетмагил фақат.

Кўпдир шаҳар деганнинг оти,
Имкон бўлса, кўрарман бир-бир.
Бироқ танҳо эрур ҳаётим,
Танҳо эрур Самарқанд, ахир.

Бахти кулган элни кўргайман
Хароб бўлган бўстон жойида.
Таъзим бажо қилиб тургайман
Кўктангрининг қутлуғ пойида.

Кезар бўлдим фазоларда ман
Оқ тўлқинлар уммони ичра.
Юрагимда қайғу – шодумон,
Айланурман Самарқанд узра.

* * *

Мен ўткинчи, мен фақат меҳмон
Даргоҳингда, эй туркий тилим.
Менга бир шеър керак, эй мезбон,
Ёзилмаган шеър эрур дилим.

Айтгил, нечун бунчалар қизик
Эски жаҳон, бу эски жаҳон?
Бир шеър керак нон каби иссиқ,
Менга бир шеър керак, эй мезбон.

Мен ғарибман ва сен беомон,
Сен Қуёшсан, мен сўнган чироқ,
Қийнамагил мени, онажон,

Сен – абадий, мен – лаҳза, бироқ
Итоат эт менга шул замон
Ё айлагил телбани тупроқ.

1964

Талпинади, шундай кулади
Кўм-кўк ўрмон ва тиниқ дарё.
Дарё узра ой ҳам кулади
Ер хуснига бўлиб маҳлиё.

Талпинади яшил далалар –
Совитади асов отини.
Қуёш ширин ўйларга толар,
Бугун ёзар гул ижодини.

Совуқ юракларга ўт қалаб,
Ўзи бериб ўзига баҳо,
Мангуликнинг нағмаси ила
Талпинади Туронда баҳор.

1962

Бахор.

~~Масъудларга қил келару,
 турса кўчма кўча шимолдан.
 Тилим бўл қил келару,
 масъудларга келар шимолдан.~~

Тилимдан кел келару,
 келару қил келару қил,
 қил турса келару келару,
 қил келару қил келару.

~~Турса қил келару келару,
 масъудларга қил келару,
 масъудларга қил келару,
 масъудларга қил келару.~~

Тилимдан келару қил келару,
 масъудларга қил келару,
 масъудларга қил келару,
 масъудларга қил келару.

Масъудларга қил келару,
 масъудларга қил келару,
 масъудларга қил келару,
 масъудларга қил келару.

Масъудларга қил келару,
 масъудларга қил келару,
 масъудларга қил келару,
 масъудларга қил келару.

Милла башига.

Тугауыздан галдым келетимъ уни,
бу арла хубуш тилми айдилар.
Милла башига, ушак ел дугаи куну
хору, хас, казаклар ушак айдилар.

Вундо гурани аштор кавакко,
во кавуш тошаркин аштор кавакко.
Милла башига кавуш тилми башига
вер савак кавакко аштор кавакко.

Абдулло Вундо

Бакили дуруи.

Бир дуруи ашторин аштор кавакко,
Бир дуруи ашторин аштор кавакко.
Бир дуруи ашторин аштор кавакко,
Милла башига кавуш тилми башига.

Бир дуруи ашторин аштор кавакко,
Бир дуруи ашторин аштор кавакко.
Бир дуруи ашторин аштор кавакко,
Милла башига кавуш тилми башига.

ЮРАК

Гүё барибирдир яхши ва ёмон,
Юрак, сенга борар кўчалар очиқ.
Сачраб ёнарсану бўлмассан тамом
Ўткинчи ғамларга аччиқма-аччиқ.

Юрак, йўллaringда турганман такрор,
Роса сайраганман сенинг тўғрингда.
Ким билар ақлимга келдинг неча бор,
Неча бор сўзладим сенинг йўғингда?

Балки, алданганман ваҳима ютиб,
Сен ҳам ташвишларга солгансан, балким.
Бугун-чи дегайман ўзимни тутиб
Сен ҳақсан, барибир, менинг юрагим.

Шул осмон остида кезгаймиз ҳали,
Мантиқ ахтаргаймиз изғиб изма-из.
Даркор бўлақолсанг йиқилгил, майли,
Фақат йиқилмасин шўрлик дунёмиз.

Майлига, ҳайқирай имоним ҳақи,
Кўкларга термилиб солайин уввос.

Мен фақат Туркистон аталган ёрқин,
Бир бутун юртимни истаيمان, холос.

Гарчи тутқунман-ку эркин сеҳрингга,
Унда собит турар мақсуд – манзилим.
Қолиб кетмасайдим сенинг меҳрингдан,
Қолиб кетмасайдим йўлда узилиб.

Ажойиб диёрсан, қалбим, на чора,
Шодлик ва ҳасратнинг маскани сенда.
Овоз бер, куйингни эшитиб, зора,
Эслаб қўярлар-ку, ҳеч бўлмаганда.

Айтгил, куйларманми бир кун, юрагим,
Айтгил, куйларманми боқмай ўзимга?
Сени жарроҳ каби совуққон ва жим
Юлиб қўярманми қоғоз юзига?

У пайт алдамасдинг кўзимга боқиб,
Шодумон дардингни айтардинг буткул.
Унгача илҳомлар келмагай оқиб,
Унгача дунёни англамак мушкул.

1967

БОҒЧАСАРОЙ¹¹⁹ ФОНТАНИ

Ғамли фонтан, ҳамон йиғлайсан,
Ҳасратларда бўлурсан адо.
Эҳтимол, кимнидир йўқлайсан,
Кимлардандир бўлгансан жудо.

Неча-неча малак қошингда
Тўкиб солган қонли ёшини.
Сен йиғлайсан, балки, ўшандан,
Ғамли фонтан, эгиб бошингни.

Кўнгил учун, ахир, кулмайсан,
Сен ҳамон йиғлайсан бечора.
Кўрганингни айта билмайсан,
Бир гап айта олсайдинг, зора...

Шу зангори осмон остида
Ҳаёлотдек бепоён олам.
Нуқта каби олам устида
Қрим деган бир мамлакат ҳам.

Қаҳрли, бешафқат гаройлар¹²⁰...
Ўзинг гувоҳ, кўз ёшинг гувоҳ.
Кечди аср, йиллар ва ойлар,
Нелар кечди бошингдан, эй воҳ.

Кўкка етди сабр дарахти,
Йиғла, Қрим, йиғла, Тангриқўк.

Не бўлмоқда инсонлар, айтинг,
Қрим бор-у, қримликлар йўқ.

Айтинг менга, қайда адолат,
Қайда, айтинг, инсоний ҳуқуқ?
Бу на ҳолдир, қандайин ҳолат?
Қрим бор-у, қримликлар йўқ...

Ғамли фонтан, ҳамон йиғлайсан,
Ҳасратларда бўлурсан адо.
Эҳтимол, кимнидир йўқлайсан,
Кимлардандир кутасан садо.

1965

Уйғонар Туркистон, уйғонар дунё,
Порлоқ умидларга тўлиб кун ботар.
Бахт сингари олис юлдузлар гўё
Азал гўзалликнинг шамини ёқар.

Кўнглим осмон янглиғ. Ёришди осмон,
Келур от ўйнатиб Халоскор Сарбоз.
Ёрқин саҳарларда сен, Рухим, омон
Юсак-юсакларга қилавер парвоз.

Эй Само, эй Замин, эй Инсон – Қодир,
Гуллар, чечакларга тўлсин ойдин йўл.
Нафосатга, ахир, чидамли одам.

Бу кун сен бошқасан, Дунё бошқадир,
Сен-да хур туғилдинг. Бир сўзла. Бир ўл
Ва билгил қайларда сарсондир Алам.

1963

* * *

Дилгир мусиқа оқарди,
У пайт сўзсиз ва паришон
Бир-биримизга боқардик.
Сени алдамайман... ишон...
Дилгир мусиқа оқарди.

У пайт кўзинг эди – маъно,
Сохта туюларди сўзлар.
Орзуларим каби наво –
Сенинг каби мислсиз гўзал,
У пайт кўзинг эди – маъно.

Оқшом. Туркистон ва ёмғир,
Сен ёнимда, сен... ёнимда...
Аста тўхтар бу куй оғир,
Куй бўлиб қолдинг ёдимда.
Оқшом. Туркистон ва ёмғир.

1963

I. Бутун умр ўйлар этар банд,
Биздан айро тушмас бир замон.
Ўйлар – Турон, ширин бир Ватан,
Ўйларимиз бир аччиқ жаҳон.

II. Биз сумар нишони, Абут Турк қони,
Биз – ўзбек, жаҳонга қудрату кўркмиз.
Турк-суғут¹²¹ макони, Самандар жони,
Биз – Турон, Туркистон, биз асл туркмиз.

1970

Ҳаётга тўймаган кўзларим
Валломат тоғлардан юксакда.
Юракда қайнаган сўзларим,
Ҳисларим ёнғини юракда.

1970

I. Узоқларда итлар хуради,
Узоқларда шовуллар сувлар.
Узоқларда хайр-хўшлашиб
Кетиб борар
Менинг гавдам.

II. Ҳеч нарсa беҳуда эмас бу он:
Ботиб кетажаги қуёшнинг аниқ,
Япроқларнинг шивир-шивири нолон,
Қоронғининг аччиқ ҳидлари тиниқ,
Сирқираган оғриқ товуши, инон.

1977

* * *

I. Йироқ кетдим она юртимдан,
Йироқ кетдим оёқ-қўлларимнинг
Эркида.
Тилларимдан тортди бироқ
Менинг туркий Ватаним.

II. Бунча кўп сўзлайсан нега? Не учун?
Ахир, керак эмас, ахир, беҳуда,
Ахир, керак эмас, шарт эмас, ахир.
Тилларинг ям-яшил япроқ сингари,
Дарахт эмассан-ку, бас қил, гапирма.

1982

Почта. Телеграф. Телефон. Кирдим,
Базўр олиб келдим оёқларимни.
Танбал, эринчак бир вужудки бу, эҳ,
Оёғим маъюсликнинг оёғидир.

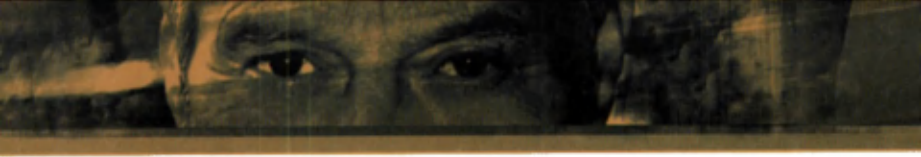
Гоҳ шундай бўлурки, миямда ғашлик,
Ўзим бир челак қон, сув ва бошқалар,
На Вьетнам, на Исроил, на АҚШ,
Дунё ўз йўлига, мен ўз йўлимга.

Шоҳкурсига ташлаб қўйдим ўзимни,
Юмшоқ шилимшиқ шоҳкурсига чўкиб
Кута бошладим рағбатномалар,
Дўстларимнинг ёзмаган мактубларин.

Бошин зўрға тутар оғир устунлар
Залда уймалашган жонларга қараб.
Бу ер говурига бепарво, беҳис
Почта кутилари туришар узун.

Қопқоқли оғзини очару ёпар,
Бу ерда елим ва сиёҳ ҳидлари.
Бу ерда қоғозлар бўлмоқда нобуд,
Гарчи воқиф эрурлар ҳар нарсадан.

Эй бечора варақ, қафасга тушдинг,
Телефончи қизнинг овози чиқар,

Жаранглар совуқ: «Фалон-фалончиев»,
Жавоб бермаётир... Алло, Фарғона...

Туркистон?! Олтинчи хонага киринг...
Бу ерда сўррайиб турманг, азизим.
Омонат кассасин қулоғи тирбанд,
Ўликнинг оғзидек очиқ дарича.

Биров пул қўйишга шошар бахтиёр,
Биров сўнгги сўмин олар паришон.
Менинг унга раҳмим келмайди. Ажаб,
Бу ерда ўйин тушар шодлик ва ғам.

Оёқларин кериб оҳанг пуркайди
Тахталар. Қандиллар жўр бўлар шошқин.
Булғониб маст ҳолда ёзғичлар ётар
Ғижим қоғозларга боқишиб ҳайрон.

Телефон хонанинг бирида кулги,
Бирида кулгининг тескарисидир.
Бунда сувратлар ҳам қандайдир дардли,
Тўғриси, дардларнинг шаклидир булар.

Гоҳ шундай бўлурки, миямда ғашлик,
Бурчакда оқ жиддий туфдонлар фақат
Туфукларин сочиб турар илжайиб.
Нофелет¹²², Фаргелет¹²³, Атчоп¹²⁴, Кетаман...

* * *

I. Тўхта дейман
Ҳайбатли бўшлиққа боқиб.
Тўхта, тўхта дейман, холос,
Тилимда ўзга сўз ўлган.

II. Мен ўз гавдамга боқиб
Ҳайратга тушдим букун.
Бу гавда ичинда
Мозорлар кўп
Нақадар.

1982

Муаллақ қўллардек булутлар,
Қўйган каби кундага бошни
Ташна саҳро ёмғирни кутар.

Дунёлар ўтларга қорилган,
Англамайдир бу қайноқ тошни,
Бу саҳро қонталаш ёрилган.

Сабрсиз, бу саҳро сабрсиз,
Қайга қўмсин бу чексиз лошни?
Қабрсиз, бу саҳро қабрсиз.

Пуфлар куйиб кетган қуёшни.

1962

Сен айт, бу кун сенинг айтганинг айтган, узун каломингдан увушади жон. Юлдузлар ҳаддига кимлар ҳам етган? Сўзнинг ҳисобига етибмиз қачон? Сўзлардан иборат, сўзлардан эшик, Сўзинг остонадир, қошона сўзинг. Сен айт, миннатдормиз, бошимиз эгик. Сўзлар салтанатин султони ўзинг. Кимдир бузди сўзни, кимлар ўнглади. Ким сўзнинг жаллоди, кимлар қурбони, Олислар тинглади, яқин тинглади. Қўйнимизга тўлди Сўзлар хирмони. Бошимизга қўниб Сўзлар инглади. Қўнглимизга ботди Сўзлар ҳижрони.

1971

ҚАДИМИЙ ТУРКУЛАРДАН

Чиқмасми қуёш балқиб,
Боқмасми Қодир Худо?
Алвидо, она халқим,
Алвидо, эй алвидо.

Пўлатхонни¹²⁵ ўлдирди
Оқпошшо¹²⁶ жаллодлари.
Еру кўкни тўлдирди
Ўзбекнинг фарёдлари.

Ўзбекмомо авлоди,
Ўзота ўғлонлари,
Рост бўлди юрак доди,
Қонларга тўлғонлари.

Денгизи қуриб битди,
Дарёлари оқмасми?
Наҳот, бизни ер ютди,
Қодир Худо боқмасми?

Туркистонни бўлдилар,
Парчаланди бемажол.
Устимиздан кулдилар
Ул ёвузлар бемалол.

Чиқмасми Қуёш балқиб?

САЙЁД НАВО

1.

Бас, эй маккор, ғайри иймон истамам,
Бори фитна, бори ёлғон истамам,
Менга онсиз икки жаҳон истамам,
Инсон манам, ўзга унвон истамам.

2.

Кезиб шоир тинглагай фарёдлар,
Шоир тили ўз элидан додлар,
Бог-боғбони йўқ, на эл-элбони йўқ,
Бори ўғри, бори каззоб жаллодлар.

3.

Онча гуноҳ, онча шафқатдурур, ё Раб,
Онча зиён, онча рағбатдурур, ё Раб,
Онча қайғу, онча раҳматдурур, ё Раб,
Онча бунёд, онча ғоратдурур, ё Раб.

4.

Маним мулким, маним сўзим – жавҳарим,
Сўзимнинг шуъласи ёнган ахгарим,
Инонмаки, ўлмас бу мулкни йитиб,
Дард – мулким, дарди олам – меҳварим.

5.

Бу фалак бедодидин ўртанди дил,
Ёру агёр шевасига қонди дил.
Не наво қилди вале Сайёд Наво?
Ёнди Одам, ёнди Олам, ёнди дил.

1982

ЁНАЁТГАН АЁЛ

Тентирар Касофат, ғолиб Ахриман¹²⁷,
Ҳақорат жар солар бунда бемалол.
Қаён кетмоқдасан ёниб, қаҳрамон,
Қаён кетмоқдасан, эй Ёнгин – Аёл?

Кўксингда Ҳарорат сўниб бўлдим,
Кўзингда сўнгги шам ўчдим, наҳот?
Тўхта! Қолган – қолди. Ўлган – ўлдим?
Бу вабо, бу ўлим, бу аччиқ ҳаёт.

Ёнаётган Аёл, шафқат қил, уйғон,
Ёнаётган Аёл, Ҳурмуз¹²⁸ паноҳинг,
Болангга қарагин, у тирик тугён,

Тирик Жасоратдир, тирик Аллоҳинг,
Қани туркийларинг, Туронинг қани?!
Ёнаётган Аёл, ёндир Дунёни.

1988

УСМОН НОСИРГА МУХАММАС

Қачон келдим, қаён кетдим – йўлимга темир тўр этдинг,
Юрак сенми, фалак сенми, зоримга бунча зўр этдинг,
Соқов девор уза ёздим, қўлимни қонли бўр этдинг,
Юрак, сенсан менинг созим, тилимни найга жўр этдинг,
Юрак, сенсан ишқибозим, кўзимга ойни беркитдинг.

Доруломон замон ўлмас, қутулмас санги гумроҳдан,
Бу сотқинлар ҳамон бордир, аюргай мангу тупроқдан,
Бўғзимда қотди жоним, ҳей, қотилни тўхтат, бўғмоқдан,
Сенга тор келди бу кўкрак, севинчинг тошди
қирғоқдан,
Тилим чарчар, ажаб, гоҳи сени таржима қилмоқдан.

Оёғим йўқ, қўлим йўқдир – йиқитгайман бу дорингни,
Юрак, сенсан, тавоф этгум ювиб зарду губорингни,
Кўрарсен бир куни бўзлаб ўшал туркий диёрингни,
Сен, эй сен ўйноқи дилбар, зафардан изла ёрингни,
Тўлиб қайна, тошиб ўйна, тириксан, куйла борингни.

Алвидо, дил, агар дунё ғараз бўлса, мараз бўлса,
Алвидо, тил, қани ҳурлик, қани эркин нафас бўлса,
Алвидо, эл, итоат эт, Ватан рамзи қафас бўлса,
Итоат эт, агар сендан Ватан рози эмас бўлса,
Ёрил, чақмоққа айлан сен, ёрил, майли, тамом ўлсам.

1985

АБДУЛҲАМИД ЧЎЛПОНГА МУХАММАС

Юзлашдинг балоларга, аламлар ичра кўзлашдинг,
Ўзинг куйдинг, ўзинг ёндинг, ўзгалар ҳаққи ўзлашдинг,
Бу қул бозоринда изғиб, қумрилар каби бўзлашдинг,
Кўнгил, сен бунчалар нега, кишанлар бирла дўстлашдинг,
На фарёдинг, на додинг бор, нечун сен бунча сустлашдинг?

Кўзимга хоки Туроним, озодлик гарди инмасми?
Бу кунлардан умид йўқми? Йўллариң қаро тунмасми?
Хазон бўлган баҳор сенми, нишон ҳурликдан унмасми?
Ҳақорат дилни оғритмас, тубанлик мангу тинмасми?
Кишанлар парчаланмасми, қиличлар энди синмасми?

Аллоҳ-Аллоҳ, йиғлаюрсен, булутдек бағри сўзонсен,
Мунавварсен, мукаррамсен, рисолат туғида шонсен,
Сен Каъбамсен – Туркистонсен, хунимсен сен, сен Инсонсен,
Тириксен, ўлмагансен, сен-да одам, сен-да инсонсен,
Кишан кийма, бўйин эгма ки, сен ҳам ҳур туғулғонсен.

1983

* * *

Ассалому алайкум, дорнинг оғочи.

«Кунтуғмиш»дан¹²⁹

Акиф БАФИРза¹³⁰

Кўнглим қоронғидир, теварак тутун,
Ёлғиз бошим узра узилар шамол,
Кўзларимни ғажир аллақандай тун,
Сен кимсан, нимасан, сен кимнинг божи?
Ақлимни ғижимлар яланғоч савол –
Ассалому алайкум, дорнинг оғочи.

Туркийлар, айтингиз, бизда нима бор?
Бизда бор мутелик, қуллик, озорлар,
Бизда бор қўллардан кетган ихтиёр,
Манхус¹³¹ кимсаларнинг талон-торожи,
Хайқириб ётибди буюк мозорлар –
Ассалому алайкум, дорнинг оғочи.

Туркийлар, айтингиз бизда нима йўқ?
Бизда йўқ иттифоқ, бизда йўқ бирлик,
Оёқ остиндадир инсоний ҳуқуқ,
Бу туркий оламнинг қутлуғ меърожи,
Оёқ остиндадир муқаддас ҳурлик,
Ассалому алайкум, дорнинг оғочи.

Ёвузлар кучларин тўплаб шайланар,
Ичи тўла ғазаб, қўлларида тиг,
Замонлар айланар, осмон айланар,

Она Туркистондир туркларнинг тожи –
Айтингиз, қандайин яшаймиз ортиқ?
Ассалому алайкум, дорнинг оғочи.

Нон сўраб келганга жонингни бердинг,
Сендадир матонат, сендадир тоқат,
Қон сўраб келганга шонингни бердинг,
Юртингни бердинг сен қаттол хирожи,
Ўлдирсанг ўзингни ўлдирдинг фақат,
Ассалому алайкум, дорнинг оғочи.

Магар оҳинг билан оламини тўлдир,
Тингламас Аллоҳинг нолаларингни,
Ваҳки, отангни от, онангни ўлдир,
Эй қора дунёнинг қора муҳтожи,
Бўғизла толесиз болаларингни,
Ассалому алайкум, дорнинг оғочи.

1988

Эй сиз тўйганлар,
Эй Сиз башанг оломон,
Юзингизга сепаман сўзларимни...
Ҳа, ҳеч нарса йўқ, менда ҳеч нарса,

Хотин – йўқ.
Фарзанд – йўқ.
Дўст – йўқ.
Ватан – йўқ.

Йўқотганларимнинг алами-захри,
Кўксимдаги санчиқ олами –
Шеъриятдан бошқа
Ҳеч нарса, ҳеч нарса, ҳеч нарса.

1987

Англагали анлаган бошлар қани,
Йиғлатгали йиғлаган ёшлар қани?
Сен ёлғиз эмассан, оҳ Озарбайжон.
Ирғитгали чинглаган тошлар қани?
Сен ёлғиз эмассан, оҳ Озарбайжон.

Маломатлар юракка етди охир,
Пичоқлари сўнгалка етди охир,
Айтинг, кимлар тилакка етди охир?
Ёлғиз оҳим фалакка етди охир,
Сен ёлғиз эмассан, оҳ Озарбайжон.

Бу оламда гуноҳим бор, ёлғизим,
Юрагимда бир оҳим бор, ёлғизим,
Турк Дунёси – паноҳим бор, ёлғизим,
Ёлғиз менинг Аллоҳим бор, ёлғизим,
Сен ёлғиз эмассан, оҳ Озарбайжон.

Бир тараф амният, бир тараф қирон,
Бир ён Туркистондир, Туркия бир ён,
Бир тараф фаровон, бир тараф урён,
Ёлғиз нечун менинг кўзларим гирён?
Сен ёлғиз эмассан, оҳ Озарбайжон.

Ёнди даври ёнди даврон, Аллоҳим,
Ёнди жоним, ёнди жаҳон, Аллоҳим,
Ёнди диним, ёнди иймон, Аллоҳим,
Ёнди, Аллоҳ, ёнди Турон, Аллоҳим,
Сен ёлғиз эмассан, оҳ Озарбайжон.

1988

УХЛАМА СЕН, ҲАҚИҚАТ,
Чидам билан бориб қайт,
Оқ бўлсин босган изинг,
Суйиб айтгин, туйиб айт,
Ловуллаб турсин сўзинг.
Куйиб айтгин, тўйиб айт,
Ухламагин сен ўзинг,
Ухламагин сен фақат.

Мудроқ қўрқоқ жонларни,
Уйкудаги муваққат
Басирларни уйғотгин,
Норасо маконларни,
Қасрларни уйғотгин.
Уйғотгин замонларни,
Асирларни уйғотгин,
Ухламагин сен фақат.

Чидам билан бориб қайт,
Элни тўплаб уйғотгин,
Заҳар ҳўплаб уйғотгин,
Сўзларингнинг Куёши
Аччиқ ёшга айлансин,
Ботирларнинг кўз ёши
Бир кун тошга айлансин...

Ухламагин сен фақат.

1988

ЧАҒАЛАЙ

1. Чағалайим, меҳмон чағалай,
Бу юртга қайдан келдинг?
Нечун келдинг – иймон чағалай?

2. Сен ўйлаган омад йўқ,
Сен сўйлаган қомат йўқ,
Сен бўйлаган бир мард йўқ.

3. Чағалайим, сени суйганлар ёлғон,
Сени деб куйганлар ёлғон,
Сенга тўйганлар ёлғон, Чағалай.

4. Тошингни тайирдилар,
Қошингни қайирдилар,
Сени мендан айирдилар.

1989

Осмон ўзгариб кетди,
Бўзариб кетди осмон бугун,
Ҳеч нарсани англамай қолди,
булутларми бу, тўзонларми бу,
кўзларига кираётган.
Ғимирлаб қолди ҳамма нарса осмоннинг тагида.
Хушомад қила бошладилар майсалар,
Шамоллар,
булутлар,
чанглар,
Яна аллақандай нарсалар.

Осмон эса ўзгариб кетди,
Бўзариб кетди осмон бугун,
Ўзлигини унутди осмон.
Ўзининг борлигини ҳис қилди бир вақт.
Барибирлик ўрнашиб олди унинг чексизлигига,
Шунинг учун ҳам хўмрайиб туришлик энди
Шарт эмаслигин тушунди,
Мана сенга, мана сенга, мана сенга деб қўйди
худди пастларда ивирсиб юрган одамларга ўхшаб.

1985

* * *

Мен ночор ва меҳрибон
Кимсаларни кўрдим.
Кўрдим ғолиб жаллодларни,
Кўр эмасман,
Кўрдим.

1982

Иймон асири

Ўнинчи китоб

**СУЯНЧИМ, УМРДОШИМ
СУЛҲИДА ЁЛҒИЗ
ШАЪНИ-ШАРАФИ УЧУН**

*Ҳечимиз йўқлигини ҳеч бир кам йўқ,
Ҳеч-ҳечнинг пайдан тутгани ҳам йўқ,
Елкада жандаву, ортда гўристон,
Бир кун кирар бўлсак, ҳеч мотам йўқ.*

Баҳроуддин НАҚШБАНД

ЙЎЛОВЧИ

Хаёлимдан олтин қафас тўқидим.

Абдулҳамид Чўлпон

1. Сўзнинг гулханида руҳим исинди,
Ул юлдуз, ойларнинг сўзин ўқирдим.
Лабларим ёрилди, тишларим синди,
Хаёлимдан олтин қафас тўқирдим.

Иймон қайда? Билмас қаттол жувонмарг,
Дам кўкка боқадир, дам ерга боқар.
Аламзор қўйнида эзилган бир барг,
Сўнгги унут сўзин дарёси оқар.

Ундан-да сўрайман: – Шеърият надир?!
Лаззатга гарқ ботиб Кунга қарайман.
Ҳеч тузалмас яра, у Сўздир, ахир.

Илиндим энди мен, нега ярайман?
Даврлар қаърида инграйдир башар.
Айтадир: – Шоир йўқ, шеърият яшар.

2. Сатрлар сангида шоир ниҳондир,
Учратдим тушимда, қўлим узатдим.
Лаънат пучмоғига кўкси нишондир,
Ҳовлиқма созимни қайта тузатдим.

Илгари чалинган сеҳргар қўшиқ,
Дор остидан учиб танимга қайтдим.

Равф Парфи

Азон овозига овозим қўшиб
Сочилган соч каби сўзимни айтдим.

Учиб ўтган турнамидир, ғозмидир,
Лоларухлар қўлкасими хорасиз?
Ҳовуч-ҳовуч ичганим овозмидир,

Интилганим чорамидир чорасиз?
Дард сўзин қонида титрар милён кўз.
Адашган йўлчини йўллагил, эй Сўз.

3. Суриниб-уриниб, охир йиқилдим,
Умримни ёлғонга, чинга қўмдим мен.
Лойимни булғадим, йиғлаб тиқилдим,
Ҳукм қилдим ўзимни. Оҳ, сўндим мен.

Иқрорман. Мен бир бандаман гуноҳкор,
Дард тўла бошимда хиёнат йўқдир.
Агар юрак ёриб қилсам ошкор –
Сўзларим зулмга отилган ўқдир.

Улар ким!? Мен Сўзни севдим. Мен – хароб,
Лойиқманми Сўзга билмадим, нетай?
Ҳорғин йўловчиман, манзил-да сароб.

Итдек изғидим мен. Мен энди кетай.
Деворга бошимни уриб бўзладим,
Аллоҳга сиғиниб, бўзлаб сўзладим.

2001

1. Мана, заҳар, ҳозир ичаман,
Кетаман мен сизнинг ҳаётингиздан,
Севаман деб сизни алдадим.

2. Одил Икром, бир томчи қуйинг,
Дўстим, бунча қийин ҳаёт дегани?
Бир томчига арзимади бу бало.

3. Мен йиғладим тушимда,
Тўйиб-тўйиб йиғладим,
Ёнингизга энди бормаيمان.

4. Мен ғолибман, буюк лашкарман,
Босиб олдим севги юртини,
Ўзимнинг қалбимни ўчирдим.

5. Май бер менга, аччиқ шароб бер.
Дўсти ғариб, хуш қол бу кеча.
Юлдузларга сени топширдим.

1994

Р. Парф

1. Юлдузларнинг раҳми келади,
Ой мўлтираб қарайди менга,
Юзларимни силайди ёғоч.

2. Сочимни юлади изғирин,
Қорлар пичирлайди бошимда,
Кўзимга санчилур исмингиз.

3. Ичимдан дунёлар кечди,
Ичимда титрайди заминлар.
Ойлар куйди, порлади Қуёш.

4. Бахтсиз шаҳар юпун ухлайди,
Чанглар ютиб ухлар боёқиш,
Кир-чир, сочлари тўзғиган бола.

5. Сўз мени таъқиб қилар,
Чирқиратар, ўяр кўксимни
Ашаддий Сўз, шафқатсиз Сўз.

1994

1. Хайр, қўлларини силкитар булут,
Мийиғида кулиб қўяр ой,
Шивирлар Илаш Тўйчи деган шоир.

2. Мен сизни севаман, Аллоҳ кечирсин,
Мен сизни севиб ўлганман.
Кечирингиз ўлган одамни.

3. Мен сувман, ҳали ҳеч ким ичмаган,
Куйган китобман мен,
Ҳали ҳеч ким ўқимаган.

4. Ишонч йўқ ҳеч кимга. Бу қандай Дунё?
Яшаб яшолмайсан, бу қизиқ,
Ташлаб ташламайсан, ундан қизиқроқ.

5. Уйқунинг дарёсида чўмилдим,
Ётаман уйқунинг саҳросида,
Мен қандай боламан, баломан?

1994

1. Йиллар кўзимга сачради,
Жигаримга ўт қўйди отлар,
Кунларимни санадим сенсиз.

2. Шамолга осилиб яшадим,
Мингга кирдим, чириди жисмим,
Сўнгаларим оқарди қақшаб.

3. Дунёсига қўйдим қўлимни,
Оёғимни босдим юзига.
Кўзларимни юмди бу дунё.

4. Бир пиёла май бер, азизим,
Бағрим ёниб битди, кул бўлдим,
Чивғинларга тутдим ўзимни.

5. Қорларга кўмилди боғларим,
Тоғларга чўкди осмон,
Сен йўқсан. Сен йўқсан. Сен йўқсан.

1994

1. Балки, мен Мажнунман,
Балки, Сен – Лайло,
Балки, мен маҳкумман, балки, сен жаллод.

2. Айтинг, нима қилай,
Қандай яшайин?
Нима қилиб қўйдим ўзимни?

3. Кўчаларда итдек санғидим,
Фингшидим ўткан-кетганга,
Боғлаб олинг итингизни.

4. Одил Икром, эҳ, Ҳалима Сув,
Яхши инсонларсиз нақадар,
Қўрқинчли яхшисиз, найлайин?

5. Кўзимга бир юлдуз йиқилди,
Эриди, айланди бир тошга,
Тешиб ўтди кафтимни.

1994

1. Эҳ, қандайин кун эди, билмам,
Тошойнага урилиб синди
учиб-учиб юрган мусича.

2. Саҳроларнинг подшоши қани,
Қани вишиллаган ёвуз илонлар?
Наҳотки, бир ўзим қолдим саҳрода.

3. Соат синди, соатлар синди
Вақтнинг исканжасида.
Ўлиб кетди соатсиз бевақт.

4. Бу ким? Пешонаси шўр бола,
Жавоб беринг унга, ўйнасин,
Бахтли бўлсин, марҳамат қилинг.

5. Сиз менинг номусимсиз,
Пичоғингиз бўғзимда қотган,
Ичилмаган қонимсиз ёлғиз.

1994

1. Бир нарсa дeдимми сизгa?
Сeвaмaн дeб aйтдимми?
Лaънaтлaймaн ўзимни ўзим.
2. Сeни oқ қилдим дeди Дунё,
Oқардим, oқардим, кeтдим,
Oқиб кeлдим ёнингизгa.
3. Ҳeч кимгa ишoнмaнг, ҳaммaси ёлғoн,
Ҳeч қaчoн ишoнмaнг Сиз мeнгa,
Мeн сизни сeвaмaн, aхир.
4. Душмaнимдир сиз билгaн кaслaр,
Ялтoқлaнaр ҳузурингиздa,
Мaйин, мoйил сўзингиз учун.
5. Ўзимни кeчирмaймaн, ё Худo,
Сизни кeчирaмaн eр ўпиб,
Мeн бeрмaсмaн ҳeч кимгa.

1994

1. Ғамлар чўкди менинг қалбимга,
Ғамлар менинг дўсту ёримдир.
Бу ғам ичра сиз йўқсиз, холос.

2. Исфандиёр, дўстим, бас энди,
Мен сизларни ташлаб кетаман,
Мен сизгамайман энди дунёга.

3. Мен ҳеч ким эмасман – Амирман,
Жиннистоннинг соҳибқирони,
Ҳукмимни тинглашур кишнашиб.

4. Мени ҳайданг, мени йўлатманг,
Ойга қараб увлаган,
Қутурган итман, ахир.

5. Айтинг, энди нима қиламиз?
Бу йўлнинг боши йўқ, охири ҳам йўқ,
Кўчаларда қолдик дилдираб.

1994

1. Минг йил кимни изладингиз,
Минг йил сизни изладимми мен?
Бир зумда йўқотмак учунми?

2. Ҳеч бир инсон англамас бизни,
Итдек тепиб ўтар киборлар,
Эҳ, улар, нақадар бахтсиздир улар.

3. Сизни танимайман, сизни билмайман,
Сиз менинг йўқотган олтиним,
Гўзал бахтсизлигимсиз менинг.

4. Алдадилар мени беомон,
Севиб алдадилар севганларим,
Ўлдирдилар севиб-севиб.

5. Сиз қачон келдингиз дунёга,
Дунё қачон сизни яратди?
Ҳеч нарса йўқ. Сиз бор ва мен бор.

1994

ХИЁНАТ

1. Тонг қачон отади? Йилдан узун тун.
Наҳсга ботиб шаҳар ухлайди.
Булғанган дарахтлар, кўкарган сувлар.

2. Бунча уятсизсан, эй Шаҳар?
...ёлғоннинг хотини...
...ёлғоннинг эри...

3. Мен синовдан ўтдим,
Синдирдим бардошимни,
Раҳмат сенга, бевафо.

4. Ай бечора, ай бузуқ аёл,
Ўзингни алдайсан бунчалар,
Бунча тоза, бунчалар ҳақсан.

5. Қариган гул, беланги хоним,
Теваракка писта улашар,
Тирсагимни чимдир жилмайиб.

6. Сен кимсан менга, билмам, бевафо,
Энди онам бўлдингми менинг,
Синглим бўлдингми энди?!

7. Ғичирлар эшикнинг занжири,
Пичирлар дарчанинг қафаси,
Совуқ кимирлади ўз кўрпам.

8. Бунча ғариб бўлмаса бу кошона,
Бунча хунук бу гўзал хоним,
Нечун ҳеч ким ахлатга отмас?

9. Мен итдек соғиндим бировни,
Занжирини узган итман мен,
Бировнинг хотинин нега соғиндим?

10. Ерга ботиб кетди осмон,
Бир жонзот қолмади гуноҳдан.
Уятдан чинқириб юборди Қуёш.

11. Мен сенинг терингга кирдим,
Тупроқ тортдим ўзимга ўзим.
Қайдан келдим? Не учун келдим?

12. Лахта-лахта
ичига отдим
Хиёнатнинг ирганч шарбатин.

13. Юзимга лой суртди мегажин,
Бир ит ириллади танамда,
Кўрпамга эгилди бегона аёл.

14. Нима қилдим сенга, бевафо,
Нима учун типирчилайсан
Жасадимнинг устида? Бас қил.

15. Тонг оқарди. Шаҳар уйғонди.
Тобутлари ўтди лопиллаб.
Марсиялар айтди деворлар.

У ДУНЁГА – ОНАМГА МАКТУБ

Ўзгалар умрини яшаман оғир.

И.ХЛУЧИЙ

I. Соғиндим, афу эт. Сенсан алашим,
Хат ёзмадим, аммо сиғиндим, она.
Ўё қоғоз узра синган қаламим,
Қадимий хонтахта менга бегона.

Кўзгудан боқадир мунгли бир сиймо,
Хотирамни санчиб, чатнар изларинг.
Ниғоҳинг юзимни силайдир. Иймон –
Ул сенинг кўзларинг, сенинг Сўзларинг.

Кўзларинг тубинда кўҳна мусибат –
Менинг севинчларим, менинг оҳларим,
Ўё унутилган, битмаган суҳбат.

Балки, ул дардларим, ул гуноҳларим.
Жисмим жунжиктирар, шовуллар фақат
Қорларга кўмилган яшил боғларим.

II. Кўзгунинг кўзинда шамол ухлайдир,
Онажон, қайдасан, жаннатми жойинг?
Иссиқ қарашингдан бағрим йиғлайдир,
Қуйил пиёлангдан совиган чойинг.

Мен – ким? Нени билдим-билмадим, нетонг,
Ҳали йироқдадир билгисиз йўлим.

Дунёвий аламини ютмаган бу онг,
Башарий қаламини тутмаган қўлим.

Қайга бордим, қайлардан қайтдим?
Сен таъна қилмадинг, миннат қилмадинг.
Кимларни тингладим, кимга не айтдим?

Сен жаҳон шовурин кўзга илмадинг.
Сенга етиб борди паришон байтим,
Сен менинг шеъримдан, раҳмат, кулмадинг.

III. Сенинг кўзларингда хилқатни туйдим,
Яшамак санъатин солдим қўйнимга.
Оломонни эмас, Аллоҳни суйдим,
Сўзларингдан тумор осдим бўйнимга.

Мана энди неча замонлар кечди,
Кимса билмас шеърим чалинмас кўзга.
Сен томон руҳимнинг шивири учди.
Букун бари ўзга, барчаси ўзга.

Соғинчдан, оғриқдан ўртанди дилим,
Юрагим чоғланди, боғланди тилим.
Юрдим. Одим олдим. Қадам ташладим.

Алам қилар экан гоҳида, бироқ
Ўзимнинг умримни мен оз яшадим,
Ўзгалар ҳаётин яшадим кўпроқ.

1. Тушларим бузилди, бағрим чайнади,
Сиз жуда узоқда – менинг ёнимда,
Сиз менинг ёнимда – дўзахимдасиз.

2. Мен билмайман ёшим нечадир,
Ҳозир сўнгги нафасдир, балким?
Хайрлашиб олайлик. Мен – йўқ.

3. Мен қақшаб йиғладим, чирпандим,
Учиб тушдим ерга фалақдан
Хайрлашмак учун сиз билан. Кетдим.

4. Хайр энди, хайр, меҳрибон,
Сизни топган оним йўқотдим.
Бир сўз қолди менда. Хайр – бир Сўзим.

1994

* * *

Зангори оғочман. Ўзим осаман,
Қайта тириламан тўлиб сеҳрга.
Меҳргоннинг қанотини ёзаман,
Дунёларни тўлдираман меҳрга.

Мен – қишман, бошимда азалий оқтош,
Қонли булутлар бурканиб қотган.
Мен – баҳорман – музлаган оташ –
Зулматнинг жизғанақ тонглари отган.

Абадий коинот бирлан қоламан,
Ўлсам, чирқирайдир овозим танда.
Энг янгроқ юлдузни узиб оламан.

Эзилган, хўрланган баргман тубанда,
Ёлғиз ўзим – халқман, ўзим – оломон,
Мен шоирман ахир, шоҳман, эй банда.

2003

**Хаёл. Хаёл. Ёлғиз хаёл гўзалдир,
Ҳақиқатнинг кўзларидан кўрқамен.**

Абдулҳамид Чўлпон

Аввал хаёл эдинг, бир хаёл, холос,
Аввал хаёл эдинг. Йўлимсан энди.
Поёнсиз йўлимсан, кўрқинч, беқиёс.
Ғариб дунёларнинг шовури тинди.

Ай буюк Хаёлим, суянчим ёлғиз,
Токи ўлгунимча асра бағрингда.
Инонч, елкан йўқдир хаёлсиз, сенсиз,
Сен тубсиз денгизсан, чўктир қаърингда.

Ирғитма бўшлиққа, менинг бирла қол,
Интизор жонингман, толди кўзларим...
Сен мени тарк этдинг, нечун, эй Хаёл?!

Умрбод очилиб қолди кўзларим.
Ортиқ танизорим тўлдирди шамол.
Энди мен... Тупроққа тўлди кўзларим.

1962 (2003)

* * *

Тирик ўликзорга сен учун келди.

Р.ТҲАКУР

Шоир, Илҳомнинг бир қўлида ханжар,
Бир қўлида порлар зумуррад маржон.
Қоқар вужудингнинг эшигин, очар,
У сендан мурувват кутмас ҳеч қачон.

Қўзларингнинг дарчасини очадир,
Танингга тўлдирар англанмас гулув.
Сени фалакларга тортиб учадир,
Борлиқни сен бирла ютмак истар у.

Ўлимнинг қоронғи қаъридан келар,
Юрагингга кирар сувайдо каби.
Сенинг журъатингни Аллоҳдан тилар,
Сенинг жасоратинг унинг матлаби.

Ярим дунё унга керакмас, фақат
Бутун коинотни забт этмаги шарт.

2003

Куч-қувват бағишлар эркин шеъримга
Унли товушларнинг соҳир қўшини.
Ҳовучимда титрар, еткан еримда
Тўкилма, ҳуркилма илҳом қўшини.

Ундошлар ҳар гапнинг кибрили, ғаддор
Эга-кесимини талаб қиладир.
Ҳавода муаллақ, иложсиз, ночор
Иккинчи даража сўзлар қоладир.

Мен ғариб ким бўлдим Сўз тўфонида,
Кимдан мадад тилай, кимга эланай?
Зангори гирдибод қаҳкашониди

Юрагимни тешиб йиғлар куйган най.
Қонига беланган дунё уфқда.
Мен йўқман. Бир сўз бор, ахир. Уч нуқта...

2003

Кўзимда гилдирар хўрланган хилқат,
Иймон асирлари кечар кўзимдан.
Нафасим бўғзимга тиқилди, фақат
Қаноат топмадим топкан Сўзимдан.

Аввал Калом эди, қайда у Қудрат,
Қайда Ҳақиқатнинг халоскор қўли?
Токай осмон каби тургайлар мудраб,
Аросат йўлими шоирнинг йўли?

Иймон асирлари бир карвон бўлиб
Қаён йўртмақдадир гул занжир судраб?
Алданиш саҳроси пушаймон чўли,

Фано водийсида босриққан суврат,
Зўрланган жонларнинг чувалган сири.
Меним-да китобим иймон асири.

2003

ТҲАКУРНИНГ ОХИРГИ ШЕЪРИ

(7.05.1941)

Айролиқ кунидир туғилган куним.

Робиндранатх ТҲАКУР

I. Соҳир Сарасвати¹³²! Надир бу ақлим,
Надир тан-у, надир дил-у, надир жон?
Бу қандай қаҳкашон? Бу қайси иқлим?
Алдандимми туғилиб? Ростми? Ё ёлғон?..
Эй менинг паришон, эй шўрлик халқим,
Бағрим, қачон туғиласан сен, қачон?!
Қорайиб тиркашар ўз музтар¹³³ кўлкам,
Изиллар сўзимнинг маъюс жаранги.
Визиллар музларга бурканган кўклам,
Очиқ поёнларнинг баёнсиз ранги.
Совуқ қоронғининг оппоқ садоси,
Бўғзимда бўғилар мусиқам, уним.
Ажр саҳаридир, ҳажр саҳроси,
Алвидо кунимдир – туғилган куним.

II. Ай сен, она халқим, лойларга ботдим,
Пилла ҳаловатнинг филофидан чиқ!
Сўйилган сағримга заҳролуд қотдим,
Камолот сўқмоғи нақадар аччиқ.
Тириклар! Ёндирманг эски маъвони,
Сувларга бостирманг. Сизсиз ҳам битар.
Ҳавони қизғонманг, озод ҳавони,
Тупроқни булғаманг! О Шива, етар!
Ерга қўйинг мени. Онамдир тупроқ,
Топиниб ўпайин онамнинг изин.
Онамнинг юзини, ой юзида доғ.

Яшин беринг менга, чатнайин ўзим,
Менга денгиз беринг, дарёлар урфоқ,
Нафас беринг менга, берингиз Сўзим.
III. Изғирдим саргардон мен сизни излаб,
Товонимни тешди срабон¹³⁴ ёмғир.
Ўзимни лаънатлаб, сизимни сизлаб
Ўлмай туриб ўлдим сиз учун охир.
Ёниб айтдим, чексизликнинг чеки бор,
Чексизликнинг чекларига етармен.
Мендан рози бўлинг, тириклар, дўст-ёр,
Бир чимдим меҳрингиз олиб кетармен.
Менинг соғинганим қайларга кетди?
Тамом! Бор-йўғимни совуриб бўлдим,
Ўлигим соғинган додига етди.
Агар мен Коинот бўлсам, Мен – тўлдим.
Хайр, хайр энди! Биз кетдик? Ул кетди?
Мен букун туғилдим. Мен бу кун ўлдим.
IV. Ўзимни топканда сизни қидирдим,
Унутдим ўзимни, топдим еримни.
Мен сизга бир дунё дунё қолдирдим,
Мен сизга қолдирдим қонли шеъримни.
Сафарим олдидан яна ўйладим,
Начора, қарзларим кўп эди, эсиз.
Йаманинг¹³⁵ руҳига сокин сўйладим,
Уёқларда қандай яшайман сизсиз?
Ўғри ташлаб кетган бир тугун молим,
Мен ортиб кўчмасман, сизга бу тугун.
Сизсиз у ёқларда не кечар ҳолим?
Сиз бор нарса йўқ. Томирда тугун,
Юзингизда кўрдим Аллоҳ жамолин.
Охирги сафарим. Мен туғилган кун.

АБДУЛКАРИМ БАҲРИДДИН

*Чивинлар, чумчуқлар юрган жаҳонда
Менга жой йўқмикан, онажон?!*

Абдулкарим БАҲРИДДИН

Сен – Шоир, чорлайсан осмон ҳурларин,
Ойнинг сочларини суйиб тарайсан.
Кўзларингга ютиб куннинг нурларин
Болаликнинг кўзлари-ла қарайсан.

Сен букун Манфред¹³⁶, банди ва банда,
Сен учдинг музикор оғзини боғлаб.
Чеккил, чексизликнинг чегаси санда,
Кул! Ҳайқир танингни ўтларда доғлаб.

Бошинг узра Румий дарвишу набий,
Қошингда – Навоий, Сен – Бобо Тохир¹³⁷.
Сен – Шоир, мангусен охират каби.

Шеърят – ибтидо, шеърят – охир,
Изтиробдан ўлмас шоирнинг қалби,
Шоирнинг онаси Изтироб, ахир.

2003

ХУДБИН УЧУН МАРСИЯ

Ҳеч кимга инонмадим ёруғ дунёда,
Инонмадим отамга, онамга инонмадим.
Боламга инонмадим мен – шўрлик.
Бошқасини тилга олмадим ҳатто.

Қаттиқ севдим Ўзимни –
Яшадим мен унинг
Ўлимин қутиб –
Мозорида бир тўйиб йиғламоқ учун.

1980

Мени таъқиб этар Шоир деган ном,
Чиқмаган китобга унвонлар олдим.
Асло тарк этмади қурмағур илҳом.
Неки мендан ўтди, Худога солдим.

Қирқ йил шеър ёздим, аммо бўлмади,
Роса йигирма йил югурдим, елдим,
Аммо топилмади бирор мард ношир.
Ҳаёт жоми тўлди. Кўнгил тўлмади.
Кўксимни йиртдим мен, бағримни тилдим,
Ай Сен, ай олтмишни тепган ёш шоир.

Юзимни, оғзимни ёпди соқоллар,
Сомонлари тешиб чиқди теримни.
Маймунлар йиғлади, кулди шоқоллар,
Сичқонлар еб кетди охир шеъримни.

2002

ГЁТЕДАН¹³⁸

Бола кўзин ёндирди
Маъсум, шаффоф атиргул.
Учиб борди қошига
Севиб масрур боқди ул.

Атиргулим, ол гулим,
Маъсум, шаффоф атиргул,
Сени олди болажон
Узиб, шаффоф атиргул.

Қонланди гулбарглари,
Оҳким, қайта келмас ул.
Атиргулим, ол гулим,
Маъсум, шаффоф атиргул.

* * *

Булбулим, сен эй булбулгинам,
Шодон куйла, шоир, боғ аро.
Керакмасдир юракка алам,
Керакмасдир бу кўҳна наво?

Қайда сенинг она масканинг,
Ростми ўшал қадим эртак ҳам?
Содда эрур қаламинг сенинг –
Куйлаганинг, билишимча, ғам.

Такрор-такрор. Қадимий ғамлар,
Шоирда-ку оҳанглар қат-қат...
Кўникарлар сенга одамлар,
Кўникмаслар шоирга фақат.

1964

**Уйғондим. Деразам зулмати ўчди.
Уйғондим. Мўъжиза. Мўъжизадир шул.
Робиндранатх ТҲАКУР**

Яна мен уйғондим. Довдираб турдим,
Кўзимда тушимнинг қўрқинч суврати.
Ўчирдим сувратни, фалакка бурдим,
Қани Унинг Сўзи? Қани Қудрати?!

Қани менинг тилим тингласа биров,
Бахтдан тўйиб кетган соқов оломон.
Олтиндан кишани, кумушдан буров,
Бўғзида олқиш-олқиш, омон-алъомон.

Ниҳоят, уйғондим. Уйқуда олам.
Кўрпасини йиртиб ингранар хотин.
Мендан бир тўғрам нон тилади болам.

Қандайин туганди бу маҳшар, бу Тун?
Мен уйғондим. Салом, ассалом.
Қайтиб келдим, эй ваъдаси ёлғон кун.

2001

Р. Парф

ТҲАКУРГА ИҚТИБОС

Суйганларинг ташлаб кетсалар,
Ҳеч гап эмас, қайғурма зинҳор.
Армонларинг қонлар ютсалар,
Балчиқларда ётсанг хору зор,
Ҳеч гап эмас, қайғурма зинҳор.

Сўлғин куннинг, ойнинг ҳузуни,
Олис йўлда совуқ куз туни,
Зулмат ичра ёлғиз ва ночор,
Аччиқ селлар қақшатса сени,
Ҳеч гап эмас, қайғурма зинҳор.

Товушингни тинглаб қушлар ҳам,
Ҳайвонлар ҳам келсалар, агар
Келмас бўлса дўсту биродар,
Яқинларинг келмаса бир бор,
Ҳеч гап эмас, қайғурма зинҳор.

Ўқлар учар, чинглар шамширлар,
Атрофингда соқов бир девор,
Боғлаб олса сени занжирлар,
Йўқ бўлсанг-да йўқликда агар,
Бор бўл, дўстим, қайғурма зинҳор.

1. Инондим шамолларга, ёмғирларга инондим,
Чақмоқларга инондим. Ёндим. Кирлашдим.
Телбаларча инондим мен Қуёшга.
Деразамдан кириб келди руҳлар.
Зулмат билан, зулм билан сирлашдим.

2. Қирқ йил қораладим қоғозни,
Бошимни оққа бўядим қирқ йил.
Қўлимда қўл,
Оёғимда оёқ қолмади,
Кўзим оқиб тушди изингга.

3. Лой ичиндан кўзларимни излайман,
Излайман шамолларда руҳимни,
Ёмғирлардан ҳайбатли Сирли Тош бўлдим,
Чақмоқларни юлиб отдим ўзимнинг
Зулматимга, гўзал зулмимга.

1983

СИЁВУШ (ХАЁЛ)

**Эй қора юракли бойқуш, сенга қолгон
Вайронани қутламак учун келдим.**

Абдурауф ФИТРАТ
(«Абулфайзхон»)

1. Эй сен, сўқир қувват, эй сен, чиркин тахт,
Туғдирган тухмингнинг оқини ичдинг.
Мақтулнинг, олтуннинг фарёди бир бахт,
Аллоҳдан кечдинг-да ўзингдан кечдинг.

Маъбадлар¹³⁹ тобламиш ўзига башар,
Онларин ичинда энг шуми шайтон.
Ўликлар устинда машварат, ҳашар,
Тоғкелбат ўғлонлар майити майдон.

Ирфоннинг¹⁴⁰ қўлларин, қанотин кесдинг,
Ёвуз саодат – Сен, ёнглиш қон қўлка.
Остингда ётқонни бағрингда эздинг,
Тепангга минганни ирғитдинг кўкка.

Борлиқни ёндирдинг, вабо таратдинг,
Яратганни писқиб¹⁴¹, ўзинг яратдинг.

2. Тириклик синчини, авом тинчини,
Синдирдинг кўксимнинг синиқларини.
Эрларнинг сиртини, аёл ичини
Булғатдинг – сувларнинг тиниқларини.

Қаламдан ўч олдинг, Сўзини ўйдинг,
Сенинг қўлингдами ойнинг ажали?!

Отанинг тийғи-ла ўғилни сўйдинг,
Санчилди отага ўғил ханжари.

Эртўнгадан¹⁴² тортиб то Раҳим тўнка
Ҳаром хоин, варам¹⁴³ сотқин туғилмиш.
Инсоннинг хаёли, ҳиддати тўнган.

Осмон нафас олмас, инсон бўғилмиш,
Ўзинг топиндириб, ўзинг сўясан.
Ҳақиқат этига қачон тўясан?!

3. Қуёш нурин ютар зулмат аҳкоми,
Шоқолдек увлайсан, итдек ҳурасан.
Эй бойқуш қафаси, аждаҳо коми,
Дунёни дунёга тоқай урасан?

Инсонлик хилқати уйғонгунча то,
Ич ҳақнинг қонини юҳо жомида.
Қайдадир Ҳақиқат, ул илоҳий нур?
Ахир, қолиб кетмас абад домида.

Қачон уйғонадир халоскор Даҳо?
Бир жаҳон зиёга чулғаниб келур!..
«Жаҳон ганжиги шоҳ эрур аждаҳо
Ки, ўтлар сочар қаҳр хангомида,
Унинг коми бирла тирилмак эрур
Маош айламак аждаҳо комида»¹⁴⁴.

1. Тонггача суҳбат курдим дарахтлар билан,
Тушларимни сувларга айтдим.
Кел, йўқолиб кетма дедилар.

2. Қайда қолди уй эгалари?
Деразамнинг маълум кўзи берк –
Оғироёқ мусича хомуш.

3. Сўзламайман энди дейман, сўзлайман,
Сўзларимнинг ортидан эргашаман
Қаро гўргача.

4. Нақадар қувончли куним бу кун,
Атрофимда ҳамма бахтиёр,
Чап томоним қўрқинч жизиллаб турди.

5. Бунча узоқ тикиласан, кучуквой?
Ҳеч нарса бўлгани йўқ.
Ҳаммаси ўтади, куйинма.

1994

1. Уйғонмади тоғлар, дарёлар,
Уйғонмади бу қора дунё,
Уйғонмадим сенинг кўксингда.

2. Ёдингдами, қандай тун эди,
Сенга термилардим соғиниб.
Ширин ухлар эди болалар.

3. Мен нафас олмасдан югурдим, елдим
Музларнинг устида, пичоқ тифида,
Сизнинг гуноҳингиз менман, онажон.

4. Ўтга шерик бўлдим, ёнмадим,
Менга ҳайрон боқди оловлар,
Ёниб битди қазаби келиб.

5. Тиланчига садақа бермакчи бўлдим –
Ҳеч вақо йўқ лекин киссамда –
Вой бечора, – деди у кулиб.

6. Нега Шеър ёзасиз? – сўради ошнам,
Нега Шеър ёзмайсиз? –
Сўрадим мен ҳам.

7. Ёлғон! Ҳаммаси ёлғон!
Кўриб турибман –
Ёлғоннинг умри узун.

В. Брюсов

(Помни Вернен)

И плет доукамент
сир ла ville
Letur Rimond

Над городом, над ирб доу
Эрб доу Рибонд

Ито над городом плетет,
плетет и сердце мое,
Что оно, что оно означает,
Это утешение мое?

И по земле и по кривам
ласковы: ленив и ленив
Сердцу пожеланию, и ленив
ласковы: ленив дождя.

Что ты ленив, ленив?
Сердцу пожеланию без крив...
А! ни измены, ни слезы,
Сердцу пожеланию без крив...

Как-то саобетно балево
Тыкае в тини ач о сем
Тыкае, но могу неважно
Тыкае, не знае о сем.

<1911>

Полс Вилан

В. Брюсов.

Шахар узра гитур тир

А. Риле

Шахар узра тини итлаб се,
ба тинида итлаб тини.
Тини дама, ути тинида,
тайтлабда тини кубидни.

Хон ер тир хон тир тинадо
итлаб итлаб сунли гитур.
Тинида тини итлаб тини
итлаб итлаб сунли гитур.

Шиварлайсан кидо гед' ери?
итлаб олак бесадаб...
но хитлаб, но да бахт гон,
итлаб олак бесадаб.

Тир олар кудсан бедор
гед' кидо тинао итлаб.
Тини итлаб тини бедор;
Билман, кидо тини итлаб.

Сунли

П.П. Тарниш

Сунли мен гед' тини

АРАБ ШЕЪРИЯТИДАН¹⁴⁵**Мужаҳид Абдулмунейм Мужаҳид**

Оҳиста куйлайман, сени ўйлайман,
 Ой, юлдузлар тушиб сени йўқласин.
 Оҳиста-оҳиста сингиб куйлайман,
 Менинг ўғлим кўксинг узра ухласин.

Кўзларингда ўқийман шул сўзларни:
 Нечун куйлар гўё ғамлардан озод,
 Гўё ўчган ташвиш – мотам излари,
 Гўёки кишвари Сулаймонобод?
 Сахий Ар-Рашиддек¹⁴⁶ йўқдир ташвиши,
 Бир мири йўқ хувиллайди кўйлаги,
 Нечун куйлар, кулмасми кўрган киши?
 Кўрса кўрсин содда ёрим, куйлагин.
 Ҳа, суюқлим, менда давлат на қилсин?
 Ойни этак билан яшириб бўлмас.
 Фақат кўзларингдан қайғу чекилсин,
 Менинг хазинам бор – сенинг қалбинг, бас.
 Менинг бор давлатим кипригинг узра
 Ҳали тўқилмаган икки томчи ёш.
 Майли, дастурхонда ноним бир бурда,
 Барибир, куйлайман кулиб, умрдош.
 Кўк юзида ухлаган юлдуз каби
 Боримиз бешикда – жавҳари нужум¹⁴⁷.
 Куйлайман мен сенинг муқаддас қалбинг,
 Маъюс табассуминг соясида жим.

Абдулваҳҳоб ал-Баётий¹⁴⁸

НОЗИМ ҲИКМАТ ХОТИРАСИГА

1. Тун зулмати ичра тўлқин-қиз
Куюқ қора сочларин ўрар.
Тўрга тушган балиқдек шу кез
Соч ўрами тўлғаниб турар.
Осмон тобут қопқоғи каби
Шоирнинг жасади устида беҳис.
Ер ва қора лола ҳақида
Сеҳрлаб куйлайди тўлқин-қиз.

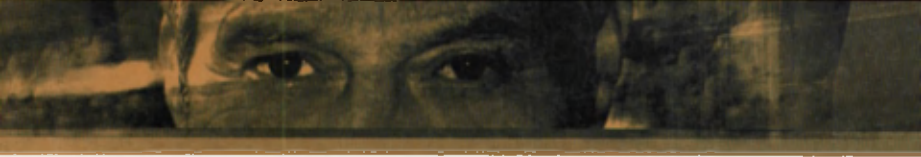
Боши узра минг йиллик ғавғо,
Қум ва гиёҳ, тун ва сукунат.
Долғаларни аямас қирғоқ,
Гўё замин қайта тирилган шу вақт,
Кесарлар Саҳройи Кабирнинг¹⁴⁹ кўксин.
Муҳитларда бўлурлар адо
Мангуликни сипқормоқ учун.

Баҳор туйган ғунчалар янглиғ
Қадимий имлолар қилурлар ханда.
Дилни эзар торнинг оҳанги,
Қора булут кўкни тўсганда.
Бургут қанотлари сингари
Уйғонур Тобрнинг ёнбағирлари
Ва кўклам навосин барглари беҳис
Тўкилур пойингга, тўлқин-қиз.

2. Тунги қатор елиб боради,
Ул ёмғир ва зулматни ёрар.
Тунги қатор
Елиб боради,
Дунё узра кўприкдан борар.
Ташқарида олмалар,
Гуллар,

Хатлар ўтар
Қатор ёнидан.
Оҳ, суюкли Ватаним куйлар:
Бу тор овози,
Диёр овози.
Бир кафт тупроқ,
Қолди йироқ.
Сен бағримда ёнган бир гулхан.
Тунги қатор
Елиб борарди.
Мен уйғониб кетдим дафъатан –
Бўғзимга тиқилди дардим.
Деразам ёнида камалак ёнар.
Йўлим тушди Истанбул¹⁵⁰ сари.
Деразам ортида қор ёғар
Ёзилмаган қоғоз сингари.
Тунги қатор елиб боради.
Ул ёмғир ва зулматни ёрар.
Мен уйқудан уйғондим,
Гўё
Қор остида қолган
Бу Дунё,
Тузлиқ, тоғу тош,
Йиллар.
Фикрларим менинг бир содда:
Ёмғир ва зулматни кесиб
Тунги қатор
Елар.

3. Чийиллайди, ўлимдан хабар
Каби титрар мунгли япроқлар.
Тимдалайди, юракни эзар
Сўнгги япроқлар.
Хотиралар уйғонур: Сўроқ..
Яна сўроқ берадир сенга..
Сочларинг гулхани –

Халоскор аланга.
Не қилайин энди мен, айтгил,
Қисқа, қисқа дақиқа, ахир.
Ё тақдирга тан бериб буткул
Қоғоз ёқай
Сўқирдай бир-бир.
Шеърият зарурдир,
Сўнгги севгим
Ва сўнгги имкон.

4. Қалб ила қабул эт
Бу най навосин.
Англагил Румийнинг
Сўзин маъносин.
Бу наво ғам ила,
Ишқ ила ҳамроз.
Тинглагил, чувалган
Кўнгилларни ёз.
Кечган йўлимизни
Куйлаб бергин, най.
Келажак аталур –
Қон тўкилган жой.
Шириним, севгилим,
Ўзал Ширинжон.
Чарх урар бош узра
Шафқатсиз замон.
Манглайда ажиннинг
Чуқур сиёҳи.
Биз бахтнинг ортидан
Қувган сайёҳи.
Шириним, севгилим,
Шириним, сўзсиз,
Хўрланганлар йўли –
Бизнинг йўлимиз.
Уларнинг армонин,
Дардин куйла, най,

Куйла,
Жалолиддин Румий
Айтгандай.

5. Мен ўлдим.
Юнонистонда
Тунги боғлар ичра
Гулларим сўлди.
Уйғонган ой пешонасидан
Оқадир қоним менинг.

Икки аёл кетди
Сукунат ва азоб йўлидан
Тинглаб менинг қалбимни.
Қалбим яшамоқда, яшайди
Келажакнинг фарзандларида,
Тутунли майдонларда
Замонларни қилур сарҳисоб.
Мен денгизга ва Ерга қайтдим.
Мени Ватанларнинг Ватани қучди,
Абадий.

Ҳа, қўшиқлар қолур,
Қолур қўнғироқлар жаранги.
Тўлқиннинг ҳайқириғи
Ва тонг-саҳар ошиқларнинг
Нағмаси қолур.

Мен адо қилдим йўлимни.
Инсон учундир Дунё.
Тинчлик бўлсин биродаримга.
Салом ва соғлиқ бўлсин
Менинг Еримдаги
Тирик мавжудотнинг
Барига.

ҲАЗИЛ

***О дўстим, бизлар-чи, нимани кўрдик?
Элликка шунчаки лаллайиб кирдик.***

Абдулла ОРИФ

Олтмишда бировлар олим бўлғонмиш,
Олим бўлмоғони золим бўлғонмиш,
Уқувсиз лодони миршаб бўлибдир,
Боши тўлмаса-да, тоши тўлибдир.
Шоирлар бу ёшда доаруқ таратмиш,
Ўзи туғмаса-да асар яратмиш.
Биз-чи, биз не қилдик, биқсиб, олайиб?
Олтмишга ҳам кириб-чиқдик лаллайиб.

2001

ИЗОҲЛАР

¹ Гуаякиль – Эквадордаги энг катта шаҳар. Тинч океани қирғоқларида жойлашган. У мамлакатнинг иқтисодий пойтахти ва йирик порт шаҳри саналади.

² Гримау Гарсиа Хулиан (1911 – 1963) – испан ишчилар ҳаракатининг фаоли. Диктатор Франко тузумига қарши курашган. 1963 йилнинг 20 апрелида қатл этилган.

³ Глезос Манолис (1922) – грециялик сўл сиёсатчи, ёзувчи, фашизмга қарши кураш тимсоли.

⁴ Лист (Ференц) (1811 – 1886) – венгриялик бастакор, чапдаст пианиночи, педагог, дирижёр, публицист, мусиқий романтизм оқимининг йирик вакилларида бири. Мусиқадаги Веймар мактаби асосчиси.

⁵ Ўртик – ёпинчиқ қоплама.

⁶ Абдуллажон – Рауф Парфининг ҳарбийда ҳалок бўлган жияни.

⁷ Чанг ХАЙ – Вьетнам шоири.

⁸ Вальтер Хайновски ва Герхард Шойманнинг «Пижамадаги учувчилар» ҳужжатли фильмида. Юз, Шайвли – Америка учувчи офицерлари.

⁹ Веслуччи (Америго) (1454 – 1512) – флоренциялик сайёҳ, Америка қитъаси унинг шарафига аталган.

¹⁰ Линкольн (Авраам) (1809 – 1865) – америкалик давлат арбоби, АҚШ нинг 16-президенти. Мамлакатда қулликка барҳам берган миллий қаҳрамон дея эътироф этилади.

¹¹ Финжон – дастали пиёла (чашка).

¹² Бетховен Людвиг ван (1770 – 1827) – немис бастакори, дирижёри ва пианиночиси, ғарб мумтоз мусиқасининг асосий фигураларидан саналади. «Вена классиклари» деб номланган учликнинг бири.

¹³ Лайло – Рауф Парфининг ёшлик даври шеъриятида маҳбуба исми, тимсол даражасига кўтарилган. Шоир ўзини Мажнунга нисбат бериб, ёрини Лайло деб атаган сатрлар ҳам мавжуд.

¹⁴ Пабло Неруда (1904 – 1973) – ҳақиқий исми Рикардо Элиэсер Нефтали Рейес Басоальто. Чилилик шоир, дипломат ва сиёсатчи. Адабиёт йўналиши бўйича Нобель мукофоти совриндори.

¹⁵ Санжоқ (санжақ) – байроқ.

¹⁶ Карло Каладзе (Ражденович) (1904 – 1988) – грузиялик шоир, ёзувчи ва драматург. Грузия драматургияси ва театри ривожига муҳим роль ўйнаган шахс.

¹⁷ Картвели Александр Михайлович (1896 – 1974) – грузин миллатига мансуб таниқли америкалик авиаконструктор.

¹⁸ Гавризангар – Кавказдаги чўққилардан бири.

¹⁹ Кавкасион – Кавказнинг грузинча номи.

²⁰ Ёфас – қадимий диний ақидаларга кўра, Нух алайҳиссаломнинг уч фарзандидан бири (Сом, Ҳом б-н бир-га). Тўфондан сўнг омон қолган Нух (а.с.) ўғилларига ер юзини бўлиб берган. Мирзо Улуғбекнинг ёзишига қараганда: «...Турон замин ва Туркистонни Ёфас (а.с.) ўзига асраб қўйган эди. Шу сабабли уни Абут Турк дейишган». (ЎМЭ. 3-том)

²¹ Картлос – грузин миллатининг асосчиси, арман халқининг афсонавий отаси Хайканинг акаси.

²² Мхедрули – грузин чавандозлари куйи ва рақси.

²³ Кўҳи Қоф – Қоф тоғи. Қоф – бутун дунёни ўраб олган тоғ тарзида тасаввур қилинади.

²⁴ Исикава Такубоку (1886 – 1912) – XX аср япон классик шоири, танқидчиси, танка поэзияси ривожига кучли таъсир кўрсатган.

²⁵ Муסיқор – афсонавий темир қуш. Қўшиқ айтиб, хуш бўй сочиб учармиш.

²⁶ Қатор – поезд.

²⁷ Егише Чаренц (1897 – 1937) – атоқли арман шоири, носир ва таржимони. Арман адабиётининг мумтоз вакили.

²⁸ Виктор Хара (1932 – 1973) – 1973 йили Чилидаги ҳарбий тўнтариш пайтида хунта томонидан ваҳшийларча ўлдирилган қўшиқчи шоир.

²⁹ Рене Шар (1907 – 1988) – француз шоири, XX асрнинг йирик лирикларидан бири.

³⁰ Алабама – АҚШнинг жануби-шарқида жойлашган штат.

³¹ Нозим Ҳикмат – турк (усмонли) шоири, носир, сценарийнавис ва драматурги, жамоат арбоби. Турк инқилобий шеърятининг асосчиси. Халқаро Тинчлик мукофоти совриндори.

³² Байрон (Жорж Нозл Гордон) (1788 – 1824) – инглиз шоири. Англия романтизмнинг кенжа авлоди вакиллари. У

бутун Европа тасаввурини «ғамгин худбинлик» ғояси билан тўлдирди.

³³ Изольда Креста – ўрта асрларга оид рицарлик роман-афсоналаридан бири «Тристан ва Изольда»нинг қаҳрамони (XII аср).

³⁴ Софокл (мил. ав. 485 – 405 йиллар) – юнон драматурги, трагедия жанри устаси. Танқидчи византиялик Аристофан Софокл қаламига мансуб 123 та трагедияни санаб ўтади.

³⁵ «Электра» – Софокл трагедияси. Унинг бош қаҳрамони Электра ўз отаси Клитемнестрни ўлдирган онаси Агамемнонани кечира олмайди ва укаси Орестни отаси учун қасд олишга руҳлантириб, охир-оқибат онасининг ўлимига сабабчи бўлади.

³⁶ Ҳамлет – Шекспирнинг шу номли трагедияси қаҳрамони. Дания шаҳзодаси. «Ҳамлет» Шекспирнинг дунёга машҳур ва жаҳон сахналарида энг кўп қўйилган асаридир.

³⁷ Шекспир (Уильям) (1564 – 1616) – буюк инглиз драматурги ва шоири. Ҳисоб-китобларга кўра, ундан 12 та трагедия, 16 та комедия, 6 та тарихий хроника, 4 та поэма ва 154 сонет ижодий мерос бўлиб қолган.

³⁸ Офелия – Шекспирнинг «Ҳамлет» трагедияси қаҳрамони. Зодагонлар оиласига мансуб қиз, Полонийнинг қизи, Лазретнинг синглиси ва Ҳамлетнинг севгилиси.

³⁹ Отелло – Шекспирнинг шу номли трагедияси қаҳрамони. Рашк қилиб суюкли хотини Дездемонани бўғиб ўлдирган венециялик мавр.

⁴⁰ Ломакон – 1) маконсиз, маконга алоқаси йўқ; 2) маънавий олам.

⁴¹ Сармат – чексизлик, узлуксизлик.

⁴² Сарват – бойлик, давлат, фаровонлик.

⁴³ Мақтул – қатл қилинган, ўлдирилган.

⁴⁴ Малолат – малоллик, андуҳ, ғам-ғусса, азият.

⁴⁵ Ван Гог (Винсент Виллем) (1853 – 1890) – дунёга машҳур нидерландиялик импрессионист мусаввир. У умрининг сўнгги йиллари эпилепсиядан азоб чекиб, ақли заифлашган чоғда ўз қулоғини кесиб ташлаган дейилади. Баъзи тарихчилар Ван Гогнинг қулоғини қаттиқ жанжал вақтида дўсти рассом Пол Гоген кесиб олган деган тахминни илгари сурадилар. Ван Гог ўз жонига қасд қилиб бу оламни тарк этган.

⁴⁶ Човук (чобук) – 1) тез, чаққон, илдам; 2) шўх, ўйноқи, гўзал

⁴⁷ Толиб Йўлдош (1918 – 2002) – болалар ва катталарнинг ардоқли шоири. Шеърӣ тўпламларида беғубор ёшлар қалби, орзу-мақсадлари, интилишлари, қувонч ва ташвишлари ўзининг ёрқин ифодасини топган. Катталарга бағишланган кўп асарлари жанр жиҳатдан тўртликлар, саккизликлар ва ҳажвлардан иборат шеърлар ўзининг мазмундорлиги, фалсафий теранлиги, бадий пухталиги билан ўқувчини жалб этади.

⁴⁸ Николай Рубцов (1939 – 1971) – рус лирик шоири. Унинг шеърлари бир қарашда мавзу ва услуб жиҳатдан жўн кўринса-да, теран яширин маъноларга бойлиги ва инжа образлари билан ажралиб туради. Шоир ўз севимли аёли томонидан бўғиб ўлдирилган.

⁴⁹ Верлен (Пол Мари) (1844 – 1896) – француз шоири, адабий импрессионизм ва символизмнинг асосчиларидан бири.

⁵⁰ Ҳитлер (Адольф) (1889 – 1945) – национал социализм (фашизм)нинг асосчиси ва марказий фигураларидан бири. Иккинчи жаҳон урушининг асосий ташкилотчиси, Германия фуқарolari ва ишғол қилинган ўлкаларнинг халқларига қарши нацистлик характеридаги юзлаб жиноятлар унинг номи билан боғланади. Жумладан холокост ҳам.

⁵¹ Сталин (Жугашвили Иосиф Виссарионович) (1879 – 1953) – собиқ Иттифоқ ҳукумати раҳбари. Унинг номи билан кўплаб муҳим ҳодисалар, айтиш мумкинки, жиноятлар боғланади. Жумладан, жамоалаштириш, қулоқ қилиш, катта террор, оммавий қатағонлар, халқларни ўз она юртдан мажбурий кўчириш, ГУЛАГ лагерларини ташкил этиш, шахсга сиғиниш ва ҳ.к.

⁵² Ленин (Владимир Ильич Ульянов) (1870 – 1924) – собиқ Шўролар давлати асосчиларидан бири. Унинг тарихдаги роли айти кунларда қайта кўриб чиқилмоқда.

⁵³ Латония – Латвиянинг руслаштирилмаган номланиши. Миллатнинг номи ҳам «латиш» эмас, «латон»дир.

⁵⁴ Янис Рокпелнис (1945) – латиш шоири, ёзувчиси, сценарийнависи. Латиш адабиётининг асосий уч фигурасидан бири.

⁵⁵ Эдуард Вейденбаум (1867 – 1892) – латиш шоири ва таржимони. Унинг асарларида XIX асрнинг 80-йилларидаги ёшларнинг демократик ғоялари акс этган.

⁵⁶ Леонс Бриедис (1949) – латиш адиби, танқидчиси, сценарийнависи. Айти кунларда Латвия театрларида адабий маслаҳатчи ва драматург сифатида фаолият олиб бормоқда.

Р. Рахмонов

⁵⁷ Виталий Тулник (Манолеску) (1931 – 1973) – молдован адабиётининг йирик вакилларида бири, шоир.

⁵⁸ Индулис Ранка – латвиялик тоштарош, ҳайкалтарош уста. Замонавий латиш санъатининг етук намояндаларидан бири.

⁵⁹ Ян Райнис (Янис Плиекшанс) (1865 – 1929) – латиш шоири, драматурги, таржимони, сиёсатчиси, жамоат арбоби. Латвия халқ шоири.

⁶⁰ Блез Сандрар (Федерик-Луи Созе) (1887 – 1961) – швейцар ва француз ёзувчиси, сценарийнависи. Биринчи жаҳон уруши иштирокчиси, жангда ўнг қўлидан айрилган.

⁶¹ Улдис Берзиньш (1944) – латвиялик шоир, таржимон ва шарқшунос. Форс ва туркий тиллар билимдони. ТошДУ (ҳозирги ЎзМУ)нинг филология факультетида ҳам таҳсил олган. 2009 йилнинг март ойида Берзиньш ўн беш йиллик иши – Қуръони Каримнинг латиш тилига таржимасини якунлади.

⁶² Кнутс Скуениекс (1936) – латиш шоири, журналисти, таржимони. 1962 йилм шўроларга қарши фаолиятда айбланиб етти йилга озодликдан маҳрум этилган. 1989 йили оқланган.

⁶³ Идиш – қадимий яҳудий тилининг европача (германча) лаҳжаси, XX аср бошида бутун дунё бўйича 11 млн яҳудий шу тилда гапирган.

⁶⁴ Баён – хотин.

⁶⁵ Муктибодх Мадҳав (1917 – 1964) – улуғ ҳинд шоири.

⁶⁶ Шива – ҳинд мифологиясида барбод ва бунёдкорлик худоси.

⁶⁷ Аруна – ҳинд мифологиясида тонготар тимсоли.

⁶⁸ Роландо Эскардо (1925 – 1960) – кубалик шоир, инқилоб фоялари куйчиси.

⁶⁹ Шуҳрат Абдурашид (1950 – 1979) – бор-йўғи 29 йиллик умри давомида Ўзбекистон тасвирий санъатида мумтоз санъаткор даражасига кўтарила олган рассом, ёрқин истеъдод соҳиби, республика тасвирий санъатида миллийлик руҳини олиб кирган ижодкор.

⁷⁰ Микеланжело Буонаротти (1475 – 1564) – буюк италян ҳайкалтароши, мусаввири, архитектори, шоири, мутафаккири. Уйғониш даврининг буюк усталаридан бири.

⁷¹ Фиръавн – қадимги Миср ҳукмдорларининг хос исми. Уларга худо дея сиғиниш урф бўлган.

⁷² Александр Блок (1880 – 1921) – рус символист шоири, танқидчиси, драматурги ва эссеависи.

⁷³ Изгитқи чивгин – пайдарпай санчиқ (бошга кетма-кет миҳ қоқилишига ўхшаш ҳолат).

⁷⁴ Боймирза Ҳайит (1917 – 2006) – таниқли туркшунос олим, асосий фаолиятини Туркистон тарихига оид изланишларга ва миллий озодлик ғояларини тарғиб қилишга бағишлади. Марказий Осиё тарихига бағишланган ўнлаб китоблар, илмий рисолаалар ва 400 дан зиёд мақолаалар муаллифи.

⁷⁵ Абдурахмон Водилий (1893 – 1965) (асл исми Сўфиев Абдурахмон) – Фарғона вилоятининг Водил қишлоғида туғилган ўзбек шоири. Эркин фикрлиликда айбланиб қувғин ва таъқибларда яшаган. Водилийнинг «Девон»и (1963), фарзандларига ёзган ўғитлари бор. Абдурахмон Жомийнинг тасаввуфга оид китоби, Фаридуддин Атторнинг «Мантиқ ут-тайр», Алишер Навоийнинг «Лисон ут-тайр» дostonларининг қиёсий, насрий баёнларини яратган ҳамда Муҳаммад Ҳодийнинг «Алвоҳи интибоҳ» асарини ўзбекчага табдил қилган. Шеърларида озодлик йўлида курашган эрксевар ватандoшларининг фикри, ниятлари акс этган. Рауф Парфи шеърятнинг алифбосини Водилийдан ўрганган.

⁷⁶ Мағжон Жумабой (1893 – 1938) – қozoқ халқининг буюк шоири, 1938 йили қатағон қилинган.

⁷⁷ Бистар – тунги тўшак.

⁷⁸ Узгин (узгун) – тўлқин, тошқин; ночор, ҳорғин; ғамгин.

⁷⁹ Ахгар – чўғланиб турган.

⁸⁰ Лутфихоним Саримсоқова (1896 – 1991) – истеъдодли актриса, Ўзбекистон халқ артисти. Миллий театримизнинг қалдирғочларидан бири.

⁸¹ Сиёвуш – форс мифологиясида, хусусан, «Шоҳнома»да афсонавий шоҳ Кайковуснинг ўғли.

⁸² Силоҳ – аслаҳа, қурол.

⁸³ Бернд Иенц – немис шоири.

⁸⁴ Освенцим – Иккинчи жаҳон уруши пайтида қурилган концентрацион лагер (концлагер). 1 300 000 минг инсоннинг умрига зомин бўлган зулм макони дея ном қозонган жой.

⁸⁵ Армин Мюллер (1930) – немис актёри, кўплаб халқаро мукофотлар совриндори, 1997 йили «Оскар»га даъвогарлик

Р. Рауф

қилган. «Лола», «Вероника Фосс қайғуси», «Кафка», «Фаришта-лар ва иблислар» каби фильмларда роллар ижро этган.

⁸⁶ Бехер Иоганс Роберт (1891 – 1958) – немис шоири, Германия Демокартик Республикасининг маданият вазири. Иккинчи жаҳон уруши йиллари Германиядан қочиб, Россияда ижод қилган.

⁸⁷ Тавфиқ Фикрат (1867 – 1915) – турк (усмонли) шоири ва журналисти. «Сарвати фунун» журналининг бош муҳаррири, нашр саҳифаларида ақидапарастлик ва мутаасиблик ғояларига қарши курашган.

⁸⁸ Абул Турк – барча туркларнинг отаси (Ёфас).

⁸⁹ Фирот – Гўрўғлининг оти.

⁹⁰ Энасой (Енисей) – Сибирдаги дарё, дунёдаги йирик дарёлардан бири. Тарихий маълумотларга кўра, туркийлар шу дарё қирғоқларида макон қурганлар.

⁹¹ Талотум – 1) урилиш, тўлқинларнинг бир-бирига урилиши, тўфон; 2) ғавғо, тўполон.

⁹² Юсуф – пайғамбар. Ёқуб алайҳиссаломнинг ўғли. У жуда гўзал бўлган.

⁹³ Квазимодо – Виктор Гюгонинг «Париж Биби Марям ибодатхонаси» асари қаҳрамони, буқри ва жуда хунук кўнғироқчи.

⁹⁴ Юлиус Фучик (1903 – 1943) – чехословакиялик журналист, танқидчи, публицист, бастакор.

⁹⁵ Тўйчи Эрйигит (1921 – 1943) – Иккинчи жаҳон урушида улкан қаҳрамонлик кўрсатган тожик пулемётчиси. Ўз танасини тинимсиз ўқ отаётган пулемётнинг оғзига тутиб ҳалок бўлган.

⁹⁶ Омон Азиз – Рауф Парфининг дўсти, кандакор.

⁹⁷ Хиросима – Япониянинг Хонсю ороли жануби-ғарбидаги шаҳар. Ядро бомбаси ҳужумига учраган инсоният тарихидаги биринчи манзил.

⁹⁸ Прометей – қадим юнон мифологиясида скифлар шоҳи, инсонларни илоҳлар ғазабидан ҳимоя қилувчи персонаж. Иапета ва Климента илоҳларининг ўғли.

⁹⁹ Элюар Поль (1895 – 1952) – француз шоири, юздан ортиқ шеърый тўпламлар муаллифи. Иккинчи жаҳон уруши пайти жангчиларни ўз шеърлари билан руҳлантириб турган. Халқаро Тинчлик мукофоти лауреати.

¹⁰⁰ Маяковский Владимир Владимирович (1893 – 1930) –

рус шоири, драматурги, киносценаристи, киноактёри, мусавири. «ЛЕФ» ва «Новый ЛЕФ» журналлари бош муҳаррири.

¹⁰¹ Азизхон Қажом – адабиётшунос, навоийшунос олим, академик.

¹⁰² Фирдавсий (Ҳаким Абулқосим Мансур Ҳасан Фирдавсий Тусий) (938 – 1020) – форс шоири, «Шоҳнома» эпик поэмаси муаллифи.

¹⁰³ Нашҳа (наҳша) – гўзал; силлиқ.

¹⁰⁴ Фано водийси – йўқлик, ажал водийси.

¹⁰⁵ Рубъи Маскун – ер юзи, қуруғлик.

¹⁰⁶ Бағал – камбағал сўзидан қисқартирилгандек кўринсада, аслида, бу сўзнинг асосидир. Ночор, қўли калта маъноларини беради (камбағал = канд + бағал – уйдаги, жойдаги ночор, имкони чегараланган).

¹⁰⁷ Аққадлар – қадимий Месопотамияда мил. ав. XXIV – XXII асрларда яшаган элат.

¹⁰⁸ Сумарлар (шумерлар) – қадимий Месопотамияда мил. ав. XXIV – XXII асрларда яшаган, илк ёзувни кашф этган элат. Шоир сумарлар тили билан туркий тилларни яқин қариндош деб билганларга фикрдош эди.

¹⁰⁹ Йитмиш – йўқолган, йўқ бўлган.

¹¹⁰ Муҳаққақ – ҳақиқат, тўғрилиқ.

¹¹¹ Калолат – чарчаш, ҳорғинлик.

¹¹² Ҳазрат Султоним – Қул Хожа Аҳмад Яссавийнинг халқ орасида улуғланиб аталиши.

¹¹³ Синграмоқ – ичдан йиғлаш, инграниб йиғлаш.

¹¹⁴ Етти Водий – Фаридуддин Аттор («Мантиқ ут-тайр»), Алишер Навоий («Лисон ут-тайр») асарларидаги етти водийга ишора. Тасаввуфдаги тариқат босқичлари.

¹¹⁵ Фасих(а) – чиройли, аниқ, тўғри сўзловчи; сўз устаси.

¹¹⁶ Тўндими (тўнмоқ) – тўнгдими, музладими.

¹¹⁷ Робиндранатҳ Тҳакур (1861 – 1941) – ҳинд адаби, бастакори, мусаввири ва жамоат арбоби. У адабиёт йўналишида Нобель мукофотига сазовор бўлган биринчи шарқ адаби.

¹¹⁸ «Чўли Ироқ» – мумтоз куйлардан бири. Куйнинг номи «узоқ чўл» маъносини билдиради.

¹¹⁹ Боғчасарой – Қрим (Украина) марказидаги шаҳар, собиқ Қрим хонлигининг маркази. Боғчасарой фонтани – Қрим хонлиги саройидаги тарихий обида – кўз ёш фав-

вораси. А.С.Пушкиннинг «Боғчасарой фонтани» поэмаси машҳурдир.

¹²⁰ Гаройлар – Қрим давлатини XV аср бошларидан Россия босқинига қадар (1783) бошқарган сулола.

¹²¹ Турк-суғут (суғд) – Ўрта Осиё, ҳозирги Ўзбекистон ҳудудида мил. I асрдан бошлаб вужудга келган (кейинчалик турк, ўзбек ҳамда тожик халқларига асос бўлган) этнос. Мазкур этнос турклар ва суғуд (суғд)лар аралашуви натижасида ҳосил бўлиб, бу жараёнда турк тили устун келган, суғудлар туркийлар (ўзбеклар) таркибига сингиб кетган. Шоир ўзбеклар суғудларнинг ҳам авлоди эканини таъкидлаш билан ўзбеклар бу ерларнинг туб аҳолиси эканини урғулаган.

¹²² Нофелет – телефон сўзининг тескариси.

¹²³ Фаргелет – телеграф сўзининг тескариси.

¹²⁴ Атчоп – почта сўзининг тескариси.

¹²⁵ Пўлатхон (Мулла Исҳоқ) (1844 – ?) – асли қирғиз миллатига мансуб савдогар, халқни Худоёрхон ва Рус давлатига қарши отлантириб, қўзғолонга бошчилик қилган (1873 – 1876).

¹²⁶ Оқпошшо – Туркистонни ишғол қилган рус императорининг маҳаллий халқ томонидан аталиши.

¹²⁷ Ахриман – зардуштийликда ёвузлик тимсоли.

¹²⁸ Хурмуз – зардуштийликда эзгулик тимсоли.

¹²⁹ «Кунтуғмиш» – дoston, халқ оғзаки ижоди намунаси.

¹³⁰ Акиф Бағир (Акиф Багиров) – озарбайжонлик ўзбек олими, у ТошДУнинг ўзбек филологияси факультетини тамомлаган, филология фанлари доктори. Рауф Парфи билан устоз-шогирд муносабатида бўлган.

¹³¹ Манхус – беҳосият, наҳсга ботган; шум, бадбахт.

¹³² Сарасвати – ҳиндуизмда фан ва санъат илоҳаси.

¹³³ Музтар – мажбур бўлган; зарар кўрган; ночор, ноилож.

¹³⁴ Срабон – тинимсиз ёмғир ёғадиган ой.

¹³⁵ Йама – ҳиндуизмда у дунё, ўлим маъбуди.

¹³⁶ Манфред (1254 – 1266) – кўплаб бадий асарлар қаҳрамони, Неаполь ва Сицилия қироли. Папа ҳукуматининг мурасасиз рақиби. Рим папаси Александр IV Манфредни черковдан қувғин қилган. Адабиётда Манфред эрк ва озодлик тимсоли дея қабул қилинган.

¹³⁷ Бобо Тоҳир (1000 – 1055) – форс шеъриятининг илк намояндаларидан бири. Дубайтий (қўшбайт) жанрида самарали

иждо қилган. Бобо Тоҳир шеърлари тилининг содда ва самимийлиги уларнинг халқ оғзаки иждодига яқин туришини таъминлади.

¹³⁸ Гёте Иоган Вольфганг фон (1749 – 1832) – немис шоири, давлат арбоби, мутафаккири. Германия маърифатчилигининг таниқли намояндаси. «Фауст», «Ёш Вертернинг изтироблари», «Герман ва Доротея» каби асарлар муаллифи.

¹³⁹ Маъбад – ибодатхона.

¹⁴⁰ Ирфон – билиш, маърифат; Худони таниш.

¹⁴¹ Писқиб – яшириб, хиралаштириб, қоронғилаштириб.

¹⁴² Эртўнга (Алп Эртўнга, Афросиёб) – кўпгина тарихий манбаларда номи қайд этилган Турон ҳукмдори. У 27 йил ҳукмронлик қилиб Шарқнинг қудратли салтанатларини тиз чўктирган, қўшинлари Мисргача етиб борган.

¹⁴³ Варам – устаси фаранг, малакали.

¹⁴⁴ Сўнгги тўрт сатр Алишер Навоий қитъасидан.

¹⁴⁵ Таржималар рус тилидан амалга оширилган.

¹⁴⁶ Ар-Рашид (Ҳорун ар-Рашид) (766 – 809) – аббосийлар сулоласига мансуб араб ҳалифаси. Одил ва саховатпеша ҳукмдор сифатида ном қозонган.

¹⁴⁷ Жавҳари нужум – юлдузларнинг энг аълоси.

¹⁴⁸ Абдулваҳоб ал-Баётий (1926) – ироқлик шоир ва жамоат арбоби.

¹⁴⁹ Саҳройи Кабир – Ер юзидаги энг катта саҳро. Жанубий Африкада жойлашган бўлиб, тахминан 8,6 млн км² майдонни (бутун Африка қитъасининг тўртдан бир қисмини) эгаллаган.

¹⁵⁰ Истанбул – Туркиядаги энг йирик шаҳар, дунёдаги йирик шаҳарлардан бири. Мамлакатнинг савдо-саноат ва маданият маркази.

Шузувди ва тахдиди муаллифони
 Бобул Карим Бахриддин

Расеол

Мухаддиш

Сөзүмө

Мундарижа

Орнотулган - - - - - 68.

"Карван жүргүзү"

Биринчи китеп

1.	Кар хиди дини, ва урмат - - - - -	9
2.	Новруздун мамол узвардун - - - - -	10
3.	Ош, ош, аялб бармат - - - - -	11
4.	Толма килиб жүргүзүп кетеш - - - - -	12
5.	Чивирмаган аялбага жасап уткан харажат - - - - -	13
6.	Чис Алван - - - - -	14
7.	Чис Алван Алван Алван Алван Алван Алван - - - - -	16
8.	"Сени толмунга жазган" - - - - -	17
9.	"Өмүр өтөр ширалат өтөр" - - - - -	18
10.	"Тонг сахардан уткунган дөрө жүндө" - - - - -	19
11.	"Өз кеткен аялбага жазган" - - - - -	20
12.	"Дирозларда мамол жүндө" - - - - -	21
13.	"Халба түлмөтөн күндө" - - - - -	22
14.	"Нимадор у күндөтө кеткен" - - - - -	23
15.	"Өр үз жүндөк айрым, мамол" - - - - -	24
16.	"Тонг аялбага, тонг узвар өтөр" - - - - -	25
17.	"Бүткүн кеткен жүндөк ва сомон" - - - - -	26
18.	"Күндөтөтө түлмө кеткен нимадор" - - - - -	27
19.	"Вактап үзүп жазган жазмалар" - - - - -	28
20.	"Мундарижа дини кеткен үзүндө" - - - - -	29
21.	"Бүткүн кеткен аялбага жазган" - - - - -	30

МУНДАРИЖА

Тақдим (Абдулкарим Баҳриддин).....	3
Жаннат соғинчи (Раҳимжон Раҳмат).....	9
Бағишлов.....	17

«КАРВОН ЙЎЛИ». 1-КИТОБ

«Нима қилиб қўйдинг, қуёш...»	21
«Шовуллайди шамол, увлайди...»	22
«Сени топгунга қадар...».....	23
Луис Моран	24
«Шивирлайди оёғимда яшаб ўтган хазонлар...»	28
«Мен сенинг кўзларингга қарайман...»	28
« – Ойи, ойи, айтиб беринг...».....	29
«Тонг-саҳардан ўлтирибсан дарё бўйида...»	30
«Йўқ, шоир деб қарама атай...»	31
«Ёмғир ёғар, шиғалаб ёғар...»	32
«Ёз кечаси осмон-фалакда...»	33
«Япроқларда шамол ўйнар...»	34
«Нимадир у кўзингга келган...»	35
«Тонг отмоқда, тонг ўқлар отар...»	36
«Бутун кеча ўйчан ва сокин...».....	37
«Қандай гўзал, қандай ложувард...».....	40
«Мудрар ярим кеча уйкуда...»	41
Турк аёли ибодати.....	42
«Ширин ухлар тонг чоғи гўдак...»	44
«Ҳасратлари дунёнинг кўпдир...»	45
«Сув остида ялтирайди тош...»	46
«Мен кимнидир кутаман маҳзун...»	47

«Бир қушча деразам ёнида...»	48
«Эслайсанми, изғирин кеча...»	49
«Тоғда бир булоқ бор зору зор...»	50

«АКС САДО». 2-КИТОБ

«Ғунчалар пуштиранг ва заъфар...»	53
«Ёмғир ҳам тинмади узун кун...»	54
«Деразамга урилади қор...»	55
«Термиламан олис уфққа...»	56
«Кундуз ўйга чўмар, тун яқин...»	57
«Жуда бахтли эдинг у билан...»	58
«Дафтардан бир варақ боқади кулиб...»	59
«Остонамда ётар дўстимнинг ити...»	60
«Оппоқ булут изғир саросар...»	61
«Чироқ. Чироқ ёнар бўзариб...»	62
«Дарё мавжларига ёзилмиш ғазал...»	63
«Оҳ, Туркистон, кўзим йўлингда...»	64
«Қор ҳиди димоққа урилди...»	65
«Кўзларимга тўлиб қолган нимадир...»	66
«Куйган дарахт бўйнимга осилар...»	67
«Бир ақлли-ей мана бу қурмағур...»	68
«Қорайиб кетди кўксимдаги қорлар...»	69
«Ҳа ва йўқдан иборатдир қисқалик...»	70
«Сен кўп яшадинг, буюк тош...»	71
«Бу қандай оролдир, осмон кўринмас...»	72
«Ой, нурларингни йиғиштириб ол...»	73
«Кундуз: чиқ-чиқ...»	74
«Ичингдаги ғамингни бер менга, йўловчи...»	75
«О, хаёлларнинг йўллари олис...»	76

«ТАСВИР». 3-КИТОБ

«Букун бир туш кўрдим. Тушимда...»	79
«Кулранг булут кезинади жим...»	80
«Саболарда ўйнайди наво...»	81
«Оғир тун. Қурир тинка...»	84
«Қорларга қоришди осмон...»	85
«Ташқарида шовуллар шамол...»	86
Фаввора	87
«Узоқдан чироқлар кўринар...»	88
«Борми, баҳорим борми...»	89
«Хайр сенга, яхши қол энди...»	90
«Кўрмаганман сира ҳам сени...»	91
«Мудраб ётар бунда дарахтзор...»	92
«Йиллар, бераҳм йиллар...»	93
«Йўқ! Кўришмаймиз, хайр энди...»	94
Ойбек хотирасига	95
«Қайда ўсдинг, қайда яшнадинг?...»	96
«Шивирлама менга, эй шамол...»	97
Ойдинлик	98
«Уйғон, эй малагим, тур, ўрнингдан тур...»	100
«Яна ажиб тушлар кўрибман...»	101
Абдуллажон марсияси	104
Вьетнам ҳақида қўшиқ	107

«ХОТИРОТ». 4-КИТОБ

«Янги тонг...»	113
«Айланиб тушар қор йўлимга...»	114
«Оғушига олар кундузни...»	115

Учинчи дўст	116
Бетховен	117
«Балки, ўчган эдим ёдингдан...»	118
«Хайрлашдик... ўйнар капалак...»	119
Пабло Неруда ўлимига	120
«Бир сўз бор...»	122
«Сени менга бетоб дедилар...»	123
«Автобус деразасидан қараб кетсанг...»	124
«Уфқ яраланган алвон. Тўлғонар...»	125
«Ҳувиллаган уйда қисилар юрак...»	126
« – Бир шеъримнинг, қаранг, боши йўқ...»	127
«Деразамдан боқар зулумот...»	128
«Она, менинг ҳаққим кўп...»	129
«Паға-паға оппоқ қор ёғар...»	130
«Бирга туғилдик-ку, юрагим...»	131
Карло Каладзе диёрида	132
Шабнам	134
Исикава Такубоку хотирасига	135
Шоир	136
Ҳижратда она алласи	138
«Қайга учмоқдасиз, қайга, булутлар...»	140
Егише Чаренц хотирасига	141
Санъаткор	142
«Соҳил бўйлаб борарди бир чол...»	144
«Рубоб бергил менга, дўстгинам...»	145
Онамга хат	146
«Юлдузларга мен ҳам қарайман...»	148
Эгалари ташлаб кетган уй	149
Виктор Харанинг сўнгги қўшиғи	150
«Ясатиб қўйибди сенга бир дунё...»	152

«КҮЗЛАР». 5-КИТОБ

Вақт	155
Оддий касрлар.....	158
Нозимнинг садоси	159
Байроннинг сўнгги сафари	160
Излар.....	162
Санъат тушунчаси	163
Оддий гап.....	164
Шодлик.....	165
Одамнинг боласи.....	166
Қадаҳ	168
Ҳамлет	170
Муҳаббат	172
«Ишқ-вафодан сўзлаганларим...»	175
«Шеър йўли мушкул нақадар...»	176
«Мана, чақмоқ чақди ногаҳон...».....	177
«Кўзимга тўқинар малолат, туман...»	178
Ван Гог	179
«Ёмғир ёғиб чиқди тун бўйи...»	180
«Сени ўйлаб жон-ҳолим оғир...»	181
Чингиз Айтматов.....	182
«Ёруғликни ўғирлаб секин...»	183
«Ёшлик – зангор фасл. Кечди, сарғарди...»	184
Бир лаҳза достони.....	185
«Бул хафа кеча кечар...»	186
Алдов	187
Ёшлик	188
«Ҳаёт жоми ичра оқамиз...».....	189
«Бу кун менинг юрагим бўм-бўш...»	189
«Мана шундоқ кечар кунларим...»	190

«Излайсанми сен-да бир паноҳ...»	192
«Маъно ўқи кўзимдан...»	194
«Ойлар ўтди ва йиллар ўтди...»	195
«Кўзларимнинг осмонларида...»	196
«Ёдингдами, севгилим, бир кун...»	198
«Нигоҳинг кўринур, кўзларинг...»	199
«Юлдузлар бунча ҳам беҳисоб...»	200
«Мунча ғамгин бўлмаса ўйлар...»	201
«Бир кун йўлга отлансам танҳо...»	202
«Бу кун кечди, қуюлди оқшом...»	203
«Бинафша, исмингиз умидли...»	204

«ҚАЙТИШ». 6-КИТОБ

Николай Рубцов хотирасига	207
Сира кўника олмайди онам шаҳарга	208
У денгизни севади, денгиз уни севмайди	209
Ғафур Ғулом ва Турсуналининг варраги	210
Верлен	211
Иқтисод	212
Танбеҳ	213
Мақтов	214
«Осмон нақ бошимнинг устида турар...»	214
«Ҳой бола-бола, ҳой бола...»	215
Ҳижрат	216
«Сен ухлаб ётибсан...»	218
Соя	220
«Севгилимнинг порлоқ кўзларини...»	222
Э.Д.Р.	223
«Долғаларнинг шошқин одими...»	224
«Мовий осмон этакларида...»	225

«Тун яқин, дарахтлар жунжикар беҳол...».....	226
«Хато қилдим, севгилим...»	228
Шеърят	229
Латония	230

«САБР ДАРАХТИ». 7-КИТОБ

Шоир	239
Муктибодх дуоси	240
«Бугун яшаш керак. Ҳа. Худди бугун...»	242
«Юрагимдан маскан ахтариб...»	243
«Қўрқув...»	244
Жавоб.....	245
Етим.....	246
«Яна жимлик, яна сукунат...»	247
«Кўксимнинг чап томони тинсиз оғир...».....	248
«Гўёки мен ҳамма нарсани дафъатан...»	249
«Синиқ осмон, бир юлдуз мудрар...»	250
Шухрат Абдурашид мозорида.....	251
Жасорат	252
Насихатни чуқур тушуниш	253
Сунбула	254
«Уйқу келмайди. Ҳеч нарсага бормайди қўлим...»	256
«Дўстим, менга доимо очик юз билан...»	257
Микеланжело севгиси	258
Ҳужжат.....	260
«Бир ёни баланд тоғ, мудрайди бесас...»	261
Александр Блок.....	262
«Ўлтирибман жар ёқасида...»	264
Бир кишининг ўлим олдидан ўғлига айтганлари.....	265
«Ёнингдан ўтаман – бу сўнгги сафар...»	266
Ўртада	268

Муножот	269
«Мен ёлғизман, ғулув, ҳаяжон...»	270

«ҚУТЛУҒ ТУРКИСТОН». 8-КИТОБ

Сўзлар	273
Оғриқ	274
Лутфихоним: «Уйғон, болам»	276
Сиёвуш фарёди	277
«Телбаларча қарайман гоҳо...»	278
Ватан ҳақида Бернд Иенцга мактубим	279
Туркистон ёди	282
«Хайр, дада, биз энди кўриша олмаймиз...»	284
Тавфиқ Фикрат китобига ёзув	285
Абдулҳамид Сулаймон Чўлпон	286
«Чексиз-чексиз дақиқалардан иборатдир...»	288
Шамоллар	289
«Шамол, сочларимни тарама...»	290
Омон Азиз . «Кандакорлар»	291
Бахт ва ташвиш	292
Шеърият	293
Агар	294
Харита	296
Битиктош	297
Дилоромнинг кўзлари	298
Усмон Носир	300
Она тилим	302
«Дарё каби доимо уйғоқ...»	304
Оҳанг	305
Она Туркистон	306
Тавба	308

Адашган рух.....	310
Абдулла Қодирий ғазалига мухаммас.....	314
Қора девор.....	315
Абдурауф Фитрат.....	318
Сенсиз.....	320
«Айт-чи, мени унутдингми...».....	322

«САКИНА». 9-КИТОБ

«Яна қайтиб келдим, чанг тўзган...».....	325
«Ҳайрон, мағлуб бу коинот...».....	326
«Чўли Ироқ».....	327
Самарқанд осмонида.....	328
«Мен ўткинчи, мен фақат меҳмон...».....	330
«Талпинади, шундай кулади...».....	331
Юрак.....	334
Боғчасарой фонтани.....	336
«Уйғонар Туркистон, уйғонар дунё...».....	338
«Дилгир мусиқа оқарди...».....	339
«Бутун умр ўйлар этар банд...».....	340
«Ҳаётга тўймаган кўзларим...».....	341
«Узоқларда итлар ҳуради...».....	342
«Йироқ кетдим она юртимдан...».....	343
«Почта. Телеграф. Телефон. Кирдим...».....	344
«Тўхта дейман...».....	346
«Муаллақ қўллардек булутлар...».....	347
«Сен айт, бу кун сенинг айтганинг айтган...».....	348
Қадимий туркулардан.....	349
Сайёд наво.....	350
Ёнаётган аёл.....	351
Усмон Носирга мухаммас.....	352

Абдулҳамид Чўлпонга мухаммас.....	353
«Кўнглим қоронғидир, теварак тутун...».....	354
«Эй сиз тўйганлар...».....	356
«Ўзингни аяма, борётган илдиз...».....	357
«Англатгани англаган бошлар қани...»	358
«Ухлама сен, ҳақиқат...»	359
Чағалай.....	360
«Осмон ўзгариб кетди...»	361
«Мен ночор ва меҳрибон...».....	362

«ИЙМОН АСИРИ». 10-КИТОБ

Йўловчи.....	365
«Мана, заҳар, ҳозир ичаман...».....	367
«Юлдузларнинг раҳми келади...»	368
«Хайр, қўлларини силкитар булут...»	369
«Йиллар кўзимга сачради...».....	370
«Балки, мен Мажнунман...».....	371
«Эҳ, қандайин кун эди, билмам...»	372
«Бир нарса дедимми сизга?...»	373
«Ғамлар чўкди менинг қалбимга...»	374
«Минг йил кимни изладингиз...»	375
Хиёнат.....	376
У дунёга – онамга мактуб	378
«Тушларим бузилди, бағрим чайнади...»	380
«Зангори оғочман. Ўзим осаман...»	381
«Аввал хаёл эдинг, бир хаёл, холос...»	382
«Шоир, Илҳомнинг бир қўлида ханжар...»	383
«Куч-қувват бағишлар эркин шеъримга...»	384
«Кўзимда ғилдирар хўрланган хилқат...».....	385
Тҳакурнинг охириги шеъри	386

Абдулкарим Баҳриддин.....	388
Худбин учун марсия	389
«Мени таъқиб этар Шоир деган ном...»	390
Гетедан	391
«Булбулим, сен эй булбулгинам...»	392
«Яна мен уйғондим. Довдираб турдим...»	393
Тҳакурга иқтибос	394
«Инондим шамолларга, ёмғирларга инондим...»	395
Сиёвуш (хаёл)	396
«Тонггача суҳбат қурдим дарахтлар билан...»	398
«Уйғонмади тоғлар, дарёлар...»	399
Араб шеъриятидан	402
Ҳазил	407
Изоҳлар	408

Адабий-бадiiй нашр

Рауф Нарзи

С А Й Л А Н М А

Муҳаррирлар: Абдулла ШАРОПОВ,
Шаҳноза СОАТОВА

Мусаҳҳиҳ: Марҳабо ЖЎРАЕВА

Бадiiй муҳаррир: Баҳриддин БОЗОРОВ

Техник муҳаррирлар: Хуршид ИБРОҲИМОВ,
Алимардон АҚИЛОВ

*Муқова дизайни ва оригинал макет
«ARTLOL» дизайн марказида тайёрланди*

Нашриёт лицензияси: AI № 134, 27.04.2009
Теришга берилди: 01.02.2013 й.
Босишга рухсат этилди: 09.07.2013 й.
Офсет қоғози. Қоғоз бичими 84х108 $\frac{1}{32}$.
Myriad гарнитураси. Офсет усулида босилди.
Ҳисоб-нашриёт т.: 10,94. Шартли б.т.: 21,84.
Адади: 1000 нусха.
Буюртма № 183/1.

«AKADEMNASHR» нашриётида тайёрланди.
100156, Тошкент шаҳри Чилонзор тумани 20^А-мавзе 42-уй.

Тел.: (+99871) 217-16-77.
e-mail: akademnashr@mail.ru
web-site: www.akademnashr.uz

«OFSET PRINT» МЧЖ босмахонасида чоп этилди.
Тошкент шаҳри Шайхонтоҳур тумани Махтумқули кўчаси 1-уй.